

OGĚLOVÉ PAŽE

NAPSAL HELIAR.

KNIHA I. ČTYŘSÁCH.

S.

K.

Cena Kč. 15.—

KNIHOVNA „KLASŮ“. ČÍSLO 2.

Zasvěcuji Vám, vy těžkou prací
ztvrdlé paže dělnické.

OCELOVÉ PAŽE

ROMÁN Z DOBY PO VÁLCE SVĚTOVÉ.

I. KNIHA.

PROČÍTIL A NAPSAL

HELIAR.

Bylo psáno pod pseudonymem za doby útisku Rakouského. Dnes jest
pseudonym ponechán jen v upomínku doby.

Dr. ALEXANDR SOMMER-BATĚK.

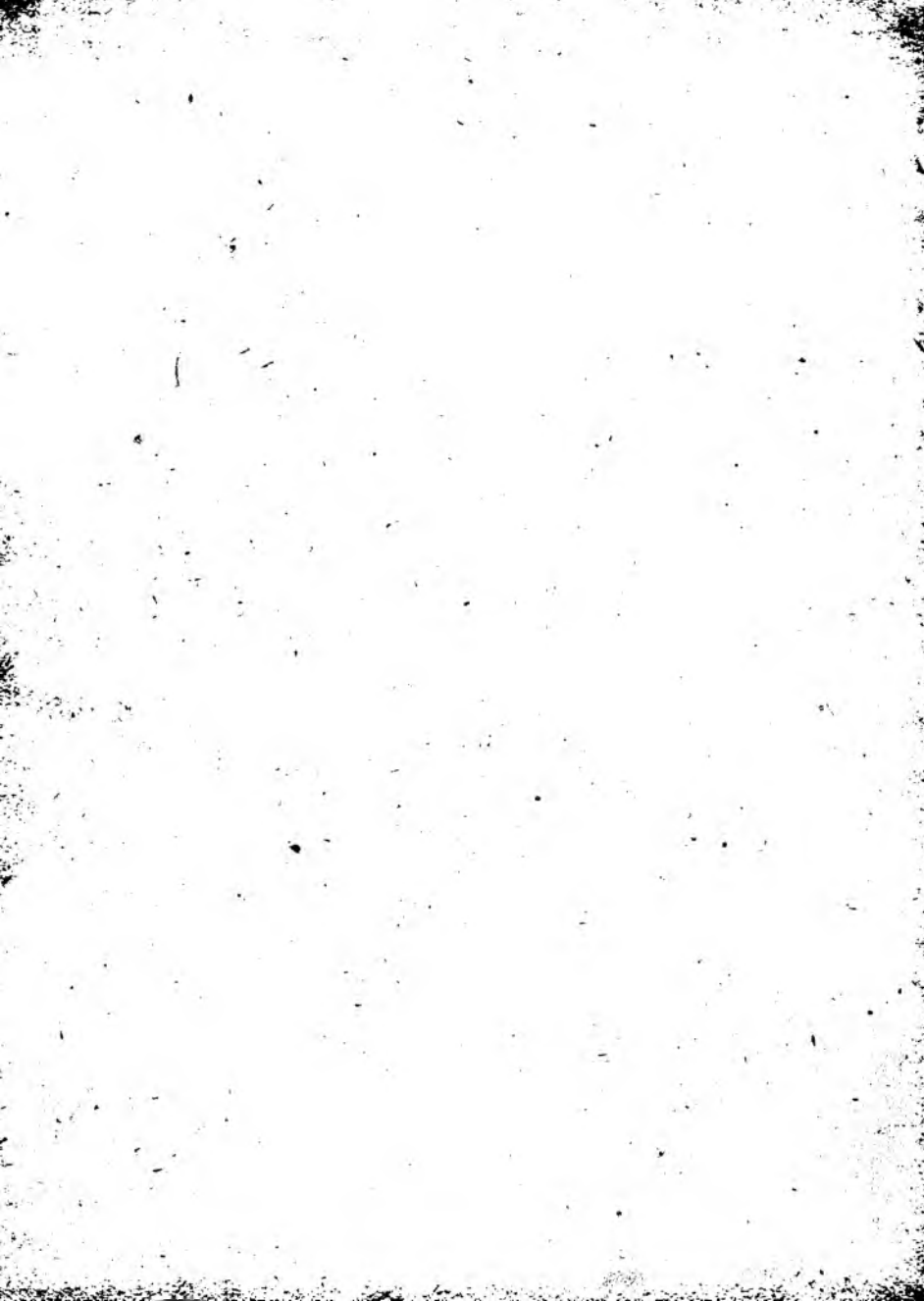
1921

Tiskem knihtiskárny K. Mašín na Kladně. — Nákladem vlastním.

PRVNÍ KNIHA.

ČTYŘŠACH.

Líčení ze života skautského.

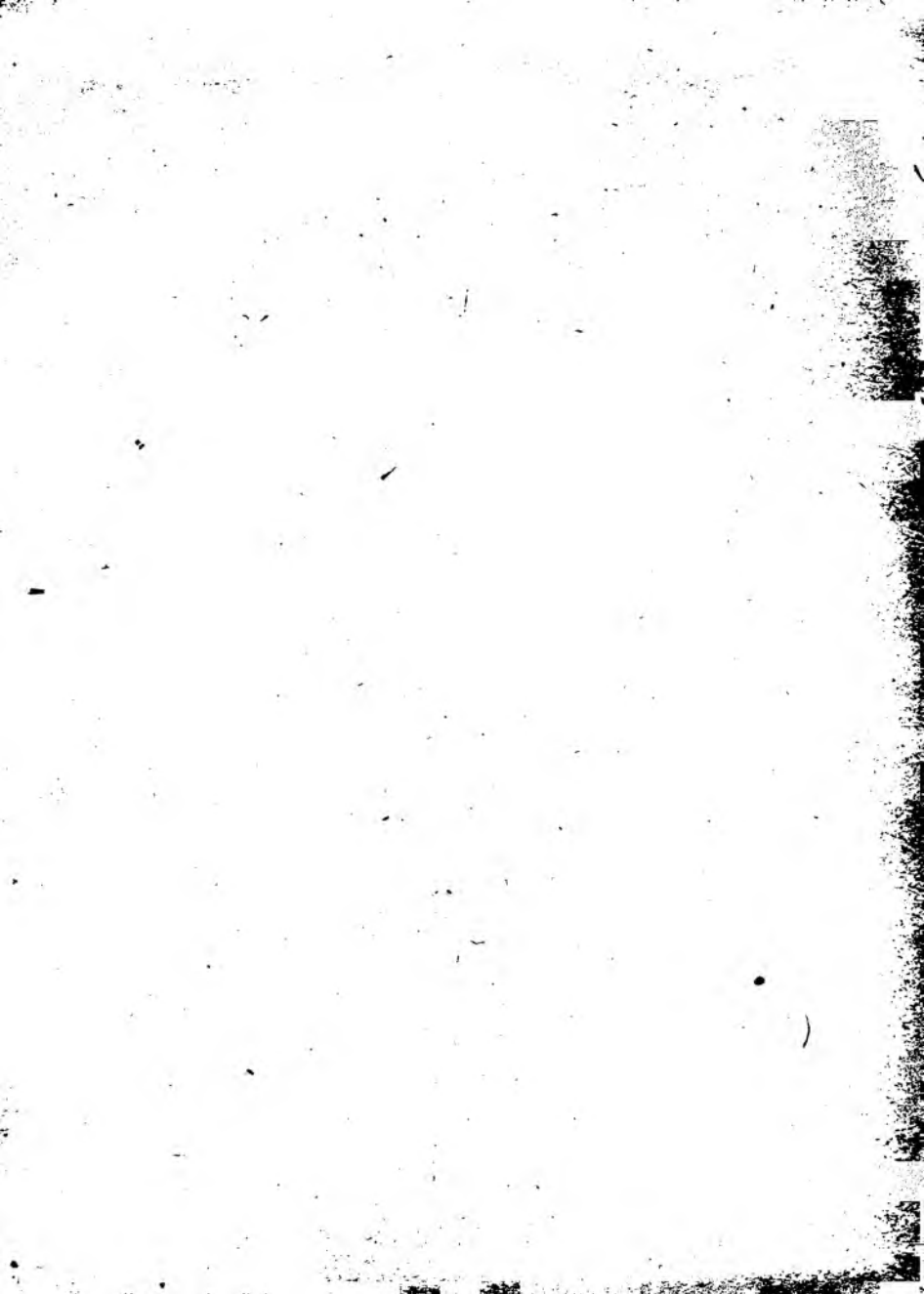

Několik myšlenek místo úvodu.

Nehledím do minula, nehledím do přítomna, hledím do budoucna. Nepíší, co bylo, nepíší, co jest, myšlenky mě táhnou k tomu, co by býti mělo. Snad vidím nesprávně, ale celá duše má touží po uskutečnění ideálů přes všechna sklamaní, která nám přinesla minulost i přítomnost. Má duše však ví, že necítí a nevnímá jen za sebe samu, nýbrž, že jest částí celku, částí velké, vše objímající duše světové. Proto si troufá říci, že její tužba jest tužbou světa, její bol jest bolem všech, jimž jest dán dar bolesti. Její naděje jest nadějí všech v přítomnu strádajících a její vůle spěti do výše a očistiti se od rmatu všednosti sdílána jest mnoha a mnoha jinými dušemi.

A těmto duším toužícím po vybavení z pout konvencionálnosti zasvěcují svou knihu.

HELIAR.

OBSAH PRVNÍ KNIHY.

Č T Y Ř Š A C H .

1. PŘERUŠENÁ PARTIE ŠACHOVÁ.

Ernest Green, Artur Brown, Emil Gartlan a Edmund Hart hrají nový šach. Pravidla čtyřšachu. Listonoš přeruší hru. Hart pozván k fiditeli. Brown odchází k pohřbu otcově. Rozmluva Greenova s Gartlanem o nezužitkované energii zemské.

2. NA JEZEŘE HOŘEJŠÍM.

Ložiska měděná na jezerech severoamerických. Zámeček bratří Smithů. Šach mezi Normanem a Oliverem. Nepokojní kibicové. Cena za hru. Učitel malování. Hart u fiditele. Tři přátelé zůstanou pohromadě. Loučení s bytnou.

3. MALÍŘ A BÁSNÍK.

Hart v rozpacích. Představení u továrníka. Výmluvná přednáška o malířství. Malíř básník. První nadšení přenešeno na papír. Pouta konvenciálnosti. Platonické zbožňování stačí básníku. Zorný úhel nekonečna. V divadle. Rozmluva s Angelou a jejím otcem.

4. POČÁTEK NEPŘÁTELSTVÍ.

Mládi Brownovo. Spory rodičů. Smrt matčina. Rozmařilost otcova, skrblictví synovo. Touha po bohaté nevěstě. Sen. Green

sokem. Bezesná noc. Žádost za výměnu. Odmítnutí. Právo srdce čistého. Slib pomsty. Odjezd Brownův.

5. NOVĚ PŮSOBIŠTĚ.

Doly Keweenawské. Továrna státem včelím. Úkol drátu mēděného. Hart vyprovází Greena od vlaku. Poloviční příznání. Řiditel Nathan White. James Scott a Jaques Robinson. Spory obou inženýrů. Scott materialistou. Robinson kritikem. Hmota pojmem neurčitým. Projevy hmoty kmitáním částic. Kmitočty záporné životem záhrobním.

6. RUCĚ.

Probouzející se jitra. Tovární mraveniště. Zkouška Greenova. Ruda, pece šachtové, konvertry, elektrárna, raffinace mědi. Rozmluva Greenova s Robinsonem. Ruka hybnou silou všeho. Mozek jen náhodou vynalézá. Objev Röntgenových paprsků. Třeba nahraditi ruku masitou paží ocelovou. Oslava ruk pracovitých.

7. NÁVŠTĚVA U ŘIDITELŮ.

Theodora s otcem v rozmluvě. Výstup nervosní dámy. Život paní Theodory. Lakota jejího muže. Nehospodářství v rodině. Páni Smithové se slečnou Angelou. Dvě hry šachové. Hermína. Kritika nově přibývajících mužů. Podobnost se zvířaty. Horlivost kibicova. Pozvání na čtyřšach.

8. NAROZENINY.

Na břehu jezerním. Divy věd a uměn. Učitel a žačka. O lesním táboře. Teta Theresa. Oslava padesátých narozenin. Nejlepší z darů. Proč slavíme narozeniny. Účtování se životem. Jevišťe života páně Normanova. Ubozí boháči. Volba srdce. Toužící básník.

9. TENIS, ABSTINENCE A ŠKOLSKÁ UČENOST.

Procházka se škádlením. Nenadálý společník. Neočekávaně dobrý spoluhráč. Přerušení zpěvákem. Výklad o životě v lese. Přednáška o abstinenci. Rozmluva Greenova s Gartlanem a Robinsonem.

Škody učenosti školské. Robinson o svém životě. Doba trestů tělesných. Doba trestů duševních. Doba trestů osamocení. Nedostatek programu na stupni nejvyšším. Stanovisko kritické. Nedůslednosti názvoslovné. Revise základních pojmů myšlení vědeckého.

10. STARÝ SLUHA.

Brown v Arizoně. Špatná nálada. Dělníci a zaměstnavatelé. Stará známost. Miguel, zlatokop z Aljašky. Vítaný pomocník. Nástrahy proti Greenovi.

11. PŘEDNÁŠKA O ABSTINENCI.

Skaut reklamou. Hovor Joe-ův s Harrym. Billy kritizuje. Gartlan mediem mluvícím. Poznej a ovládej sebe sama. Odvrhni zlozvyky. Alkohol nepřítelem člověka. Království budoucího Lepšího. Brother a jeho rodina. Návrat na ložkách. Osvobození lidu od alkoholu.

12. VEČER V TÁBOŘE.

Uvítání výletníků. Kaj s Muglim. Odvaha Mugliho a pochybnosti Jakovy. Místopis tábora. Organizace práce. Stan Brotherův. Rozhovor u ohně. Výklady astronomické. Stěhování bohů. Relativnost prostoru a času. Člověk bohem. Země v nebi. Usínající tábor.

13. V KANTINĚ.

Joe doporučuje školu lidovou. Miguel zlým duchem Barbierho. Posměváček Billy. Odchod střízlivých. Miguelovy bajky. Joe rozmlouvá s Harrym. Mladý muž má poznat svět. Horník hvězdářem. Učitel otcovským rádcem. Pracující ruka. Lidová škola v nebezpečí.

14. LIDOVÁ ŠKOLA A NÁVŠTĚVA DOLŮ.

Pan Norman v čele podniku. Přednáška Brotherova. Práce bezúčelná trestem. Duch světí práci. Vzdělání osvobodí dělnictvo. Zisk pro dělníka i pro zaměstnavatele. Prohlídka dolů. Voda v dolech. Staré doly. Otevřené dvěře. Green s Robinsonem jdou na výzkum.

Rozbitá lampa Zavření v podzemí. U propasti. Rozdíly tepelné. Horká vřídla zdrojem síly. Práce za osvobozením.

15. LEKCE VE STOPAŘSTVÍ.

Harry vypovězen. Prospěchy stopařství. Kimova hra. Buď připraven pomoci. Jak stopař usuzuje. S Kajem a Bílým Tesákem po stopě zlého činu. Klíč na svém místě. Zloděj v táboře. Stopa pachatelova. Ticho podzemní. Vzdálené rány. Těž stopa. Osvobození.

16. SPOJENECTVÍ.

Harry se loučí s Madlenkou. Green vzpomíná na své mládí. Tvrdé slovo. Smrt sestřina a matčina. Bezcitnost v žalu. Jsou lidé rovni? Proti dědičnosti vývoj. Nenadálá spojenkyně. Osvobození ženy. Potřeba svobody pro ženu i pro muže. Otec Greenův. Vynálezce a kavalír. Typ Cyrana. Bystré pozorování dívky milující. Oběť z lásky.

17. TAJNÉ PÍSMO.

Touha po tajemnu. Vědění knižní. Zázraky dítěte a zázraky v dělančovy. Mystično počátkem i koncem vědy. Tajemná písmena. Miguelův dopis. Svědomitost z lakoty. Teplo prozradí tajnost. Šifra tajopisu. Písmeny nahodilé. Zpráva o starých dolech. Větrné zámky. Zamilovaný gentleman. Tajuplný posel.

18. CENA ZA HRU.

Různé druhy šachu. Malovaný rám. Dějiny šachu v obrazech. Vykład čtyřšachu. Vyšší strategie. Vojenské vzpomínky hrdiny pod pantoflem. Zahajovací partie. Šach proti kartám. Cena za hru. Pomoc vynálezci. Šach zábavou. Závist spofivého pána. Starosti jak uratiti peníze. Objevený básník. Práce z lásky. Důvěrná otázka.

19. PRÁCE VE STARÝCH DOLECH.

Cesta k nádraží. Různá teplota v dolech. Geothermický stupeň. Hustota nitra zemského. Nejtemnější světa díl. Povrch všech

hmot. Oslava kovů. Voda hromadičem tepelné energie. Stroj automat. Práce ve starých dolech. Parní stroj za nízkého tlaku.

20. PROCHÁZKA.

Angela u Whiteů. Romantická dáma. Pravdomluvnost nevhodná. Kyselá chvála. Hermína to spraví. Útěk od filosofické dámy. Herminina prostofekost. Nezištnost v lásce. Společnice. Tenis. Tajemně dodaný dopis. Vítr. Dívka nesoucí odpověď. Odpověď zlatem placená.

21. BOUŘE.

Stanice klimatologická. Přípravy před bouří. Obtížný převoz. Večeře. Tábor za bouře. Kapka na nos. Kuchyně sbořena. Pozdní host. Nevrlý Fielding. Nedůvěra k nově příchozímu. Krásné jítro. Cizinec zmizel.

22. STOPA.

Probouzející se tábor. Ranní cviky. Koupel v peřeji. Oprava tábora. Houbaři. Stopařská hra. Návrat do tábora. Kaj vypravuje. Stopa gumových podpatků. Pozorovací stanice u kupce. Shoda dvou stop.

23. OBCHODNÍ CESTA.

Závody militaristické a socialistické. Cesta vzducholodí. Nemilá pohostinnost. Příjemná zpráva. Kancelář puntičkářkova. Sam. Přesnost prostorová a časová. Historiky o našem starém. Desinfekce dobytka. Tvrdá útrpnost a útrpná tvrdost. Raport úřednický. Tráva, nevhodně rostoucí. Nebezpečné letáky. Potřeba placených špehounů. Konec školy lidové. Zuřící bestie. Brown u Whitea. Rychlá shoda. Návštěva u Smithů. Nevysvětlitelná odpověď. Zklamaná samolibost.

24. STRACH.

Porcello a Spina o čertu. O dvou ďáblových služebnících. Ďáblův šach. Nevěra v ďábla. Jak Miguel spatřil Rudého. Odhodlání

překaziti ďábelské rejdy. Neštěstí v dolech. Černá tlama lidí pohlcující. Práce dodává naděje. Přetržený kabel. Stroj pracující o svém zachránění. Odstraňování materialu. Pohlazen ďablem. Zachránění.

25. PŘEKÁŽKY.

Rozum a cit. Nerozumný mozek a srdce bez citu. Urážka lidí moudrých a citlivých. Dík zachráněných. Žárlivost Scottova na Robinsona i na Greena. Dvojí plat vyzvědači. Bajky o Rudém ďáblu. Nebezpečí nového stroje. Zničení stroje. Škodolibost správy závodů. Nevítané odpuštění. Neočekávaná útěcha. Dobré slovo.

26. NÁVŠTĚVA V TÁBOŘE.

Výlet Angelin se strýci a s Hartem. Procházka tábořem. Taborové jméno. Brotherův stan. Táborová dílna. Temná komora. Fotografie zvířat ve volné přírodě. Skaut na čekané. Kinematograf a fonograf v přírodě. Zahrádka botanická. Nálezy geologické a zvláštěnosti přírodní. Náčrtníky. Děti s Angelou. Práce dětí v domácnosti. Loutkové divadlo, Brother s pány Smithy. O nápravě zlého činu

27. PROCHÁZKA V DOLECH.

Návštěvy Oliverovy u skautů. Zkoumání speleologická. Zkoumání v starých dolech. Protinávštěva v dolech. Celý povrch zemský prozkoumán. Projekt Flammarionův. Problemy technické. Vše je strojem tepelným. Studené slunce. Vítr. Vesmír. Organismy. Parní stroj. Zeměkoule strojem tepelným. Parní stroje v přírodě. Prohlídka dolů. Nádrže vřelých vod. Kancelář Robinsonova. Kaj zmizel. Nebezpečný nález. Zmizení kazisvětovo.

1. PŘERUŠENÁ PARTIE ŠACHOVÁ.

„Mat!“

„S podmínkou, že druh jeho mu nepomůže!“

„Nemůže pomoci, protože jeho král má šach.“

„Tratí tudíž v následujícím tahu svého krále a hraje dále bez něho.“

„A vydatně ještě pomůže svému druhu, protože jediný ze všech má královnu.“

Tento hovor, jenž, jak patrně, veden byl mezi horlivými šachisty, slyšeti bylo ve skromném bytu studentském severoamerického města, rozkládajícího se v jednom z rolnických států Unie. Ač užíváno bylo při něm názvů šachovníků, přece každému šachistovi byl by zcela cizím, neboť při obyčejném šachu není druh, který by hráči při matu mohl pomáhati; tím méně jest možno, aby hráč ztratil krále a hrál dále, ano aby i vydatný ještě mohl odpor klásti.

Skutečně se nejednalo o obyčejný šach, nýbrž o jakýsi „šach počtvrný“, který hráli čtyři studenti, přátelé nerozluční, sdílající společný byt od doby, kdy se z venkova dostali do rušného středu průmyslového.

Prohlédněme si blíže tento zajímavý čtyřlístek. Mladík, jenž právě dal mat, byl vynálezcem této nové hry a jmenoval se

Ernest Green. Schopný tento mladík právě dokončil studia technická, jimiž se připravoval k dráze hornické. Pro neobyčejné nadání své a pili byl doporučen ředitelem školy severoamerické společnosti montánní a měl tím zajištěno své budoucí povolání. Těšil se, že nebude již třeba, aby nadále se živil zhasínáním a rozsvěcováním lamp pouličních a česáním ovoce o prázdninách sadařům na venkově. Byl povahy tiché a práce mu byla nejvyšší útěchou v boji o život.

Jeho sok, jemuž vzal krále, byl jeho spolužák. Jmenoval se Artur Brown a studoval na téže škole, na které byl i Green. I on byl studentem vynikajícím a závodil často o přednost s Greenem. Jsa poněkud vášnivým žárlil občas na úspěch svého druhu a cítil vždy pocit závidi, ač uznati musil, že se Green domáhá úspěchů těch úsilovnou prací. On snáze pracoval, mnohou věc uhádl, ale neměl té vytrvalosti, jakou se honosil jeho druh. Jeho otec býval mužem bohatým, který však nešťastnými spekulacemi přišel o mnoho a žil v té době z trosk někdejšího blahobytu. Z velkých pozemků rodinných zbyla mu pouze farma, kterou zdědil po svém bratru, podivínském to starém mládenci. Měl jediného syna, který byl posledním potomkem rodiny kdysi četné.

Vedle Greena seděl hoch nehezký, jenž v témže městě na universitě studoval chemii a geologii. Jmenoval se Emil Gartlan a cílem jeho studí bylo, státi se profesorem na některé střední škole severoamerické. Miloval svou vědu hýčkaje ji něžně, jakoby mu nahraditi měla lásku, na niž pro svůj nevhledný zevnějšek mysliti se neodvažoval.

Proti Gartlanovi seděl nejstarší ze všech čtyř, umělec, malíř Edmund Hart, jenž vystudoval uměleckou akademii. Byl sám ve světě bez příbuzného a vydržoval se ve studiích z malého dědictví po svém zemělém otcí.

Různé povahy těchto čtyř přátel se jevily zřejmě při hře v šachy. Green hrál klidně a promyšleně. Ať dělo se co dělo, nic nepohnulo jej k tomu, aby učinil nepředložený tah. Brown nervosně klepal prsty o stůl a konal tahy prudce. Útok na útok hromadil a obyčejně hráče méně klidného svou prudkostí splel a odzbrojil. Mladý chemik Gartlan o každém tahu dlouho uva-

žoval a rozbíral různé možnosti, které mohly nastati. Jemu nezáleželo tak na výhře, jako na správnosti hry. Čtvrtý z hráčů, umělec Hart uvažoval o hře se stanoviska estetického a neuspokojovala jej hra, která neodpovídala jeho nazírání uměleckému.

Hra, jíž se zabývali, nebyl však obyčejný šach o 64 polích, nýbrž byl větší a měl 12krát 12, to jest 144 polí. Všichni čtyři králi se dvěma úplnými sbory figur šachových. Dvě armády černé táhly proti dvěma armádám bílým. Pravidla hry byla až na malé výjimky táž, jako u šachu obyčejného. Jen sedlák měl pro sebe ještě zvláštní tah. Mohl totiž táhnouti nejen do předu, nýbrž i na pravo a na levo. Počáteční postavení figur bylo jiné, než u šachu obyčejného. Vedle krále a královny stály věže, před králem a královnou běhouni, před věžemi konici a sedláci v předu čtyři, a po stranách dva a dva. Místo pravidla, že královna stojí na poli své barvy platilo pravidlo, že králové téže barvy staví se směrem k sobě. Poněvadž hráli dva bílí proti dvěma černým, střídali se tak, že táhl vždy jeden bílý a jeden černý, a zvítězila ta strana, která dala mat oběma králům. První král, jenž dostal mat, se odstranil, ale jeho figury hrály dále tak dlouho, až i druhý král dostal mat.

Náš čtyřlístek si vymyslel tento šach proto, aby mohli hráti pohromadě a našli v této hře skutečně mnoho zábavy. Šach takto hraný byl ještě bohatší kombinacemi a ještě důmyslnější než šach obyčejný. V něm přicházel totiž k platnosti vedle zákona „boje o život“ i zákon „vzájemné pomoci“ a proto představovala tato nová hra jakési stanovisko vyšší, humánnější. Odpovídala lépe modernímu názoru na život, než obyčejný nespolečenský šach ve dvou. Tichá tato hra proměnila se tím v hlučnou hru debatní, v níž se konaly porady obou druhů od veřejně vyslovených plánů až k souhře myšlenkové, při níž často tichý neznatelný posuněk, úsměv nebo pokyn seznamoval druhá s plány, jichž se mělo úžití k záchraně vlastní, nebo potření sokově.

„Šach králi!“ hlásil Hart, odkrýváje přístup Brownově královně ku Gartlanovu králi.

„A poněvadž Gartlan již vůbec nepříjde k tahu,“ dodal Brown, „bude mu král vzat a odstraněn ze hry.“

„Vlastně lituji svého tahu,“ pokračoval Hart, „poněvadž se mi zdá býti zákeřným, neslušným a neestetickým. Vždyť napadený se proti němu nemůže bránit.“

„Tak jako v životě Také tam boj o život vrcholí často v tragickém, nezaviněném konci.“

„Ale jako v životě,“ vmlsil se do hovoru Green, „upřímné přátelství pomáhá překonati i největší obtíže, a obětavě skýtá pomoc tam, kde již záhuba čeká jistá, tak jest tomu i v naší krásné hře. Nepřijde-li Gartlan k tahu, táhnu za to já, a představím svého jezdce před jeho krále. Přijdu sice o koně, ale zachráním druhá před matem.“

V tom se ozval zvonek v předsíni. To listonoš přinesl dva dopisy, jeden pro Harta, druhý pro Browna. Oba otevřeli listy a rychle přelétli zrakem písmo. Ale zatím co tvář Hartova se stále více vyjasňovala, zachmuřoval se obličej Brownův.

První Hart vstal od stolu řka:

„Promiňte, přátelé, že musím přerušiti kru. Jsem povolán k našemu řiditeli k rozmluvě, na niž již dlouho čekám.“

„Dobré pořízení,“ přáli Green a Gartlan vědouce, že se jedná o místo, které Hartovi jeho učitel slíbil opatřiti.

„I já odcházím,“ odtušil Brown se zachmuřenou lící, „a nevím, zda se kdy ještě sejdeme k našemu šachu počtvornému. Co jsem již dávno tušil, stalo se. Otce ranila mrtvice a jsem povolán uspořádati rodinné záležitosti.“

Všichni shrnuli se kolem něho a tiskli mu ruce s nelčenou soustrastí. Partie šachu zůstala nedohrána a šachové figurky, které ještě před chvílkou byly středem pozornosti naší malé společnosti, jsouce nositeli jejich myšlenek, staly se opět jen malými hračkami dřevěnými bez myšlenky a bez duše. Nebylo tu již oné tvůrčí síly, která jim dříve vdechovala duši a která je činila tak žádoucími a milými pro přitele, tak obávanými a hrozivými pro soka. Uprchlo kouzlo a ruka Gartlanova nedbale je shrnula do krabice.

„Zdá se,“ řekl Green, „že doba rozloučení nám nastane dříve, než se toho nadějeme.“

„A zůstanou nám jen vzpomínky na dobu zde pohromadě strávenou.“

„Vzpomínky na těžké chvíle strádání z mysli se vykladí, a jen vzpomínky na milé chvíle přátelských rozmluv a zábav nám utkví.“

„Je to dobře tak. Jsme přece a chceme býti lidmi pozitivními.“

„A ideály našich mladých snů?“

Gartlan upřímně pohlédl na svého druha a pak tiše odvětil :

„Ty budou asi na čas přerušeny starostmi všedního života a shonem za skývou chleba. Ale — — bez ideálu nelze duši žít.“

„Slunný názor na život, za nějž děkujeme spisům školy Mardenovy, nám také zůstane.“

„To nám dává možnost hledět důvěřivě do budoucnosti. Neboť, kdo jest přesvědčen, že záruku svého štěstí nosí sám ve svém nitru, neztratí dobrou mysl ani tehdy, když nejtěžším zkouškám je podroben jeho život.“

„My našli své štěstí v studiu přírody, v obdivu zázraků, jevících se v nekonečně velkém i nekonečně malém, a proto nezádáme od osudu více, než tento nám poskytnouti může.“

Green se na chvíli odmlčel a pak, jakoby doplňoval přerušenu myšlenku, dodal :

„Ale také ne méně. Nechceme skromně čekat na drobtý, kterých nám osud uštedří, nýbrž jako vědoucí a mohoucí chceme bráti z prostřeného stolu vždy štědré matky přírody.“

Bylo patrné, že mladí přátelé nekofoři poprvé o tomto zajímavém tématu. Oba byli tékož přesvědčení o věci té. Oba soudili, že posud lidstvo využíkovává jen v míře pranepatrné energie přírodou mu skýtané. Myšlenku tu vyslovil Gartlan.

„Bohužel jest posud lidstvo daleko vzdáleno takového nazírání. Místo, aby řádně využílo pokladů, které mu v ruce klade věda a duševní práce celých generací, namáhá svůj mozek vymýšlejí vlastní zhoubu. Vymožeností kulturních užívá jako dítě nože, kterým se pořeže, místo aby jím pracovalo.“

A nadšením zahořel mladému muži obličej, takže nepěkná jeho tvář se stala téměř krásnou. Bylo znáti, že mluví z hloubi duše své, když z prsou se mu vydral tento vzdech:

„Jak nesmírných zásob energie nechává lidstvo ležeti ladem! Žijeme přece na povrchu tělesa, které samo jest ohromným akumulátorem energie tepelné, již možno jest proměaiti v jakoukoli energii jinou. A my necháváme toto teplo ucházeti nezužitkováno do prostoru světového, zatím co bychom se jím mohli státi tak mocnými, jako jsou bohové, a mohli jím proměnit celý povrch zemský v jediný utěšený ráj.“

Tuto velkou myšlenku nesli oba mladíci do života, na nějž hleděli jako na boj. A slibovali si v předvečer svého rozchodu, že společně chtějí pracovati k splnění toho ideálu, jenž jim tanul na mysli. Slíbili si, že dle sil svých uskuteční své plány, o nichž byli přesvědčeni, že povedou k obšťastnění a zlepšení lidstva.

Po kolikáté to již zrodily se světoborné myšlenky v mladistvých mozcích? Po kolikráté to již mládě lidské chtělo svým vymyšleným šílenstvím obrátit svět na ruby?

A přece jen řada takovýchto šílenství dala lidstvu vědu, umění a všechny ostatní statky duševní.

2. NA JEZEŘE HOŘEJŠÍM.

Východní státy Unie Severoamerické odděleny jsou na severu od Kanady pěti obrovskými jezery, malými to moři. Nejvýše z nich položena jsou jezera Hořejší a Michiganské. Vody těchto dvou jezer se spojují v jezeře Huronském, z něhož stékají proudy kol města Detroit do jezera Erijského. Z tohoto se řítí spousty vod vodopády niagharskými do jezera Ontario, aby pak řekou Svatého Vavřince vtékaly do stejnojmenného zálivu v oceánu Atlantickém mezi poloostrovem Novým Skotskem a ostrovem Novým Foundlandem. Bohatství přírodní těchto jezer přispělo nemálo k velkému významu světovému Spojených Států Severoamerických v koncertu velmocí světových.

Dodávají-li jmenované vodopády průmyslu americkému nesmírných množství energie svými proudy, v nichž padá v každé minutě tři a půl milionu hektolitru vody s výše osmdesáti metrů, skýtá kraj ten také obrovské množství hmot vysoké ceny tržní. Sama voda ohromných jezer těch draze se prodává v podobě ledu, který odtud v době zimní široko daleko se rozváží. Krajina na jih od jezera Erie v okolí řeky Ohio u Pitsburku skýtá obrovské množství přírodního plynu. Na jednom místě prýští tu z jediného otvoru ve 24 hodinách 300.000 krychlových metrů přírodního plynu. Krajina kol jezera Hořejšího jest nad míru bohatá žilami rudnými. Ložiska rud měděných na celém světě nejbohatších jsou

na poloostrově Keweenaw na Jezeře Hořejším. Tam se vyskytuje ve velkých množstvích i měď ryzí, a to i v tak ohromných balvanech, že namnoze ani jich nelze odtud odvážeti. Tak vážil z nich na příklad jeden 420 tun, a byl 13·7 m dlouhý, 6·7 m vysoký a 2·7 m široký.

Již před světovou válkou zásobovala Amerika celý svět svou mědí, hradíc sama 6/7 světové spotřeby rud měděných a mědi ryzí. Industrie elektrická spotřebuje denně ohromná množství tohoto kovu a všechny téměř důležitější slitiny jej obsahují, takže se stává ode dne ke dni vzácnějším. Zvláště světovou válkou stoupla jeho spotřeba v míře neslýchané. K účelům válečným spotřebovala Evropa všechnu měď, která od staletí byla v kulturních státech zpracována na nejrůznější předměty denní spotřeby. Zvony s věží se snímaly, kotle, kliky, potrubí mäsazná, součásti strojů, vše bylo skromážděno, rozlito, a na místě strašlivého boje do vzduchu vychrleno a do země zaryto. Tak stará Evropa v poblouznění svém zásobila opět zemi rudami, které obrovskou prací celých staletí léto byly vyrvány. A je-li úkolem kultury měniti chaos v kosmos, nepořádek v pořádek, jest patrně válka pravým opakem kultury.

Spotřebou touto stoupl ještě význam měděných ložisek severoamerických, jak kol velkých jezer, tak i v západním státu Arizoně, jehož důlní podniky nabyly taktěž ohromné důležitosti na trhu světovém.

Na břehu Jezera Hořejšího se rozkládaly pozemky jednoho z největších akcionářů společnosti dolů měděných Norman a Smitha, který tu zůstával ve výstavné vile obklopené nádherným parkem. S ním zde bydlili jeho dva bratři Oliver a Georg. Nejstarší Norman byl podnikavým průmyslníkem, Oliver miloval přírodu, mnoho cestoval a koníčkem jeho byla bádání jeskynní, k čemuž měl ovšem v Unii výbornou příležitost. Nejmladší z bratří Georg byl horlivým sběratelem starožitností. Vila, neb lépe řečeno zámek, v němž přebývali, byl stavěn do čtyřhranu, jehož zadní strana obsahovala několik velkých sálů naplněných předměty, které nasbíral Georg, jakož i takovými, jež přivezl ze svých cest Oliver. K nim družily se modely různých vynálezů, které byly

pýchou páně Normanovou. V ostatním zámku byly pokoje panské v prvním poschodí, a kuchyně, spíže a pokoje pro služebnictvo v přízemí. Norman byl vdovcem a manželka jeho mu zůstala jedinou dceru Angelu; oba jeho bratři byli starými mláďenci. Bydlila tu s nimi též stará teta páně Normanova, vdova po vysokém státním úředníku, jež se starala o výchovu Angelinu.

Panstvo scházelo se k jídlu a společným rozhovorům v místnostech v průčelí zámku. Vidíme je seděti pohromadě v salonu vkusně, ale nikoli nádherně vypraveném. Zatím co stará paní podřimuje v lenošce u okna, sedí ostatní čtyři kol hracího stolu, na němž jsou rozestaveny drahocenné figurky šachové umělecké práce. Hrají Norman s Oliverem, kdežto Georg a sličná jeho neteř kibicují.

„Strýčku Olivere, dej tatínkovi jezdcem šach a budeš mi pak moci vzít královnu“.

„Abys ty, nezdárná dcero“ horlil žertem pan Norman, „neradila strýci proti vlastnímu svému otci!“

„Ale vždyť, tatičku, stejně horlivě radím i tobě, vidím-li nějaký tah pro tebe výhodný“, omlouvala se dívka, lichotíc se k svému otci.

„Nevíš-li, milá Angelo“, promluvil Oliver, „že největší ctností kibicovou jest mlčení?“

„Vím to dobře, milý strýčku“, odvětila dívka, „ale když je to tak těžké pro šachistu zdržet se svého úsudku“.

„Já bych na místě Normanově představil před krále jezdce a ohrozil při tom věží Oliverovu královnu“, vmísil se do hovoru Georg.

„Koně bych ti vzala běhounem a královnu bych obětovala, protože bys pak dvěma tahy dostal mat“, horlila Angela.

„Nu to bych rád viděl, jak bys to dovedla“.

„Jen to zkuste“, stála na svém mladá šachistka.

„Nemyslíš, Olivere,“ řekl Norman potutelně se usmívaje, „že by bylo na čase, abychom svým kibicům přenechali hru, aby ji dohráli sami?“

„Tak zlé to snad není, tatíčku“, řekla Angela, „ale pravda jest, že by bylo pěkné, kdyby šach mohli hrát aspoň čtyři.“

„Už jsem něco četl o takovém šachu, nevím však již kde,“ podotkl otec.

„Snad by stačilo“, radilo děvče, vypsati zase nějakou cenu na takovou myšlenku, a jistě bys jich měl na vybranou, kolik bys chtěl.“

„Možná, že to učiním“, řekl otec, „ale rozmyslím si to napřed. Víš, že nečiním ničeho na kvap.“

„Ale co je s mým malováním, tatínku? Víš, jak po tom toužím, přenést něco ze zdejších krás přírodních na papír nebo na plátno. A sama při nejlepší vůli na to nestačím.“

„Dobře, že jsi připomněla. Mluvil jsem s ředitelem školy umělecké, jenž mi doporučil mladíka velmi nadaného za tvého domácího učitele kreslení. Ale teď mne už nech dohrát, sic mi skutečně dá strýc mat.“

„Ach díky, tatínku, už budu hodná“, lichotila se dívka, která se těšila stejně na malování, jako na rozptýlení, které si slibovala od styku s novým společníkem.

A pak bylo již ticho, přerušované jen klepáním figurek a šelestem novin, do nichž se zabral Georg.

Téhož dne zaklepal na dvě ředitelny školy umělecké náš přítel Edmund Hart. Ředitel, pán bílých vousů a vlasů, vlídně jej uvítal a hned mu sdělil, že bohatý soukromník a akcionář dolů měděných pan Norman Smith potřebuje domácího učitele pro svou dceru.

„Doporučil jsem vás na to místo. Chcete je přijmouti?“

„Jste velmi laskav, pane řediteli“.

„Plat je slušný a celé zaopatření v krajině bohaté náměty uměleckými, tak že tam ani své palety nemusíte nechat zahálet“.

„Jak vám mám děkovat“, řekl všele mladý muž.

Starý pán učinil rukou odmítavý posunek, laskavě se usmívaje.

„Mně neděkujte, mladý příteli, nýbrž své vlastní plí a společlivosti. Víím, že nezapomenete slov mých a že budete dělati čest škole, z níž jste vyšel.“

„O to se přičiním, a nezapomenu na to, jak jste mi první a nejtěžší krok do života pomohl usnadnit“, sliboval Hart.

„Neučinil jsem toho jen pro vás. Vždyť snad víte, že mi v prvé řadě jde vždy o čest naší školy. Pravda, jsou tu snad jiní, kteří po té neb oné stránce vynikají nad vás. Jest však jedna vlastnost, která vás v tom ohledu nade všechny ostatní do popředí staví. Vlastnost tato sluje spolehlivost. Spolehlivost jest vzácná květinka, která jen v úrodné půdě šlechtných srdcí se daří a za dnešní doby tuze zřídka se nachází. Važte si jí a chraňte se jí kdy pozbyti. Dle ní poznává se na venek člověk vnitřně pravdivý. Přeji vám, abyste vždy takovým zůstal, a abyste i mně starému již muži své mladé přátelství zachoval.“

Hluboce pohnut rozloučil se Hart se starým svým učitelem, jemuž musil ještě slibiti, že mu bude častěji psáti.

Brzy po této rozmluvě seděl opět mladý umělec u svých druhů Greena a Gartlana a sděloval jim výsledek své rozmluvy s ředitelem.

„Zvláštní shoda okolností“, odušil Green, „společnost, jejímž akcionářem jest pan Smith, jest táž, u níž mám já nastoupiti místo inženýrské“.

„Toť sám osud nám určuje, abychom se neodloučili a zůstali i nadále pohromadě“, zaradoval se Hart.

„Ani já příliš vzdálen od vás nebudu,“ vmsil se do hovoru Gartlan, „neboť i mé budoucí působišť leží v oné krajině.“

„Použijme této příznivé shody okolností a podporujme druh druhá, kdykoli se k tomu naskytne příležitost“, řekl Green.

Stiskem ruky utvrdili všichni tři své přátelství na vše příští časy. Tu bytná jejich vkročila do pokoje a přinesla jim konvici čaje a prostou jejich večeři. Smutně se zadívala na své studenty. Tušila, že brzy již bude se jí rozloučiti se svými strážníky. Nerada jich ztrácela. O těchto věděla, že jsou lidé pořádní. A nevěděla, jaké jiné za ně dostane. Nebyli bohatí a přece správně vždy dostáli svým povinnostem. Měla skutečně ráda toho vytáhlého Greena plavých vlasů, jemuž vždy na rtech pohrával rozpačité úsměvy, toho hlavatého Gartlana, jenž ustavičně se probíral ve

svých sbírkách geologických, i toho dlouhovlasého umělce, který tak měkce se díval svými dětsky důvěřivými očima. Jediného Browna nelitovala, ač stejně pořádně jí platil, jako ostatní a zdál se nad to býti ze všech nejbohatším. A jako by tu myšlenku v jejím obličejí byl četl, řekl Green tiše:

„Tak jediný Brown nám bude scházeti k našemu čtyřšachu, neboť ten má nastoupiti místo v Arizoně“.

„Ten byl vždy více pro sebe“, řekla bytná „a vy již někoho jistě k sobě najdete pro ten šach, ale mně tu budete scházet. Vždyť jsem vás tu měla jako své vlastní.“

„Však my také na vás nezapomeneme“, slibovali studenti „a také nové strážníky vám najdeme.“

3. MALÍŘ A BÁSNÍK.

Druhého dne se měl Hart představití panu Smithovi v hotelu, v němž tento se svou dcerou bydlil. Šel s tlukoucím srdcem k této návštěvě, ježto nebyl zvyklý pohybovati se v kruzích společenských lidí bohatých a měl následkem toho jakýsi neuvědomělý dojem, že každým slovem, které promluví, si bolestně zadává. Zdálo se mu, že oči na něho upřeně hledící posuzují stříh jeho šatu nikoli moderní, že posmívají se mu, vědouce dobře, že podšívka jeho kabátu jest již hodně vetchá, kárají jej, že rukavice jeho nejsou bezvadné, krátce fantasie jeho malovala mu v bohaté společnosti před oči řady nepřátel, kteří sledují každý jeho pohyb, každé slovo, které proslovil, každý pohled, jehož se odvážil. V člověku, jenž poprvé nucen jest vstoupiti v kruhy vznešenější, projevují se jaksi neuvědomělé následky nepřátelství trvalého již dlouhé věky mezi silnými a slabými, mezi bohatými a chudými, mezi pány a poddanými, mezi bezohlednými a odstrčenými.

Takové byly pocity Hartovy, když se chystal na návštěvu k svému nastávajícímu službodárci. Pan Norman Smith byl však muž zkušený, každým coulem gentleman, kterému nebyly neznámy podobné duševní boje lidí nemajetných a proto dovedl tento krok budoucímu učiteli své dcery usnadniti. Přijal jej vlídně, ba přátelsky, a zavedl ihned hovor na malířství, ježto věděl, že se

o něm mladý malíř nejsnáze a nejnenuceněji bude vyjadřovati. A skutečně. Hart zapomenul úplně na své okolí, jehož úsudku se tak bál, zapomněl i na střih svého šatu, na díry v podšívce kabátu, na přištipky své obuvi, zapomněl i na svou ostýchavost a neobratnost. Rozpovídal se o tom, jaký plán si vytvořil, dle něhož chtěl uváděti slečnu v řiši ladných tvarů a barev, v pozorování krás přírodních a v zachycení pozorovaného tužkou nebo štětcem na ploše, mluvil o rozdělení světla a stínu, o správném krytí ploch a o mnoha podobných věcech. Promlouval o všem s takovou láskou a porozuměním, že vzbudil zájem u obou svých posluchačů. To nebyl již ostýchavý chudáček, který se bojí, aby mu bohatí nevyčtli, že k nim jde pro almužnu. To byl muž rozdávajcí z velkého fondu naskromážděných vědomostí a pracně nabytých schopností. Oči mladé dívky s obdivem patřily na jeho pěknou, oduševnělou tvář a také on nacházel při líčení krás přírodních nejkrásnější příklad těchto krás v modrojasných očích své žáčky. Protože každý duševní dar bývá vzájemný, a kdo nejvíce dává, nejvíce i sám přijímá, cítil Hart teplo, které rozhovorem svým kol sebe šířil, nejdéle pláti v duši své. Při tom tanul mu na mysli rozkošný úsměv mladé dívky. Ale náš přítel Hart nebyl jen malířem, byl také básníkem a proto není divu, že po své návštěvě u Smithů usedl na lavičku ve veřejném parku a přenesl city své na papír. Nakreslil tu do svého náčrtníku, bez něž nikdy nevycházal, onu rusou hlavinku, tak jak ji měl v paměti, a napsal pod ni tuto báseň :

Úsměve,
zářivých nocí paprsku temný,
smutných srdcí otázko stálá,
hádko nerozřešená.
Oči hladové v tebe se vpíjí,
rty suché po tobě se chvějí,
duše nyje v pocitech nepoznaných
blaha vzdáleného.
Kol tebe sny mé tancem vřfí,
a moří vzdálených hukot zpívá
a barvy jich ve věnec pestrý
se splétají.

Maliř básník zahleděl se před sebe na travnatou zeleň parku, již vykázáno tu určité místo, na květy cizích krajín, které sem byly přenešeny, aby zadostiučinily touze severského člověka po pestré floře jižní, zahleděl se na pravidelné křivky stezek posypaných jemným pískem říčním, a připadlo mu na mysl, jak civilizace spoutala nejen člověka, nýbrž i zvíře a rostlinu. Jak jiná jest krása travnaté lučiny, syté zeleně, posypané květy žlutými, ach tak krásně sytě žlutými, že v člověku se zdvihá cosi neuvědomělého, ale nevýslovně sladkého. Jak jiná jest tato krása přirozená, než krása žlutých pravidelných stezek, vroubených zeleným trávníkem podle pravítka pěkně přistřiženým. Jak jiná jest krása polních zvonků, tu fialových až do růžova, jinde opět modrých od modři sytě tmavé až do bělava, než krása těchto nádherných květů subtropických, které pouze v létě mohou se těšiti volnosti vějířko větru, kapek dešřových a vlhké rosy a zimu trávití musí ve vězení skleníkovém, jež jim teplotou svou přpo-mlnati má dálnou jejich otčinu.

A myšlenky v hlavě básníkově spřádały se dále, berouce na se formu samomluvy.

„Zda i já sám nejsem bytostí sevřenou proti své přirozenosti v pouta konvencionálních zvyklostí? Zda i já nejsem květinou nucenou žiti v určitém okruhu, daném již mým narozením, mým postavením sociálním, jakož i mým celým okolím? Zda i má touha po vzrůstu nenaráží marně na pravidelné křivky vyšlapaných cestiček, zda i má touha po slunci a po čerstvém vzduchu není spoutána neproniknutelnými skleněnými tabulemi? Zda není šilenstvím mysliti na květ, jenž směl se rozvíjeti pod tropickým sluncem všemohoucího kovu zlatého, ve volnosti, již poskytuje dítěti vznešenost rodu, bohatství rodičů a pečlivá výchova společenská?

Nikoli, tak pošetilým nejsem, abych nevěděł, že květy takové nerostou pro chudé maliře. Nicméně jsem básníkem, jsem umělcem a ten vždy jest ve své říši, kterou si sám vykouzłil, králem a vládcem neomezeným. A platonická láska dovolena jest každému. kdo k těmto výšinám jemných tonů myšlenkových dovedl se

povznéstí. Za této nálady splynuly na papír zápisníku verše s květinovou ozdobou květů tlačících se k slunci ven:

Mně stačí,
 když oči mé k tobě se modliti smějí,
 mně stačí,
 když uši mé zvukem tvých kroků se chvějí,
 mně stačí,
 když plíce mé vzduchem týmž dmouti se mohou,
 mně stačí,
 když země se stejné smím dotýkat nohou,
 mně stačí,
 když hudba rtů tvojích mi v duši mou splyne,
 mně stačí,
 když ruka tvá k pozdravu něžně mi kyne.

Ale tu ve chvíli, kdy za štěstí nadšení básnického hotov byl obětovati i štěstí života skutečného, počal se v něm zdvihati odpor proti jakémukoli obětování, odpor proti póse mučednické. Cosi jako touha po štěstí reálním, štěstí smyslném kroziło porušení jeho rovnováhu duševní. Jako by nitro jeho se bylo rozdělilo v bytosti dvě, jednu hlásící se o právo individua, druhou hledící na vše pod zorným úhlem nekonečna. A tato druhá diktovala jeho tužce následující verše:

Sny štěstí v srdce hlubině?
 Kamének v lesní tůni.
 Duše stesk?
 Dech vánku v noci májové,
 jiskérka mléčné dráhy,
 rosy lesk.
 Toť krúpěj v lesku slunečním,
 lsteček v houšti háje,
 v bouři blesk.

Večer téhož dne byli naši čtyři přátelé v divadle. I Brown byl s nimi, vrátiv se s pohřbu svého otce. Šel ssebou, aby se trochu rozptýlil po dojmech posledních dnů. Byl nyní samostat-

ným majitelem nevelkého již jmění otcovského. Možno říci, že byl dosti zámožným, neboť i po zaplacení dluhů zbývalo mu dosti, aby mohl slušně býti živ. Ovšem proti dřívějšímu zbývaly již jen trosky někdejšího lesku. Také on, jako ostatní jeho přátelé měl opustiti své místo studijní. Nehodlal se ovšem spokojiti se skrovným příjmem, který mu poskytovaly úroky jeho jmění a výnos farmy, dědictví po strýci kdesi v horách aleghanských, a přijal místo v závodech dolů měděných v Arizoně.

Dnešní večer v divadle byl čtyřem přátelům jakýmsi rozloučením s městem, v němž strávili mnohou chvíli dobrou i mnohou hodinu zlou. Chtěli ještě jednou spatřiti místa, v nichž tak snadno zapomínali na bolesti skutečného života a kde mohli žít s hrdinou dramatu, kde s ním mohli se smát i s ním mohli plakati, a kde ve vlnách zářivého umění se očišťovala duše jejich ode rmutu všedního života.

Dnes našli tu ještě o jednu zajímavost více, když v loži se objevila Angela se svým otcem. Na všechny mladíky působil svěží zjev mladé dívky mohutným dojmem. Zvláště Brown nemohl očí svých od ní odtrhnouti.

„Tak to je ta tvá princezna, které vštěpovati máš pravidla ● krytí ploch barvami?“ řekl Gartlan.

„Je-li tak bohatá jako pěkná, bude to skvostný dar pro budoucího ženicha,“ odušil Brown.

Green neřikal ničeho, jen před se hleděl.

V přestávce setkali se studenti ve foyeru divadla s panem Smithem a jeho dcerou. Poznal Harta a oslovil jej, dav si představití jeho tři přátele.

„Aj, Mr. Green?“, zvolal uslyšev jméno mladého inženýra. „Tak sluje také inženýr, jenž má nastoupiti v našich závodech, nemýlí-li se. Není to snad váš příbuzný?“

„Jsem to sám“, odpověděl Green.

„Ah, těšil mne. Doufám, že budete mít častěji potěšení“.

„Dovolíte-li, přijdu se představit, až nastoupím své místo,“ dodal si srdce mladík.

„Jistě že mne bude těšiti, když nás v naší samotě navštívíte. Apropos, krajete snad šach?“

„Od malička jsem velmi nadšen krásnou touto hrou.“

„Tím lépe, zahrajeme si někdy.“

Zatím byl Brown zabrán do rozhovoru s mladou dámou. Bežvadle jeho způsoby a sebevědomé vystupování razilo mu všude cestu ve společnosti, i tam, kam méně troufalý by se byl neodvážil.

Rozmluva byla přerušena zvonkem volajícím do hlediště. Další hru nesledují naši přátelé již s tím zájmem, jako její počátek. Kouzlo života skutečného staví se v myslích jejich proti kouzlu musy dramatické, nedadouc se od ní zapuďiti.

Konečně opona naposled padá a hlučící dav se rozlévá do ulic. Ze svítlicích otvorů se tlačí šumící proud a útočí na čekající tramvaje. Povozy a automobily předjíždějí a odvážejí na všechny strany účastníky hodů duševních. Dav řídne, rozptyluje se, světla v divadle shasínají, a v deseti minutách jest tu ticho, tím tišeji a temněji, čím hlučněji a světleji tu bylo před chvílí.

I naši čtyři přátelé se vracejí domů. Mlčí a poddávají se dojmům dnešního večera.

4. POČÁTEK NEPŘÁTELSTVÍ.

Brown té noci nespal dobře.

Než usnul, celý jeho minulý život tanul mu na mysli. Vzpomínal na své dětství, jež zažil v domě bohaté rodiny v celém okolí vážené. Tehda byl jeho otec ještě mužem velmi zámožným a manželem krásné ženy. Mnohé podrobnosti z miádlí jako obrazce v kaleidoskopu šly mu duchem. Viděl před sebou živě dárky, které dostal k narozeninám kterýmsi. Viděl houpacího koně, na kterého tak rád sedal. Jak cítil se tehdy povznešen nad druhy, kteří si musili hráti pěšky. Pak dostal několik krabic vojáků. S těmi si vydržel hráti celé hodiny. Rozděлил si je vždy na dva tábory, které spolu bojovaly, na přátele a nepřátele. Přátel bylo vždycky méně, ale přece musili vždy zvítěziti. Rostlo tehdy v jeho duchu něco, čemu se v kruzích vojenských říká taktika a čím v životě obecném malými prostředky se dosahuje velkého výsledku. V tom kaleidoskop jeho ducha se změnil a viděl sebe, jak sedí na stoličce u nohou matčiných. Díval se k ní vždy jako k svatému obrázku. Uměla tak krásné něžné pohádky vyprávět. Zvláště když otec nebyl přítomen. Ach, býval tak rád, když otec byl pryč. To bylo hned doma jaksi tepleji, příjemněji. Vzpomínka na otce vybavila v duši výjevy rozčilující, hádky otcovy s matkou, při nichž on tak hořce plakával, ač nerozuměl, oč vlastně jde. Cítil jen instinktivně, že otec matce ubližuje. On zoufale se jí tučil

do klína, což otce však tím více popuzovalo. Bojíc se otcovy prudkosti, odstrkovala jej i matka od sebe a kázala mu odejít. Šel, ale i v druhé místnosti slyšel, jak se stávala hádka stále prudší. Slovo „rozvod“ mu utkvělo v paměti. Říkal si v myslí své, že on až bude veliký a bude mít také ženu, nebude jí ubližovat zlými slovy a nebude od ní odhánět jejich děti.

Po výjevech takových pokasl obyčejně lesk očí matčiných, a dvě jasné studánky jejich zraků jakoby zataženy byly závojem smutečným. Pak stonala, ležela a nepouštěli jej k loži jejímu. Až zase na konec. Až ji viděl opět, ale jak jinak vypadala. Její jemné, oblé tvary se zostřily, a jen dle těch očí, těch láskyplných očí poznával opět tu, v jejíž náručí tak rád usínal. „Můj drahý synku!“ byla poslední slova, než shasla.

A potom zůstal již ve světle sám. Skonem matčiným jakoby kus jeho bytosti se od něho bylo utrhlo, jakoby to, co v něm bylo nejlepšího, v něm bylo za své vzalo. Život byl stále tvrdším, a i on se stával tvrdším. Otce již dříve příliš nemiloval a nyní jej přímo nenáviděl. Vzpomínal, jak býval netrpělivým za nemoci matčiny a k celému svému okolí i k němu, svému synu nevlídným. Náležel v utrpení k oněm lidem, kteří ani dost málo se neumějí přemáhati, a bědoval, když jej něco bolelo, jako malé dítě. Každé bolení zubů, každou sebe menší nevolnost s ním prodělati musilo celé jeho okolí. Mladý Brown často si přál míti onu bolest místo něho sám, jen aby nemusil poslouchati věčné jeho nářky. Nemoc jeho ženy, když se ukázala býti těžkou, přivedla jej o poslední špetku zdravého rozumu. Místo, aby se stal laskavějším, počal ji prudce obviňovati, proč že nebyla na sebe opatrnější, proč mu to udělala, a když v rozčilení mu vytkla jeho bezohlednost, bouchl prudce za sebou dveřmi. Ošetřovatelka pak to v kuchyni kuchařce vyprávěla, jak se tehdy nemocná na loži otfásla a zašeptala: „Surovec.“ Od té doby pak až do smrti nechtěla o něm více ničeho věděti. Hošík to slyšel později vypravovat, a zanevřel nesmírně na svého otce. Ono zlé slovo vždy znělo mu v uších, kdykoli na něho pohlédl, jako zoufalý výkřik duše k smrti utýrané. Byl až nespravedliv k otci a přičítal mu vinu na smrti matčině.

Také hmotné poměry rodinné se v té době hodně zhoršily. Otec hrál a oddával se pitkám. Jmění dříve značně stále se tenčilo, takže nedávná smrt otcova byla pro syna štěstím do té míry, že mu zachránila z jmění rodinného aspoň zbytek, o nějž by byl jinak na jisto také přišel.

Syn v tom ohledu byl, jak tomu často bývá, pravým opakem svého otce. Byl šetrný až k lakomosti, a doufal nashromážditi opět jmění, které otec jeho lehkomyšlně byl rozmrhal. Chtěl nejen zachrániti trosky jmění rodinného, nýbrž i povznésti rod svůj k bývalému lesku a slávě.

Jest mlád, zdrav a intelligentní. Má bezvadné vystupování společenské. Bohatá nevěsta nejrychleji by mu mohla pomoci. Na myslí mu zatanula dnešní rozmluva s Angelou. Vzpomínal na její štíhlou postavu, na její krásné oči a v myšlenkách těch zvolna se skolébal ve spánek.

Snil o širé stepi. Projížděl ji na bystrém oři. Kam dohlédl, všude vysoká tráva a květy všech barev. Na cestě před ním povoz plný zlata. Chce ho dostihnouti a poblíz koně do klusu. Ale čím rychleji jede on, tím rychleji ujíždí povoz před ním. Vzdálenost se však přece krátí čím dále, tím více, až již téměř povozu dostihuje. V tom přijíždí se strany na koni jezdec. Ano, zná jej, třeba že tvář rukou zastírá. Jest to on, jest to Green. Již dostihuje vozu a vsedá do něho.

Brown chce vzkřiknouti, ale nemůže vyraziti zvuku z hrdla sevřeného. Jazyk mu tuhne v ústech. V nohách cítí olovo, kůň jeho se zastavuje, zatím co Green s povozem mizí v dáli. Namáhá se s napjetím všech sil a budí se zpocen z neklidného spánku.

Jest horká letní noc. Otevřeným oknem sálá do pokoje temné dusno. Není možno již usnouti. Tolik dní již nepršelo a atmosféra prosycena jest elektřinou. Ač vše tvorstvo po tom touží, výboj elektrický, který by opět napravil porušenou rovnováhu, se nedostavuje. Ticho jest, rušené pouze rovnoměrným oddychováním druhů. Brown vstal a přistoupil k oknu. Dlouho tam stál přemýšleje. Konečně k ránu jakoby se byl na něčem rozhodl, řekl si tiše:

„Ano, tak to bude nejlépe, snad si dá říci!“

Pak se vrátil k loži, znovu ulehl a usnul.

Druhého dne ráno, když druhové jeho odcházel, zadržel Greena slovy:

„Posečkej, rád bych s tebou promluvil.“

„Čeho si přeješ?“ otázal se oslovený. „Řekni prosím rychle, protože nemám mnoho času.“

„Ty máš nastoupiti místo v K.“

„Ovšem — a co více?“

„A já mám podobné místo v Arizoně.“

„Také to jest mi známo.“

„Nechtěl bys se mnou měniti?“

„Nechtěl.“

„Tobě by snad mohlo býti jedno, budeš-li u Jezera Hořejšího či o něco západněji.“

„A kdyby mi to nebylo jedno?“

„Rozdíl cestovného bych ti hradil, a i za odstup bych ti přidal.“

„Nechci.“

„Nežertuj, řekni, co chceš za to, když si vyměníš se mnou místo.“

„Nechci ničeho a místa si nevyměním.“

„Nebud' přece tak tvrdošíjným; já chci se dostat na ono místo.“

„A já to místo chci podržeti.“

„Jest to tvé poslední slovo?“

„Mé poslední slovo.“

„Rozmysli si to!“

„Nerozmyslím.“

„Počkej, však uvidíš, že toho budeš ještě litovati.“

„Ty mi vyhrožuješ?“

„Vyhrožuji, a co slibuji, také splním.“

„Vyhrožuj si, jak chceš. Nebojím se tě. Ostatně nemám času se zdržovati.“

Po těchto slovech zavřel Green dvéře a odešel. Byl velice vzrušen ve svém nitru. Nikdy sice s Brownem se příliš neměli rádi, ale k výstupu tak prudkému také mezi nimi dosud nedošlo.

Green věděl, že Brown jest neústupným a mstivým, a věřil, že na něj čeká leckterá nepřijemnost, kterou mu jistě způsobí jeho druh. On nerad někomu ublížil a dobré jeho srdce mu vyčítalo, že byl tak tvrdým a nevlídným. A přece si byl jist, že kdyby znovu se ho Brown tázal, že by mu právě tak odpovídal.

„Tak on také myslel na ni? Na tu, která před jeho vlastní duší se vznášela, jako zářná vidina? Ten, člověk jindy skoupý, byl hotov i odstoupné dáti, jen aby jí mohl býti blíže? A on, Green, měl ji snad prodati?“

Vše se v mladém muži bouřilo. Té pohany, té nízkosti!

„Nikoli, to se nesmí státi. Ten člověk plný sobectví a vypočítavosti nesmí vstoupiti do chrámu jeho citů, nesmí se dotknouti rukou kamižnou květu něžného.“

„Leč jaké právo si může osobovati on, Green na dívku, kterou včera poprvé spatřil? Jest jisto, zda by ona jeho rytířskou pomoc vůbec přijala, kdyby o ní věděla? Vždyť hovořila s Brownem, zatím co on se představoval jejimu otci. Zda nevolil Brown cestu přímější, aby se dostal k cíli? Jest výmluvným společníkem a dovedl spléstí již tak mnohou hezkou hlavinku. Tím spíše však nemůže mu povoliti nyní, nemůže jej pustiti na místo své. Nemůže zahoditi zbraně dřívě, než se pustil v boj. A jaké má právo na dívku tu? Právo srdce čistého, které vždy a všude se postaví na obranu nevinnosti proti sobectví, na obranu důvěřivosti proti vypočítavosti, na obranu krásy proti profanaci.“

Zatím Brown rozčilen pobíhal po svém pokoji. Jednotlivá slova unikající sevřeným rtům svědčila o prudkém vnitřním boji, jenž zuřil v jeho prsou.

„Jak byl neústupný ten jindy tak ohledný mladiček. Patrně výstraha, které se mu dostalo dnešním snem, nebyla lichá. Však uvidí! Na svém novém místě nesmí mlíti chvíle klidné. Kdo chce psa blíti, hůl si vždy najde. A prostředky, jimiž si lidé dovedou kaziti život, jsou tak různé. Jen si stačí vybrat. Zvláště, když člověk není příliš vyběračným. (A Brown vyběračným nebyl.) Pomluva, anonymní dopis, placený špehoun, který tu a tam nastraží nějakou překážku, vše to vede k cíli. Hlavně nutno pra-

covati přirozenými silami. Nauka o neprostupnosti učí, že tam, kde stojí jedno těleso, nemůže být současně těleso jiné. Protože pak je každý člověk tělesem neprostupným, stává se časem, že každý člověk někomu jinému překáží. Někdy ani lidé o tom nevědí, kdo jim překáží, až když se jim to poví. Může se to stát třeba zcela mimovolně ve formě věty „dobře míněné.“ Takový způsob ubití člověka jest nejjistší a lze na konec ještě projevit ubitému svou nejvřelejší a nejupřímnější soustrast.“

Tak ostřil šípý druh na druha a napouštěl je jedem. V době lásky děje se tak i u jiných zvířat, nikde však tak chytře a rafinovaně jako u člověka. Jest přece člověk tvor vysoký, inteligentní a vznešený !!

Ale na místě, na němž utrpěl Brown svou porážku, nemínil ani chvíli déle prodlévat. Téhož ještě dne se stěhoval z bytu, v němž dosud bydlil se svými někdejšími přáteli. Ani se s nikým z nich nerozloučil, nikomu ruky nestiskl.

A také druhové dlouho na něj nevzpomínali.

5. NOVÉ PŮSOBIŠTĚ.

Poloostrov Keweenaw na jezeře Hořejším jest střediskem hutní výroby mědi. Z nitra zemského se tu vyvážejí celé kvádry červeného kovu i rudy měděné. Z dolů vytéká modrá voda, v níž rozpuštěna jest skalice. Kusy drahocenného kovu ryzího se přetavují v ohromných pecích tavicích a formují se v tenké plechy aneb nekonečné dráty. Celá továrna tvoří ohromný organismus, který hluboko pod zemí rozkládá své kořeny, šachty a dlouhé štoly, jimiž nassává ze země rudý kov, aby jej zpracovala na výrobky lidského průmyslu. Pece, v nichž se suroviny přetavují, jsou ohromné ohnivě jicny, kde se kov zbavuje různých nečistot a nabývá podoby k zpracování vhodné. Ve válcovnách se pak vykove parními kladivý a vyválí ocelovými válci ve tvary, jaké duch lidský mu předepsal, aby odtud odešel do světa na zpracování k nejrůznějším účelům denní potřeby.

Oku nezkušenému nesrozumitelný spěch, hřmot, hukot a šum, jest jen oddechováním tohoto kolosa, jehož nervy se sbíhají v ústřední kanceláři, z níž se rozcházejí na všechny strany rozkazy, řídící všechn tento shon a tuto práci. Řady dělníků osmahlých jsou buňkami organismu, jimiž on žije a prospívá. Jako ve státu včelím, tak i zde práce každého jest co nejdůkladněji vymezena a rozdělena. A jako tam není žádný z jedinců úplným a jest sám jenom údem organismu vyššího, tak také zde každý jedno-

tlivec koná pouze určitou práci a jest ve všem ostatním vázán na své druhy. Teprve společná práce všech dává vzniknouti celkovému produktu. Ve státu včelím jiné včely snášejí med, jiné pečují o zachování rodu, jiné vychovávají a krmí mladé larvy. Tak tomu i v řádně organisovaném podniku továrním. Jedni z dělníků rvou rudu i kov z nitra zemského, druhí jej vyvážejí vzhůru, jiní opět krmí jimi nenasytné jícny pecí, jiní roztavený vypouštějí a lijí jej v kusy menší. Jiní tyto kusy zpracovávají, v pohyb uvádějí tu hydraulické lisy, tu parní kladiva, jinde ohromné válce a kov pod jejich rukama se svíjí, šíří, úží, tu tiskne se jako těsto úzkými a stále užšími otvory, tu jako obrovský had rozžhavený po zemi se svíjí, tu teče a ohnivými jazyky vzduch líže, jakoby dokázati chtěl, že ani on není mrtvou hmotou, nýbrž živoucím organismem. A když po této obrovské práci přerodné v kotouče ohromné svinut odpočívá, tu jako hadovitý drát, jinde zase jako plech ohromných hmot, jinde jako kusy hranaté, chápou se ho opět tisíce ruce a skládají jej do lodí, čekajících u břehu na svůj drahocenný náklad. Lodi rozvázejí kov na všechny strany do celého světa po pevnině americké i do světa starého přes oceán. Duch lidský mu pak ukládá úlohy nejrůznějšího druhu. Jednou musí myšlenku lidskou přenášeti rychlostí blesku s místa na místo, jindy jest mu vyráběti sílu elektrickou, jí v mraveništi lidských měst svítiti a pracovati, jindy se mu velí, aby v nitru svém vodu v páru měnil a za sebou ohromné náklady s místa na místo převážel, jindy opět, aby vzduchem letěl a v určitý okamžik aby náhle se roztříštil a tisíce tvorů lidských skolem svým vraždil.

K továrně vidíme ubírat se dva mladé muže. Jeden nese v rukách zavazadla, a jest patrné, že vystoupil z vlaku, jenž právě z nádraží supaje odjíždí. Jeho průvodce jest zde nepochybně doma. Srdečně spolu hovoří, jako dva přátelé, kteří po dlouhé době opět se setkávají.

„Jak se zdá, jsi zde spokojen, není-li pravda, milý Harte?“

„Ano, byl bych spokojen, kdyby . . .“

„Tak, již jsi i zde našel své „kdyby?““

„Snad.“

„Nesplnily se snad naděje, které jsi v pana Smitha skládal?“ naléhal dále mladík, v němž poznáváme Greena.

„Naprosto nikoli. Od něho se mi dostává všech možných ohledů. Jest to dokonalý gentleman,“ chválil Hart.

„Tak snad milostivá paní se k tobě chová nemilostivě?“

„Ani to ne, protože pán jest vdovcem.“

„Či snad žačka tvá špatně chápe a tebe týrá?“

„Nemluv tak, prosím, o ušlechtilé této duši! Ale neptej se dále, snad někdy jindy ti to povím.“

A Hart se odmlčel, tak jakoby ve svém nitru cosi chtěl urovnati. Jisto jest, že tento slíbený rozhovor již nikdy nenastal, a že oba přátelé od té doby jeden druhému se počali odcizovati. Cítili, že mezi nimi leží cosi mocného, mocnějšího než přátelství nejvěrnější. A přece neměli odvahy, aby přetrhli onu poslední pásku, která je pojila. Neměli odvahy říci si do očí, že milují oba tutéž dívčinu a státi se z upřímných přátel zarputilými nepřáteli. Šli tudíž spolu chvíli beze slova. Po chvíli počal opět mluvit Hart.

„Zde vchod do továrny. V první budově druhé dvéře na pravo jest kancelář. Tam najdeš řiditele. Puntičkář, který chce míti všude nejúzkostlivější pořádek. Bývalý voják, který si z vojny přinesl smysl pro kázeň rozlohy prostorové. Každý papír na jeho stole musí býti položen rovnoběžně s hranami stolu, dělníci musí pečlivě hleděti k tomu, aby při skládání měděných tyčí žádná nepřechýla přes druhou, kusy složené na dvoře, jakož i uhlí a dříví musí tvořiti pravidelné, symetrické obrazce. Žádá, aby i vozíky s rudou byly naloženy souměrně. O jeho podivínstvích v tom ohledu se vypravují zajímavé historky. Celý svět by prý chtěl přifíznot podle pravítka a vykroužit podle kružítká. Však jej také poznáš. Tak buď zdráv a přijď mne navštívit, až budeš míti čas.“

„Přijdu, a pak mi povíš?“

„Nevím, zda povím, ale přijď.“

„Nazdar!“

„Zdar!“

Green vstoupil vysokými vraty na dvůr tovární, kde jej zastavil vrátný, tázaje se po účelu jeho návštěvy.

„Do kanceláře bych rád“.

„První budova, druhé dveře v pravo.“

V kanceláři se vykázal náš přítel svými papíry a byl po chvíli čekání předpuštěn k řiditeli.

Řiditel **Nathan White** by zavalitý muž vysoké postavy s dlouhým prošedivělým vousem, s velikým orličím nosem, pro něž již v mládí druhové často se mu posmívali, který však dodával v stálí obličejí jeho výrazu důstojného a puntičkářsky důsledného. Poprsí jeho podobalo se známému poprsí někdejšího belgického krále Leopolda. Ve svém mládí se zúčastnil tažení Spojených Států proti Mexiku jako poručík a přivezl si z výpravy té zlomenou nohu. Pádem s koně přišel k úrazu, jenž se stal také koncem jeho kariery vojenské. Noha se zhojila, ale zůstala tuhou a nepodajnou. Nemohl jí ohýbati, což chůzi jeho dodávalo jisté tuhosti, kterou se vyznačovalo celé jeho chování.

Nového úředníka přijal odměřeně chladně, vyptal se ho na jeho život a studie a přidělil jej inženýru **James Scottovi**, který jej měl uvést v práci mu vykázané.

James Scott byl hubený muž s kozí bradou, chování odměřeného, samotář, z těch lidí, kteří jakoby nevěděli, co počítí se svými dlouhýma rukama a nohama a činí dojem lidí bezohledných a nadutých.

Byl tu ještě druhý inženýr **Jaques Robinson**, který byl druhem Greenovým v onom oddělení hutí, v němž pracoval. Ten byl ne velký, ne malý, dlouhé brady s francouzským voussem, tichý, hloubavý ducha filosofický, jenž nade vše jiné rád uvažoval o základech všehomíra.

Ten se stal Greenovým spolubydlietlem a rádcem v první době jeho působení v novém postavení. Oba se brzy spřátelili tak, že myšlenky jejich se staly společným majetkem obou. Při společné práci našli hojnost styčných bodů a také jejich záliba v hloubání filosofickém jim poskytla hojně látky k přátelským rozhovorům. I se Scottem filosofoval Robinson často, ale jejich

rozmluva končila obyčejně sporem. Hned prvního večera byl Green svědkem takového sporu filosofického.

„Jsem toho názoru,“ počal Scott, „že neexistuje nic, než hmota. I to, čemu říkáme duše, není ničím jiným, než projevem této hmoty. Jako mladý muž bystrého rozumu a vysokého vzdělání mi jistě dáte za pravdu,“ pravil, obráceje se ke Greenovi.

„Já v tom ohledu jsem skeptikem,“ odpověděl Robinson, „a slovo hmota jest mi pojmem příliš neurčitým, abstraktním“.

„Hmota jest přece to nejjistější, o čem nelze pochybovati?“

„Připomenu jen velkého Descantesa, který pokládal něco jiného za ještě jistšího než hmotu, totiž myšlenku; základem jeho filosofie jest věta „Cogito, ergo sum“: „Přemýšlím, tedy jsem“. Z toho vysvítá, že ani jeho vlastní existence mu nebyla tak jistou, jako ona zkušenost, že přemýšlí. Na pojmu myšlenky buduje pak existenci svou vlastní i svou filosofii.“

„To jest patrně jen zvláštní poblouzení,“ ujal se slova Scott, „pokládati myšlenku za určitější než hmotu, kterou přece lze všemi smysly chápati!“

„Nejsem toho názoru,“ odvětil Robinson, „že by hmota byla pojmem příliš určitým. Vždyť ani slova, jimiž označujeme předměty okolí svého, nevyjadřují pojmu, svými vlastnostmi jednoznačně určených, jakž tedy pojem tak abstraktní, jako jest pojem hmoty!“

„Osvětlete myšlenku svou příkladem“, žádal Green.

„Dobrá,“ souhlasil Robinson, „třeba tento předmět, u něhož sedíme: „Stůl“. Znáte přece stůl a dovedete jej dle jeho vlastností popsati? Není-li pravda?“

„To dovede každé malé dítě,“ řekl s nevolí starší inženýr.

„Nehoršete se, že se ptám na věc tak všední, a povězte laskavě, jakou má barvu,“ vykládal dále Robinson.

„Tento stůl jest zelený, ale jsou ovšem i stoly jiné barvy“, odpovídal za Scotta Green.

„Tedy barva není určitou vlastností stolu. Snad tedy tvar?“

„Ovšem že, jen na tvaru záleží a nikoli na barvě,“ řekl Scott.

„Dovedl byste tedy snad tento tvar blíže určití? Jest kulatý či hranatý, kolik musí míti noh, aby stůl byl stolem?“

„Vidím, že jsem vám sedl na lep“, řekl Green. „Jsou ovšem různé stoly různého tvaru o jedné, dvou, třech, čtyřech i více nohách, ale jsou i stoly beznohé, jaké máme třeba ve vozech železničních.“

„Tedy snad dle látky, z níž je stůl zhotoven, jest možno jej určití?“ pokračoval Robinson.

„Ani to nikoli, neboť i materiál stolu může býti různý,“ odpovídal Green.

„Jest tedy patrnó, že nelze určitými vlastnostmi označiti ani tak obyčejný předmět denního života, jakým jest stůl. Jak možno tedy pojem tak odtážitý, jakým jest pojem hmoty, pokládati za něco určitého, stálého, za stavivo, z něhož celý váš svět jest sestaven? Vždyť již při pojmu stolu musili jsme abstrahovati od určité barvy, určitého tvaru, od látky, z níž jest zhotoven. Při pojmu hmoty musíme abstrahovati od všech vlastností vnějších vůbec. Jak chcete na tom základě vysvětliti pojem síly, energie a všeho, co ve světě se děje?“

„Vše to si vysvětluji“, odpovídal Scott „jako projev hmoty, jako kmitání nejmenších jejích součástí. Myslete si přímku a naznačte si na ni délkami jednotlivé kmitočty za vteřinu. Počátek té přímky, kde kmitočtů je málo, uniká našemu chápání, když kmitočtů jest určitý počet, vzniká zvuk, čím dále postupujeme na přímce té, tím více kmitočtů se jeví, pak přijde světlo, elektřina, paprsky radioaktivní atd. Jen určité části přímky té jsou přístupny našemu chápání a měření. Tam, kde je na přímce nulla, jest věčný klid, tam jest smrt. A za ten bod na druhou stranu se šíří druhá větev přímky, tam jest život záhrobní.“

„Život záhrobní jest tudíž pro vás jakýmsž životem negativním?“

„Tak jest, chcete-li“, řekl chmurně Scott.

Oba mužové se zamlčeli a zabrali se do svých myšlenek. Po chvíli povstal Robinson a řekl:

„Váš výklad je zajímavý a zvláště jeho poslední část. Ale nepokládám věc ve skutečnosti za tak jednoduchou, jako jste naznačil. Nesouhlasím s výkladem tím a pokládám jej za vynucený požadavkem jednotného názoru světového. Neshodneme se, protože myšlení naše běže se zcela různými cestami a proto myslím, abychom dnes skončili a odebrali se na odpočinek.“

Oba druhové souhlasili a tak skončil onen den filosofickou zповědí inženýrů Robinsona a Scotta.

6. RUCĚ.

Nastalo jitro. Páry vodní, které přes noc blíže povrchu zemského se zhustily v bělavý závoj, pokrývající trávu u cesty stejně jako na dvoře továrním složené předměty, počaly řidnouti a se rozptylovati, jakoby se bály, aby je tam nezastihly první paprsky vycházejícího slunce, jakoby se bály prozraditi tajemství nočních stínů, jimž sloužily za oděv. Ticho noční se svými tajemnými šelesty ustoupiti musilo šumotu probouzejícího dne. Kohouti v okolí již odzpívali dávno svou píseň ranní a zapudili do podzemních skrýší všechny mocnosti noční. A ti, kteří je znali ze své práce podzemní, sami podobní bledým stínům, vystupovali z dolů, aby učinili místo vystřídajícím je dělníkům, s nimiž se pozdravovali hlasitým „Zdař Bůh“. Pece, v nichž přes noc se udržoval jen slabý žár, dmychadly parními uvedeny byly opět v chod normální, a tak se probouzel k dennímu životu onen lidský úl, do něhož včera zapadl náš přítel Green. Ten neměl příliš klidné noci. Nezvyklé okolí, dojmy celého dne, očekávání věcí nových, vše to zapuzovalo spánek s víček mladého inženýra a proto jej spatřujeme již časně oblečena na dvoře továrním.

Inženýr Scott, který právě se vydal na svou ranní pochůzku závodem, jej vyzval, aby šel s ním. Rekl mu to odměřeně, svým ostrým, přísným hlasem, pro který nebyl příliš oblíben u svých podřízených. Umyslil si při této pochůzce podrobiti jakési zkoušce

svého mladého kolegu. Oba za chvíli zapadli do mraveniště továrního.

A skutečně jako mraveniště by se jevil život ve velkém závodě takovém člověku, jenž pozorovati by jej mohl s ptáčí perspektivy. Stejně jako v mraveništi tu každý jedinec spěchá, zastavuje se, odbíhá, namáhá se, vše na pohled bez ladu a skladu. Tu vezou vozíky plné uhlí, onde zase prázdné, tam táhne lokomotiva hlasitě pištic řadu „huntů“ naplněných rudou, zde buší parní kladiva, a opodál zase stoupy drtí rudu, onde ozývá se třesk působený skládáním tyčí kovových a rovnoměrný hukot, který k tomu sekunduje, pochází od obrovských dmychadel, ženuoucích do vysokých pecí vzduch potřebný k roznočení žaru pekelného. Tu zeď se otřásá hukotem strojů parních, které uvádějí ve vřívý tanec obrovské setrvačnický, jež jakoby se nemohly nasytiti této pekelné muziky. Tam vysoko v povětří, jaký to akrobat se smývá po laně nataženém přes jeden z dvorů továrních? Tam běží kladka s košem, jenž v železné pěsti nese těžký kus a podává jej do ruky obrovskému jeřábu. Ten jako nesmírné chapadlo zachycuje a zdvihá náklady, aby je na jiném místě opět složil. Každý jeho pohyb ovládn jest mužem zasmušilého pohledu, tváře ponuré, svalů ocelových, jenž stojí bez hnutí, jakoby vytesán byl z kamene. Tu věru člověk počíná věřiti, že život proudí spíše všemi těmi pohybujícími se a hřmotícími spoustami železných kol a pák, než žilami oné nehybné sochy kamenné. A přece to, co se pohybuje, jest jen mrtvá hmota a jen v té tiché nehybné postavě proudí život, jenž teprve vlévá duši všemu pohybu a hluku.

Leč Green nehleděl na život kolem sebe ani očima neznalectkým, ani se nedal unášeti nadšením básnickým. On dosti brzy celek přehlédl a smyslu jeho počínal rozuměti. Však hned s počátku si dobře všiml, že vozíky s rudou všechny jedním směrem táhnou, a vozíky prázdné směrem opačným. Bylo patrné, že v tom směru, odkud přicházely plné, bylo dlužno hledat ony otvory, jimiž kov se dopravoval na povrch zemský.

Starší inženýr zastavil jeden z vozíků, plný červeného kamene, vzal jeden kus do ruky a podal jej mlčky Greenovi.

„Červená ruda měděná, čili kuprit,“ odtušil mladší druh, přičítaje, že jest podrobován výslechu, při němž má účet klásti ze

svých vědomostí, „sloučenina to mědi s kyslíkem, kysličník měďný, vyskytující se v značném množství ve vlasti naší. Však i ryzí měď nachází se zde ještě ve velkých ložiskách.“

„Ano, toť zvláštnost našich bání, kterou máme před celým světem.“

„Odečteme-li ovšem plsek měďný v Chile,“ řekl Green.

„Však i kupřít jest naším bohatstvím.“

„Protože neobsahuje slry,“ dodal zkoušený, „jako měděné kyzy španělské a německé, které se jí jen velice obtížnými a nedokonalými prostředky zbavují. V tom ohledu se dosud nedostalo lidstvo o mnoho dále, než to dovedli jeho dávní předkové.“

„Ovšem, lze doufat, že pochody elektrické učiní konec to-
muto kudláření technologickému,“ řekl Scott.

„Nejlépe jest na tom vedle Ameriky ještě Rusko,“ pokračoval Green, „které má na Urale své doly malachitové a azuritové, jež bývaly pýchou cara ruského.“

„Však ti s námi nekonkurují, neboť ze vzácného malachitu a azuritu vyrábějí předměty umělecké a teprve odpadků užívají k výrobě mědi. Dokud byl car samovládcem na Rusi, posílal předměty azuritové jiným vládcům darem, asi tak, jako perský šach činil s perskými koberci a jako republika francouzská posílala své drahocenné vázy sevréské. Měl prý na svém letohrádku v Carském Sělu celý azuritový stůl krásně modrý, a ze zeleného malachitu tam prý měl celý pokoj.“

Za tohoto hovoru došli k vysoké budově, v níž se rudy skládaly, přebíraly a plavily. Za ní se objevila řada pecí šachtových, v nichž vzácná ruda se mísila s uhlím a přiměsí struskotvornou. Uhlí rudě ubíralo kyslík a měnilo ji v rudý kov.

Tam celé řady dělníků byly zaměstnány plněním žhavých jícnů tu rudou, tu uhlím, tu přiměsí struskotvornou, jinde zase již vypouštěli roztavený kov, zbavený přiměsí a zářící čistotou svého lesklého povrchu jako pramen z cizích světů. Jícny podepřené na sloupovitých nohách, boky majíce omývány proudy vod chladících těžce oddychovaly vichrem horkého vzduchu, který do nich byl hnán věncovým potrubím obrovskými ventilátory. Jako živý or-

ganismus potřeboval i tyto pece vzduchu k dýchání, v jejich žilách koluje tekutina, a za potravu jim skýtanou uděluje člověku toho, čeho od nich žádá. A jako organismus trpí i ony nemocemi, když nedostává se jim té péče, které vyžadují.

„Ano, jest tomu skutečně tak,“ potvrdil o případnou poznamku Greenovu osmahlý mistr pecní. „Mazlit se s nimi nutno, jako s dětmi nezvedenými. Každá potrava jim nejde k duhu. Někdy se připekou celé balvany k stěnám, a časem se pak náhle odloupnou a zřítí, čímž se ovšem vnitřek pece náramně ochladí. Nezkušenému pecmistrovi se pak může přihoditi, že mu tím celé nitro pece ztuhne. Potom se takové nešťastné dítě musí operovat. Anebo se stane něco ještě horšího. Ochladivší se pec počne ssátí do sebe vzduch, a pak buď nebe ubohému pecmistrovi milostivo. Rozžhavené plyny utvoří se vzduchem třaskavou směs, a celá pec vyletí do povětří. Můj předchůdce tak přišel o život.“

„Hleďte, ať se vám něco podobného nepřihodí,“ prohodil teinným hlasem starší inženýr.

„Mně se tak snadno nestane,“ odvětil pecmistr, „aby moji svěřenci dostali potravu v poměru nesprávném. Však jich nekrmím poprvé.“

Spěšně odcházel, aby znaleckým okem přehlédl přijíždějící vozíky, které měly poskytnouti nové potravu jeho dítkám.

„To jest naší předností před Evropou,“ řekl Scott, „že vše konáme jednodušeji a přece velkolepeji než ona. My spojujeme totiž vždy několik pochodů v pochod jeden a volíme při všem patřičné rozměry, které nám dovolují zpracovávatí obrovská množství na jeden ráz. Jako naše pece šachtové jsou i naše pece plamenné rozměrů obrovských“ a ukázal při tom na řadu pecí dalších, které se zdvihaly za pecemi šachtovými. Tento jindy tak nemluvný a nevládný člověk rozhovořil se náhle proti svému obyčeji. Byl tím snad vinen svěží vzduch ranní, jenž vál od jezera, nebo ta okolnost, že našel pozorného a chápajícího posluchače, anebo snad láska k předmětu, kdož to ví? Dělníci, kteří jej spatřili, udiveni se za ním dívali, cože ten starý bručoun dnes je tak hovorný?

„Pohleďte jen na tyto konvertry, pece, které i se svým ob-
sahem těžkého žhavého kovu se otáčejí kol své osy jako malé
hrnečky, když z nich ráno pijeme kávu. Když tyto své „hrušky“
poprvé roztopil skotský inženýr Bessemer, celý svět jej měl za
blázna. Kdož by se byl také před ním odvážil otáčeti celou
obrovskou pecí jako nějakým větrníkem, opatřiti ji děravým dnem
a právě tímto dnem hnáti proud horkého vzduchu, který měl
celou žhavou spoustu litinovou uvést do varu? A přece si dnes
nedovedeme ani představití řádné hutě železné bez celé řady ta-
kových otáčecích pecí. Když pak tohoto pochodu mělo býti použito
při výrobě mědi, jak opět ze všech koutů vylezli zlo věštlci sýčkové
a houkali a skuhrali, že měď není železo a co při železe bylo
možno, že při mědi jest neproveditelným. Jak se radovali tito
škarohlídové, když jejich předpovědi se splnily a když drahocenná
náplň konvertru hned při prvním pokusu celá ztuhla a otvory
vzdušné ucupala. A přece stačila malá změna technická, aby po-
chod byl upotřebitelným i za změněných podmínek. Pravdiva byla
premissa, že železo není měď. Nepravdivým závěr, že konvertoru
nelze použiti při výrobě mědi. Správný závěr zněl: konvertor
třeba pro výrobu mědi pozměniti. To se stalo, když otvory ode
dna byly posunuty poněkud výše. Po této změně dalo se hrušky
Bessemerovy, jak nazývá se ona pec otáčecí pro hruškovitý svůj
tvar, použiti s výhodou i při výrobě mědi a tím dosaženo bylo
nejen možností vyrobiti z mědi surové přímo v jednom pochodu
měď čistou, nýbrž bylo tím i umožněno, že zpracována byla mno-
hem větší množství kovu toho najednou, než tomu bylo při po-
chodech dřívějších.“

Za tohoto hovoru dospěli oba mužové k vysoké budově
s několika štíhlými komíny.

„To jest naše elektrárna,“ představoval Scott.

„Tam tedy se vyrábí elektřina potřebná k raffinaci mědi,
jakož i k osvětlování závodu,“ odvětil Green.

„Tak jest,“ řekl inženýr, „a raffinerie mědi jest hned v bu-
dově vedlejší, kam vstoupíme.“

Šli podél řady olovem vyložených van dřevěných, které byly
terasovitě za sebou položeny. Naplněny byly azurovým roztokem

skálíce modré, do něhož zasakovaly na jedné straně tenké desky mědi čisté, na straně druhé balvany bessemerové mědi surové. K mědi čisté byl přiváděn proud elektrický, který mědi surovou zas odcházel. A div divoucí! Elektřina, tento neviditelný kouzelník, způsobil, že měď surová v roztoku se rozpouštěla, přimíšené kovy do bahna na dně van ukládala, a sama čistá, prostá všech příměsí na desce z mědi čisté se vylučovala. Čím více se balvan mědi surové zmenšoval, tím více přibývalo na objemu desce z mědi čisté, až pochod skončen, a desky nahrazeny novými. Tak se při raffinaci mědi rozpouští balvan kovu surového, aby se stal potravou pro nový balvan mědi čisté. Zda není to skutečný obraz dějů v přírodě stále probíhajících. Zda i tam nemusí rostliny sloužit za potravu dokonalejším tvorům, zvířatům, a zda tato zase nemusí sloužit k vývoji tvora nejdokonalejšího, člověka?

„Zajímavé jest,“ pokračoval inženýr Scott v řeči své, „že právě nečistoty, jichž měď zbavíme, přinášejí největší zisk závodu.“

„Ovšem, vím to,“ řekl Green, „neboť balno ve vanách obsahuje 50% stříbra bohatého zlatem a platinou.“

„Vidím, mladý muži, že znáte z theorie svou věc dobře, avšak od theorie k praksi vede cesta trnitá.“

„Doufám, že i v tom ohledu splním požadavky na mne kladené, tak jako je tisíce jiných splniti dovedlo.“

„K tomu vám přeji mnoho zdaru,“ řekl suše Scott, a obrátil kroky své zpět ku kanceláři.

Večer zase seděl Green se svým novým přítelem inženýrem Robinsonem a vyprávěl mu o své první počkúzce továrnou a o nových dojmecích, jichž nabyt při své první práci. Robinson pozorně naslouchal vypravování dluhově, načež promluvil:

„Co myslíte, že jest hybnou silou toho všeho ruku a skonu?“

„Pokud jsem viděl, elektřina,“ odvětil Green.

„Chyba lávky, žaludek,“ usmál se Robinson.

„Nehleděl jsem na věc se stanoviska všeobecně lidského.“

„Chcete snad říci, se stanoviska všeobecně zvířecího, mladý muži.“

„Chcete-li, tedy všeobecně zvířecího.“

„A který jest nejdůležitější element, jenž tím vším hýbe?“

„Myslím, že oheň,“ hádal Green.

„Co vás napadá, ruka.“

„Ruka?“ Green zadíval se na Robinsona pokledem, podobajícím se velikému otazníku.

„Ano, ruka to byla, která sdělala plány, ruka je provedla, ruka vyhloubila dlouhé chodby do země, ruka z nich rudu vynesla na světlo denní, ruka vystavěla ty vysoké pece, ruka do nich navršila rudu a uhlí, ruka vypouští žhavý kov do forem, ruka jej nakládá a odváží, ruka se natahuje po odměně, za práci vykonanou, ruka vyměňuje peněz za potraviny, a ruka ty potraviny přináší v oběť žaludku, jenž je nejdůležitější hybnou silou vši lidské práce. A opět jiná ruka to jest, která shrabuje zisk plynoucí z námahy oné ruky pracující, a rozhazuje deštěm jmění jí nashromážděné. Ó, jest tvrdé a těžké býti rukou pracující, jest lehké a příjemné býti rukou utrácející.“

V údivu hleděl Green na samorostlého, zatrpklého filosofa.

„A což mozek, onen mozek lidský, jenž vše vymyslíl, nepokládáte za nic?“

„Necením jej vysoko, ten mozeček zakrslý, který přenechává náhodě, aby za něj řídila téměř všechny lidské věci, aby za něj konala nové výzkumy, a kterému se staví každou chvíli v cestu onen sval, jemuž přezdělo lidstvo „srdce.“ Ruka jest to, která pracuje, ruka jest to, která koná pokusy a dává příležitost „Náhodě,“ jež jest hlavní původkyní všech vynálezů.“

„Proč myslíte, že jen náhodou přichází člověk na nové věci?“

„Mohl bych vám to dokázati téměř na každém vynálezu, ale zvolím jen jediný příklad, jenž stačí za mnoho jiných. Víte, jak byly nalezeny paprsky Roentgenovy?“

„Neznám podrobností tohoto vynálezu.“

„Četl jsem kdysi podrobný popis, který se poslouchá jako anekdota. Roentgen byl manuálně velmi pilný muž. Ruce jeho stále byly při díle. Studoval pokusně trubice se zatavenými pla-

tinovými elektrodami, naplněné zředěnými plyny, které Němci nazývají dle Geislera Geislerovými, Angličané dle Crookesa Crookesovými trubicemi. Laboratoř jeho sousedila s bytem, takže jeho chof jeho mohla bezprostředně od pokusů volati k obědu. Ruka jeho vypjala mechanicky trubicu, zářící ještě fosforescencí, vzbuzenou tichým výbojem elektrickým, a položila ji na velkou knihu na stole, pod níž náhodou ležela krabice s deskami fotografickými. Duch jeho v tu dobu ruku nevedl, neboť byl zaměstnán tím, že se odlepoval zvolna od svých problémů vědeckých, aby věnovati mohl trochu pozornosti kulinárním výrobkům své družky.

Jako většina lidí učených, měl učenec ten mozek, jenž se nerad zaměstnával starostmi denního života a přenechával rukám svým vykonávati věci, o nichž neměl času přemýšleti. Tyto ruce musily obstarávati mechanicky různé úkony, jichž mozek potřeboval, ale o které se nerad staral. Když mozek přestal čisti nějakou knihu, obstaraly ruce samovolně založiti ono místo knihy, kterého snad později bylo zase zapotřebí, buď násadkou, nebo tužkou, nebo nožem, piacetou, nebo i klíčem. Tím se stávalo, že takovýchto předmětů denní potřeby nebylo možno nalézt, když jich bylo zapotřebí. Již několik dní hledali u Roentgenů domovní klíč bezvýsledně. Jaké však bylo podivení, když profesor téhož dne vyvoláváje své amaterské fotografie objevil na každé z nich přesný stínový obraz onoho ztraceného klíče. Fotografie byly sice zkaženy, ale staly se znamenitostí, podávající člověku první zvěst o neznámém dosud záření tajemném. Horečně počal pracovati učencův mozek, jenž musil k svému úžasu přiznati, že mu jeho ruce automaticky „náhodou“ obstaraly pokus, jímž se měl státí nesmrtelným. Vše úsilí vynaložil na rekonstrukci pokusu svých rukou, až se mu podařilo zjistiti, že ruce jeho položily fosforeskující trubicu na knihu, v níž byl založen domovní klíč, a pod níž ležela schránka s deskami fotografickými. Odtud byl již jen malý krůček k myšlence, že fosforescenční trubice jest zdrojem jakéhosi záření nového, které účinkuje na desku fotografickou podobně jako světlo sluneční, proniká však knihou i dřevěnou schránkou s deskami, ale nedovede proniknouti železem klíče, takže jeho obraz se musil objeviti na deskách fotografických. Tak „náhodou“ objevily ruce pracovitého učence pa-

prsky, které již tolika lidem zachránily život, a jež medicínu interní posunuly na místo, které dnes zaujímá.“

„A jako v tomto případě bylo by lze dokázati v tisícerých případech počobných, že práce manuelní, ruční to jest, která vykonává největší vynálezy, bez nichž by mozek sám mnoho nesvedl. Proto o původu svých největších vynálezů neví lidstvo téměř ničeho. Byly vykonány mechanicky, bezděčně, a ani myšlenka na ně se nezachovala v lidském mozku, poněvadž paměť vybaviti může pouze ony představy, které v mozku již jednou byly. Ruce lidské byly vždy největším vynálezcem, nikoli mozek, a to proto, že lidstvo teprve odrůstá dětským kalhotkám, a následkem toho ještě vůbec nemělo času naučiti svůj mozek práci. Dosud jen jednotlivé mozky se dovedly vyšínouti nad všeobecnou nízkou úroveň. Snad v budoucnosti tomu bude jinak, a jako dnes miliony mozolných ruk vykonávají díla velkolepá, tak v budoucnosti milióny lidských mozků musí se družiti k práci duševní. Potom bude ovšem na čase, práci ruční nahraditi jiným strojem, než jest drahá mašina lidská.“

„Malá, měkká ruka masitá nahraditi se musí obrovskou, tvrdou paží ocelovou, která bude pracovati za sta paží lidských, ale při tom necítí, nenaříká, neběduje jako sebevědomá, trpící paže lidská. Až to se podaří, pak teprve moře bíd, moře slz se světa zmizí, protože ocelová paže strojová nemá co činiti se všetečným srdcem, které se tak často staví v cestu chladnému vypočítavému rozumu. Pak teprve bude mozek s to ovládnouti veškero pole práce ruční, při níž je více rozumu třeba než citu. A také srdce bude osvobozeno od konfliktů rozumových a bude snad sloužiti pouze svému cíli k umenšení béd a bolů, jichž i potom ještě dosti zbude, a k vysušení onoho moře slz, jimiž svět dnes přetéká.“

Hlava dumavého filosofa se sklonila, jakoby pod tíží oněch béd, jež mu zatanuly na mysl. Bylo slyšeti jen tikot hodin, připomínající plynoucí čas, jenž míjel nad jejich hlavami nečítán, protože myšlenky jejich uprchly z přítomnosti do minulosti. Viděli před sebou milióny ruk, ruk mozolných, jež stavěly pyramidy, ruk svalnatých, jež v zápase spolu závodily, ruk něžných,

keré jen k polibkům byly stvořeny, ruk děsivých s dýkou vražednou, ruk oduševnělých, tvořících nesmrtelná díla umělecká, laskavých ruk mateřských, jichž vzpomínka rozdechvívá a hřeje srdce dětské i v době, kdy již dávno schladly mrazem smrtelným, ruk milliony, jichž práce tvoří celé dějiny lidské.

Ó, ruce pracovité, buďte požehnány.

7. NÁVŠTĚVA U ŘIDITELŮ.

U řiditelů čekali návštěvu. Všichni tři páni Smithové slíbili přijít v neděli na partii šachu, a slečna se chtěla pobaviti s dcerami řiditelovými.

Starší z nich, tmavovlasá Theodora seděla s otcem u stolu po obědě. Pan Nathan White byl zabrán ve čtení novin, maje nataženu před sebou na židli ztuhlou nohu. Dcera paličkovala krajku.

Dívka byla po otci postavy vysoké, kostnaté, po matce hubená s význačným znakem matčiny rodiny, s krásnýma hlubokýma očima. Oči tyto byly skutečně pamětihodné a kdo do nich jednou se zahleděl, ten jen nesnadno na ně zapomínal. Barva jejich byla neurčitá, ale dlouhé černé řasy, jakož i husté černé obočí působilo, že na první pohled se pozorovateli zdály černými. Tak voda lesní studánky odráží paprsky zelené, když zelené keře v ní se shlížejí, tak voda hlubokých jezer jest modrá od báně nebeské, jež v ní se zrcadlí. Pod tupým nosem jevily se pysky červené, spodní nepatrně v před posunutý opět znak rodinný, který však u tohoto obličejce dívčího nebyl více vyvinut, než že mu dodával jakési zajímavosti. Tato byla zvýšena zasmušilým výrazem jejich zraků, který měl svou příčinu v nespokojenosti s životem doma, jež strpčován byl častými spory rodičů a neláskou, s níž spolu jednali. Všechny tyto vlivy pů-

sobily na mysl Theodořinu neblaze, tak že se stávala vůči svému okolí uzavřenou a nedůvěřivou. Ani otec příliš jí neměl rád, nemoha zapomenouti, že si přál mít místo ní syna, přece však choval se k ní vlídně, hledaje v ní přirozenou spojenkyni proti své choťi, již se bál.

Jako většina mužů, kteří ženu nízko cení a na ni a celý její život v theorii s patra hledí, byl i on v praksi malým hrdinou vůči své choťi. A třeba že k svým podřízeným býval často tvrdým a neúprosným, doma v županu stále ustupoval a vše možné činil, aby se vyhnul výtkám své ženy, které byly často oprávněny, častěji však ještě neodůvodněny. A došlo-li přece k půtce, napodobil vždy taktiku římského vojevůdce Fabia Cunctatora, který se snažil nepřemožitelného Hanibala stálým ústupem znavit. Rozdíl však byl v tom, že Fabius tím způsobem svého protivníka skutečně zdolal, což však pan říditel White u sobě říci nemohl.

A přece mohl tak snadno se zbavit aspoň oprávněných výtek své ženy a také tím snad i ony neoprávněné často zažehnati, kdyby — — Ale to náležel již do jiné části našeho vypravování. Kdyby lidé konali vždy, co je správné a jednoduché, nebyli by lidmi chybnými. Život by plynul klidně, správně, nudně a nestál by ani za to, aby se o něm psaly romány.

Pojednou zdvihl otec hlavu od novin, a ohlednuv se plaše ke dveřím, otázal se tichým hlasem.

„Jak pak je dnes mamince?“

„Jako obyčejně četla zase při otevřených oknech až do tří hodin a dnes vstala v jedenáct.“

„To bude zase příjemná zábava!“ řekl starý pán. „Nevyspí se pořádně a pak s ní celý den není k vydržení.“

„To víš, ta už jiná nebude.“

„A kolik dnes vykouřila?“

„Sedí v kuchyni a kouří už třetí doutník.“

„Jen toho kdyby nechala a toho pít kávy, sice jí ještě z toho raní mrtvice.“

„Ale kdyby toho náhle nechala, bylo by snad ještě hůře.“

„Kde je Hermína?“

„To víš, že si pěstuje ruce. Připravuje se na návštěvu.“

„A ty se nepřipravíš?“

„Nechci se stavěti před lidmi jinou, než jsem.“

„Nu dobře, jen se nezlob, vždyť já už nic neříkám.“

A pan White se schoval za noviny jako za hradbou, za kterou se cítil poměrně jist. Za živý svět nechtěl se pustiti ve spor s dcerou v den, kdy cítil, že jí bude míti zapotřebí jako spojenky proti útokům své nervosní choti. Tato v tu chvíli právě vstoupila. Hned ve dveřích přehlédla situaci a počala:

„Ale, Nathan, já tě nechápu. Má přijít taková vzácná návštěva a ty tu sedíš ještě bez kabátu.“

„Vždyť je snad ještě čas. Teď piji kávu.“

„Abys ty nemyslíl jen stále na svůj vzácný žaludek.“

„Vždyť je to tu jediné, co člověk na světě má.“

„Ne, ne, ty jsi a zůstaneš hmotářem.“

„Však mi to bylo dobré, když jsem byl v mládí menáž-majstrem u dvou velkých nosů“, obracel věc v žert manžel.

„Co to bylo tatínku za zvláštní postavení?“ vpadla Dora; aby převedla trapný hovor na jiné pole, ač věc sama již tolikrát slyšela.

„Já a můj druh nadporučík De Angelis jsme byli správci důstojnické kuchyně. De Angelis účtoval a já, protože umím vařit, dohlížel jsem na kuchaře. My dva měli největší nosy v celém pluku, a proto kuchyni naši žertem říkali „Hostinec u dvou velkých nosů.“

Jen si tačy povídejte a návštěva každou chvíli přijde. Dora, já tě nechápu. Vždyť si tě nikdo nevezme, když nebudeš na sebe trochu hledět.“

„Ale ty mi sama maminko stále radíš“, abych se nevdávala, že manželství je neštěstí a věc nízká. Proč se mám tedy pro někoňo strojit?“

„Slyšíš ji, drzé děvče, jak mi odpovídá? Ale tos ty vinen, protože jí proti vlastní matce stále popouzíš. Proto je naše manželství tak nešťastné. Proklínat budu vždycky dea, kdy jsem si tě vzala. A ty Dora vstaň a hleď, ať se převlékneš, než přijdou. Ale mne nikdo z nich neuvidí. Chci mít pokoj. Beztoho nemá člověk nic na světě než samé dření.“

Pak zabouchla dvěře a otec s dcerou zůstali samotní.

Byla to jedna ze scén, jaké bývaly u Whitů na denním pořádku. A přece nebyla paní Theodora žena srdce zlého. Jen pochybený život a poměry, v nichž vyrostla a byla vychována učinily ji takovou. Byla dítě z rodiny, ač nezámožné, přece nadmíru hrdé na své rodinné podání. Jako děvče neobyčejné krásy byla miláčkem svých rodičů, kteří ji od malička nesmírně rozmazlovali. Vždy bylo největší její vášní čísti a čísti a čísti. Četla vše, co jí do ruky padlo. Na neštěstí nebyly knihy, které se jí do ruky dostaly, nejlepší jakosti. Byly to většinou napínavé romány, které utvořily kol ní svět zcela rozdílný od světa skutečného. Hrdiny románů těch pokládala za lidi skutečné, a svět skutečný byl jí hádankou, které nerozuměla. Pak jí vdali pro zaopatření za úředníka dolů, který se měl státi řiditelem. Pro děvčátko krásných kaštanových vlasů, hlubokých očí a do krajnosti rozničené fantasmie nastala řada zklamání. Život skutečný neodpovídal naprosto oněm obrazům fantastickým, jimiž napájena byla mysl její od útlého mládí. A choť její se nijak o to nepřičiňoval, aby jí poznání to usnadnil. Sám byl člověk naprosto prosaický, který bral život tak, jak se mu naskytoval, hleděl z požitků a příjemností jeho pro sebe uchvátiti, kolik mu bylo možno, a nemohl nijak pochopiti, že mohl býti někdo názoru jiného. Krom toho měl stále v paměti špatné hospodářství svých rodičů a vzniklé z toho nesnáze peněžní. Proto upadl do extrému opačného. Celý příjem svůj rozškatulkoval a nedovolil, aby peněz určených na určité vydání bylo užito k účelu jinému, než k tomu, ku kterému byly ustanoveny. Tím se mohlo státi, že bohatá Theodora nesměla si v kruté zimě koupiti zimních rukavic prostě z toho důvodu, že dotčný obnos byl již spotřebován, ač za to v jiných odděleních pokladny zůstávaly peníze nespotebované,

které musily na konci měsíce jako úspory býti uloženy do spořitelny. Kdyby se choť jeho byla odvážila vzít peníze z jiného oddělení, byl by to považoval za krádež a až v jiných ohledech byl nadmíru ústupný, ba i bázlivý, v ohledu peněžním s ním vůbec nebylo řeči. Druhá překážka, která manžely dělila, byla velká smyslnost mužova, který si velice potrpěl na dobré jídlo a pití, pro kteréžto věci neměla žena jeho, krmená od mládí etherickými vidinami romantických snů, smyslu žádného. Jen jeden požitek tělesný tu byl, který spojoval oba manžele, totiž že oba velice rádi kouřili silné doutníky. S počátku sice se White tomu protivil, počítaje, že to mnoho stojí, později však povoloval, aby nemusil povolovat v ohledech jiných a zásoboval sám ženu svou nejsilnějšími druhy doutníků, v jichž omamujícím kouři ona kouzila sobě větrné zámky, kterých tak těžce pohřešovala při svém životě celodenním. Teprve v tichu nočním, když hluk a šum denní umlkl, mohla se nerušeně oddávat své vášni. Tu vysedávala před knihou, kouříc dlouhé hodiny a olupujíc se sama o potřebný spánek. V posledních letech přihlásily se různé choroby, následky to nesprávné životosprávy, zvláště obtíže dýchací. Tu pak si otvírala dokořán všechna okna a zimenšovala tím nebezpečí plynoucí z neměrného kouření a nevyspání. Zvykla si tím na průvan, v němž jiný člověk jistě by si utřil aspoň pořádnou rýmu. Někdy jí průvanem i lampa shasla, ale to mělo za následek, že chránila nadále před průvanem lampu, ale okna nechala otevřena.

O domácnost se skoro nestarala. Často musil choť její bez snídaně a bez oběda do kanceláře. Proto si navykl vstávat časné, a vařil si snídani sám. K vaření oběda neměl času a proto jidali u Whitů v poledne jen málo, což se shodovalo se zvykem americkým a za to tím hojněji večer. Když přišel pan White z kanceláře, pustil se do vaření, když neměl času, dal přinésti něco z hostince. V posledních letech jej v tom ohledu zastávala dcera Dora, která byla často naprosto bezradná. Matka byla zabrána do šetění a neměla pro ni času, otec byl v kanceláři a tak starost o domácnost i mladší sestru Hermínu spočívala často na jejich mladistvých bedrách. Ký div, že se stávala samotářsky zasmušlou.

Poslední slova své manželky přijal pan White jako věc mrzutou sice, ale jinak samozřejmou, asi tak, jako přijímáme děšť

nebo bláto a jiné nepříjemnosti počasí, proti nimž není odvolání. Dora se však zasmušila ještě více a taky jejího pěkného obličejе přijaly na sebe výraz zatrpklý.

Vstala pomalu a jala se sklízeti náčiní kávové.

Za půl hodiny přišli páni Smithové se slečnou Angelou na svoji obvyklou partii šachu, kterou s nimi hrál pan White spíše ze zdvořilosti než ze záliby, třeba že jeho hra nebyla špatná.

Měl pro ně vždy připraveny dva hrací stolky z ebenového dřeva drahé práce umělecké, jichž šachovnice byly vykládány perletí. Na obou stály trpasličí šiky připraveny k boji. Na jednom byly figurky černé a žluté, na druhém červené a bílé. Koštěná jejich tlka byla krásně umělecky vyřezávaná.

„Již jsme očekáváni,“ zvolal pan Norman Smith, ukazuje na rozestavené hry.

„Konci již nepokojně pohazují hřivou, chystajíce se ku skoku,“ dodal přítel zvířat, pan Oliver.

„A sloni-věže k chodu přímému vše ničícímu jsou připraveni, jako sloni vojů, jež Pyrrhos, král epirský, vedl proti Římanům,“ odtušil starožitník Georg.

„Střelci již napínají tetivy svých luků“ rozvíjel obraz dále Oliver.

„Král s prvním vezírem konají v tichosti válečnou poradu,“ dodal Georg.

„Já nejvíce dám na pěšce,“ odvětil pan Norman, „každý z nich v torbě své nosí hůl maršálskou“.

„A maršálkem se také může státi, když dospěje až na pole poslední“, řekl pan White.

„Skutečně krásná to hra, která jakoby byla stvořena pro všechny lidi všech věků. Za celá tisíciletí neztratila svého kouzla, jímž na lidi myslící působí“, zvolal s nadšením pan Georg.

„Jen trochu společenštější by měla být,“ řekl Norman.

„Aspoň naše Angela mne ponukla, abych vypsál cenu na šach ve čtyřech.“

„Výborná to myšlenka,“ řekl pan White, „jenže myslím, že by se takový šach nedal dobře hrát.“

Pánové usedli k stolkům, Norman s Georgem a Oliver s Whitem. Zatím Angela s Hermínou důvěrně rozmlouvaly stojíce u okna. Hermína, ač Doře tělesně podobná, přece svým chováním byla zcela rozdílná. Nebyla ani zasmušilá, ani samotářská, spíše pravý opak toho všeho. Vystupování její ve společnosti bylo nejen jisté, nýbrž přímo vyzývavé. Ztropiti si z někoho smích bylo jí nejmilejší zábavou. A ku podivu! Co jinému by bylo neprošlo, prošlo jí. Ona se nemusila v domácnosti tolik namáhati jako Dora, ona dostávala více, než starší její sestra. A přece jí ani Dora nezáviděla a spíše se jí ještě zastávala. Nechtěla, aby Hermína měla tak smutné mládí, jaké měla sama, a všude jí upravovala cestu. Hádky rodinné Hermínu příliš nedojímaly. Přenesla se přes ně lehkým srdcem. Bylo to dítě v narození, jemuž se všechno podaří, všechno odpustí a které všichni mají rádi.

„Tak jaký je ten tvůj nový učitel?“ ptala se Angely.

„Takový blouznílek a velké dítě,“ řekla Angela s pohledem starostlivým, jakoby to velké dítě potřebovalo její ochrany. „Ale svému kumštu dobře rozumí. Je to radost, na něj se dívat, když volně tvoří. Člověk se dívá, jak mu to roste pod rukou a jen žasne. Má to všechno v hlavě a dovede malovat bez jakékoli předlohy. A což teprve, když maluje dle přírody, když vypráví, jak se třeba na přírodu dívá, chce-li jí člověk něco odkoukat. Od té doby, co mne učí, vidím kol sebe mnoho, kol čeho jsem dosud chodila jako slepá. Když on nakreslí předmět, vdechne do něho život. U něho žije každá bylinka, ba žije i kámen. Minko, tak malovat jako on, musí být velká radost!“

„Jen si dej pozor, Andělko, ať se do něho moc nezakoukáš!“

„Ach ten! Spíš on se musí mít na pozoru. Na mne se dívá jako na zázrak. Věř mi, že je to tuze zábavné. A při tom je tak nesmírně ostýchavý.“

„Tím kůže pro něj.“

„Ale také vy tu máte, jak jsem slyšela, nového společníka, který je prý druhem našeho Harta.“

„Ano, mladý inženýr Green. Mnoho jsem ho dosud neviděl. Kromě při první návštěvě, při níž se představil a při níž se vyměnilo pár konvenčních frázi, jsem ho dosud nespatřil. Ostatně není žádným krasavcem. Má velkou hlavu, štětinaté vousy jako mrož dolů zastrnuté, vlasy jako ježek, pěkné bílé zuby, nos jako bambulí a krátké nohy na dlouhém svršku, nu krátce vypadá jako dobře vychovaný medvěd.“

„Tedy zase nová atrakce do tvého zvěřince“ smála se Angela. Scottovi říkáš čáp, Robinsonovi kozel . . .“

„A nemyslíš, že téměř každý člověk se podobá nějakému zvířeti?“

„Robinson by řekl, že téměř každý člověk má v sobě vložku, stát se tak dokonalým, jako některé zvíře.“

Komnata se rozezvučela veselým dívčím smíchem.

„A jak budeme říkati tvému Hartovi?“ řekla dovádivě Hermína.

Angela sešpulila své růžové rtíky k žertovně přísnému výrazu a spustila tonem kazatelským:

„Nesluší začce mluvití neuctivě o svém učiteli, zvláště když tento pln úcty hledí na začku.“

„Však já hned poznám, co v něm vězí, jak ho jen uvidím z blízka a trochu si jej prohlédnu. Hleď, ať mne s ním brzy seznámíš.“

Zatím co se děvčata takto bavila na úkor mladých mužů, bylo živo také u obou hracích stolků. Všichni čtyři šachisté byli tak zabrání do hry, že neviděli a neslyšeli, co se kol nich děje. Ba i pan White tentokráte neodolal kouzlu pěkné partie a hrál s celou vervou, již byl schopen. Ale nejen své vlastní hry si všímal z nich každý, nýbrž v dobách, kdy čekali na tak souduhův nakláželi občas i do hry sousední a živě při tom debatovali.

Theodora, která na počátku odešla dohlédnout na přípravu zákusků, vrátila se a postavila se vedle svého otce.

„Kdo z vás vyhrál?“, tázala se ho.

„Hrajeme dosud první hru,“ odvětil pan White.

„A'e vždyť, když jsem odešla, hrál jsi s panem Oliverem, a teď hraješ s panem Georgem.“

„Ach to já zavinil slečno,“ odušil Georg. „Vždyť znáte můj nešťastný zvyk plést se jiným ho hry. Bratr Oliver toho měl dost a popustil mi své místo. Sám pak převzal mou partii s Normanem.“

„Nejvyšší čas,“ ozvala se se smíchem Angela, která zaslechla poslední slova, „abyste již měli ten šach ve čtyřech. sice strýc Georg nebude nikdy vědět, kterou partii začal a kterou vlastně vyhrál. Však mi pan Hart dnes vyprávěl, že hrával se svými třemi přáteli šach ve čtyřech, který si sami vymyslíli.“

„Je-li možná,“ zvolal pan Georg, „máme tu tedy takovou zvláštnost a ničeho o tom nevíme?“

„Dokonce i dva z těch jeho přátel jsou tu také na blízku. Jeden z nich je inženýr našich závodů Green, který onu hru prý vymyslíl a druhý jest mladý profesor, který tu ve zdejších lesích někde jest na pobytu prázdninovým,“ hlásila Angela.

„Bude nejjednodušší,“ řekl pan Norman, „když všechny ty pány pozveme na příští neděli k nám, aby před námi sehráli svůj šach. A také vás, pane říditeli, k té zábavě pozveme s celou rodinou.“

„Tatínku, ale nezapomeň na tu cenu, kterou s líbil vypsati“ horlila Angela.

„To víš dítě, že neberu svého slova zpět. Bude-li hra stát za to, dostane cenu vynálezce. Ale zatím o tom ani slova.“

„Moji paní,“ řekl pan White, „již laskavě omluvte. Vždyť jí znáte. My ostatní přijdeme jistě.“

„Kde jest vaše paní?“ tázal se nejstarší z pánů Smithů.

„Jest zabrána do nějakého nového románu, a dokud s ním není hotova, nebude o svém okolí ničeho vědět.“

„Tož jí nebudeme vyrušovat, ale vy se slečnami přijďte. Může to býti zajímavé.“

Pan White přijal rád pozvání, protože znal pohostinnost rodiny Smithovy a věděl, že se tam dobře jí.

V tom vstoupil sloužící a hlásil, že svačina jest připravena, načež celá společnost se odebrala do jídelny, když hráči dobře byli zjistili, kdo je na tahu.

8. NAROZENINY.

Bylo krásné letní jitro. Břehy jezera Hořejšího vroubené svěží zelení postříkanou kapkami rosy omývány byly modrými vlnami, které s ranním větříkem laškovně dováděly, smáčejiíce písek na břehu svými chladivými proudy. Celá příroda dýchala veselím a pěla nadšený hymnus slunci zářícímu na modrojasném bezmračném nebi. Hymnus ten zněl z veselého švitoření ptačího, ze šelestu listí, z šumotu vln, kteréžto všechny zvuky splývaly v jediný velebný chorál, vyznívajcí stálým refrénem: „Žít, žít, žít!“ V zelené trávě tisíce květů svítilo, žlutých, modrých i červených, jakoby onu hymnu zvuků chtěly doplniti rovněž velebnou hymnou barev, zářících stejně z temného modra lesů na obzoru, jako z azurného lesku vod, v nichž sterými blesky se zrcadlilo jasné, nádherné, velebné Světlo Denní.

A všechna tato velebnost celková byla vlastně jen oponou, zakrývající ony vniterné zázraky, ony požitky duševní, které se otvírají jen těm zasvěcencům uměn a věd, kteří mají oči k vidění a uši k slyšení a kteří nevědí, čemu dříve se mají diviti, a co dříve mají vnímati, zda krásu jednotlivého květu lučního, zda hru barev, jimiž se lesknou krovky ubíhajícího krajníka, zda elegantní pohyby vznášející se vážky vodní, zda vůni lákavého tichého dechu lesního, či trnoutí nad tou propastí nebeskou, v níž se utápí zrak tvora nepatrného, jenž přilepen jest k hrudě zem-

ské a třese se posvátnou hrůzou, když směstnati má v duši své všechnu tu nekonečnou krásu, všechnu tu bezmeznou skutečnost, všechnu tu šílenou lásku.

Kdo zná pocity toho, kdo poprvé ve svém životě vstupuje na parkety jasně ozářeného sálu tanečního, kdo zná trému, která se zmocňuje herce, který po prvé stojí před stohlavým posluchačstvem, nebo řečníka, který poprvé má mluvit před davem, jenž na chvíli utiňuje svůj šum, aby v nastalém tichu vyslechl hlas jediný, a jej pak buď k nebesům zdvihl, anebo do bláta zašlapal, ten pochopí i stesk, úžas, strach a závrť ducha, který až do té chvíle chodil bezpečně vším tím každodenním okolím, domnívaje se, že již nic nového mu nemůže přinést jeho všední, zvyklý známý život, a najednou veden rukou učitele zkušeného správně, že, co každodenně vnímal jako věc všeobecnou, jest plno zázraků, že v písku, po němž chodí, jest ryzí zlato, že vzduch, který vdechuje jest životodárný oceán, že země na níž bydlí, jest hvězda zářící na nebeské báni.

Podobná překvapení, jaká připravuje věda svým adeptům, když dostupují k určité hranici poznání, podobná překvapení čekají i na žáky ušlechtilých umění, když tito dostoupí k určité hranici vnímání. Jsou to často události všední, nepatrného dosahu, kterými se probudí duch dřívější, a začne viděti tam, kde dosud neviděl, začne slyšeti tam, kde dosud neslyšel, začne vnímat tam, kde dosud nevnímal. Jako resonátor, věc nemá, nádoba hluchá, při určitém zvuku, na který je naladěna se rozezvučí tonem jasným, tak i duch lidský, který dosud uzavřen byl jasnému chápání a vnímání následkem neznámých dosud associačních pochodů najednou se vzpamatuje, pochopí celé řady pravd, z nichž jedna každá byla pro něho tak těžce přístupna, jako slepému od narození pojem barvy. Stačí tomu říkati anamnese, to je vzpomnutí na věc známou nám z některého dřívějšího života našeho.

Podobný pochod duševní se bral před se v duši krásné dívky rusých vlasů, bělostné pleti, která seděla uprostřed vši té krásy na místě, s něhož vše co nejlépe se dalo přehlédnouti. Byla oděna světlým letním šatem a snažila se zachytiti na plátno

štetcem odlesk všeho půvabu, který kol sebe spatřovala. Za ní stál mladík dlouhých vlasů se širokým kloboukem na hlavě, a pozoroval bedlivě každý tah něžné ručky její, každý dotek štetcem, tu pochvaluje, tu se zachmuřuje, jinde prudce ruku jí zadržuje, jakoby blah jeho záviselo na zdaru díla toho.

„Zde víc ultramarinu, tam pod břekem jest modř sytější, a přidejte žluti kadmiové, aby hrála barva do zelena“.

„Tu na ten kmen přidejte sienny a dole kreslete více rozplývavě, neurčitě“.

„Do štetce méně barvy a více vody, aby se nanášela barva slabě“.

„Tak je to dobré. Jen ještě více švihu. Ty vlnky nesmějí stát, ty mají jedna v druhou přecházet, aby se zdálo, že i na obraze se pohybují.“

„Tu trochu běloby na pěnu, a sem rumělkou a chromovou žluť, ať vše sluncem jen září. Tak, a teď si trochu odpočiňte a pozorujte. Patřte na tu nádhernou barev, tu přírodu tam nahoře i její převrácený obraz tam dole pod vodou, jak marnivě se vzhlíží v tom nádherném zrcadle a samou rozkoší ze své vlastní krásy se zachvívá. Patřte na ty vzdálené šedomodré lesy na straně kanadské, to jasné azurné nebe, poseté bělostnými obláčky. Všechna ta краса kol nás jest jedním, velikým, nevyslovitelným, které stejně vznešeně se jeví ve velebnosti žářem sálající hvězdy denní, jako v záři krovek malého sluníčka, které se zachytilo na krajkách Vašich šatů“.

„Pane Harte“, řeklo děvče se smíchem, „vyť jste stejně nadšeným básníkem jako malířem, není-liž pravda?“

„Snad není od jednoho kumštu k druhému příliš daleko, zvláště když se člověk octne uprostřed krásné přírody po boku bytosti okouzlující“.

„Pst, pane učiteli, aby vás neslyšela teta, protože by si mohla vaše nadšení jinak vykládat a překazila by nám brzy tyto krásné výlety malířské. Má beztoho málo radostí z toho, že musí s námi chodit, místo aby doma seděla a vyšívala, nebo pěstovala svou zahrádku“.

„A proč tedy vaše tetička s námi chodí, když by raději zůstala doma?“

„Však dobře víte, že nedovolí, aby mladé děvče chodilo samo s mladým pánem po procházkách. Ale teď mi raděj povězte, co víte o panu Gartlanovi. Tatínek by jej rád na neděli pozval i s panem Greenem na odpůldne k nám, abyste před námi sehráli svůj počtverný šach. Čtvrtého vám zastane strýc Georg.“

„Aj to bude veselé, jako v dobách, kdy jsme ještě pospolu sedávali. Gartlan teď užívá plnými doušky prázdnin. Připojil se k družině skautské, která vyjela na loďkách na jezero Hořejší a asi hodinu odtud rozbili tábor. Mají s sebou stany, v nichž v noci spí, a žijí v přírodě na čerstvém vzduchu, vyplňujíce den prací, sportem a zábavou. Jest tam asi třicet mladých hochů a také rodina jednoho ženatého profesora tam s nimi žije. Ti prý mají větší stan zvláště prakticky zařízený, jako malou plátěnou vilku a žijí odděleně od ostatních, pomáhajíc jim jinak radou i skutkem, i od nich různě jsouce podporováni.“

„A což v noci, nemůže se jim něco přihoditi? Ten profesor tam má zajisté i dítky s sebou. Nebojí se v noci? Či jsou už všechny dospělé?“

„Nejsou prý dospělé a sám jsem se tomu trochu divil, že je s sebou vzali. Ale v noci mají prý hlídku střídavě jednotliví junáci a oba pánové chodí hlídky osobně kontrolovat, tak jako na vojně kontrolují důstojníci stráže.“

„To musí býti velmi pěkné, není-li pravda?“

„Pěkné, sám bych to chtěl časem zkusit!“

„Nemohli bychom se na ně aspoň snad podívat?“

„To si snadno můžeme umluviti, až Gartlan přijde sem. Chodí prý tam k nim dosti lidí, zvědavých, jak v té pustině žijí. Sám nevím dobře, jak se jim tam daří, protože jsem dostal dosud jen lístek, v němž mi slíbil, že mne navštíví.“

„Nezapomeňte jej, prosím, se mnou seznámiti, abych se ho sama vyptati mohla na ten divošský život v lese pod stany“.

„Stane se, jak si přejete, ale teď bychom měli dále pracovat na započatém díle. Tam přichází opět vaše paní teta“.

Mezi stromy se objevila postava dámy vysokého vzrůstu, na jejímž vrásčitém obličejí se zřetelně ještě jevíly stopy někdejší krásy. Sama bezdětná, našla po svém ovdovění útulek a druhý domov v domě svých švagrů, a přenesla všechny city lásky mateřské, které nebylo jí dopřáno procítiť vůči vlastnímu dítěti, na dceru sestřinu, na kterou vždy s útrpností patřila jako na ubohého sirotka, a které nepoznanou slast lásky mateřské vši mocí nahraditi se snažila. Přes tuto všechnu něžnou péči však, se kterou svou schovanku střežila, nerozmazlovala jí a vychovala jí dosti přísně. Bylať sama dítětem doby starší, a mnohým tahům a zvyklostem doby nové nemohla porozuměti. Následkem toho bylo přes vši vděčnost a přichylnost, kterou k ní mladá dívka chovala, něco mezi nimi, co bránilo Angele každý nejtajnější záhyb svého nitra odkrýti své tetě. A také ona, teta Theresa to vyzorovala oním jemným instinktem, který pomáhá ženě ukodnout mnohou záhadu duše lidské, o niž všechno úsilí mužského rozumu marně by se pokoušelo.

Teta Theresa nikdy nedovedla zaháletí, a její pilné ruce vždy nějakou užitečnou práci se zanášely. I vycházky malířské její neteře, při nichž jí provázela, spojovala vždy s nějakým dílem takovým. Také tentokráte hledala na blízku houby, které nesla v příruční kabelce.

„Hleďte, jak pěkný hřib jsem našla“, volala již z dálky, ukazujíc jim houbu s radostí a pýchou, které může porozuměti jen ten, kdo sám sportu houbařskému kdy hověl.

„Jistě je velmi krásná. Mohli bychom si jí namalovat“, řekla Angela.

„Ano slečno“, chválil Hart, „jest to pěkná příležitost obohatití váš náčrtník“.

Tetu potěšilo, že jí pochválili její úlovek, a jala se tázati:

„Tak jak pokračuje vaše dílo?“

„Slečna dělá ku podivu pěkné pokroky“, odvětil malíř s úklonou.

„Však si musí pospíšet, chce-li obraz dodělat do narozenin bratra Normana.“

„Budu v čas hotova, tetičko, neměj starostí; obtíže, které jsem s prací dřive mívala, nyní s pomocí páně Hartovou snadno překonám“.

Teta Theresa usedla do trávy a dala se do své ruční práce, zatím co neteř s učitelem pokračovali v malbě.

Padesáté narozeniny páně Normanovy přišly a byly slavěny tak, jako se slavívají všude padesáté narozeniny mužů vlivných, bohatých a o vlast zasloužilých. Dopisy, telegramy, blahopřání a dary proměnily na ten den útulný salon pánů Smithů v jakousi obchodní síň výkladní i s náležitým komptoarem a hromadami dopisů sem poštou zanešených. Pak přišli gratulanti, deputace úřednictva závodu, deputace dělnictva, deputace občanstva, a jiné ještě deputace, protože byl pan Norman mužem zasloužilým, členem celé řady spolků, které všechny si pokládaly za čest složití mu k nohám svá přání, která je nic nestála a přijmouti za to pohostění, které stálo pana Normana mnoho peněz. Kdyby byl býval pan Norman chudým mužem, byl by si musil přát, aby se nikdy nedožil svých padesátých narozenin, neboť byl by jimi býval finančně zničen. Kdyby byl býval pan Norman mužem churavým a nervosním, byl by býval onen pamětihodný den posledním dnem jeho zásluh a práce plného života. Ale poněvadž pan Norman nebyl ani chud ani nemocen, vydržel všechna ona blahopřání, všechny ony ovace a přípitky na dlouhá léta, všechny ony upřímné i neupřímné projevy oddanosti a vděčné přičynosti, všechny ony stisky ruk poctivých i ruk, které se poctivými stavěly, přežil i to, že všechny ony zásoby připravené k pohostění hostí byly spotřebovány, že z krásně vyzdobené tabule zbyly jen trosky pyšně upravených pokrmů, a zbylo mu z toho celého slavného dne jen bolení hlavy, únava, jakási rozmrzelost nad ztraceným dnem a spousta dopisů a darů, jež přes všechnu nádheru jejich byl by snadno pořídil za desetinu onoho obnosu, který vydal za onu hostinu. Ale nikoli, byl tu přece jeden dárek, který by byl nedal ani za desateronásobný obnos dnešní útraty a který by nebyl mohl zaplatiti ani celým jměním za celý život nashromážděným. Tolik lásky, oddanosti a dětinné vděčnosti

kledělo na něho z onoho prostého obrazu, který pro něj vymaloval jeho miláček, jeho jediná dceruška Angela.

Ještě cítil na svém čele teplý polibek jejích růžových rtíků, když dávala mu dobrou noc, než se odebrala na lože. Polibek ten a dech připomínal mu vždy živě polibky té, kterou ani sebe vřejiší objetí již nebylo s to vzbuditi k novému životu. Každý pohyb dceřin, každý její posunek a úsměv její mu připomínal zemřelou choť. Nyní měl před sebou její obraz, do něhož vložila všechnu svou něžnost, všechen svůj obdiv práce, kterou vykonal otec její. Ano, tato krajina jest jeho dílem, jest dějištěm velké části jeho života. Toto okolí tovární dřívě nevládné proměnil on svou prací v utěšený pozemský ráj. Tato krajina byla svědkem jeho bojů, jeho starostí, jeho zdaru a jeho vítězství.

Únava způsobená dojmy celodenními zmocnila se jeho mysli, sklonila mu hlavu na prsa, a ticho, jež se rozhostilo po celém domě, popřávalo volného chodu myšlenkám, kterými revidoval zvolna svůj život.

Padesát let! Půl století přelétlo nad jeho hlavou. Čím jest člověku rok? Čím jest mu čas, za který se otočí země jednou kol slunce? Zajisté jest to jen jedno vystřídání jara, léta, podzimu a zimy, jeden takt v rytmu, jímž se řídí nekonečná píseň sfér nebeských. A každý ten takt zanechává stopu na povrchu zeměkoule, zanechává vrásku v obličejí životodárné matky všeho tvorstva. Každý ten takt jest měřen určitou vrstvičkou meteorického prachu, kterým vzrůstá stále povrch zemský, způsobuje určitou denudaci horstev, která se omývají a applanaci údolí, která se zvolna zanášejí, znamená určité obroušení nerovného povrchu zemského a vysoustrukování země na hladouňkou kouli nebeského kulečníku. Znamená to ale také ztrátu určitého množství vody s povrchu zemského a zaniknutí jejího v nitru, čímž blíží se zemská koule onomu stadiu, v němž se dnes nalézá planeta Mars, na niž snad již i život se musil za vodou stěhovati s povrchu planety do jejího nitra.

Čím jest tento takt pro člověka? V jeho krátkém životě znamená zajisté tato doba daleko více, než v životě zeměkoule, tolikrát více, kolikrát jest kratší život lidské jepice, než život

věkovitých těles nebeských. Čím pro zeměkouli jest mnoho milionů let, tím pro člověka jest rok. A jako každý milion let se zapisuje písmem nesmazatelným do povrchu naší planety, tak každý rok zapsán jest určitě a nesmazatelně v podobu i celý způsob života každého tvora, jenž přebývá na povrchu některé hvězdy. Geologové zkoumajíce kůru zemskou, naučili se čísti ony listy vrstev věky nanešených a z této knihy, jejímž autorem byl Vševěd Čas, seznali i dějiny její dávno minulé, které byly pravěkem již v době, kdy ještě celé dějiny lidské byly neznámou budoucností. Právě tak i kmen stromový nám dovoluje čítati svá léta, tak jelen paroháč má zapsána jara svého života na vidlicích svých parohů, tak každý člověk má zapsán počet let, který uplynul od jeho narození, ve svých očích, v každém tahu své tváře, v každém svalu svých paží, v každé žíle, v každém nervu, v každé buňce mozkové.

V tom vězí význam lidských narozenin. Tu nastává čas, abychom účtovali sami s sebou, jak užili jsme času svého, o kolik jsme více vykonali, oč jsme se naučili lépe mysliti, lépe cítiti, a lépe jednati, kolika lidem jsme prospěli, kolika lidem jsme se stali milými. A slyšíme-li z úst lidí nám blízkých, že přejí nám k narozeninám, a požehnaní svolávají na hlavu naši, cítíme, že přece snad jsme nadarmo nežili, že jsme tu dosud něco platni přes své šediny, že síl našich dosud jest zapotřebí, že rad našich dosud se poslouchá. V tom záleží význam přání k narozeninám.

Tak přemýšlel pan Norman Smith a zrak jeho se svezl na pěkný obraz, jenž byl darem jeho dcery. Tu celá práce jeho života leží před ním, na plátně malovaná láskou jeho dcerušky. To kraj, jenž byl jevištěm jeho bojů, kraj, v němž si vybojoval své postavení, svou vážnost a své bohatství. Co strom, co kámen, to vzpomínka. Tam na pahorku pod lipami stojí lavička, kde poznal svou choť, tam dole pěkný dům, zámeček, který svou hlavou, svými rukama a svým potem tam postavil, tam v dáli komíny závodů, jichž rozkvět souvisí s jeho vzrůstem, tu obrysy stromů, které on dal zasaditi, aby jimi oděl nahou půdu, všechna ta zeleň kolem jest jeho dílem. V celém kraji lze čísti dějiny jeho žití, tam jsou zapsány jeho činy, i jeho snahy. A vše to

s láskou kreslila ruka té, která jest jeho útěchou, prodloužením jeho života, jeho nesmrtelností. Blaho nevýslovné naplnilo jeho duši, zatím co se do ní od zadu vkrádala starost o ni, o její štěstí. I její léta ubíhají, i ona jest o rok starší, než byla před rokem, z dívčinky stala se pannou, z panny stane se ženou. Také ona má splniti svůj úkol na zemi. Kdo to as bude, s nímž ji spojí osud jejího života? Kdo najde se, aby ji střežil jako oko v hlavě, tak jako ji střežil dosud starostlivost a péče jejího otce? Který to bude, jenž by si ji nevzal pro její bohatství, nýbrž pro ni samu z čisté lásky.

Ve vzpomínkách jal se probíratí všechny mladé muže mu známé, s nimiž se stýkal ve společnosti, do níž přicházel, a dlouhá řada uhlazených lidí defilovala před duševním zrakem jeho. Nutno však s politováním doznati, že přehlídka tato dopadla nepříznivě pro všechny tyto kandidáty ženitby. Jest to s tím větším podivením, an se pan Smith pohyboval ve společnosti distingvované lidí bezvadného chování. Ale jemu se zdálo, že z celé této řady lidí vonících čistotou a parfumem vznešenosti, vane takový podivný chlad, jako z jeviště divadla, v němž se nehraje. Opona jest tu, nádherné kulisy i hlediště připravené pro tisíce diváků, ale — duše v tom není. „A co vlastně překáží, co působí, že takový mladý úředníček závodový, že takový malíř, který učí jeho dceru, s nimi porovnan jest ve výhodě? Vadí jim snad jejich bohatství? To sotva, neboť bohatství jest, bylo a vždy bude cílem lidských tužeb, akumulátorem lidské moci, koncentrací energie, již může člověk vykonati nesmírně mnoho, a přiměti i jiné, aby mu v konání tom pomáhali. Nikoli, bohatství samo to není, které překáží těmto zámožným lidem, nýbrž jakási neschopnost užiti řádně jmění nashromážděného jejich otci. Stali se správci velkých hodnot, ač neznají dosud ani toho pocítu, který se dostavuje, když první vydělaný dollar se přijímá, ani nevědí, jak těžce tento první dollar se rozmnožuje, jak nutno žít, aby penz ten byl požehnáním a nestal se kletbou v rukách nezkušených. Všechna tato zkušenost, která se naskýtá sama lidem v chudobě narozeným, odeplrá se ubohým dítkám štěstěny, takže jejich vychování, pokud se týče vydělávání peněz a jejich

vydávání, jest pranepatrné. Jak podivně a neprakticky jest to zařizeno, že lidstvo svěřuje své nejcennější statky, v nichž je soustředěna obromná energie duševní i hmotná rukám nezkušených dětí, kdežto lidi vysoce inteligentní, kteří by dovedli využití energie té k povznesení lidstva, k zahlazení bídy a utišení bolů, nechávají strádati a nutí je vyplýtvati duševní jich hřivnu na vydělávání skývy chleba, kterou oni druzí bez potřeby zahazují. Bohatství, které v rukou lidí zkušených mohlo býti štěstím mnoha tisíců, stává se nebezpečnou zbraní, která raní v první řadě toho, kdo s ní zachází. Ubozí boháč! Nejen že tělo jejich je nezvyklé otužení, jemuž učí bída, nejen že duch jejich zbídačen jest pochlebováním, jímž jej zahrnuje jeho okolí, ještě vydání jsou svým bohatstvím nástrahám, jímž by i silnější duch než oni musí podlehnouti. Ubohé lidstvo, které ustanovilo tyto ubožáky svými vládci a pány. V téhle ubohé společnosti že by měl zůstaviti svou dceru? Nikoli, zanechá prostě volbu jejímu srdci a jest jist, že toto srdce dovede rozeznati zlato od pozlátka, diamant od skleněné imitace. Vždyť nadarmo ji nestřežil jako oko v hlavě, nadarmo jí nedal vše, co sám měl nejlepšího!“

Zatím co starostlivý otec tak uvažoval, přemítala jiná hlava, mladá a nadějná a dávala se unášeti srdcem v říši bajných vidin, v níž i kudý, nepatrný malíř smí vystupovati jako princ z pohádky, a v níž i poslední ubožák, na něhož se v chladném světě skutečném nikdo ani neohlédne, smí nositi korunu a žezlo. Tam slepí vidí, hluchí slyší, tam každý kámen rozmlouvá, cítí a jedná jako bytost živoucí. Tona v tomto částečném šílenství, zapsal Hart do svého denníku tuto bláhovou báseň:

Když vánek čerstvých vlnky tvé honí,
zda cítíš to hladino vodní?

Když slunce zlatým leskem tě zdobí,
zda cítíš to hladino vodní?

Když zeleň břehů v tobě se leskne,
zda cítíš to hladino vodní?

Když nade břehem srdce mé pláče,
zatím co vlnka tvá laškovně skáče?

„Že umění jsi našeho kněžkou,
zda vnímáš to, jezerní pláni?
Že blankyt nebes paletou tvojí,
zda vnímáš to, jezerní pláni?
Že kory, lesy, v tobě se shlíží,
zda vnímáš to jezerní pláni?
Že srdce mé steskem krutým kvílí
a útěchy u tebe dojítí plíí?“

„Než u tebe marně útěchy hledám,
čím jsou ti myšlenky lidské?
Ty vnímáš jen barvy, slyšet mne nechceš,
čím jsou ti myšlenky lidské?
Ty jsi zde, bylas, do věčna budeš,
čím jsou ti myšlenky lidské?
Ty tiše shlížíš na lidské klamy,
a bolesti jejich je necháš nést samy.“

9. TENNIS, ABSTINENCE A ŠKOLSKÁ UČENOST.

Po chodníku středem ovocných sadů kráčely tři dívky. V prostřední z nich, zlatovláscce modrých očí a bělostné pleti poznáváme slečnu Angelu Smithovu. Na pravo od ní hopkuje věčně neklidná, dovádívá, švitořivá Hermína, na levo v sebe zabraná samotářská Dora. Všechny tři dívky oděny jsou lehkým šatem sportovním a nesou v rukách rakety tenisové. Hovor vede Angela s Herminou. Dora většinou mlčky naslouchá.

„Tahle hra ve třech je tuze fádní, Anděčko, mělas aspoň pozvati Čečetku“, ozvala se Hermína.

„Koho že jsem měla pozvati?“ podivila se Angela naklánějíc hlavinku na stranu, jakoby nedoslýchala.

„Což nevypadá ten tvůj malíř se svou vlající hřivou jako čečetka?“ škádlila Hermína.

„Ale Hermíno, už zase dovádíš?“ zvolala s úžasem Dora.

„Prosím tebe, ty mlč, ty netopýře!“

„Jak mi to zas říkáš?“

„Jako bys nebyla takovým nočním ptákem, který se štítí společnosti lidské.“

„Hermíno,“ ozvala se Angela, „teď se ale musím sama Dory zastat. Třeba že je tichá a pro sebe, jest přece z nás nejlepší.“

„No viš, Andělo, to už je tvým nešťastným zvykem, že ve všech lidech kol sebe vidíš jen samé anděle. Je to patrně jakási choroba, která se lepí na tvé jméno. Já zas jako emancipovaná dívka se držím Darvina a vidím ve všech jen zvířata. Náš milý kozel, inženýr Robinson by řekl, že každému z nás slouží některé ze zvířat za vzácný příklad, ideál, k němuž směřuje, jehož však nikdy nemůže dosáhnouti.“

„Do kterého pak druhu zvířat bys asi zařadila mne?“ smála se Angela.

„Andělé,“ počala tonem profesorským Hermína, „mají tělesnou konstrukci jako lidé, náležejí tudíž mezi ssavce, mají křídla opeřená a proto by patřili mezi ptáky, ale poněvadž mají šest okončetin, jest nutno je řadit mezi hmyz.“

„Ty bezbožné hříšné děvče, hned přestaň se svým čtveráčením,“ zvolala smíchem se zajíkajíc Angela. „Nevidíš, že jde právě někdo proti nám? Co pak si o nás, vzorně vychovaných mladých dámách pomyslí, že se tu na ulici smějeme, jako malé děti!“

„Vždyť je to jen náš medvěd, inženýr Green. Počkejte, pozvu jej na tenis. Budete vidět, v jakých bude rozpacích, jako Herakles na rozcestí.“ A smích Herminin zazvonil zase do okolí.

Zatím se přiblížil mladý muž k dámám a s hlubokou úklonou chtěl jíti mimo, když jej Hermína zastavila.

„Odpusťte, pane inženýre, že vás zastavuji, ale umíte hrát tenis?“

„Ovšemže, slečno, vždyť tato hra náleží k výchově mladých mužů amerických.“ A s uctivou úklonou přistoupil k Angele, již se představil.

„Vždyť my jsme již staří známi,“ řekla Angela, podávajíc mu ruku s vládným úsměvem.

„Tož máte-li čas, pojďte s námi,“ začla zase Hermína poněkud rozmrzena nad nenuceným chováním mladíkovým.

„Hermíno, nezdržuj pana inženýra,“ řekla Dora, „nebudeme jej přece olupovat o jeho volný čas.“

„Mohu-li tím dámám posloužiti, milerád to učiním. Beztoho jsem chtěl jen malou procházku vykonati,“ bránil inženýr.

„To je roztomilé od vás, pane inženýre,“ zvolala Hermína a celá společnost se ubírala k hřišti. Na travnatém palouku vykrojen tu byl obdélník posypaný pískem, přepjatý sítí. Mistečko volné ve volné přírodě a přece ukryto zrakům zvědavým tak, že přímo vybízelo k nenucené zábavě. V pozadí lesnatá stráň, od níž časem zazníval štěkot psů z hájovny, který nasvědčoval tomu, že místo jest přes svou odlehlost přece jen dostatečně hlídáno. V předu potok hustě obrostlý olšovým, které jen zakrývalo pohled lidem ubírajícím se po cestě rozkošnou stinnou alejí lípovou. Tyhle aleje byly zvláštní zálibou páně Smithovou. Sázel je všude, ba i do lesů a nezřídka se mohl člověk setkat v této krajině v lese listnatém s alejí modřínovou, anebo v lese smrkovém s alejí dubovou nebo jeřabinovou.

Hermína běžela napřed a sotva vkročila na lávku, uklouzla, ale jakmile jí Green přispěchal na pomoc, jedním skokem ocitla se na druhém břehu chichotajíc se dovádivě. Dora se nad rozpustilostí své sestry zasmušila a stala se ještě zamiklejší, než byla obyčejně. Hermína si toho však valně nevšimla a ubíhala vesele k lesnímu domku, v němž uschováno bylo nářadí ku kře.

„Raketu si vyberte tam ve skříni,“ obrátila se ke Greenovi podávajíc mu příslušný klíček. Při tom však jej nechala schválně padnouti k zemi. Mladý muž vida, do jakých rozpaků tím přišla starší z obou sester, usmál se tiše, zvedl klíček a vybral si ze skříně raketu poměrně nejpružnější a nejzachovalejší.

„Kdo s kým hraje, o tom necht' rozhodne los,“ navrhl.

Dívky souhlasily a tak hrál Green s Dorou a Hermína s Angelou.

„To se naběháte,“ smála se Hermína. „Dora se zabře do myšlenek tak, že zapomene chytat míče. Ta vždycky žije v nějakém jiném světě.“

„Ale Hermíno, musíš mne dělat vždy tak špatnou?“ vyhrkla ze sebe Dora a oči její se potáhly vlahým závojem.

„Naopak, slečno,“ odvětil Green, „ten, kdo v sobě samém nachází nepřeborné bohatství myšlenek, zapomíná snadno na okolní svět a proto netřeba pokládati za příhanu to, co o vás vaše veselá sestřička řekla.“

Vděčný pohled z hlubokých, tmavých očí dívčinych mu byl odměnou.

„Play,“ zvolala Hermína, a než mohl kdo odvětit „Ready,“ letěl již míček Doře přímo do obličeje. Než Green obratným rozmachem rakety jej odrazil, takže zaletěl zpět přes horní okraj sítě v ostrém úhlu k Angele, která však nebyla s to jej zachytiti.

„Fifteen,“ hlásil Green.

„Hledme,“ zvolala Angela v údivu, „jak obratného dostala Dora spoluhráče!“ a jasný zrak její spočinul na tváři Greenově. Teď se zapýřil a zapomněl zachytiti druhý míček hozený opět Hermínou.

„Pardon, teď hrajeme my,“ zvolal se smíchem, vzpomínajíc se ze svých rozpaků.

Hra se vinula vesele dále. Štíhlá těla mladých hráčů se mihala po zeleném pažitě a odrážela na žlutém písku ostré stíny jejich pružných pohybů. Světlé elegantní oděvy dam vlály větrem způsobeným vášní hry, míčky poletovaly se strany na stranu jako symbol přebytečných sil, jimiž oplývá každý projev mladého života. Tváře hrajících zruměnily se krví rozprouděnou a na čele zaleskla se jim občas drobná krupěj potu.

Obratnosti Greenově se zdařilo, že jeho strana při první hře zvítězila. Také při dalších hrách dobře se držel, k nemalé mrzutosti škádlivé Hermíny. Když později znovu táhli los, hrál nadále s Angelou. Jistý jindy mladík byl náhle poněkud zmaten a ruka se mu chvěla, čímž se stal jen terčem útoků neposedné Hermíny.

Náhle se ozval se strany u potoka, jenž odděloval hřiště od cesty veselý zpěv. Byl to jeden z oněch dávných popěveků, které nikdy nesestárnou, takže se jimi stejně obveselí srdce mladé, jako se jim těšilo již srdce dědovo, když byl tak mlád, jako ještě dnes jeho vnuk. Byla to jedna z oněch rozmarných písní, které neznají hranic národnostních a plemenných, a které stejně vesele si pohvizduje černochoch jako jeho urozený bílý brat.

„Na té své pouti světem
mám já střevíků dvě,

ten jeden jest už starý,
ten druhý nový, juché!

Ten nový mám pro slunce svit,
ten druhý, když se začne lít,
tak kráčím cestou svou, hej,
jak kostky padnou.

Na té své pouti světem
mám milých druhů dvě,
to přítele věrného
a děvče milené.

On pomůže mi v trudech mých,
děvčátka oblaží mne smích,
tak kráčím cestou svou, hej . . .

Pěvec došel k místu, odkud byla vyhlídka na hřiště, a zpěv mu uvázl v hrdle.

„Greene,“ zvolal, „tys tady?“

„Můj přítel, profesor Gartlan,“ seznamoval Green dámy s novým přichozím.

„Aj toť milé překvapení“, řekla Angela, „slyšeli jsme již o vás mnoho zajímavého.“

„Zůstáváte prý ve stanech,“ doplňovala Hermína, „chodíte nazí, lezete po stromech, plazíte se po zemi a hrajete si na indiany.“

„Slečna má pravdu,“ odušil Gartlan, „snažíme se na chvíli svléci se sebe člověka civilisovaného a přiblížit se přírodě, již jsme se již tolik odcizili.“

„Chcete se prý stát podobnější zvířatům. To vás musíme seznámiti s inženýrem Robinsonem Ten tu mezi námi zakládá právě sektu, jejíž účelem prý jest uctívání zeměplazů.“

Gartlan s údivem zahleděl se na pokušitelku, nevěda, mluví-li vážně, či jen žertuje.

„Dovoňte slečno, my přece neklásáme žádné nové náboženství.“

„Ale jděte, to mi neříkejte. Nechte mi přece tu radost, že jste prorokem té nové vry. Je to tak roztomilé a vám by to dobře slušelo.“

„Lituji slečno, že musím vyznati, že my lesní barbaři nežijeme svým podivným životem proto, že to jest modou, nebo že nám to snad dobře sluší, nýbrž z přesvědčení, že konáme tím dobro na sobě a i snad na jiných, dávajíce dobrý příklad.“

Hermína se zapálila a tu Angela vmísila se do hovoru, který se stával beztaktností Hermíninou nepřijemným.

„Tatínek vás chce pozvat k nám na neděli, a poprosit vás, abyste nám s panem Greenem a Hartem ukázali svůj šach ve čtyřech.“

Gartlan zamysliv se poněkud odvětil:

„Bohužel musím tentokráte odřici.“

„A proč?“ tázala se Hermína, která se již zase vzpamatovala.

„Protože mám příští neděli konati přednášku v blízkém městečku.“

„A o čem budete přednášeti?“

„Ale Hermíno, nebuď tak zvědavá!“ napomínala Dora.

„Přednáška má není tajemstvím, právě tak jako myšlenka, již zastávám. Jest to boj proti alkoholu, který vedeme šířice myšlenky abstinentní.“

„I dejte s tím pokoj, vždyť prohibicionismus u nás již dávno skrachoval.“

„Nám se nejedná o prohibici, nýbrž o abstinenci.“

„To je přece jedno a totéž,“ smála se Hermína.

„A přece nikoli,“ namítl mladý profesor, „není to jedno právě tak, jako není jedno, koná-li kdo dobro dobrovolně z přesvědčení, či z přinucení. Při prohibici zakazuje pít alkoholu stát. Jedinec musí poslechnout, nedovede-li zákon obejít a potají mu vzdorovat. Abstinence žádá, aby člověk rozumem usoudil, co mu škodí a dobrovolně se toho zříkal. Nikoli proto, že musí, nýbrž proto, že chce. Aby mohl ctíti, musí nabýti patřičných vědomostí. Musí poznati, že alkoholismus jest zlem pro jedince, jenž

mu podléhá, jest zlem pro národ, jehož jednotky hubí. Prohibice podporuje podvod, neupřímnost, neúctu k zákonu, podlost povahy, protože jest založena na pravidle, že účel světi prostředky. Vyhovujíc účelu o sobě chvalitebnému, zachráníti národ před zlem alkoholismu, užívá k tomu účelu prostředku nevhodného, berouc občanům svobodu jednání a tím dosahuje výsledku opačného. Abstinentsmus naproti tomu učí člověka přemáhati sama sebe, učí jej zřikati se pochybné rozkoše, když tato má býti vykoupena umenšením sil tělesných i duševních, umenšenou vzdorností vůči nemocem, umenšením radostí ze života, chuti k práci, umenšenou citlivostí v jemnostech poznání i vnímání.“

Všichni tiše naslouchali slovům nadšeného křesťana, jen Hermína se nedovedla přemoci, aby po svém zvyku nevybuchla.

„Děkuji za poučení“, řekla ironicky se usmívajíc, „je to skutečně od vás tuze roztomilé, že už tady nám přednášíte.“

„Prosím vás, omluvte mou sestru“, vpadla do řeči Dora, „ona nedovede být již jinou, ale v srdci není tak zlá, jako se vám ukazuje.“

„Nepotřebuji advokáta“, odsekla uštěpačně Hermína, „nebudu za obranu platit.“

„Ó, já slečně nezazlívám,“ usmál se Gartlan, jsem zvyklý na námitky, někdy i velmi ostré. Lidé neradi si nechávají bráti to, co jim lahodí, a co jim zchází, když se jim vezme! Ale jest mi prositi dámy za prominutí, že je zdržuji od hry. Posečkám tudíž, až dokrajete, abych si pak mohl promluvit s přítelem.“

„My již skončily,“ rozhodla děvčata, nechala oba přátele pohromadě a vydala se na cestu zpáteční.

Green odvedl Gartlana do svého bytu a tam jej seznámil se svým spolubydlytelem Robinsonem. Při sklenici čaje, ježž pili první dva, jsouce abstinenty ovšem bez rumu, rozlihořili se všichni tři a záhy spřátelil se i Robinson s Gartlanem, jehož znal již z vyprávování Greenova. Jak přirozeno, mluvili i o dívkách, s nimiž se právě Gartlan byl seznámil. Rozmarně vyprávěl Green o celém tom setkání. Odsuzoval jednání Herminino, lituje při

při tom upřímně starší její sestry. Robinson poslouchal tiše a pak s úsměvem odvětil:

„Znal bych lék na její chorobu.“

„Manželství, ne-li?“ řekl Gartlan.

„Tak jest.“ odvětil Robinson.

„Jenže těžce se asi vdá při tomto chování.“

„Proč pak?“ bránil Robinson. „A myslím, že by s ní manžel ani nepochodil špatně. Má dobré srdce. Jen vychovat by si ji musil muž.“

„Nemyslíte, že jest v tom věku trochu pozdě na vychování,“ namítl Gartlan.

„Myslím, že na výchovu není nikdy pozdě. Myslím, že každý muž měl by si svou ženu vychovati rozumově, protože rozumové výchovy se dostává dříve v dnešní společnosti vůbec poskrovnu, což ostatně jest předností žen našeho věku.“

„Dovolte,“ přerušil jej Gartlan, „není v tom, co pravíte jistá důslednost? Proč si má muž vychovávat ženu rozumově, když pokládáte nedostatek rozumové výchovy ženské za přednost?“

„Nedůslednost ta jest jen zdánlivá. Jest jistě předností ženinou, že zdravý její instinkt, jímž často uhádne pravdu, není pokážen předsudky učenosti školské. Není ovšem její předností, že neměla příležitosti se naučiti vůbec logickému fnyšlení. Proto již musí muž, jenž chce docílit harmonie ve svém manželství, naučiti ženu logickému uvažování, již proto, aby ji sobě přiblížil, zvláště tehdy, je-li jemu samému právě tak těžkým instinktivní tušení, jako ženě logická úvaha. Ostatně jest tento vliv výchovný oboustranný, a žena může a má stejně ve smyslu opačném působiti na muže.“

„Proč jste se vy, mistře, neoženil, když máte tak svérázné myšlenky o manželství?“

„Co není, může se ještě státi“, usmál se Robinson.

„Dovolte mi ještě jednu otázku“, pokračoval Gartlan. „Slyšel jsem od přítele, že jste mužem velmi učeným, a že máte také vlastní vynálezy založené na subtilních úvahách theoretických a na složitých pokusech praktických. U muže takového váží přece

mnoho každý úsudek o stavu dnešních vědomostí školských. Chtěl byste mi snad blíže naznačiti, proč mluvíte s pohrdáním o „předsudcích učenosti školské,“ již přece nesporně všichni děkujeme za své vzdělání, a již i vy vděčíte zajisté za většinu svých vědomostí?“

Robinsonův obličej jindy dosti nehybný zčervenal vnitřním pohnutím, a bylo patrné, že vybavila u něho otázka Gartlanova nemilé vzpomínky.

„Pravdu máte, mladý příteli,“ řekl, „že děkuje lidstvo za svou úroveň rozumovou dnešní škole. Děkuje jí však bohužel i za většinu svých chyb. Všechna neucelenost, rozháranost, ne-logičnost všeho veřejného života jeví se i v naší škole. Nejruznější vlivy, které přicházejí k platnosti v životě obecném, uplatňují se i v životě školském. V zemích, kde dozor nad školami má stát, stará se tento, aby si ve školních škamnách odchoval po-volné a ochotně platící občany, loyální poddané a opory oné strany, která právě v tom okamžiku v dotyčném státu vládne. V zemích, kde ochrannou ruku nad školami vznášel církev, stará se tato pečlivě, aby se z měkkých duší dětských staly pokorné, mírné ovečky, které ve starosti o věčnou spásu by se daly ochotně střihati a pásti k větší cti a slávě oné samospasitelné církve, která jim k té spásě dopomůže. Jinde opět, kde výchova jest v rukou strany militaristické, vštěpují do duší dětských lásku k užší vlasti a nenávisť ke všemu cizáckému, aby z poddajných těch bytostí se vychovali silní obráncové vlasti, strašliví všem nepřátelům, to jest lidem, kteří snad náhodou mluví jiným ja-zykem, ale v jiných ohledech stejně žijí, pracují, strádají, stejně milují a nenávidí. Ve většině zemí přicházejí ovšem k platnosti všechny tyto živly současně a ještě i jiné a to vše se jeví v pa-radoxech, která ani největší učenec by nedovedl vysvětliti a s nimiž nadarmo zápolí malá duše dětská. Či jest možno jedním dechem hlásati lásku k bližnímu a povinnost, zabíjeti lidi k obraně vlasti? Jest možno současně chápati stvoření světa dle podání biblického a geologický vývoj naší země, jak mu učí věda?“

Jest možno pochopiti učení o svobodě občanské, a při tom praktická nařízení, jimiž u nás černocho, v jiných státech jiný

národ (neboť každý stát má své černočky) jest pokládán za méněcenný, ač jeho jedinou chybou jest, že má snad pouze méně drzosti a méně bezohlednosti, než jí mají jeho utlačovatelé?

A jako jest tomu v celém základu učení školského, tak jest tomu i v poměru jednotlivých disciplin k sobě, jak na stupni nejnižším tak i na stupních vyšších. Tam, kde jednotlivým disciplinám učí odborníci, obyčejně se zapomíná, že v přírodě, jak praví Flammarijon, není ani fyziky, ani chemie, ani geologie, ani zeměpisu, ani náboženství, ani filosofie, nýbrž vše jest projevem jednoho Věčného, Nepochopitelného. zapomíná se podati chovancům jednotný názor na svět. Každý z učitelů (a mluvím tu jen o učitelích pečlivých a svědomitých) pokládá svou nauku stejně za samospasitelnou, jako to činí jednotlivé církve, a nechce-li toho, bývá k tomu přísným řádem školním téměř nucen. Běda mu, kdyby chtěl konati odbočky do jiných disciplin, a spojovati to, co lidská krátkozrakost a předpojatost ladně rozkrájela. Ještě horší jest tento nepoměr na stupni nejvyšším. Vysoká učení ovládána jsou veleduchy, kteří jako bohové na svých stolicích vládnou a žádného, ani sebe menšího odporu nestrpí. Vzpomeňme jen na překážky, které klade a odjakživa kladla tato klika lidí bohorovných každému duchu, jenž se běře svou vlastní drahou. Vzpomeňme na Pasteura, jemuž upírala uznání společnost učených lékařů, že se opovažoval fušovat do medicíny, ač nebyl lékařem. Vzpomeňme na ony lékařské capacity, v nichž věhlas jejich a sláva udušila každou stopu lidskosti, takže si vedou vůči nemocným nikoli jako milosrdní samaritáni, nýbrž jako surovci bez nejmenší stopy slušného nebo lidského chování“.

Bylo patrné, že obžaloby zatrpklého filosofa vůči nejvyšším vymoženostem lidské kultury, pramenily ze smutných zkušeností, které učinil během svého života a které pak generalisoval. Také naši přátelé byli toho mínění a proto se ho Green otázal přímo, chtěl-li by jim sděliti, jak přišel k tomuto chmurnému názoru na život.

„Řekl jsem A, řeknu i B“, počal Robinson, s pohledem do dále upřeným, kterým jakoby bedlivě prohlížel obrazy dávných vzpomínek, které se rozvíjely před jeho vnitřním zrakem.

„Již jako hoch jsem chodil do školy jen nerad. Již první má vzpomínka na školu jest bolestná. Učil jsem se rád již dávno než jsem začal chodit do školy. Můj otec mne naučil číst, psát, počítat a kreslit dřívě, než jsem se dostal do první třídy. Přinesl jsem si tehdy do školy řadu obrázků, na něž jsem byl nemálo hrd a které ve své dětské fantasmii jsem pokládal za díla umělecká. Zvláště na jednom obrázku letícího orla nemálo jsem si zakládal. Ve skutečnosti to byly asi dosti špatně zdařené kopie jakýchkoli předloh, které se vydávají pro malé kreslíře. Následek mé chlubivosti byl, že se kluci o mé obrázky poprali. Všechny jsem byl ochoten jim dáti, jen toho orla, toho jsem se nechtěl vzdát, protože jsem si myslel, že tak krásně jej namalovat už nikdy nedovedu. A právě tohoto si osvojil můj souseď. Chtěl jsem mu jej vzít, ale způsobil jsem jen, že se obrázek přetrhl na dvě půlky. A v tom okamžiku vstupoval učitel, přilákán jsa hlukem, který způsobila hádka o mé obrázky. Já a spolužák Stefan byli jsme jako hlavní viníci a k tomu ještě in flagranti přistiženi bez dlouhého vyšetřování na místě potrestáni. Já měl protekci, protože učitel byl na mém otci do jisté míry závislý a proto jsem dostal na ruku jen dvě rány ostrou hranou pravítka, k čemuž jsem musil ruku poslušně nastavit. Stefan, na něhož nebylo třeba brát tolik ohledu, byl přehnut přes koleno a důkladně spráskán. Mně ruka zprvu oteklá brzy přestala bolet, ale v srdci zůstala pačivá rána, rána hanby, že jsem byl veřejně tělesně potrestán, a rána, již způsobilo mi vědomí nespravedlivého trestu. Myslím, že jsem ani Stefanovi bití nepřál, jak jsem byl zatrpklý proti svému prvnímu učiteli-mučiteli. Byl to malý mužik černých vlasů a vousů, malých jiskrných očí, jimiž asi mnohé dívky hlavu spletl. Myslím, že děti bil s jakousi rozkoší hraničící až na perversnost. Užíval při tom nejsprostších nadávek. Škola naše byla smíšená a bil stejně surově děvčata jako hochy. Měla dvě oddělení, nižší a vyšší. Já znaje již psaní, pracoval jsem obyčejně úlohy obou oddělení, a byl jsem proto áhy přeložen do druhého oddělení. K výslovnému přání byrokratického ředitele byl jsem však v tomto oddělení ponechán dvě léta, což velmi neblaze působilo na můj prospěch další, protože mne učení přestalo zajímat a byla mi od té doby ve škole vždy ukrutně dlouhá chvíle. Odnaučil jsem se

sledovat předmět, a oddával jsem se jakémusi snění, z něhož jsem se vytrhl na chvíli nějakým význačným slovem, nebo posunkem učitelovým, nebo nadávkou, abych opět ve snění upadl. A nesnil-li jsem, četl jsem obyčejně pod lavicí biblickou dějepravu, jejíž obrázky mne zajímaly. Že jsem musil zůstatí dvě léta v první třídě, mělo na mne nedobry vliv ještě tím, že jsem po celou tu dobu byl vydán vlivu onoho špatného učitele. Měl jsem potom ještě mnoho učitelů, dobrých i špatných (bohužel více špatných), ale myslím, že žádný z nich nebyl již tak špatný jako onen učitel první. Měl jsem učitele, který každý den vyučoval tak dlouho, že někdy sotva jsme našli času se naobědvat, učitele, který nám dával i přes oběd sáhodlouhé úkoly písemné, učitele, který nás trestal, když jsme při zpěvu dosti neuhálkali. Já měl silný hlas a křičel jsem, až uši zaiěhaly. Ostatní však, jak se mu zdálo, dost nekřičeli a proto nechával celou třídu po škole opisovat dlouhou báseň z trestu. Mne chtěl sice z toho trestu vyjmout, ale pak se rozmyslil a nechal mne tam také, aby nebylo výjimky. Já ovšem nijakého pocitu solidárnosti jsem necítil, ale měl jsem za to, že se mi děje bezpráví. Trpěl jsem tiše jsa zvyklý trpět, ale láska má ke škole se tím nezvýšila a také nikoli má úcta k lidským zařízením trestu a odměny. Také jsem měl učitele, který měl ve zvyku před celou třídou vypláceti své dva syny, kteří však nečekali a po celé třídě se s ním honili. To nás nebotelo a měli jsme z toho nejvýše švandu a strach, abychom také nějakou ránu nedostali. Obyčejně jsme ochotně dělali místo utíkajícím a méně již ochotně pronásledující je ruce spravedlnosti. Nás ostatní ten učitel nebil. Snad nám chtěl jen nahnat strachu vyplácejí tak horlivě své vlastní letorosty. Jen jednou. Byl to syn nejváženějšího občana, André. Milý André, kdybych byl básníkem, napsal bych epepej na slavný čin tvůj. Zatím co my ostatní se krčili a strachem se chvěli, odvážils se ty jediný zachrániti prchajících tím, žes v rozhodné chvíli nastavil nohu pronásledovateli. Byls za to odměněn ranou přes záda, ale čin tvůj zůstane slavně zapsán v srdci mém. Byl to slavný protest, jímž jsi za nás všechny odsoudil hrubé a neslušné jednání našeho představeného. Tím skončila pro mne doba nejtělejší výchovy, kterou bych mohl nadepsati jako dobu trestů tělesných.

Bokužel nemohu říci, že bych se byl na škole střední cítil méně trestancem, než tomu bylo při mé výchově dosavadní. I nadepisuji tuto dobu následující jako dobu trestů duševních. O jak často jsem záviděl hochům podávajícím na stavbě cihly, že se mohou celý den pohybovat venku pod širou oblohou, zatím co já musím v dusné světnici školní se mučiti nad řeckými periodami, kterým jsem nerozuměl a jichž užítku pro svůj život budoucí jsem nechápal. Moji učitelé středoškolsí nebyli nejhorší, jen někteří byli nesmírně přísní, jiní nesmírně slabí. A čím tišší jsme museli býti při prvních, tím nevázaněji jsme se chovali při druhých. Já byl hoch tichý, který se nesmál bláznivému chování oněch slabochů učitelů. Nesmál jsem se, když spolužáci přibili na zeď zimmik stařečkovi, jenž nás učil francouzsky, zatím co on si nám stěžoval, že mu otekly nohy „jako bakule“ a zpozorovav, co mu vyvedli nezvedenci, vyzýval je horlivě, aby se modlili „otčenáš“ („A neuveď nás v pokušení“). Nesmál jsem se, když učitel z měřictví, marně se natrápiv s jedním, jenž nemohl pochopiti jakéhosi problému trigonometrického, nazýval jej „dubem“ a s pláčem jej ujišťoval, jak hroznou bolest mu působí, když on (učitel) musí jemu (dubovi) tu dvojici vsadit. Nesmál jsem se, když učitel zeměpisu pobíhal rozčilen po třídě, sekaje rukou do svého zápisníku, a hledaje toho nezvedu M, zatím co on, nezveda M chodil po špičkách za ním napodobuje přesně všechny jeho pohyby, anebo prolézaje pod lavicemi, tahal své spolužáky za nohy. Nesmál jsem se ani mlaskání pysků profesora dějepisce, ani nervosnímu bouchání koleny na přední desku lavice učitele latináře, styděl jsem se za kluzké vtípy řečtináře při výkladu setkání Odysseova s čarodějkou Kirke. Odsuzoval jsem chování svých spolužáků a byl jsem za to terčem jich posměchu a urážek. Tomu všemu jsem ušel na škole vysoké. Uvítal jsem ji jako vysvobození ze šablonovitosti dosavadního učení, a z nemilé společnosti uličnické cházky. Konečně jsem se mohl věnovat studiu svých mně tak milých předmětů, konečně jsem nebyl podroben stálému škádlení nezvedených druhů. Ale čekalo mne jiné sklamáni. Tuto dobu svého života nadepisuji „Doba trestů osamocení“. Byloť již na škole střední nemožným, zeptati se svého učitele na některý bod nedosti jasný, nechtěl-li jsem se vydati

ostrému odbytl od učitele, jenž by se cítil uražen, jakoby nebyl vyložil předmět dosti jasně, a potomnímu výsměchu spolužáků, který vrcholil třeba v theatrálním napodobení celého onoho výjevu, v sesměšnění tazatele a třeba v potomním jeho ztýrání, že se opovážil takovým nízkým a podlým způsobem vtírat se v přízeň dotyčného kantora, a že se nestyděl dáti na jevo, že mu na dotyčném předmětu něco záležl.

Na učení vyšším stal se každý dotaz nemožným uzavřeností profesorů samých. Byl tu profesor, velký učenec, geometr, který vstoupiv do učebny, zahuhlňal několik nesrozumitelných slov, a pak jako eskamotér pokryl v několika okamžicích celou tabuli spoustou čar, písmen a značek, o nichž tvrdili ti, kteří již předem celou věc znali, že jsou neobyčejně duchaplným řešením dotyčného problému. Ale kdo sem přišel, aby se něčemu naučil, odcházel sklaman. neboť nepodařilo se mu ani polovinu těch klikyháků okopírovat na papír, aby je pak doma mohl studovati, již proto nikoli, že nejdůležitější místa zakrýval profesor svými zády, a sotva byl hotov vzal houbu a smazal celou tabuli, aby ji znovu pokryl výkresy a formulami ještě podivuhodnějšími.

Byl tu jiný učenec, chemik jména světového, který každou přednášku pokládal za nevyhnutelné zlo, a protože přednášetl musil, a na přednášku se připraviti nechtěl, přednášel zpravidla jen o svých výzkumech, které byly povahy tak speciální, že jim zpravidla rozuměl jen jeho asistent, a pro širší vzdělání studujících neměly výklady ty významu téměř žádného. Krom toho nejsa dobrým řečníkem, nedovedl ani tyto výklady své učiniti aspoň trochu stravitelnými. Nad to se mu stávalo, že začátek věty s koncem naprosto nesouvisel, takže bylo nutno konce se spíše dohádati, což nebylo vždy snadnou úlohou.

Byl tu profesor, který přednášel vyšší matematiku, ale ten si rozdělil látku svou na tři léta, takže jen ti studenti byli s to přednášky jeho sledovati, jejichž vstup na universitu se shodl s jeho prvním kursem. Ostatním studentům nebyly jeho výklady vůbec srozumitelný. Když já vstoupil na universitu, přednášel právě třetí stupeň, takže jsem se musil s tímto těžkým oborem seznámiti studiem soukromým.

Byl tu ovšem také profesor, který pořádal tak zvané semináře, v nichž se měli studující volnými rozmluvami uvést v těžší partii vědecké, ale tento se dal zpravidla omluviti, jsa churav, a když přišel, strávil celou hodinu tím, že se všech posluchačů vyptal na jména, aby je do příští hodiny zase všechna svědomitě zapomněl. Zbylo-li mu ještě trochu času, pověděl nejvýše něco málo z některé ze svých učebnic, týmiž slovy, jimiž to tam vykládal, stejně šablonovitě, nezajímavě a nejasně, jak to tam bylo napsáno.

Byli tu ovšem i profesori, kteří přednášeli poutavě, skvěli se nádhernou dikcí, uchvátili nás velkolepostí svých myšenek, nebo theatrální nádherou svých pokusů, ale celkové výchově naší scházela jednotnost, ucelenost, programovitost. Krom toho byla práce naše stížena tím, že se profesori navzájem svářili, i před studenty se navzájem nepřiliš lichotivě titulujíce, ač jest mi do dneška těžko rozhodnouti, kde dělily je zájmy čistě osobní, a kde zájmy vědecké. Mne zajímaly vždy více ony spory vědecké, ono hledání pravdy, které mne přivedlo konečně k mému stanovisku kritickému, na němž jsem s to pochopiti vedle sebe i nejprotichůdnější názory, když se současně postavím na stanovisko onoho učence, který výrok ten učinil. Ani toto stanovisko však mne nechránilo před útoky jizlivosti a nepřátelským jednáním těch, kteří se domnívali, že není jiné pravdy než ona, kterou hlásají se svých stolic. Byly to hlavně tři body, v nichž jsem se s nimi střetil.

Dokud jsem veřejně nevystupoval, pokládali mou soukromou píli za záruku, že stanu se také jednou učitelem na škole vysoké. Když jsem však vystoupil s první svou knížkou, v níž jsem zastával mínění, že i o nejvyšších problémech vědeckých lze mluvit všeobecně srozumitelně, odvrátili se ode mne všichni dosavadní příznivci s pohrdáním. Když jsem pak v odborném pojednání žádal za odstranění jistých nedůsledností názvoslovných a jich opravu, dostalo se mi soukromého vzkazu, abych se neodvažoval více mysliti na kariéru vysokoškolskou. Já přijal nabídnutý mi boj, a v práci více než desetileté dovedl jsem dostati většinu odborníků na svou stranu, krom jednoho, býva-

lého mého profesora, který podal proti usnesení všech „v zájmu oné vědy“ proti mně slavnostní Veto. Při tom učinil jakýsi protinávrh, který však až na nepatrné odchylky se shodoval přesně s původním návrhem mým. Když však na tu okolnost byl upozorněn, řekl cynicky, že návrhu mého (ač jsem mu jeden výtisk věnoval) vůbec nečetl, protože nemá času čísti věci psané ledajakým nedoukem. Za to, že opovážil jsem se proti němu vystoupiti, znemožnil mi nadobro vstup přednášeti na kterékoli škole vysoké. Zvědév, že jsem podal práci, jež měla se státi habilitační, k uveřejnění učené společnosti, vymohl si recenzi této, a práce tato mi pak byla bez udání jakéhokoli důvodu vrácena od učené společnosti, které jsem jí k uveřejnění poslal. Práce ta mne stála více než rok mého života a chováň dosud ono snad bláhové domnění, že je té práce škoda, že nespátí nikdy světlo světa. Obrátil jsem se k jinému oboru vědeckému a měl jsem již takměř zajištěno přijetí na jinou školu vysokou, když ve chvíli poslední dotyčný polobůh podal své Veto, způsobil odložení konkursu a dosazení na ono místo muže jiného, který původně onoho místa ani přijati nechtěl. Byl jsem znaven tímto stálým bojem, jenž se vedl proti mé osobě, a hledal jsem útěchy opět ve studiu. Bylo mi již dávno jasno, že ony spory vědecké o samé základy poznání mají kořen svůj daleko hloub, v samé povaze zkoumání vědeckého. A jako jsem dříve žádal za ujasnění v dikci, později revisi názvosloví vědeckého, tak byl jsem na tomto nejvyšším stupni svého bádání kritického nucen podrobiti revisi základní pojmy vědeckého myšlení. Pokud jsem tuto revisi konal ve svém vlastním oboru, našel jsem přece slecku. Jakmile jsem však přešel k základním pojům samé theorie poznání, počali se mne lidé straniti, protože jsem se opovážoval rukou svato-krádežnou sahati na jejich nejdražší a nejcennější předpojatosti a předsudky a byl jsem vyvržen jako kacíl z obce pravověrných vědců. Žádný časopis nechtěl více uveřejňovati mých prací z bázně, aby na se nepošival pomstu mocných tohoto světa. A také moji kollegové v závodu hledí na mě nedůvěřivě. Má pohádka skončena a sudte sami, zda jsem hoden, abyste vy mladí, nadějeplní muži, podali ještě ruku muži, kterého celý svět pokládá za tichého blázna a jemuž musila býti dána morální svěraci

kazajka, aby se nestal nebezpečným rušitelem svatého řádu světového.“

A oni dva mladíci, místo aby ukázali záda muži, jenž bez stínu lítosti jim odhalil celé své černé nitro, oba s pocitem upřímné účasti a vřelé úcty tiskli mu ruce. Ovšem mládí jest nerozvážné a dá se snadno strhnouti novotou myšlenek, byť tyto byly sebe nesmyslnější a byť se sebe více protivily úctyhodné a zkušenostmi stáří a dědictvím od předků posvěcené tradici.

XO. STARÝ SLUHA.

Artur Brown odjel také na své působiště v Arizoně. Dostal se do krajiny skalnaté, v níž v tu dobu vládnoucí deště nečinily pobyt nijak příjemným. Nervy jeho byly dobou zkoušek, nemocí, smrtí otcovou a konečným nezdarem ve sporu s Greenem napjaty až k přetržení, hlava jej bolela, byl v náladě, v níž by byl býval schopen i zločinu. Ó toho Greena? Kdyby jej zde měl, byl by ho s to zardousiti. Jak mohl se ale státi tento mladíček, jindy tak povolný, náhle tak neústupným? Jistě si také myslí na ni? Vida ho, vypočítavého tichošláпка! Stále dělá, jakoby byl nejideálnějším mladíkem pod sluncem, jakoby mysliti na věno bohaté nevěsty bylo mu věcí hodnou opovržení, a zatím odloudf jemu, Arturu Brownovi, který byl odjakživa uvykl pohlížeti na věci se stanoviska realního, bohatou nevěstu právě před nosem. Nemohl bez prudkého rozčilení na to mysliti, že sok jeho se s ní seznamuje, činí pokrčky, s ní hovoří, jí se dvoří a snad i nemohl si domyslíti. A on zatím zde v dáli, v pustině jest svým osudem nucen přihlížeti ke všemu nečinně. Čím dál o věci přemýšlel, tím více zapomínal, že původně nemyslíl na dívku samu, jako spíše na její bohatství, a na svou kariéru, kterou by mohl tímto sňatkem zvednouti. Čím déle si jí v obrazivosti své maloval, tím více nabýval přesvědčení, že do dívky té jest šíleně zamilován, a že i ona jistě by mu dala přednost před

Greenem, nebýti ohavných pletich tohoto potměšilého intrikána. Stálými těmito myšlenkami se posléze skutečně zamiloval do vidiny svých snů.

Za těchto okolností ovšem nebylo mu valně do práce, ale na štěstí dostalo se mu jakéhosi postavení dohlížitelského, na němž mohl plně využítí všech předností svého pánovitého vystupování, které mu razilo cestu tam, kde pracovitější, schopnější, ale méně bezohledný než byl on, proniknouti nemohl. Svět chce býti klamán, tedy Dokončení této sentence duchaplné a moudré vštípl si tento ideální mladík tak do své duše, že se mu stalo druhou přirozeností klamati každého, s nímž vešel ve styk, ano klamati i sebe sama.

Umístiv zbytek otcovského jmění, pokud bylo tu ještě co na hotovosti, opatrně v akciích společnosti, v jejíž služby se dal, získal tím záhy jako akcionář společnosti jednoho z předních míst mezi úřednictvem podniku, a záhy byl také zapsán dobře jako schopná síla pro své bezohledné a přikře vystupování vůči dělnictvu. Jest starou zkušeností, že mezi dělnictvem a jich zaměstnavateli panuje téměř všude poměr nepřátelský. Jedni chtějí druhé přelstít. Dělníci se snaží za minimum poskytnuté práce získati co největší mzdy, a zaměstnavatelé se snaží naopak vymačkati z dělníků za minimum mzdy co možná nejvíce práce. Tomu musí tak býti u všech závodů, v nichž zájem o výsledek práce není stejnoměrně rozdělen mezi dělníka a zaměstnavatele. A i tam, kde rozumný zaměstnavatel se snaží dělití se o svůj výtěžek se svým dělnictvem, nejsou ani zdaleka odstraněny všechny překážky toho druhu, protože zaměstnavatelů jest málo a dělníků mnoho. Tak se stává, že nutně jest práce zaměstnavatelova lépe placena než práce dělníková, což dělník pánu jen nesnadno odpouští, protože sám těžce pracuje a následkem toho má větší a nenasytnější žaludek. A má-li při tom dělník krmítí ještě žaludky své rodiny, není divu, že zůstává i v nejlepším případě něco nevypověděného v poměru dělníka k zaměstnavateli. To zajisté má svou platnost i v případě nejlepším. Takovýto případ však nebyl u podniku, v jehož službách se ocitl náš rozšafný Brown, a proto se dobře hodil společnosti za jakýsi druh samočinných,

stále dopadajících důtek na záda dělníků, kteří snad méně práce za svou mzdu odváděti chtěli, než na jakou v rozpočtech podniku se počítalo.

Dělníci záhy vycitili, že nový úředník se má státi jakýmsi lisem k vymačkávání onoho nadbytečného množství práce, které zaměstnavatel žádal na dělníkovi, a které mu tento již dáti nechtěl, nebo nemohl, a proto se mu rádi vyhnuli, anebo na něj jen nedůvěřivě hleděli.

Brown si na tento poměr záhy zvykl a bylo mu zcela vhod, že si na něj žádný dělník ani promluvit netroufá. Tím více se podivil, když jednoho večera odcházejí z kanceláře do svého bytu, zaslechl za sebou hlas:

„Pane Arture!“

Ohledl se a spatřil za sebou člověka ne příliš vábného zevnějšku, ryšavých vlasů, tenkého nosu, obočí nad nosem srostlého, které dodávalo obličejí výrazu zlomyslného. Z očí každé hledělo v jinou stranu, a když oko právě na vás patřilo vldně, mžikalo oko levé jakoby činnost svého duha kritisovalo a jemu se vysmívalo.

„Čeho si přejete a jak se odvažujete oslovovat mne způsobem tak důvěrným?“ otázal se Brown.

„Což nepoznáváte starého Miguela?“ A právě oko pobudovó radostně zamrkalo, zatím co levé se na ně zvědavě zahledělo. Brown se zastavil a tvář jeho se zachmuřila, jakoby ne příliš příjemné vzpomínky se byly vybavily v jeho duši.

„Miguel jest jméno bývalého sluhy mého otce.“

„Tak přece jste mne poznal, starého Miguela, který vás na ramenech nosil, když jste byl ještě zcela malým hošíkem.“

„Což ti však žádného práva nedává, abys si dovoloval vůči mně jakékoli důvěrnosti.“

Právě oko starochovo zadívalo se do dálky, zatím co levé káravě na ně hledělo.

Chraň Bůh, abych se vám na veřejnosti jakkoli chtěl vtírali. A zde v soukromí, kde nás nikdo nevidí, mohu přece zůstatí starým věrným sluhou vaší rodiny, ne-li?

Miguel mluvil pravdu. Býval skutečně sluhou Brownovi rodiny, které přes své darebáctví a zlotřilost byl upřímně oddán. Jest těžko rozhodnouti, zda činil to z opravdové přichylnosti, či zda cítil, že poklesem rodiny klesá i on sám, či konečně že mu ovzduší to konvenovalo proto, že nalézal zde úrodné pole pro své pletichářské zámysly, na něž konec konců bral na se zodpovědnost jeho velitel. . . . Stává se ostatně, že i v nejčernější duši se nachází místečko světlé, a že i největší disonance vyzní někdy v jasný, čistý akkord, který sluch posluchačův hladí a uklidňuje. Mluvílo se všelicos o pletichách, kterými prý Brownův otec chtěl si opět pomoci k penězům, jež ve hře prohrál, říkalo se, že peníze takové se dotyčného výherce dlouho nedržely, ale poněvadž výherce sám nemíval mnoho chuti svoji hazardní hru do světa rozhlášovati, zapomnělo se brzy na vše. Říkalo se také, že Miguel sám byl v jakémsi úzkém vztahu k oněm ztrátám zmizelých výher a že mu na konec bylo pohroženo s několika stran odplatou hmotnou v tichosti a bez svědků. . . . To vše se jen povídalo, a kdo ví, jak fama dovede udělati z komára velblouda, nebude zajisté takovým povídačkám věřiti. Také se ještě povídalo o jakési půjčce, za kterou se kdosi pro otce Brownova zaručil, a která se pak stala nedobytnou, a již onen dotyčný přišel o celé své jmění. I v tom měl prý ruce Miguel. Ale vždyť to dobře víme, že se vždy vše sveze na jediného, třeba tento neměl nejmenší viny. Lidé jsou zlí a podezřívaví. Pro lidi rozšafné zajisté stačí, že byl Miguel ve službách staré vážené rodiny, která s takovými pletichami nemohla míti nic společného. Hráti hazardně, a dlužití si velké obnosy, to vše se přihází i v nejlepších rodinách.

Jisto bylo pouze, že v Miguelovi se náhle ozvala jeho toulavá povaha. Pán jeho jej nezdržoval, když se pojednou odstěhoval do zlatonosné Aljašky, kterou kdysi byly koupily Spojené Státy od Ruska, a koupil si tam celý klém. Odkud vzal k tomu peníze, nikdo se neptal. Patrně dal mu je jeho pán za věrné služby jeho. Ale když odešel od rodiny, v níž tak dlouho sloužil, opustilo jej štěstí. Jak mnoho jiných nestal se ani on boháčem, nýbrž přišel o všechno. Patrně se setkal s lidmi, kteří byli ještě dovednější než on sám, a tak si neodnesl z Aljašky

nic, než prázdnou kapsu a hojné zkušenosti pro svůj život další. Nebyl jediným, který tak přišel o své jmění. Ložiska Aljašská již z daleka nebyla tím, čím byla na počátku své slávy, a bohatství, které se tehda nacházelo na povrchu zemském a pro něž stačilo se sehnout, musilo se dobývatí obtížnými pracemi vrtacími a vyvážeti z hloubi zemské.

Bylo to již na sklonku slávy oněch ložisek, která byla za čas poměrně krátký téměř vyčerpána. Tehda právě se najímali noví dělníci pro nově odkryté části starých dolů arizonských, kam se odebral také Miguel, nemoha se vrátiti k svému pánu, který zatím zemřel. A nyní poznal v nově přichozím inženýru syna starého svého pána.

Tento chtěl zprvu Miguela po svém zvyku ostře odbýti, ale pak se jinak rozmyslíl a řekl :

„Pamatuji se dobře na tvé služby a neodpuzuji tě od sebe, nechci však, aby někdo pozoroval, že rozmlouvám důvěrně s některým dělníkem našeho závodu.“

„Budte bez starosti, sám jsem vás vyhledal v dobu, kdy všichni již odešli, a kdy nikdo sem nepřijde, krom čistíče kancelářů, za něhož jsem dnes převzal službu, protože dnes odešel navštívit svého bratra.“

Brown se usmál a odpověděl :

„Jak vidím, posud jsi neztratil touhu po všem tajemném a skrytém“

„Nikoli. Vždyť víte, že jsem rozeným dobrodruhem. Nechtěl byste se však se mnou vrátiti na chvílku do kanceláře?“

Oba vrátili se do místnosti, kde starý taškář vyprávěl mladému, jak se dal od taškářů ještě větších otaškařití o celé své poctivě vytaškařené jmění.

„Nu a jak se ti daří zde?“

„Daří, nedaří, už se mi dlouho dařit nebude. Od té doby, co jsem odešel od vaší rodiny, pronásleduje mne neštěstí za neštěstím. Teprve dnes, když vás zase spatřuji, něco mi praví, že mé staré štěstí se mi zase vrací.“

A právě oko jeho vesele se zajískřilo, zatím co levé vlhce zamžikalo.

„A tos tu asi něco vyvedl, není-li pravda.“

„Vyvedl, napil jsem se trochu na zlost, a v nastalé pranicí jsem vyrazil kamerádu několik zubů.“

„Slyšel jsem již o té věci, a poněvadž máš těch vrubů již víc, dali asi ti vědět, že se již budoucí týden nemusíš námáhat do práce.“

„Tak to už bude,“ přisvědčoval starý dobrodruh.

A pravé oko radostně přitakalo, zatím co levé jakoby údivem strašně se počalo kroutiti.

„A to myslíš, abych tě já teď takal z bryndy, a tvé viny bral na svá bedra?“

„Ah to ne, dokonce ne,“ odpíral ničema. „Jdu jen hlásit mladému pánu, že jsem teď volný, a že nyní nic nepřekáží, nabídnouti mu své staré služby. A kdyby mne pán nepřijal, půjdu si hledat zase jinam práci.“

Brownovi náhle projela hlavou myšlenka a bleskem mu zazářila v očích. Jakoby ji zadržeti chtěl, chytil starého taškáře za obě ramena, a zadíval se mu do očí. Podařilo se mu však zachytiti jen jedno z obou rozbhavých druhů. Zatím co jedno oko přímo na něho hledělo, druhé zatím utíkalo, až jen bělmo z něho zůstalo. Nebyl to příliš vášný pohled pro mladého muže, ale byl již rozhodnut, a proto přemohl odpor, který v sobě cítil a řekl:

„Přijímám tvé služby, ale nikoli zde.“

„Odjedu tedy odtud.“

„Máš peníze na cestu?“

„Nechtí se mne mršky nějak držet.“

„Víš co? Dám ti peníze na cestu do hutí a dolů keweenowských, ale musíš mi slíbiti, že budeš pozorovati člověka, jenž jest mým úhlavním nepřitelem. Dostaneš za to stálý plat, jakýs míval u mého otce.“

„Míval jsem také desátek z výtěžku,“ odpovídal drzý ničema.

„Ale, jak víš, že se mi jedná vůbec o nějaký zisk. Chci se chránit proti nepříteli a to stačí.“

„Ale, ale, mladý pane, to by bylo přece velmi nemoudré, kdyby pán nepomýšlel na zisk. To by se starý pán v hrobě obrátil, kdyby jeho syn tak málo dbal jeho skvělého příkladu“.

„Co ty víš o mém otci, mluv!“

„Což bych věděl! Nic, než, že byl velmi moudrý a opatrný pán, který na svého starého sluhu, vždy pamatoval, a který se na něho mohl také vždy spolehnouti. Věděl, že jsem mlčenlivý jako hrob.“

A pravé oko jeho se počalo hbitě otáčeti, zatím co levé hledělo upřeně do dálky

„Dobrá, očekávej mne před večerem u lesíka. Tam věc spolu ještě umluvíme“.

Dlouho do noci spo'u chodili dva druhové pán a sluha uvažujce o tom, jak by zkalili štěstí lidí, kteří jim nikdy neublížili.

Green netušil, že se stahují pomalu mraky na obloze jeho pánů do budoucna. Již dávno zapomněl na hrozbu, již proti němu pronesl někdejší jeho přítel. Jsou lidé slabí, kteří snadno zapominají na protivenství jim učiněná, kteří snadno odpouštějí a domnívají se, že i jiní tak snadno zapomenou na hrozbu snad v rozčilení a bez zralého uvážení pronešenou. Jsou lidé silní, kteří nezapomínají ani zdánlivých křivd, které jim bližní jejich činí již tím, že vedle nich žijí, a tím, že reklamují stejné právo na život jako oni sami. Jsou lidé silní, kteří nezapomínají svých slibů, ani tehdy, když tyto snad byly nerozvážně pronešeny. Ale tito lidé nečiní ničeho nerozvážně, protože se nedávají vésti měkkým srdcem, které jim ostatně již dávno ztvrdlo nad kámen, nýbrž chladným, moudrým rozumem. A k těmto silným, moudrým, rozvážným lidem náležel i Brown.

11. PŘEDNÁŠKA O ABSTINENCI.

Přednáškový sál městečka byl naplněn. Nikoli snad proto že by tam byla vedla rozvážné občany horlivost a touha po věděni, ani proto, že snad sliboval jim předmět, o němž se mělo hovořiti, příjemnou zábavu, ani proto, že osobnost přednášejícího byla vlivná a populární. Nikoli. Byly to jiné dvě příčiny, které působily samočinnou reklamou pro přednášku Gartlanovu. Předně bylo všeobecně známo, že Gartlan tráví své prázdniny s družinou skautskou pod stany ve volné přírodě spolu s rodinou svého staršího kollegy. Poněvadž kol každého, kdo žije jinak než ostatní lidé, se utvoří jakýsi nimbus tajemna, ať jej pak lid pokládá za svatého, za zločince, či za blázna, měl i Gartlan tento druh populárnosti, která vznítla zvědavost spatřiti tohoto podivna i s celou družinou. Nad to tu byla síla mládí, s nímž pracovali a horlivě se namáhali hoši skauti sami, aby získali přednášce svého milovaného učitele posluchačů. Druhá okolnost, která svedla všechno obyvatelstvo městečka v přednáškové síni, byla zpráva, že majitelé dolů keweenowských s úřednictvem i s částí dělnictva se dostavili k přednášce. Toho pak použili známi oněch hostů, aby se s nimi sešli a s nimi si pohovořili. Sedělo se kol stolů, a proto plynula zábava nenuceněji, než tomu může býti v řadách vedle sebe se tisících sedadel.

Blíže dveří byl podlouhý stůl, u něhož seděli dělníci hutí keweenowských. Dva z nich seděli stranou a bavili se spolu tiše.

Jeden osmahlých tváří, zarostlých hustě vousem, jest známý nám již pecmistr Joe, druhý, mladík hladké tváře, kučeravých vlasů a vytáhlé vysoké postavy jest důlní Harry. „Jest zde dnes také pan Norman Smith se slečnou“, vypráví Joe.

„Vedle ní sedí obě dcery našeho řiditele“, odpovídá Harry.

„Co je to tam za vlasáče, který právě přišel a nyní se horlivě baví s tím profesorem, co bude dnes přednášet?“

„To je malíř, který učí slečnu malovat.“

„A ten kudrnáč, který tam vedle nich stojí?“

„To je prý také nějaký profesor. Ten tu má ženu a čtyry děti. To je právě ta rodina, o které říkají, že tu chtí zase zavádět původní život indiánský. Prý pro zdraví“.

„Tomu já nerozumím“, opáčil Joe, „místo aby byli rádi, že mohou spát pod stíechou, vystaví si stan někde v lese u potoka a tam spí.“

Poslední slova zaslechl vedle sedící soudruh Billy, známý posměváček a šprýmař a řekl:

„Dlouho to dělat nebudou a utřel si notnou rýmu. Což našinec je tomu zvyklý, vyspat se někde ve stohu, nebo třeba v příkopu u cesty, ale takové cácorcky! Podívejte se na tu mladší holku, vždyť je to takový šnupslík, a ten malý kluk vypadá jak pavouk.“

„Abys ty si nemusil každého dobírat“ s úsměvem řekl Harry.

„Ten profesor“, pokračoval Billy, „co nám chce vykládat o té abstinenci, jistě se také rád napije, jen když mu někdo dá zavdat. Nám chce vykládat, že pítí je škodlivé, chce nás ponoukat, abychom nepili, ale jen proto, aby na něho víc zbylo.“

„Nu, já už často slyšel,“ řekl Joe, „že mnoho pítí má být náramně nezdravé. A jisto jest, že mnoho našich lidí celý svůj těžce vydělaný plat utopí v té neřesti.“

„Budeme sami slyšet, co nám o tom poví“, odvětil Harry, „ale teď již ticho, neboť právě vystupuje na řečníště“.

A skutečně se v tu chvíli odebral Gartlan ke stolku, u něhož měl přednášet a počal poněkud nesměle svou rozpravu. Nevy-

mikal zvláštní postavou, nebyl hezký, ani zevnějšku se zamlouvajícího, ale čím dále mluvil, tím více se rozohňoval, tím více rostla jeho postava, tahy jeho stávaly se posluchačům milými stejně jako jeho přesvědčivá slova a i jeho nevzhledný zevnějšek stával se příjemným. Jeho řeč zněla jako řeč přítele, řeč starého známého, řeč, kterou jako bychom byli již jednou slyšeli z úst osoby nám drahé. Byl z lidí, kteří sama sebe svou řečí hypnotisují, kteří teprve během řeči přicházejí na věci, o nichž dříve nevěděli, byl z lidí, o nichž Sokrates říkal, že jim napovídá jejich daimonion, takže si vzpomínají na věci, které zažili v některém svém dřívějším životě. Okkultisté říkají takovým lidem „muvčíci media“, poněvadž se domnívají, že ústy jejich mluví duch některého zemřelého. V temných dobách lidských dějin jedni je nazývali proroky, jiní kacíři, jedni měli je za svěřence bohem samým poslané, druzí za čaroděje ďáblem posedlé, dle toho, měli-li dostatečnou moc, aby se mocní toho světa jimi řídili nebo nenalezli-li moci té ve svém okolí a byli pak pronásledováni. Líce řečníkovo zprvu bledé znenáhla zčervenalo, oči zprvu bezvýrazné počaly metati blesky mezi posluchačstvo.

Vyloživ stručně rozdíl prohibice a abstinence větami, které jsme již slyšeli při jeho příchodu na tenisové hřiště, poukázal k tomu, že snahy abstinentsní jsou jen částí oněch novodobých snah eugenických, které mají za cíl zlepšení povahy lidské.

„Ono starodávné „Poznej sebe sama“, které bylo vrcholem vědění ve starém Řecku, jest i pro člověka moderního ideálem, k němuž má dospěti. Ale nová doba se nespokojuje poznáním, ona žádá i volné chůzi a z něho plynoucí čin. K poznání sebe sama přistupuje tu pak řízení sebe sama svou vůlí, usměrnění svého jednání. Poznání sebe sama jest vrcholem výchovy rozumové, ovládnutí sebe sama jest vrcholem výchovy volné. Člověk poznáv sebe sama seznal své chyby. Na tom však nesmí přestat. Musí se snažiti chyby ty napravit. Přemoci sebe sama jest největším vítězstvím. Ale vítězství to není lehké. Jest nutno odstraniti všechny překážky, odvraci zlozvyky, které člověka oslabují, které jej činí otrokem jeho vášni, tvorem bez vůle a bez rozumu.

Jest mnoho takových zlovyků, které nás činí ubohými a nešťastnými. Často jest to maličkost, bez níž jsme před tím zcela snadno se obešli, a bez níž snad tisíce jiných žijí spokojeně a šťastně, na kterou jsme si však časem zvykli tak, že bez ní jest nám nevolno. Znal jsem lidi, kteří měli ve zvyku zvláštním způsobem kroutit ústa. Zvykl jsem dělat to po nich. Když jsem si věc uvědomil, snažil jsem se nezpůsob ten si odvyknouti, a podařilo se mi to, ale působilo mi to jistě obtíže, vybavovalo to u mne jisté pocity nelibé, stálo mne to velké přemáhání a určitou strast. Kdyby velká část lidí na světě si zvykla stříhat podobné grimasy, bylo by podívání trochu nezvyklé, snad by to mělo i jisté následky dědičné, ale nebylo by to snad žádným neštěstím pro lidstvo, protože zdatnost dorostu by tím sotva trpěla, a i jednotlivci by tím tělesně ani duševně asi nevzali nijaké zvláštní úhony.

Jsou však zvyky mnohem horší, které nejsou tak nevinné, jako zvyk v předcházejícím popsáný, nýbrž působí rozvrat v celém organismu jednotlivcově, zatěžují dědičně potomstvo a vedly již k vyhynutí celých rodin, ba celých národů. Také odvyknouti těmto zlovykům vyžaduje velkého sebeovládání, odložení jich vybavuje určitou strast, a proto jest tak těžkým boj proti nim.

Jedním z největších zlovyků takových jest pítí alkoholu. Zvykli jsme mu, protože v malé dávce již v mléce mateřském jsme jej v sebe ssáli, protože již od mládí nám byl podáván, protože jsme slyšeli jej velebiti jako vrchol požitků hmotných, protože vidíme, jak jiní pijí, protože jest zvykem, alkoholem si připijeti, protože míváme dlouhou chvíli a z mnoha jiných zcela lidských důvodů.

Alkohol zatemňuje náš rozum, alkohol oslabuje naši vůli, alkohol zatvrzuje naše srdce. Že opilec jest člověk bez rozumu, jest známo, že ve slabé chvíli opojení snadno se dá přemluvit k činu, jehož později lituje, v každý, a že zapomíná svých povinností, trápí svou ženu a své děti, jedná s nimi všemi nepěkně, nesrdečně, jest rovněž jisto.

Činy tyto, jevící se u notorického opilce v míře značné, možno pozorovati v míře zmenšené i při mírném požívání lihovin.

Jest naší povinností, zachovati si rozum jasný, vůli pevnou a srdce laskavé a proto se vzdáváme dobrovolně sladkého jedu, jímž podkopáváme své zdraví, snižujeme své schopnosti duševní a hubíme své štěstí. Kdo chce jíti s námi, jest náš bratr, jest spoludělníkem na stavbě budoucího Lepšího, jež dříve bylo slibováno jako království boží na zemi, jež pomáhali stavěti proroci, reformátoři, svobodní zednáři, filosofové, vědci, a které připravovati jest povinností každého dobrého a vzdělaného člověka. Ona touha po Lepším, po přiblížení se k Dokonalosti, touha po Pravdivějším, Krásnějším a Šlechtnějším jest zapsána hluboce v srdce nás všech, posvěcuje naše činy, povyšuje naši bratrskou práci.“

Myšlenky tyto rozvíjel řečník s nadšením, které strhlo i jeho posluchače. Pohnutými slovy mu děkoval na konci předseda za krásnou a poutavou jeho přednášku.

Posluchačstvo se rozcházelo na všechny strany. Zůstala jen skupina našich známých. Gartlan seznámil rodinu páně Smithovu a slečny Whiteovy s rodinou profesora Brothera. Brother byl muž prostřední postavy, dlouhých, kudrnatých vlasů, chodil bez klobouku jsa toho mínění, že přirozená pokrývka jeho hlavy mu stačí. Protože i tvář jeho byla hustým vousem zarostlá, činil z dále dojem hřivnaté šelmy kočkovité. Z blízka však stačil pohled do jeho dobráckých očí, abychom nabyli přesvědčení o jeho dobrém srdci a ústupné, konciliantní povaze. Jest zvláštním úkazem, že lidé na pohled zevnějšku hrozivého ať obří postavou, ať vzezření odstrašujícího, bývají zpravidla buď slaboši, nebo lidé bázlivi, nebo lidé z míry dobří. Možno, že jich podoba jest jakýmsi prostředkem ochranným, aby se nestali příliš snadno obětí zlovolných lotrů.

Celým svým životem zastával Brother myšlenku žítí dle přírody a proto vychovával i děti své dle myšlenek velkého průkopníka myšlenky skautské v Americe, Setona Thompsona, které se neomezovaly na pouhý vojenský drill, jak jej propagovali skauti angličtí, nýbrž měly člověka během doby jeho výchovy sblížit s přírodou, které ho kultura a její výstřelky tolik odcizily. Seton Thompson sám pozoroval život zvířat v přírodě a dovedl mu odpozorovati tolik momentů duševních, že čtenář mimoděk

s hrdiny těmi žije, cítí, chvěje se a jásá, cítě, že to nejsou tvo-
rové nižší, nýbrž že jsou na této zemi rodnými jeho brarty. Což
však platno čísti nejkrásnější romány o životě zvířat, když zů-
stává člověk uzavřen ve své kamenné škatuli vzdálen teplého
paprsku slunečního, vzdálen ostrého vichru severáku, vzdálen
všech slastí i strastí, kterých poskytnouti může pouze život ve
volné přírodě, s nímž zápolí náš bratr-zvíře ve svém životě
každodenním. Tam na nahých prsou volné přírody se učí americký
stopař znáti život v nahé jeho drsné kráse, tam může zvědět,
keré svazky pojí člověka k ostatnímu tvorstvu, tam může teprve
porozumět vlastnímu úkolu svému na této zemi.

To byly myšlenky, které vedly profesora Brothera, pro něž
se mu ti, kteří jej chápali, obdivovali, a druží, kteří mu neroz-
uměli, mu odpouštěli. Vždyť to byl profesor a každý takový
člověk jest již předurčen k tomu, aby byl aspoň částečným bláz-
nem, když ne celým.

Choť jeho paní Mery sice s ním s počátku nesouhlasila,
a i v době pozdější v ledačemž se s ním rozcházel. Dlouhá
doba pospolitého žití však způsobila, že se oba manželé velice
sblížili, a k lásce, kterou k sobě chovali, přistoupila časem i vzá-
jemná úcta. Paní Mery byla postavy hubené, kostnaté, a jejím
zvykem již z domova přejatým bylo neustálé čištění. Manžel její
žertem říkal, že je s to čistiti a práti i vodu samu. Skutečně
však si velice vážil její čistoty a milovnosti, a nebylo mu proti
mysli, když časem prala i peřiny s peřím, anebo i jeho zimní
šat mužský. Pocházela ze staré rodiny barviřské, která spravo-
vala také chemickou čistírnu, a kde bylo dávno známo, že vodou,
mýdlem a trochou lidského potu lze ze starých věcí dělati nové.

Měli čtyři dítka, dvě děvčátka a dva hochy. Nejstarší byla
Mery, dívka nad svůj věk vyspělá, povah poněkud prudkých,
ale srdce dobrého. Mladší její sestřička Ellen byla tichá, samo-
tářská, velká milovnice zvířat a přírody vůbec. Hoši se jmenovali
Jak a Bob. Jak byl povah dobráckých, trochu pomalý, velký
jedlík a rád se obíral pracemi ručními. Nejmladší Bob byl
miláčkem všech, následkem toho trochu rozmazlený, ale jinak

hošík bystrý, který již v útlém mládí prozrazoval jakýsi typ žentlinský.

Profesor Brother se často divil, jak děti týchž rodičů, za poměrů obchodních a sobě podobných vychované mohou být tak různých a odlišných povah.

To byla rodina, s níž se seznámili naši dosavadní známí; dívky z hutí projevily ihned přání, podívat se na život lesního tábora, k čemuž byly srdečně pozvány. Rodina Brotherova a všichni obyvatelé lesa byli navzájem pozváni k návštěvě a prohlídce hutních závodů. Hosti z Keweenaw odjžděli v automobilech, kdežto Gartlan s rodinou Brotherovou a provázející je družinou skautskou usedli do loďek, které je měly dopravit do tábořiště.

Oba mužové zasedli k veslům. Za Brotherem usedla jeho choť s nejmladším synkem Bobem, uprostřed obě dcerušky Mery a Elien, a před Gartlanem druhý syn Jak.

„Pěkně jste přednášel, pane Gartlane“, promluvila paní Mery, zatím co loď jako šipka brázdila vlny jezerní. „Kdybych nebyla již ode dávna nepřítelkou alkoholu, byla bych se jí stala nyní.“

„Také já vám, milý mistře, vzdávám své uznání a obdiv“, řekl Brother. „Myslím, že slova vaše zvláště u dělnictva padla na půdu úrodnou. Pozoroval jsem jich obličej a viděl jsem, jak mnohá tvář hledící zprvu nevládně se zvolna rozjasňovala a mnohé oko patřící nedůvěřivě nabylo výrazu tak důvěřivě dětského. Jsou to, věřte mi, také jen velké děti, a jako děti, poznají i oni a vycítí instinktivně, kdo s nimi dobře smýšlí a kdo ne. Jsou přirozeně nedůvěřiví ke každému, kdo nosí kabát panský, ale komu jednou věnují svou důvěru, tomu zůstanou i věrni. Na lid spoléhám, že od něho přijde obrození zbídačených našich poměrů, jako přišlo již tolikrát. Jen osvobodit ten lid jest třeba, jen vrátit jej samu sobě.“

„A vyrvati jej demonu Alkoholu, jenž jej ohlupuje“, dodal Gartlan. „Máme mezi dělníky také již dosti abstinentů, a jsou to sami lidé pokrokoví, inteligentní, kteří najdou vždy dosti peněz, aby si opatřili prostředky k svému dalšímu vzdělání a dosti času k ušlechtilé zábavě. Jest mezi nimi jeden, který pracuje v kessonech za velkého horka. Protože nehasí své žízně

alkoholem, nýbrž nejvýše pomeranči, necítí tak velké únavy jako jeho druhové. Práce jest krátká, protože obtížná, a jemu pak zbývá mnoho času k odpočinku a vzdělání. Studuje ve volných chvílích a doufá dosáti vyššího vzdělání a státi se inženýrem. A za to vše má co děkovati své abstinenci.“

„Proč vlastně pijí lidé ten alkohol, když jim to tak škodí?“ otázal se Bob, který rozmluvě dospělých napiatě poslouchal.

„Protože nerozmyslejí svých činů a nestarají se o následky“ odvětil otec.

„V mé trpasličí říši již dávno nikdo alkoholu nepije“, hrál si slovy dětinský Jak.

„V mé říši oběi by nikdo takového něco ani do úst nevzal“, opáčil po něm Bob.

Obě děti si vytvořily ve své fantasmii dvě říše, říši trpaslíků a říši obrů, jichž neomezenými vládci se cítily.

„O vy malé dobré dušičky, jak správně jste tu ocenily dosah všech našich fantastických snů lidských, v nichž si také stavíme své říše, v nichž aspoň na chvíli sami se cítíme osvobození od oněch pout společenských, jimiž poután jest každý krok našeho skutečného žití. O zůstaňte jen dlouho vládci svých fantastických říší, zavádějte v nich lepší pořádek, než jaký vládne v našem světě skutečném a čerpejte odtud jednou nadšení pro opravy života veřejného, které my staří nebyli s to provésti a které jsme zanechali vašemu vtipu a vaší práci.“

Takové as myšlenky táhly hlavou Brotherovou, když se vážně zamyslí nad dětinným žvatláním svých dvou hochů.

I ostatní se zamlčeli, jen hoši se na sebe ohlíželi a z dálky znamení si dávali, což snadno mohli, protože znalost signálů dle značek Morseových byla všem skautům běžna.

Bylo ticho, přerušované jen šploucháním vesel, tepajících v taktu lesklou hladinu vodní.

V tom se otázala starší z dcer Mery:

„A kdy ty zas, tatínku, budeš přednášet?“

„Pan Smith mi právě vyprávěl, že v kútích budou zřizeny zvláštní přednášky pro dělníky, a pozval mne, abych také před-

nášel. Budou tam přednášeti i jiní. Z našich známých tady bratr Gartlan o boji proti alkoholismu a otužování těla, pan inženýr Green o různých problémech technických, přítel Gartlanův pan Hart o uměleckém nazírání na přírodu a jiní o jiných věcech.“

„A o čem ty, tatínku, budeš přednášet“, ptala se Ellen, děvčátko mnohem slabší než její sestra, jiskrných očí a svižných údů.

„Budu mluvit o životě v přírodě“.

„O našem skautu, víš že?“ řekla Mery.

„A jak vidíme žít zvířátka v přírodě, víš tatínku“, zvolala svým písklavým hláskem Ellen.

„A o tom jak se staví stany, to bude hezké, to se už těším“, vykřikl Bob hlasitě a leknuv se vlastního hlasu, schoval rychle svou hlavu mamince do klína.

„A jak se dělá kuchyně, a jak se venku vaří“, řekl prudce zamrkav Jak.

„Abys ty nemyslel stále jen na jídlo!“ kárala jej Mery.

„Vždyť ty také ráda jíš“ odsekl jí Jak.

„Už se zase hádáte?“ kárala je matka.

Za hovoru toho přiblížily se ložky ku vtoku potoka do jezera. Na břehu je vítala řada hochů, kteří zatím hlídali tábor a hlasitým „Hurrá“ vítali vracející se přátele.

12. VEČER V TÁBOŘE.

Naše společnost vystoupila z loděk, které pevně byly přivázány ke kolům v běhu zaraženým. Zůstavši v táboře junáci se vyptávali pilně na průběh výletu a zvláště rodina prof. Brothera byla středem přátelských projevů. Štíhlý hoch vysoké postavy, orličího nosu, jemuž časně strádání a rychlý vzrůst zůstavily sice bledost na tvářích, ale jiskru odhodlání v očích, chytil do náručí Boba, posadil si jej na ramena a ubíhal s ním ku předu.

„Jak se ti dařilo můj milý Mugli?“ oslovil Boba jeho táborovým jménem. Všichni hoši měli svá táborová jména, která si buď zvolili z knih svých milovaných autorů, anebo která jim byla dána od druhů k charakterisaci jich význačných, ostatním nápadných vlastností.

„Dobře, Káji, ale bylo tam mnoho lidí a špatný vzduch.“

„Tady je to lepší, vid' Mugli?“

„To víš, Káji“, chichotal se Mugli otřásaje se rozkoší na svém neposedném koni a drže se křečovitě husté hřívý vlasů Kájových.

„A ještě tam kouřili z dlouhých dýmek, takže tam byl vzduch, jako když ráno vstaneme a bílá mlha leží na louce.“

„Jenže bílou mlhu rozežene sluníčko a pak je zas pěkně čerstvo,“ smál se Kaj. „A potom vstaneme, vykoupáme se v potoce, vyválíme se v trávě, a než uschneme, čeká již na nás snídání.“

„Poslouchej, Kaji, kouřil jsi již někdy?“ ptal se Bob.

„Kouřil jsem už jako malý hoch, a byl jsem za to bit“
přiznával se Kaj

„A pil jsi už někdy kořalku?“ vyslychal malý zvědavce.

„I to jsem dělal,“ řekl Kaj. „To víš, Mugli, tenkrát jsem ještě nevěděl, že to tak škodí. V některých místech pili kořalku staří i mladí, někde i nemluvnatům v kolébce ji dávají, aby líp spala.“

„A proto jsi chudáčku tak špatně vypadal, když jsi k nám přišel“, vzdychl si malý mudrc.

„Nejen proto. Jsem z chudé rodiny a leckdy jsme neměli čeho se najíst. A víš, Bobe, kořalka je sladká a zahřeje, když je člověku zima, a je laciná. Proto ji lidé pijí.“

„Až budu velký“, sliboval Bob, „budu hodně pracovat, aby všichni chudí měli co jíst a čím topit, a aby nemusili pít kořalku.“

Kaj sundal Boba s ramen a tiskl jej horoucně k svým prsům.

„Už dost, Kaji“, křičel Bob, „vždyť já nemohu dýchat a budu muset umřít.“

A pojednou, jakoby se byl na něco rozpomněl, se otázal:

„A proč ty se vlastně jmenuješ Kaj?“

„Což neznáš Kaje, velkého svatého hada, který v džunglích pomáhal Muglimu?“

„A už to vím, tak ty jsi si zvolil Kaje za své jméno, protože tu taky pomáháš mně, a já jsem taky Mugli. A proč jsi si nezvolil jméno jiného přítele Mugliho, proč právě toho hada?“

„No, protože jsem tak dlouhý jako on, tak hubený a...“

„Tak hodný, vidže!“

„To ne, ale našel jsem tu takového malinkého Mugliho, který je právě tak veselý, divoký, tak od sluníčka do hněda připálený, jako byl ten v džunglích.“

„A tak silný jako byl on.“ A maličký človíček zdvihl obě pěstičky do výše. „Co myslíš Kaji, dovedl bych já taky džungli osvobodit od královského tigra?“

„Myslím že ano, kdyby nebyl větší, než naše malé kofátko.“

„Včera, když jsi byl pryč, našel jsem tu takového docela malinkého Kaje, ale byl už taky hrozný. A já se ho nelekl.“

„Vždyť to byla žízala“ vmísil se do hovoru Jak, který klsal po boku Kajově. „To přece není žádný had.“

„Nu, toho bychom se taky nelekli“, smál se Kaj.

Zatím společnost došla k tábořišti. Již se smrákalo. Na jasném nebi prokmitovaly první hvězdy. Dvě řady stanů, jichž středem vedla ulička, nesoucí zde pyšné jméno „hlavní třída“, byly postaveny v oblouku kol většího stanu, který byl shromaždištěm v době nepohody. Před tím bylo větší místo prázdné, táborové náměstí, na jehož opačné straně se opět zdvíkal větší stan, zvaný radnice. Ten byl na spodu obložen prkny, tam bydlil Gartlan, a junáci měli tam uloženy všechny důležité pomůcky života táborového, hlavně knihy.“ Před radnicí byla dřevěná plachtou krytá besídko, v níž stál prostý, z prken sbitý stolek a lavička. Tam se předčítaly hlasitě spisy Thompsonovy, Kiplingovy, Evaldovy a t. p. v době, když hoši odpočívali. Na třetí straně náměstí byl třetí větší stan, uzavřený, skladiště náradí, v němž uschovány byly pily, kladiva, kleště a jiné nástroje k hotovení různých předmětů denní potřeby, dále lopaty, motyky a rýče, potřebné k pracem zemním, jako kopání sklepa, příkopů odvodňovacích, latrin, konečně sekery k mýcení lesa a sekání dříví na táborový oheň a pro kuchyň a věci tomu podobné.

Na straně čtvrté byl vystavěn rozsáhlý stan, jenž byl kuchyní a v době nepohody i jídelnou. Tam byly postaveny dvě polní pece, v nichž si vařili junáci snidani, oběd i večeři. Dva z nich byly stálými kuchaři. Jejich povinností bylo, sestavovati vždy jídelní lístek a předložití jej vždy předem na následující den vůdci, nebo jeho zástupci. Oni byli zároveň hlídači tábora, z něhož se oba pohromadě nesměli vzdalovati, leda, když byly tu jejich zástupcové.

Hoši byli rozděleni na tři družiny, z nichž vždy jedna konala službu, druhá nutné práce táborové, a třetí se bavila, nebo konala výlety. Pro každé takové zaměstnání byl v každé družině

odborník: jeden, který se staral o službu a rozdělil ji, podáváje dotyčné návrhy vůdci k schválení, druhý, starající se o zvelebení tábora a třetí o zábavu.

Každý z odborníků měl svého rádce, který jej v případě potřeby i zastupoval. Odborníci a jich rádcové se občas scházeli, při čemž se radili o různých záležitostech svého oboru a předkládali pak svá usnešení k schválení vůdci tábora.

V případech nerozhodných, kdy nemohli se shodnouti, předkládali pak své návrhy k rozhodnutí k radě všech, která se scházela buďto svolána vůdcem, anebo kterýmkoli ze skautů když tento dovedl aspoň třetinu ostatních pro sebe získati.

Nahoře zmínění kuchaři sestavovali také spolu s dotyčnými odborníky službu pro každý den a určovali, kdo má štípat dříví, kdo hlídat oheň, kdo konat nákupy, kdo přinést vodu a mléko, kdo má mýt nádoby, kdo vařit. Kuchaři jen dohlíželi a ostatní vaření učili. Tím se stala společná kuchyně současně i jakousi školou kuchařskou, neboť dotyčné vědomosti nesmějí žádnému skautu cházeti, protože každý má uměti svým vlastním potřebám dostačiti.

Ale nejen o tělesnou potravu, nýbrž i o duševní bylo tu postaráno. Kromě zmíněné již knihovny byla tu různá zařízení, která umožňovala konati pozorování v přírodě. Byl tu samozhotovený dalekohled a podobně vyrobený drobnohled, kteréžto přístroje dovolovaly junákům pozorovati zázraky nekonečně velika i nekonečně mala, byl tu přístroj fotografický, který umožňoval junákům zobrazovati život zvířat v přírodě, ba ani přijímací přístroj kinematografický a fonografický tu nescházel. Hoši se učili konati různá měření v přírodě, k čemuž užívali různých jednoduchých, většinou samozhotovených přístrojů měřících. Za shromaždištěm byla botanická zahrádka, kam milovníci květin přesazovali různé z lesa přinesené rostliny, aby tu pozorovati mohli jejich vývoj. Na opěrných tyčích měli naznačeny stupnice, dle nichž zaznamenávali denní vzrůst rostlin, k čemuž se pojily náčrtky v zápisnicích a v některých zvláště zajímavých případech i fotografie rostlin těch.

Uprostřed této zahrádky byla připevněna na vysokém kůlu skříňka, v níž uschovány byly pozorovací přístroje fyzikální, jako teploměr, tlakoměr, vlhkoměr a jiné přístroje, které každodenně třikrát byly bedlivě odečítány zároveň s ostatními záznamy, meteorologickými, z kterých bylo lze stanovit pro příští den přibližnou předpověď počasí. Předpovědi ty podporovány byly zkušenostmi starších okolních obyvatelů, jichž výpovědi do příslušného meteorologického denníku byly také bedlivě zaznamenávány. Na vysoké tyči upevněna byla korouhvička s větrnou růží, jež umožňovala odhadovati směr větru.

Byly tu ovšem i hodiny sluneční, a kterýsi mladý umělec v dřevě se pokusil dokonce o zhotovení jakýchsi dřevěných hodin kyvadlových, které zlobily průčelí radnice.

Vedle „radnice“ byl sklep, vyhloubený v zemi a pokrytý střeškou z chrastí a drnem, v němž i za deště i za nejparnějších dnů byly potraviny uschovány pěkně v suchu a chladu. U sklepa stála psí bouda, v níž trůnila „Hela“, kdežto druhý pes „Heda“ měla svou boudu na druhé straně tábora.

Jaký zázrak, že lidé z celého okolí se chodili dívat na ten „malý div v lese“, kde panoval stále čilý život a každý přichozí byl vládně přijat a táborým „městem“ proveden. A vedli ho i k přístavišti, kde kotvily táborové loďky a vory, na nichž se přiváželo dříví z blízké pily, kde byla malá plovárna na místě mělkém a chráněném, a i malá turbína, ženoucí elektromotor na běhu. Ten napájel elektřinou akumulátory, jimiž se svítilo za noci ve stanech.

A návštěvníci byli vedeni i na „předměstí“, kde měla svůj zvláštní stan rodina profesora Brothera.

Byl to velký stan, vyrobený dle výkresů a rozměrů pečlivě zpracovaných a vypočítaných Brotherem. Na svých stranách se dal rozšířiti v postranná podloubí, měl svou malou kuchyň, a v případě potřeby se nechal buď celý otevřít k účelům větrání, nebo částečně rozdělit k převlékání, anebo konečně odejmutím střešky proměnit v lázeň sluneční. V přičleněné kuchyňce vařila paní Mery pro svou rodinu v patentním samovařiči na dřevěném uhlí. Samovařič se sám reguloval, takže bylo možno ráno přistavit

oběd, a přenechati jej až do poledne sobě samu, leda že se na konec ještě něco připravilo. Na šňůrách k sušení navlečené houby a jiné plody lesa svědčily o plši, s jakou všichni členové rodiny se starali o pravidelné zásobování rodinné kuchyně. Prostě z prken sbitý stůl a lavice před stanem sloužily úpravě pokrmů, společnému obědu, psaní, kreslení a ostatním podobným potřebám. U tohoto stanu nacházíme také skromážděnou rodinu Brotherovu k společné večeři po výletě do městečka. Po večeři uloženi byli nejmenší dva hoši, zatím co ostatní členové rodiny se odebrali k táborovému ohni. Obě děvčata střídavě hlídala stan během této doby, zatím co temná noc zvolna zahalovala vše okolí neprůhledným závojem. Ze šera nočního vynikal malou lampičkou osvětlený stan Brotherův jako pohádkové sídlo lesních skřítků.

Nejen barvy, nýbrž i zvuky v přírodě temněly, třebaš od táborového ohně sem občas zaléti veselý oklas mladých hrdel. Jako poslední pozdrav civilisovaného světa přejel náhle malý lokální vlak, neboť tábor byl rozbit při samé trati. Ležícímu ve stanu Bobovi připadlo blížící se dusání vlaku, jako kroky obrovských noh v bačkorách a než usnul, vykřikl ještě na pozdrav do své obří říše:

„Na zdar, obře Kafemlejku!“

Kafemlejnek říkali totiž s posměchem malému projíždějícímu vlaku všichni a Bob říkal zkráceně kafemlejk.

A pak stichlo předměstí. Zatím u ohně vyprávěl Gartlan hochům různé příhody ze života vlastního a života svých známých.

A když přišel Brother, skromáždili se kolem něho a on jim ukazoval na nebi svítícím vzdálenými zázraky ony věčné tajemné záhady, do nichž lidstvo vkládalo od nepamětna své radosti a boly, své domněnky o minulosti a všechny své naděje do budoucna. Vyprávěl jim, jak již předvěci národové do oněch svítících souhvězdí napsali celou svou mytologii, která byla podivnou směsicí dějin vlastních a náboženství z kultu zemědělných předků se vybavujícího. Z tohoto názoru pak vznikla víra, že tyto božské bytosti mají vliv na život náš pozemský, vznikla astrologie, která dovozovala předpovídati pro lidi vznešené a bohaté

celý běh života z konstelací hvězdných za jich narození. Leč čím více pronikala znalost o pravé velikosti a pravé vzdálenosti oněch nebeských ohňů, tím více bylo patrné, že celá země i se svými obyvateli hraje v onom tanci mezihvězdném jen úlohu nepatrnou. I nejvznešenější z pozemšťanů se jevil pak tvorem ubohým a maličkým. Bylo patrné, že se velká a vznešená souhvězdí o něho méně mohou starati, než člověk se stará o jediné tělisko krevní ubíhající jeho šťavami životními.

Zároveň pronikaly myšlenky vědecké velkého stavitele mechaniky nebeské Isaaka Newtona, dle nichž všechna tato tělesa nebeská podléhají jedinému všeobecnému zákonu tíže, stejně jako mu podrobena jest zrnko písku v moři a všechny předměty ať živé, ať neživé na povrchu zemském. Tím ale zároveň sesazena byla božstva nebeských souhvězdí se svého prestolu, odlepila se od hvězd a celý sbor nebeských mocností stěhoval se do vysokého nebe nad oněmi souhvězdími, tak jako se již dříve jednou stěhovati musil s pozemského Olympu na zvěrokruh a ostatní oblohu. Jednotnost nazírání se stala člověku požadavkem nutným. Jeden zákon platil pro všechna tělesa světová, ať veliká, ať malá, jeden Říditel a Stavitel celého světa, patrně vše najednou zbudoval dle jednotného plánu. Kdy a kde? Udivenému zraku ve zjemněných přístrojích optických jeví se celý svět tak obrovským, že obrovskost ta přesahuje všechno představování a všechno myšlení. A přece přes všechnu tu velikost „nenachází tu syn člověka, kam by hlavy položil“, nenachází tu Velký Stavitel žádného sebe hodného místa, v němž by stan svůj rozbil. Čas stává se funkcí rychlosti světla. Vzdálenosti se měří na světelné roky a z nejvzdálenějších nám ještě viditelných mlhovin potřebuje světlo mnoho tisíc let, aby se dostalo až k nám. Jinými slovy, nevidíme mlhoviny ty tam, a takové, jaké jsou dnes, nýbrž takové, jaké byly před mnoha tisíci lety. Možná, že jsou dnes již jinde, možná, že vypadají již dávno jinak, než jak je my dnes spatřujeme, možná, že již mnoho tisíc let nesvílí, ale my je vidíme přece, protože nespátřujeme jich, nýbrž nejvýše jejich fantomy. A každá ta hvězda, kterou na planoucí nebes bání spatřujeme, každá je z jiného roku, každá z jiného století, každá z jiného tisíciletí. Ani jedna z nich nestojí na tom místě, na kterém ji vi-

díme, neboť všechny pojmy o prostoru i o času jsou tu zmateny. Všechny stávají se pouze pojmy relativními, stávají se kategoriemi našeho uvažování. Ten obraz nekonečna a věčna, který jsme se dosud domnívali spatřovati ve velkém světě mimozemském, stává se pouhým obrazem naší vlastní duše. A právě tak se nám děje i v ohledu mravním. Nebe a peklo, všechna božstva dobra a zla, která jsme do nich vkládali ať na firmamentu nebeském, ať v hlubinách podzemních, všechny odměny a tresty věčné, které jsme od nich očekávali, vše toto nenalezlo ani místa, ani času na nebeské báni ani v říši podzemní. Báje o stvoření světa před několika tisíci lety se rozplývá v nivě před jediným faktem, že každý na obloze nebeské může spatřiti hvězdy, které tento svit svůj poslaly nám dříve než byl stvořen celý biblický svět. Všechny ty krásné a hrůzné obrazy lidského dětství odštěhovati se musily se světa viditelného a staly se pouhými obrazy naší duše, v nichž jedině my dnes hledáme a nalézáme trest za svá provinění stejně jako odměnu za své dobré činy. My sami jsme částí onoho božství, které sídlí stejně v duši naší, jako v duši každého jiného tvora na povrchu kterékoli planety. A když jsme poznali své božství, povýšili jsme též svou zemi, zvednuvše ji z prachu zemského a pověsivše ji co jasnou hvězdu na nebeskou báň. A již má syn člověka kam by hlavu položil. Celý svět s miliony kolotajících sluncí jest jeho palácem, on sám sebe vykoupil, pokořiv se. On musil přemoci svou pýchu, musil se ponížiti, musil se učiniti posledním z posledních, aby mohl vstoupiti na nebesa a usednouti po pravici svého otce boha. Člověk, který se pokládal napřed za pána všeho světa, který se domníval, že on jest středem všehomíra, že bohové jen o něho se starají, a tvořil si bohy k obrazu a podobenství svému, musil pochopiti, že jest bídným červem, marně se vzpírajícím proti věčným zákonům, kterým je stejně podroben jako nepatrný hmyz, a jako prach, který šlape svými nohama. Musil za trest své pýchy poznati, že jest prach a v prachu se obrátí. Musil pochopiti, že on i se svým bydlíštěm jest méně než zrnko pšeačné v moři. Musil poznati, že v celém širém vesmíru a v celé věčnosti času není místa pro chorobné fantazie jeho podrážděného mozku! Teprve na tom stupni poznání byl schopen pochopiti podivuhodnou jednotu zákonů

přírodních, teprve tehdy mohl si uvědomiti, že není rozdíl mezi zemí a oblohou, mezi pozemšťany a nebešťany, že i on jest jedním z nich, z obyvatelů výšin hvězdných. A pohružuje se do svého nitra vynesl i z něho drahocenné perly poznání a chtění, takže právem mohl již před více než sto lety velký myslitel Immanuel Kant prosloviti onu památnou větu! „Není nic vznešenějšího na světě, než hvězdnaté nebe nad hlavami našimi a mravní zákon v srdci našem.“

Junáci byli by poslouchali ještě dlouho do noci, ale nastal čas k spaní a všichni se rozešli po svých stanech. Ve stanech vzplanula světla elektrických žárovek a celý tábor se mžikem změnil v čarovnou skupinu trojhranných lampionů. Ve velkém stanu Brotherově se ukládala paní Mery se svými dětmi ku spánku.

Mezi stany se procházeli oba vůdcové družiny junácké a dohlíželi všude na klid a pořádek. Hlídky postaveny byly na vykázaných místech a tábor tichl, až stichl docela. Lampiony hasly jeden po druhém a tma rozložila se nad touto šťastnou dědinkou. Temná noc se skláněla nade vším a hladila tyto své děti, vracející se do klína přírody, z níž byly kulturou vyhnány.

Jen dvě postavy obou vůdců procházejí spolu tiše rozmlouvajíce.

„Nebylo by velkým štěstím pro lidské pokolení“, promluvil Brother, „kdyby se každoročně aspoň na čas všichni lidé vytrhli ze svého všedního zaměstnání a žili našim životem zálesáckým, životem v přírodě?“

„Zajisté“, odvětil Gartlan, „lidé by se stali šťastnějšími, stali by se i lepšími. Lidé zapomněli by trochu na své předsudky, na své špatnosti, na svou nepřírozenost, stali by se i zdravějšími i tělesně i duševně.“

„Proč se nechť všichni lidé státi šťastnými? A chtějí-li, proč k tomu nevolí vhodných prostředků“, vzdychl Brother.

Stiskem ruky se rozloučili oba přátelé a odešli do svých stanů.

Tichá noc plynula nad tímto malým rájem, jež dovedlo si připraviti několik lidí odhodlaných odvrci pouta konvencionálního a ssáti nový život z prsou vše obrozující matky přírody.

13. V KANTINĚ.

V kantině hutí měděných bylo živo. Rokovalo se o lidové škole, která měla být zřízena pro dělnictvo. Na první pohled bylo patrné, že celá společnost jest rozdělena na dvě protivné strany. U okna seděli přátelé nového zřízení, kteří si byli vědomi, že dělník si může pomoci jen uvědoměním a vyšším vzděláním. Seděl tu známý náš pecmistr Joe, vedle něho mladý důlník Harry a jeho přátelé.

Na druhé straně blíže kamen byla společnost, která novému zřízení nepřála, vidouc v tom jen vějičku chytrých zaměstnavatelů, kteří tím chtěli dělníka ještě více porobiti a k sobě připoutati. Byl tu posměváček Billy a vedle něho dělník krubého výrazu, tváře divoké a pohledu surového, známý rváč a opilec Barbieri. Středem této společnosti byl však nový dělník nedávno přijatý, ryšavých vlasů, tenkého nosu a očí rozblhavých.

Joe vykládal o novém zařízení a vybízel dělníky k návštěvě školy.

„Jest to pro nás“, mluvil, „dobrá příležitost, abychom doplnili mezery svého vědění, abychom obnovili to, co jsme po odchodu ze školy zapomněli, a dohonili své děti, kteří chodí do lepších škol, než jsme chodili my. Máme před dětmi výhodu, že jsme dospěli a dovedeme oceniti to, co se nám v přednáškách těch podává.“

Nový dělník pošeptal cosi v ucho Barbierimu a ten praštil pěstí do stolu, až na něm sklenice poskočily a vykřikl:

„Ať nerozpráví, budeme se ještě na stará kolena učit jako malí žáčkové.“

Toho uchopil se hned Billy, aby napodobil starého Joa, jak sedí ve školní škamně, ruce na lavici s výrazem nevýslovně bibým v tváři. Hlučný smích byl mu odměnou. A potom vstal a přisně patřil na místo, kde před tím seděl a s největším rozhořčením se rozkřikl slovy:

„Joe, ty kluku bibá, stokrát opišeš „Mám dávat ve škole pozor, a teď pojedíš do kouta, marši!“

Tu již vše se smíchy válelo, a sám Joe nemohl se zdržet úsměvu. Když se všeobecná veselost trochu utišila, jal se Joe opět mluvit:

„Nedělejte nechutných vtípů, vždyť škola naše má být jakousi školou vysokou. A na vysoké školy také chodí lidé dospělí. Tam učitel netrestá posluchačů, zachází s nimi jako se sobě rovnými a říká jim »pane«.“

„I co je mi do pánů“, křičel Barbieri. „Já nechci být pánem a nechci s pány mít nic společného. Pán je každý nepřitelem dělníka. Svléká jej z kabátu a nejraději by mu sedřel kůži s těla“.

„Joe chce být pánem!“ křičel mekkavým hlasem Billy. „Joe chce být pánem! Slyšíš Barbieri, slyšíš, ty opilče a lotře, běž hned políbit ruku milostpánu Joeovi! Slyšíš, on to chce!“

Strašlivé zaklení následovalo mu v odpověď, znamená, že slova posměváčkova padla na úrodnou půdu.

V tu chvíli se vložil do sporu důlní Harry:

„Nepřekrucujte a nesesměšňujte. Víte dobře, že starý Joe jest dobrý našinec, a jest stejně jedním z nás, jako Billy a Barbieri“.

„Tak ať, potvora, nechce, abych mu líbal ruku“, zařičel Barbieri. „Ať mi neříká, že jsem opilec a lotr.“

Bylo marno vykládat člověku, jehož rozum byl alkoholem zatemněn, že nadávku tu pronesl Billy a nikoli Joe, zvláště když

celá družina u kamen se přidala na stranu Billyho. Ten začal napodobit Harryho, jak se líže k pánům a jak za to dostává přednost před ostatními. Na konec ještě zasáhl jej na místě, o němž věděl, že je nejoblavější.

„Však Harry ví“, kázal, „proč tak mluví. Vždyť Joe má holubičku, která Harrymu hlavu zmátla.“

„Nikdo nemá práva mluvit tak o mé nevěstě“, zvolal Harry. Hádka se stávala stále prudší, neboť alkohol rozněčoval mozky a ústa metala jedovaté šípy, které ranily srdce. Nescházelo mnoho a bylo by došlo od slov k násilnostem, když Joe se zdvihl a klidně řekl:

„Nech jich mluvit, půjdem!“

S ním odešli na ráz všichni, kteří si nepřáli být přítomni případným scénám surových druhů. Hanlivé výkřiky a posměch nabokých obětí alkoholu je provázely. Harry byl již tehdy horlivým abstinentem a dostával i Joa na svou stranu. Slova Gartlanova u nich nepadla na půdu neúrodnou. Tím ovšem si nezískal přízně kantinského, který cítil, že mu tím mnohý výtěžek uchází, nejen tím, že nepijáci podrží svou mzdu u sebe, místo aby mu ji povinně každé soboty do kantiny odvedli, nýbrž i proto, že opilec měl mozek zatemnělý líhovinou, a že bylo možno leckdy mu něco připsati, a tím se hojně odškodnit za rozbitý jím nábytek a sklenice.

Na druhé straně si však nechtěl proti sobě popuditi živly střízlivé a hlavně pány závodu. Proto byl rád, že hádka tak skončila a vyprovázel je podáním rukou ze dveří.

„Teď, hospodo“, vykřikl ryšavý Miguel, jež již dávno aspoň poznal v novém dělníku, který si hrál na zlého ducha Barbierova, „přestaň hrbít hřbet před těmi pány a toč všem. Dnes platím já.“ A zajiskřil okem pravým, zatím co levým divoce zamrkal.

„Ať žije Miguel“, volali jeho druhové.

„Ať žije Barbieri, ochránce naší svobody“, zvolal Miguel a každým okem v jinou stranu koulel.

„Ať žije“, opětovali ostatní a pak poslouchali smyšlenou báčorku, dle níž v dřívějším Miguelově působišti podobná škola

učinila dělníky úplně závislými na pánech, tak jako tomu bývalo ve starém světě za časů roboty, a v novém světě v otrokářských státech mezi otroky. Ubozí posluchači věřili všem těmto patrně vymyšleným věcem. Byli by mu věřili, i kdyby jim byl ještě očividnější nesmysly namlouval, protože si koupil jejich mozky za pár loků sladkého jedu.

Zatím Billy maloval křídou na stůl Harryho a ostatní jeho přátele, jak sedí ve škole v lavicích, a Joa klečícího v koutě a před ním nakreslil karikaturu Greenovu s rákoskou v ruce.

K tomu ponukl jej dřívě Miguel, jenž měl velké vlohy pedagogické, a věděl, že ve vyučování nejdůležitějším jest „názor“. Miguel chtěl poučovati své druhy „názorně“.

„Ať žije Billy“, rozléhala se tichou nocí do dálky tato spontánní pochvala samostatného umění.

Toho již Joe a Harry neslyšeli. Ti ubírali se k domovu a rozmlouvali o zažitých událostech.

„Jak jsou pošetili“, řekl smutně Harry. „Nechápu ani svého vlastního prospěchu. Škola jest přece, jak jste mi sdělil, dílem nového mladého inženýra Greena, který s námi cítí, jakoby byl jedním z nás. Ředitel a ti ostatní beztoho to neradi vidí a činí mu všemožné obtíže. Vzdor dělnictva bude těm jen vhod a tak nám to všem zkaží.“

„Ti už, milý hochu, jinými nebudou,“ odvětil Joe. „Ale divím se poněkud, kde se v nich bere ta vzpurnost. To dřívě nebývalo. Na mou radu přece jindy dali, a také tebe napadli takovým způsobem poprvé.“

„Nebývalo, dokud tu nebyl ten zrzavý Miguel. Ten jako by měl býti zlým duchem naší továrny.“

„Také se mi zdá,“ řekl Joe. „Jako by měl nějakou tajnou sílu. A zvláště popouzí stále proti inženýru Greenovi.“

„Mne nejvíce mrzí, že urážíjí Madlenku. Měli bychom také již býti svoji, aby si nás nemohli dobírat.“

„Však se dočkáš, hocku, děvče jest ještě mladé a jest lépe, když se ještě trochu více poznáte, abyste si byli jisti, zda se k sobě hodíte.“

„Však my to, mistře, již dávno víme.“

„Láska, milý hochu, jinýma očima se na vše dívá než chladný rozum. Chci, abys se dříve podíval do světa a něco poznal, než se svážeš poutem, které jen těžko ti dovolí po světě se rozhlížet. Víš, že jsem slíbil nebožtíku tvému otci, dříve než zemřel u našich pecí, že o tebe se budu starati jako tělesný otec tvůj. A ty znáš dosud jen závod náš, a nemáš potuchy, jak to chodí jinde. Poznej i jiné závody a po roce se vrať. Pak ti dám, budete-li se ještě chtít, svou dceru“.

„A kam se mám, strýče Joe, vypraviti?“

„Mám známého v dolech arizonských, podívej se k němu a uvidíme pak, co se dá dělat.“

„To mám zde nechat Madlenku samotnou? Strýčku, prosím, ušeffte nám to rozloučení!“

„Hochu, hochu, abys toho jednou nelitoval. Jen člověk, který něco ve světě poznal, dovede si vážit toho, co má.“

„Tož nechte mi aspoň čas na rozmyšlenou, prosím Vás!“

„Rozmysli si to, rozmysli, ale budeš-li rozmyšletí dobře, poslechněš jistě rady starého otcova přítele.“

Stisknuvše si ruce, odcházeli oba do svých domovů.

Byla vlahá letní noc. Hvězdy zářily na tmavé báni nebeské mihotajíce se a naplňujíce duši údivem a úžasem, který jímá vždy duši mladého důlního, kdykoli si uvědomil, že ty všechny nad hlavou mu kolotající světy nejsou smyšlenkou, nejsou pohádkou, nýbrž jsou skutečností, nejpravdivější pravdou, nezvratným faktem. Jak mizivým a nepatrným připadal mu tu jeho život vlastně! Jak těžkým se mu zdálo ještě před chvílí, opustiti rodnou hruď, všechny své známé, drahého otcovského přítele i svou nevěstu, rozmilou Madlenku, s níž vyrostl a s níž jíti by chtěl až na konec světa. Jak nepatrnými se mu zdály tyto jeho dosavadní starosti vlastní proti onomu divadlu nádhernému, jež dávalo mu tušiti jakýsi život vyšší, prostý pozemského rmutu a kalu.

Kolikráte již vžil svit těchto dálných sluncí mír a klid v ubohé strádající srdce lidské! Jak šťastni jsme my obyvatelé země proti obyvatelům planet, jež zahaleny jsou atmosferou neprůhlednou,

jaká jest snad na Venuši, jež zabraňuje jim pohled do prostorů mezihvězdných a sotva k nim propouští paprsky ohnivé výhně, již sálá vše oživující slunce.

Jest patrné, že myšlenkami takovými se mohl zabývatí jen mladík, jenž od mládí se věnoval studiu astronomie. A skutečně mohu tuto na mladého Harryho prozraditi, že třebaž zaměstnání každodenní poutalo jej pod povrch zemský, přece již od mládí byl horlivým pěstitelem vědy astronomické. I nyní pohlížel na nebe nikoli jako na zemi neznámou. On dobře znal jména, jež dalo lidstvo již v pradávných dobách všem těmto lesklým tečkám, jimž přičítalo přímý vliv na osudy vlastní. Pozoroval hvězdy na obzoru, které právě vycházely a které zapadaly, když spatřil zcela dole hvězdu, která se mu nezdála patřiti do žádného známého souhvězdí. Však to není hvězda nebeská, toť hvězda pozemská, toť hvězda, za jejímž svitem půjde, a jejímuž vedení se svěří. Toť světlo ze studovny jeho laskavého rádce inženýra Robinsona. Ten tam ještě pracuje jako každodenně, kde tak často poučoval jej mladého o záracích vědy. Jemu děkuje za celé své vyšší cítění a chťení, jemu se svěří také se svými starostmi. Že na to již dříve nevzpomněl! Vlily-li již ony hvězdy nebeské klid a těchu do jeho srdce, posvíť mu tato hvězda pozemská na další cestu do života.

S bušícím srdcem zaklepal na dvéře inženýra Robinsona. Ten přivítal jej vřídě, neboť rád viděl sraživého mladého muže a pozval jej dále do své studovny, kde s ním seděl i Green.

„Tak co vás vede ke mně, mladý příteli. Již dlouho jste zde nebyl. Zde před panem inženýrem můžete mluvití bez ostychu. Za krátký čas, co zde je, stali jsme se do rými přátelei a také jsem mu již vyprávěl o vás i o tom, jak cenné pomoci mi poskytnete při praktickém vyzkoušení mých vynálezů.“

„Právě proto přicházím k vám.“

A důlní vyprávěl o příhodě v kantině, jakož i o rozhodnutí Joeově. Dodal, že třebaže ví, že jeho pomoc, již se odvděčuje Robinsonovi za všechny statky duševní a podporu v učení, jest jen nepatrná, přece že myslí, že nemá práva odejítí, aniž se v té věci s ním poradí.

„Milý mladý příteli“, jal se mluvit Robison, „nerad budu postrádati vaší pomoci i vašich svěžích nápadů, jimiž jste mi často mnohou věc případně upravil, a mnohou překážku z cesty odkliditi pomohl. A přece nemohu jinak, než raditi vám, abyste uposlechl slov starého moudrého mistra, jenž vám jistě rozumně radí. Jen zůstaňte takovým, jakým jste byl posud a uvidíte, že rada jeho byla moudrá. Krom toho myslím, že i v jiném ohledu bude pro vás lépe, když odtud odejdete. Víte již dávno, že zde se na mne a mou práci hledí nepřítivně. Všichni, kteří se mnou spolučí, nesou toho následky. Říkal jsem již tuto panu Greenovi, aby mi raději šel z cesty a mne si nevštímal, že mu to u jeho představených valně neposlouží, ale nedá si říci a bude toho jistě litovati. Jak může se domnívati, že jest možno bez trestu souhlasiti s člověkem za psance prohlášeným? Myslím, že jste vy sám již na vlastním těle mohl cítiti nenávisť, již jsem stihán já i všichni moji přátelé. Bude lépe pro vás, když odtud odejdete, mladý muži, bude lépe pro vás.“

„A vás mám tady nechati bez věrné duše, která by aspoň mezi dělnictvem pro vás pracovala, a jim oči otevřela, jim ukázala, kdo jest jich pravým přítelem a kdo nikoli?“

„Však sám jste se přesvědčil, že i váš vliv u nich klesá a že k tlaku skoro přistoupí nadáte i tlak zdola. Já troufám si vzdorovati dále, ale sotva můj vliv bude sahati tak daleko, abych mohl chrániti i vás.“

„Ale já se nebojím, konám svou povinnost a žádných milostí nepotřebuji.“

„Tím hůře pro vás a buďte jist, že nepřátelé naši se chopí nejmenší příležitosti, aby se vás zbavili.“

„Bohdá jim té příležitosti neposkytnu.“

„Kdo chce, příležitost vždy najde. Stane se třeba něco, co na vás nezávisí a přece vas za to učiní zodpovědným. Na mne se neohlížejte. Se svým strojem „pracující ruka“ jsem již v celku hotov, a na zlepšení budu pracovati stále. To jest pak věc organického vývoje, který musí prodělati každý vynález života schopný.“

„Dovolte“, přerušil jej Green. Směl bych vědět, proč jste svému stroji vybral tak podivné jméno „pracující ruka“? Myslím, že většina strojů by se tímž jménem mohla nazvat.“

„Máte do jisté míry pravdu, ale přece chci vám ukázat, že právě „pracující ruka“, lépe řečeno „těžce pracující ruka“ byla ve všech vynálezech poměrně zanedbávána. Jest zajisté nesporno, že všechny naše stroje téměř jsou prodloužené a nastavené orgány, ale pracující ruku ve všech jejích zvláštních schopnostech napodobiti se nepodařilo stroji žádnému. Ještě nejvíce byla napodobena a zdokonalena „ruka bojující.“ Nejpřednější výkon ruky bojující, totiž vrhání kamene na dálku, vedl k vynálezům všech dnešních střelných zbraní. Dlaň svírající kámen promění v ocelovou trubici, páku loketní a ramenní nahraďte důmyslnou mašinerií, sílu svalstva vyměňte za sílu tlaku plynů chemicky vyvozených a máte divocha házejícího kamením proměněna v novodobou strojní pušku, nebo v dalekonosné dělo pevnostní. Člověk se štítí zabít sám a svěřuje tuto odpornou práci stroji, který pracuje přesně a bez škruplí, které člověku působí hloupé svědomí.

Na zdokonalení ruky pracující nebyla však vynaložena ona péče, jako na zdokonalení ruky bojující. Těch ruk pracujících jest dost a jsou laciné, protože jsou všechny spojeny se žaludkem, jenž každodenně chce býti živěn. Leda tam, kde tyto ruce pracující nestačí, vymyšleny jisté stroje, které je mají nahraditi. Takovými jsou bagry, vybírající písek ze dna říčního, kam krátká ruka dosáhnouti nemůže, takovými jsou sítě na ryby a pasti na zvěř, které ovšem již tvoří přechod od ruky pracující k ruce bojující a proto se jim také dostává značné péče. Umělé ruce zdvihající ohromné náklady, které ruce lidské by neunesly, jsou jeřáby pracující v přístavištích a továrnách. Ba i nejjednodušší nástroje, s nimiž člověk pracuje, jsou napodobením ruky v určitých jejích schopnostech. Tak lopata jest jen zvětšená dlaň nabírající, nůž, rýč, pluh, nahrazují soustavu lidských nehtů. Motyka jest náhradou zahnutého prstu hrabajícího a tak dále. Ale stroj, který by všech předností ruky těžce pracující řádně využil, je zdokonalil a ztřicinasobil, tak jako znásobuje výkon-

most ruky bojící mitrailleusa, takový stroj až do té doby vymyšlen nebyl, nebo lépe řečeno teprve nyní byl vymyšlen.“

„Toť tedy stroj váš?“ zvolal Green.

„Tak jest a úkolem jeho jest zbaviti člověka těžké, nebezpečné práce a znásobiti jeho výkonnost. Stroj tento má chapadla, která přilnou k předmětu, jež mají uchopiti, aniž jej tisknou, neboť jinak by byla s to rozdrtiti i tvrdý kámen, obemknou jej se všech stran a bezpečně jej naloží na vozík za strojem připravený. Drobné kamení až k velikosti lidské hlavy nabírá stroj do dlaní lopatovitě spjatých a nakládá je taktéž na místo patřičné. Hledíte-li na stroj pracující z předu, vyhlíží jako nestvůra polykající nenasytně obrovské spousty materiálu. Ze zadu pak vypadá jako tlama sršící ohromná množství kamení ze svých útrob. Řízen jest z dále silou elektrickou, takže není obavy, že by v jeho blízkosti někdo přišel k úrazu. Mním spojití jej ještě se strojem vrtacím a strojem odstřelujícím, aby všechny tyto nebezpečné práce mohly býti konány z větší vzdálenosti, nejlépe s povrchu zemského.“

„S povrchu zemského?“ zvolal v údivu Green. „Jak to míníte?“

„Dovolte, abych zatím podržel tuto část svého vynálezu pro sebe, protože mi k tomu schází dosud mnoho, co třeba mi vykonati a naléztí. Ale povězte mi raději vy, jak stal jste se původcem tovární školy, za jakého vás patrně dělnictvo považuje.“

„Nevím, jak přicházím k té cti, býti považován za původce školy té, ale jest jisto, že myšlenka tato pochází od profesora Brothera, který pro ni nadchl pana Normana Smitha. Tento pak mne požádal, abych věc vzal do ruky. Já o tom promluvil s mistrem Joem, který tím byl velmi nadšen, a rád mi slíbil, že se přičiní, myšlenka té zjednat mezi dělnictvem slevhu. Ovšem dnešního odporu se asi nenadál. Jest známo, že i nejlepší myšlenky se setkávají s odporem lidí, jimž právě mají nejvíce prospěti. Než budeme bojovati, bude-li potřebí. Myšlenka jest dobrá a stojí za trochu namáhání.“

„Jednáte správně“, řekl Robinson, „pan Norman jest skutečně vážný muž a má lidsmičné názory. Bohužel jest jeho vliv

v poslední době menší, než tomu bylo dříve. Ostatní akcionáři i velká část úřednictva jeho vliv nelibě nesla, tím spíše, an vždy bránil vyssávání dělnictva, které se zde za jeho vlády lépe mělo, než v závodech jiných. Bohužel se po té stránce také věci mění k horšímu. Proto opakují,“ pravil obraceje se k Harrymu, „bude i vám lépe, odejdete-li jinam.“

Mladý důlní poděkoval a rozloučiv se s oběma inženýry, ubíral se k domovu.

14. LIDOVÁ ŠKOLA A NÁVŠTĚVA DOLŮ.

Byl slavný den. V dolech keweensavských otevřena nová škola lidová. Ti, kteří proti ní popuzovali, byli umlčeni, jakmile vešlo ve všeobecnou známost, že pan Norman Smith se postavil v čelo podniku. Proti němu si netroufali dosud vystoupiti ani největší posměváčkové a vzpurníci. Ti, kdo přítomni byli výpadům Miguelovým v kantině, se za své tehdejší chování styděli, když mozky jim vystřízlivěly. A ti, kdo panu Smithovi nepřáli, drželi se zatím zpět, těšíce se, že se již příležitost naskytne, aby mu mohli uškoditi. Věděli, že každé veřejné práci tisícové obtíže se v cestu staví, a doufali, že i pan Smith jako tak moho jiných na nich stroskotá. Potom bude dosti času, ukázati, jak bláhový to byl podnik a každý tomu uvěří, neboť velikost práce se uzná všeobecně jen tehdy, je-li provázena zdarem. Práce beze zdaru nečítají vůbec.

Tak se stalo, že mimo nadání prošlo vše hladce a poněvadž dělnictvu se mělo dostati prázdného dne a odpočinku, pěkně podívané a dokonce i občerstvení, nebylo nikoho, kdo by se byl na ten den netěšil.

Zahajovací přednášku proslovil profesor Brother. Mluvil od srdce lidem mozolným, upracovaným dlaní, a silným, namáhaným ztužených svalů.

„Všechno lidstvo jest jedna rodina, a vy jste jejími údy. Vy jste ony pracovitě ruce, které lidstvu dobývají chleba, lidé

studování jsou mozkiem, jenž práci vaši řídí. Ve světě jest to tak zařizeno, že ten, kdo práci řídí, větší mzdu bere, než ten, kdo ji koná. Proč je tomu tak, a proč tomu vždy tak bude, i kdyby se nám na první pohled zdálo, že věc není pravdivá? Protože práce má-li býti cennou, musí býti rozumnou, musí míti účel. Staří Řekové bájili o podsvětí, v němž velcí provinilci byli trestáni tím, že musili konati práci marnou. Sysifos valil na vysokou horu velký kámen, který se mu vždy, když dospěl k vrcholu, opět skutálel dolů. Ubohý obr musil začíti znova a zase znova a tak věčná muka jeho záležela ve věčné marnosti jeho počínání. Danaidy byly trestány tím, že nabíraly vodu do děravého sudu.

Práce marná, zbytečná jest strašlivým trestem. Práce rozumná a účelná může býti potěšením, zábavou. Chceme, abyste nekonali práce zbytečné, chceme, aby vám vaše práce přinášela radost, potěšení, štěstí. K tomu jest ale v první řadě třeba, aby se stala práce ta rozumnou, abyste pochopili její účel.

Jest vám potřebí věděti, proč pracujete, abyste se mohli státi účastnými blahého ovoce této práce. A také, jestliže se domníváte, že práce vaše jest těžká a málo placena, jest vám třeba věděti, abyste si práci tu mohli usnadniti, a k lepšímu platu dopomoci. Pamatujte na velkého krajana svého Edisona, kterému také práce vykázaná nebyla po chuti a který si pro mechanickou práci tu vymyslel stroj, jenž ji za něho vykonával, zatím co on mohl studovati a spáti. Vzpomeňte, jak on, prostý roznašeč novin, chlapec poslůček, se povznesl až na místo, jehož nedomohl se žádný rodilý velmož. Čím si dopomohl k své slávě a moci? Čím jiným, než studiem, věděním a vytrvalou prací za svým vzděláním. Leč nejde o to, aby jen jednotlivci z lidstva se vyšinuli nad jiné vysoko a předkonili o staletí svou dobu. To děje se bez našeho přičinění, dálo se a vždy se diti bude. Jde spíše o to, aby celé lidstvo se stalo jednou rodinou tím, že by se stali všichni rovně vzdělanými, a aby všichni jako mají stejné právo vyhřívati se stejně v paprscích životodárného slunce, měli všichni také stejnou příležitost napájeti se stejně z pramene věd a umění vše zušlechťujícího. Proto zřizena i pro vás nová

škola. Nebudu se ovšem domnívatí, že byste mi věřili, kdybyck vám chtěl namlouvatí, že zaměstnavatelé vaši pouze z těchto důvodů zřídili pro vás školu tuto. Pokládali byste mne za člověka podplaceného, který vás chce v ákati do léčky vám kladené. Nikoli. Vaši zaměstnavatelé jsou, jako každý novodobý Američan, předně obchodníky a jsou pamětliví zajisté v první řadě svého zisku. Chci vám tohko vysvětliti, že v tomto bodu se sbíhá zisk váš se ziskem zaměstnavatelovým. Škola tato má ovšem prospěti i vašim zaměstnavatelům. Nevědomý dělník práce více zkaží, než jí udělá. Dělník inteligentní může pracovati méně a přece jest užitek z jeho práce větší než z práce dělníka nevědomého. Proto byl celkem malý zisk z práce otrocké, třeba že byli otroci nejlacinějším materiálem pracovním. Arci tu přistupovala k nevědomosti ještě zlá vůle. Jako otrok byl při své práci týrán, tak zase on mstil se na potahu a na nářadí, kterým pracoval. A tak se stávato, že mohlo rukám otrockým býti svěťováno pouze jakési železné rydlo více podobné ohromné tužce, než modernímu pluhu. Také za potah mohl býti zvolen pouze trpělivý mezek, protože žádné jiné zvíře surového nakládání otroků nemohlo snésti. Otrok byl nepřítelk svého pána a utlačovatele, protože od něho ničeho dobrého neočekával a proto mu práci kazil, kde mohl. Provozoval to, čemu se dnes říká passivní resistance. A to jest druhá příčina, proč zaměstnavatelé zařizují pro své dělníky nejen školy, nýbrž i jiné dobročinné ústavy a zařízení. Chci vejíti se svým dělnictvem ve styk přátelštější, než jest poměr vysávajícího a vysávaného, protože od tohoto vlídnějšího poměru mohou očekávati také pro práci dělnictvem konanou zisk.

Vy závisíte na zaměstnavatelích, oni závisí na vás. Budete-li se navzájem podporovati, vznikne z toho zisk a štěstí oběma stranám.“

Tak a podobně mluvil profesor Brother a dělníci šedivých hlav přikyvovali, a mnohé oko jiskřilo potěchou z nového zařízení. Cítili, že tu k nim nemluví „pán“, nýbrž muž vyrostlý z téhož lidu, k němuž patřili i oni. S radostným souhlasem bylo přijato, když správa dolů na popud páně Smithův prohlásila, že na zkoušku se navštěvovatelům školy sleví jedna hodina práce

v naději, že v čase ostatním budou tím pilnějšími, aby tak ušly čas nahradili. S tím spokojili se i ti, kteří se domnívali, že škola jest jakýmsi zkrácením jejich volného času a odpočinku.

Po zahajovací přednášce vykonali pozvaní hosté prohlídku dolů. Vycházky této se účastnily i slečny Whiteovy a Angela, Hart, Gartlan, rodina Brothterova a družina skautská.

Všichni se oblékli v černé pláště hornické, vzali na hlavu hornickou čapku a do ruky bezpečnostní kahan. Hoši Brothterovi se vedli se staršími skauty, Bob se držel Kaje, a Jack Baghýry, jak se nazýval hoch dobře živený, jenž byl skautským fotografem. Po skupinách „stárali“ hosté do dolu, kde je přijal inženýr Green, jenž toho dne měl službu. Společnost chodbami vedl první inženýr James Skott, vedle něho kráčel důlní Harry, průvod uzavírali Green a Robinson. Šli štolami, tu vytesanými do skály, jinde podepřenými břevny, a prkny vybitými. Inženýři zavedli své kasty k místům, kde elektrické stroje vrtací bušily do skály dýmantovými hroty, vyblýjce otvory, jež byly rozšiřovány výbuchem patron. Jinde pracovali dělníci ležmo na podkopcích, kterými celé balvany byly strhovány, a z nich pak drahocenný kov a ruda byla vybírána.

Přišli i k místům, kde z vrstev zemských prosakovala voda, a stružkami stékala do nádrže, z níž elektrickými čerpadly byla vyvrhována na povrch zemský.

„Od čeho je ta voda zelená?“ zeptal se Jack.

„Není zelená, nýbrž modrá,“ poučoval jej otec. „Toliko ve žlutém světle kahanců se zdá býti zelenou. Jest v ní rozpuštěn síran měďnatý čili skalice modrá“.

„Což může se měď ve vodě rozpustiti?“ ptal se Jack. Peníz měděný se přece ve vodě nerozpouští.“

„Nikoli měď kovová, pouze sloučenina kovu toho se ve vodě rozpouští.“

„Jak můžeme vědět, že v té sloučenině jest měď obsažena?“ ptal se malý neodbyta.

„Pohleď,“ řekl otec vyjímaje z kapsy nůž. „Tento nůž železný ponořím na chvíli do vody, uvidíš, že se změní jeho barva.“

Potáhne se na povrchu mědí, protože se železem z roztoků měďnatých sráží měď. Až budeš starší, budeš studovat chemii, a tu se dozvíš, že různými kovy lze z roztoků srážeti různé jiné kovy.“

„A to je pěkné. A proč se tak kovů nedobývá?“

Protože jich v přírodě obyčejně v roztoku nenacházíme, ale kde je nacházíme, tam jich také tím způsobem často dobýváme“.

„A odkud je zde tolik vody?“ tázal se opět malý zvědavce.

„Jsme zde přímo pod Jezerem Hořejším.“ řekl Green, jenž zaslechl poslední slova. „Nad našimi hlavami se prohánějí ryby a plují parníky.“

„Nemůže nás to tu zatopit?“ zeptal se kdosi ze skautů.

Vrstva mezi námi a Jezerem jest velmi silná“, odvětil Harry, „ale jsou místa, na nichž za bouře příboj jezera zřetelně jest slyšeti.“

Inženýr Scott, v předu kráčející, se v tu chvíli obrátil a řekl: „Nyní přijdeme k místu, kde vede vchod do starší části dolů, která jest dnes již prázdná a opuštěná. Vedou tam dveře, které jsou však stále zamčeny, aby tam nikdo nechodil a tam snad nezbloudil. Však co to?“

Dveře jindy zavřené byly nyní otevřeny do kořán. Scott zavolał k sobě oba inženýry i důlního.

„Kdo má v uschování klíč těchto dveří?“ tázal se příkře. Harry se přihlásil.

„Kde má viset tento klíč?“ promluvil ledově inženýr vbodnuv téměř zrak do pobledlých tváří mladého důlního.

Tomu zatmělo se v očích. Nevěřil svému zraku. Uděšen hleděl ne na klíč, nikoli, na strašidlo klíče, které trčelo ve dveřích vždy zamčených. To přece nemohl býti onen klíč, který ještě před chvílí visel na svém místě.

„Ale vždyť to není možno!“ vydralo se mu ze rtů.

„Na to se neptám“, řekl přísně představený. „Chci vědět, kde má viset tento klíč.“

„V místnosti, kde se přijímají vozíky. Visel tam ještě před půl hodinou. A klíč od místnosti je v mé kapse.“

„Má do místnosti vstup ještě někdo jiný, krom vás?“

„Nikoli“.

„Dobrá. to mi stačí.“

„Během této půlhodiny musil tam někdo vniknouti a tyto dveře otevřít.“

„O tom si ještě promluvíme. Vy Greene, máte dnes službu, prozkoumáte tudíž tu chodbu, a inž. Robinson půjde s vámi, protože se ve starých dolech lépe vyzná. Já půjdu dále se společností a vy pak přijdete ke mně“, dodal, obrátiv se k Harrymu.

Oba inženýři odebrali se do staré chodby a brzy se octli v bludišti chodbiček postranních.

„Dejte pozor na cestu“, řekl Robinson. „Doly jsou již delší dobu opuštěny, a cesta není tak pohodlná jako v dolech nových. Vidíte, že ani o kameny ze stěn a stropu vypadlé není nouze. Tlak vrstev jest síla ohromná, stále působící, proti níž i v dolech nových při stálých opravách někdy jsme bezmocni.“

Rozumím,“ řekl Green. „A dostati takovým kamenem z nadání ránu do hlavy by nebylo právě největším potěšením. Jen nechápu té příhody s klíčem. Budu zajisté také činěň zodpovědným za tu věc, a přece mám tak málo viny jako důlní Harry.“

„Neříkal jsem vám, že stáváte se vy i Harry nepohodlným jistým kruhům?“

„Vy byste myslil?“

„Nemyslím nic. Soudím jen, a znám své nepřátele i jejich čisté zbraně.“

„Že by takového něčeho mohli býti schopni?“

„Pamatujte si, mladý příteli, že člověk je ze všech zvířat nejhorší bestie. Či znáte jiného tvora, který by na sebe sama vymýšlel tak rafinovaná muka, jakými bylo na př. otroctví, inkvizice nebo moderní válka?“

Oba mužové se náhle zastavili. Cosi jako ohlas kročejů se ozvalo před nimi.

„Slyšíte?“ zašeptal Green.

„Slyšel jsem“, odvětil Robinson, a přikryl lampu pláštěm, aby lépe viděl do tmy. Green učinil podobně, ale v tom sebou trhl. Pohleděv na lampu spatřil, že počíná dohořívati.

„U čerta“, zašeptal, „vždyť lampy bývají vždy plny. Což bych byl náhodou vzal lampu nenaplněnou? Již tomu tak je. Ale vždyť jsem se na lampu díval a viděl jsem, že je plná.“

„Což naplat“, řekl Robinson. Zbývá nám ještě má lampa. Musíme se hledět dostat zpět. V kanceláři najdeme plné lampy a vrátíme se pak sem s průvodci.“

Oba přátelé zrychlili kroky a vraceli se ke vchodu. Když se již blížili k dveřím do nových dolů, zahlédli náhle v postranní chodbě jakousi záři, která však ihned zhasla.

„Tam, vidíte, za ním!“ zvolal Green a hnal se za tajemným paprskem světelným, který vždy na chvíli zasvitl a opět zhasl. Robinson se svítilcí lampou spěchal za ním, aby snad v bludišti chodeb nezabloudil, protože jeho lampa zatím shasla docela. Náhle tajemný svit pohasl, aby se více neobjevil. Když pak oba přátelé přispěchali k místu, kde světlo shaslo, přítel z postranní štoly kámen, jenž zasáhl lampu Robinsonovu. Ta se rozbila a shasla. Oba stáli v čiré tmě. Náhle pocítili vanutí větru a zaslechli rychlé kroky jakoby postavy se vzdalující.

Robinson se naklonil k uchu Greenovu.

„Buďte tiše. Jsme patrně obětí zločinu. Přimkněte se ke mně a poďte tiše se mnou. Vyznáni se tu i po tmě. Chodit jsem sem dosti často za studiem problémů geologických a dovedu vás i tak k dveřím do nových dolů. Ale teď raději posečkejme, abychom neupadli do nové léčky nějaké.“

„Najdeme li dveře ještě otevřené?“

„Chce-li nás sem náš tajný nepřítel zavítat, nezabráníme tomu již. A kdyby nás byl chtěl se světa sprovodit, byl by to již učinil, místo aby nám prostě rozbíjel lampu.“

Při tom zavedl Greena do chodbičky, z níž před tím vyletěl kámen.

„Poďte, tam jsme nejbezpečnější, neboť odtamtud patrně ložr onen právě vyběhl. Nenadá se, že my právě tuto skrýši zvolíme. Jen tiše.“

A oba schoulili se do výklenku jakéhosi, kde usedli na

zem a setrvali v mlčení. Robinson přiklonil ucho ke stěně a naslouchal. Po chvíli řekl:

„Právě teď nás zamkl do starých dolů.“

„A to vy říkáte tak klidně?“

„Čemu nelze zabránit, jest nutno klidně nésti. Epiktet praví: Když jiného potká nehoda, není nikoho, kdo by neřekl: „Ano, tak se stává. Toť světa běh. Hleď, abys podobně se zachoval, když tebe samého cos podobného potká.“

„To je možno v theorii, ale nenajde se hned tak někdo, kdo by tak jednal i v praksi.“

„Proto je tolik neštěstí na světě, že lidé ani tehdy správně nejednají, když dobře vědí, jak jednati by měli.“

„Máte pravdu, ale teď bychom se již měli odebrati k východu, aspoň abychom se přesvědčili, je-li váš předpoklad správný.“

„Nečinil jsem předpokladu, neboť jsem pouze konstatoval skutečnost. Slyšel jsem na vlastní uši, jak se zavřely spojovací dveře a zaskřípěl v nich zámek. Nyní víme, že se zde ani od skrytého nepřitele nemáme čeho obávat. Abych vás přesvědčil o tom, že tvrzení mé jest správné, jakož i o tom, že ani po tmě zde nezabloudím, dovedu vás nyní k zavřeným dveřím. Pokusíme se pak také je vypáčiti.“

Ruku v ruce ubírali se oba temnými chodbami podzemními. Robinson pozorně ohmatával stěny, jako to slepci činí, a počítal postranní chodby. Greenovi se zdálo, že chodí stále do kola. Jest známo, že člověk bloudící obyčejně ve velkém kruhu se vrací k místu, z něhož vyšel. A na základě jakési fyziologické reakce zdá se opět člověku, jenž nucen jest jíti přímo, aniž se smí orientovati svým zrakem, že chodí do kola. Také čas mu ubíhal velmi zvolna a již projevil mínění, že dokonale zabloudí, když Robinson položil jeho ruku na jakousi dřevěnou plochu. Byli u zavřených dveří vedoucích do nových dolů.

Neznepokojovali se příliš tou okolností, neboť věděli, že budou jistě brzy pohřešeni a že budou hledáni a nalezeni. Tajemný nepřítel jejich nepočítal patrně s tou okolností, že ve tmě naleznou cestu zpět ke dveřím. Inženýr Robinson, když celou

věc znovu rozmyslil, vzpomněl si pojednou, že na místě, kde jim byla lampa rozbita, nacházeli se na blízku propasti vzniknuvší zřícením podzemních štol. Hrůza je obešla při vzpomínce na hrozné to nebezpečí. Ale v tom případě byl by pachtatel snad učinil lépe, kdyby hyl nechal dveře otevřené, aby nevedly na jeho stopu, a aby zůstalo mínění, že jen náhodou spadli do oné propasti. Anebo chtěl zavřením dveří oddáliti objevení zločinu? Vždyť musili se hledající domnívati, že zavřené dveře jsou důkazem, že oba inženýři důl skutečně opustili. Pro ten případ musili být stále na stráž, aby snad neusnuli, kdyby hledající přišli náhodou ke dveřím.

Ovšem nyní nebylo na spaní pomyšlení. Ač oba byli značně unaveni chůzí, rozčilením, roztrpčením i hladem, pokoušeli se pilně o vypáčení silných vrat. Avšak nadarmo. Konečně podařilo se jim naléztí mezi kameny po různu ležícími kusy dosti tvrdé a dosti ostré, aby se jimi mohli pokusiti o vyříznutí okénka ve dveřích, jímž by se mohli protáhnouti. Ale jak to bude dlouho trvati, než se jim to podaří? Vzpomínali na lidi doby kamenné kteří pouze nástroji tak nedokonalými musili obhajovati svou existenci v boji s přírodou je obklopující. Ovšem oni pracovali ve světle fysickém, těmto za to svítilo světlo duševní, jehož oněm ubohým zcela se nedostávalo.

Při práci pojednou poznamenal Green: „Zdá se mi, místě. že zde jest mnohem chladněji, než na místě, kde jsme prve seděli.“

„Pozorování vaše jest správné. Také jsem okolnost tuto kdysi již teploměrem zkoumal a zjistil jsem, že ono místo jest nejteplejší z celých zdejších dolů. Zdá se býti v sousedství nějakých podzemních horkých pramenů, jakých ve Spojených Státech není nedostatek.“

„Tady by se mohl nejlépe osvědčiti váš stroj vrtací, který pracuje automaticky. Či mu škodí horká voda?“

„To nikoli. Jen přívod proudu musel by býti chráněn asi tak, jak tomu jest při kabelu podmořském. Ale co chcete počítí s horkou vodou?“

„Vidíte mistře, to je zase můj koníček. Vy vymýšlíte stále automatická vrtadla, já zase stále přemýšlím, jak zužitkovati te-

plné energie naší zeměkoule. Víte přece, s čím se posmíval Napoleon Fultonovi?"

„Tuším, že se mu smál, že chce armádu francouzskou vésti do Anglie přes Kanál hrncem vroucí vody.“

„A přece dnes převážejí kotle vroucí vody celé hory z jednoho konce zeměkoule na druhý, vykonávají za člověka nejrůznější práce a činí jej pánem i oné tajemné síly, pro niž mu nebyl dán přírodou žádný smysl, pánem elektřiny. Nemám-li tedy právo pokládati obrovské nádrže podzemních vod horkých za obrovské zdroje elektřiny a energie vůbec, které leží ladem, a jich síla se vybijí pouze v katastrofách člověka ohrožujících a zabraňujících mu velebnému divadlu, jímž se projevují, příliš se přibližovati. Nechci tím říci, že by se mělo ubíratí co krásám přírodním Národního parku severoamerického, ale jest na světě jistě mnoho míst, zvláště pod korou zemskou, kde se tyto síly projevují méně velkolepě a mohly by bez poškození krás přírodních člověkem býti zužitkovány. Jen jest nebezpečno přiblížiti se k těmto podzemním hrncům takovému kousku masa, jakým jest člověk, a který snadno by jimi mohl býti uvařen. Ale váš stroj, který necítí, nerozumuje a jen pracuje, by se mohl takové práce odvážit.“

„Pravdu máte, a zde by k tomu byla právě příležitost ukázati, co můj stroj dovede. Ale dovolení vrtati ve starých dolech nedostanu ani já ani vy. Víte, že jsem v nemilosti. Šlepným plánům starého blázna nebude naše společnost chtítí podávati ruky pomocné a vy jste si uškodil tím, že se mnou bydлите a se přátelíte.“

„Kdo ví, co se dá dělat“, odvětil Green, „ale zdá se mi, že takhle tvrdou fošnu neprovrátíme ani do soudného dne. Váš stroj vrtací nám tu rozhodně schází, třebaže máme dnes dovolení zde vrtati dle své libosti.“

Pojednou se zamlčel a oba ustali v práci, protože se z dále ozval jakýsi hluk jako od kročejů blížících se. Oba mužové jali se ze všech sil tlouci do dubových dveří.

15. LEKCE VE STOPAŘSTVÍ.

Mladý důlní Harry vyšel ze dveří kanceláře a zastavil se. V uších dosud mu zněla tvrdá slova inženýra Scotta, jimiž mu dával výpověď.

„Vy jste měl v opatrování klíče od chodby k starým dolům, na vás padá zodpovědnost, že dvěře ty byly otevřeny. Taková nedbalost musí býti příkladně potrestána. Povstane-li z toho jaká škoda závodu, budete ještě pohnán k soudu.“

„Jakže pravíte? Že se tam někdo vloupal? Přiveďte jej, dokažte, co pravíte. Jinak musím slova vaše pokládati za prosté výmluvy, jimiž zamluviti chcete svou vlastní nedbalost.“

„Snad nechcete říci, že já sám jsem to na vás nastražil? Střežte se, sice vás dám okamžitě jako utrhače a vzpurníka vsaditi do vězení. Či myslíte, že nepozorujeme již dávno vaše popouzení proti závodu? Myslíte, že nevíme, že jste načichl duchem opozičním, který sem zavádí inženýr Robinson? Však on také dlouho dělat nebude a brzy dorobinsonuje.“

Marné byly prosby, marné omlouvání, že nemohl ručiti za klíče, když musil provázeti společnost. Nyní stál zde bez chleba. Pryč byly všechny naděje na teplý domácí krb po boku drahé Madlenky. Všecky zámky, které si vystavěl v myslí své, se zbořily jako domky z karet. Nyní musí volky, nevolky nastoupiti cestu, které se tolik vzpíral přes všechny rady poručníkovy i laskavého přítele a rádce.

„Ale kdo, kdo jen mohl vzít onen klíč, kdo měl co činiti ve starém dolu? Kdo zkazil jeho štěstí, kdo ztroskotal jeho naděje? Kdyby jej jen našel, však by jím zatočil dle zásluhy!“

„O čem přemýšlíte, pane důlní?“ ozval se za ním mladistvý hlas.

„Ach, milý pane Kaji, již nejsem důlním, byl jsem právě propuštěn ze služby.“

„Snad ne pro onen nešťastný klíč?“

„Právě pro ten. Ale kdybych našel toho ničemu, který tu věc na mne nastražil, snad bych mohl zabránit zlu ještě většímu. Bůh ví, co tím ten zlotřilec zamýšlel.“

„Jde-li jen o to, milý pane Harry, nikdo se vám k tomu lépe nehodí než skaut. Skaut se učí pozorovat vše kolem sebe. Skaut se učí vidět věci, kterých si nevšimá nikdo jiný. Skaut jako pravý slídič si všimá všech i nejmenších známek, které mu mohou být k prospěchu. Vím na příklad, kolik cvočků máte v botách a vím, jak tam jsou uspořádány. Znáám vaši stopu a rozeznám ji mezi mnoha jinými. Vím, že pod levým uchem máte malou bradavičku. Vím o vás, že milujete vědu astronomickou a slečnu Madlenku Joeovu. Vím o vás, že jste přestal pít likoviny a že patříte mezi nejpokrokovější zaměstnance zdejších závodů.“

„Přestaňte, přestaňte, dostávám před vámi opravdu strach. Odkud to pro boha všechno víte?“

„Jest to jen výsledek pozorování a značné paměti místní, které my skauti nabýváme při cviku zvaném Kimova hra.“

„Čtěl byste mi o tom něco vyložití, je-li to prospěšno k nalezení stop mého tajného nepřitele?“

„Milerád, ale prosím, abyste se mnou poodešel na místo, kde bychom méně byli pozorováni.“

„Pravdu máte. Není dobře, když lidé vidí, že mluvíte s člověkem, jehož dny jsou v těchto místech sečteny.“

„Chraň Bůh, nikoli proto, činím tak ze zvyku, a pak pro vás samého je lépe, když na se vezmete zvyky skautské, chcete-li se dopátratí věci vám neznámé.“

„Což by i to náleželo k zvykům a předpisům skautským?“

„Ovšem že, skaut sice musí vše bedlivě pozorovati, ale sám se snaží, aby co nejméně stop po sobě zůstavil. Tomu se také učíme v různých hrách stopařských.“

Zatím oba mladí lidé došli na místo, odkud celý závod dal se dobře přehlédnouti, kde však sami byli kryti keřem šeffkovým.

„Co je to ta Kimova hra?“ otázal se opět Harry.

„Deset různých předmětů pozoruje skaut krátký čas, a pak je musí vyjmenovat a pokud možno přesně popsat. Tím se cvičí jeho paměť a schopnost pozorovací. Úlohy jsou čím dále tím složitější, až se stane takové pozorování skautu zvykem a druhou přirozeností. Skaut všímá si stop zvířat, aby mohl naléztí jejich skrýši a pozorovati je při jejich hrách a životě, kdy se domnívají býti nepozorována. Skaut dovede vystopovati i člověka, a dle jeho zevnějšku, dle podpatků, šatu, tváře soudí na jeho zaměstnání, povahu i na práci, kterou se před chvílí obíral.“

„Z toho poznávám,“ řekl důlní, „že skaut má mnoho vlastností, které bych mohl v přítomném čase dobře upotřebiti, ale kterých se mi nedostává, protože jsem neměl příležitosti po skautsku žít.“

„Z toho poznáváte, že skaut vám může býti v té věci prospěšným.“

„To jest pravda, ale mohu také spoléhati na vaši pomoc? Jak bych mohl činiti nároky na váš čas a namáhání s pátráním takovým spojeně. Či jest o té věci také něco ve vašich pravidlech skautských?“

„Zajisté že. Hlavním našim heslem jest: „Buď připraven.“ Buď připraven pomoci tam, kde pomoci tvé jest třeba. Skaut stejně má býti hotov pomoci ptáčeti mrazem hynoucímu, jako stařeně nesoucí těžký náklad, stejně pomoci svému druhu, když ten si nevzal dosti potravy na stopařskou výpravu, jako chorému žebráku ležícímu u cesty. Skaut zkoumá každodenně večer své činy, a pokládá za ztracený den, kdy se mu nepodařilo něco dobrého vykonati. Skaut nežádá za své činy odměny, třebaže mu dovoleno jest vzíti odměnu za práci vykonanou, on vděčen

jest za poskytnutou příležitost k vykonání dobrého skutku, protože ví, že každý takový skutek jej samého činí lepším a dokonalejším.“

„Z vaší šlechetné řeči poznávám, že nemohl jsem získati lepšího přítele nad vás, a prosím, abyste mi pomohl nalézti původce mého neštěstí. Ovšem dříve dojdu ještě k panu inženýru Robinsonovi, abych věděl, jak dopadla prohlídka starých dolů.“

„Půjdu s vámi jim naproti.“

„Což myslíte, že se dosud nevrátili z dolu? Vždyť tomu již drahý čas.“

„Má tento důl snad více východů?“

„Nikoli, pouze onen, kterým vyšla společnost.“

„Je-li tomu tak, mohu tvrditi, že dosud dolu neopustili. I z místnosti, v níž jsme obědvali, jest vyhlídka v tuto stranu, a byl bych špatným skautem, kdybych jejich příchod byl propásl. Chcete-li, přesvědčte se sám poptáním v jejich bytu, zatím co já dojdu pro přítele Bílého Tesáka, jehož vezmeme s sebou, neboť nebude škodit, bude-li nás více pro případ, že se oběma pánům snad něco přihodilo.“

Za chvíli se všichni tři ubírali zpět do dolu.

Zde všechno bylo ticho a opuštěno. Tam, kde jindy vozíky vyvážely horečně draký nerost na povrch zemský, vládl dnes veliký klid sváteční. Tento klid byl patrný již nahoře, ale ještě více hladil duši, když ocitli se pod zemí, kde umkl každý ohlas ruchu nadzemského. Přechodem náhlým ze slunného letního poledne v chladnou půlnoční tmu rozproudila se krev mladých stopařů a dychtivost vyzpytovat neznámou záhadu svítila jim z očí lesknoucích se z pod přivřených víček. Důlní byl pln starosti o oba inženýry a jeho mladí přátelé byli nadšeni příležitostí zažiti zajímavé dobrodružství.

„Proč člověk v mládí touží utkati se bojem s obtížemi, jimž se ve stáří rád vyhne, anebo jež pak apaticky snáší?“

Dole se nejprve zastavili v místnosti, kde uschovány byly klíče.

„Kde visel onen nešťastný klíč?“ ptal se Kaj.

„Tam na hřebíku u skříně. Hle, opět tam visí.“ řekl Harry. „Vidíte, že nadarmo jsme sem sešli. Oba páni již patrně dávno odešli z dolu.“

Kaj se zapálil, ač nemohl slovům těm upřít jistou oprávněnost. Jak mohl on, jindy tak bystrý, přehlédnouti příchod obou pánů. Ale patrně se to musilo státi v době, když vcházel do domu a na chvíli nemohli pozorovati východ z dolu. Projevil toto mínění.

„V tu dobu to býti nemohlo“, řekl Bílý Tesák. „Já zůstal pozadu a byl bych je musil viděti. Ale ani já jich nespátřil.“

„Ale pak jest jen možno“, řekl Harry, „že buď se oba pánové učinili neviditelnými, anebo že je páni skauti přehlédli.“

„Anebo, že dolu vůbec neopustili“, řekl v zamyšlení Kaj světlě si lucernou na zem.

„Odpusťte, pane Kaji“, řekl Harry, „všechna úcta před vaší prozíravostí, ale v té věci jdete snad příliš daleko. Což je možno od vás žádat, abyste byl upínal mysl na věc, která vás před tím nezajímala? Proč byste byl vyhlížel oba pány, dokud vám na tom nezáleželo, věděti, kdy z dolu vyjdou?“

„Každého skauta zajímá věc zvláštní, a jsem jist, že každý z nás toužil zvědět, jak příhoda s klíčem dopadla. A ten, který by je byl spatřil první, byl by se s tím přiklásil ostatním, protože jest pro každého skauta cíl spatřiti a pozorovat něco, co ostatním se zpozorovat nepodařilo. Vždyť se v tom cvičíme při hře „Zloděj v táboře“.

„Vy skutečně na vše máte odpověď hotovu. Ale co jste to povídal o tom zloději. Snad se v takových nepěkných věcech také necvičíte?“

„Ach to je jen název hry“, řekl Bílý Tesák. „Na hůl uprostřed tábora se vyvěsí bílý neb červený šátek a každý jde po své práci. Obratný některý skaut uzme jej nepozorovaně a ubíhá s ním na vykázané místo vně tábora. Ten, kdo krádež první zpozoruje, zvolá: „Zloděj v táboře“ a všichni se ženou za oním, který vzal šátek. Podaří-li se mu donést šat na místo vykázané, jest vítězem.“

„Pěkná kra“, chválil Harry. „Ale co prosím vás, pane Kaji, na té zemi pořád hledáte?“

Kaj nevšímaje si ho, obrátil se k Bílému Tesáku s otázkou: „Víš, jaké má podpadky pan Green?“

„Vím“, odvětil tázaný. „Kaučukové hvězdicové zánovní, jejichž otisky jsou velmi zřetelné.“

„A pan inženýr Robinson?“

„Má podobně, méně nové, ale stopy jsou také dobře patrné, protože je pán ten tělnatější a tudíž také těžší.“

„Hledej, najdeš-li v celé této místnosti nějaké stopy po kaučukových podpatcích.“

Bílý Tesák pozorně ohledal půdu dobrý pozor dáváje, aby nějaké stopy snad vlastní obuvi nesešel. Na konec prohlásil:

„V poslední chvíli zde nebyl ani jeden z obou dotyčných pánů.“

Harry patřil v úžasu na oba mladíky.

„Odpusťte, že jsem vám křivdil“, řekl. „Jsem starší vás a přece se musím od vás učit.“

„Nermuťte se nad tím“, řekl Bílý Tesák. „Náš učitel, profesor Brother nám často říká, že všichni lidé se mohou učit od druhých, ať jsou mladí či staří, protože každý žijeme svými životem a při tom konáme své vlastní zkušenosti. On sám jest tak skromný, že říká, že od nejmenšího z nás mnohému se může naučiti a že toho dne, kdy bude vědět, že se ničemu naučit nebude moci, bude také zralý pro hrob. Proto také nám nenařadí svými schopnostmi se vypínati, protože dobře víme, že je toho mnohem více, co nám schází, než toho, co umíme.“

Za této řeči zakresloval Kaj cosi horlivě do svého zápisníku, kliče na zemi u místa, kde na zdi visel klíč.

„Všimněte si“, pravil, „totoho otisku boty v prachu. Jest čerstvý a dobře viditelný. Není tomu dávno, co zde stál původce jeho. Zvláště špičky jeho stopy hluboce jsou zaryty, protože stál na špičkách, když klíč na zeď věšel. Není asi postavy příliš vysoké. Vidíte, že na pravé botě měl příštippek. Cvočky na noze

levé lze snadno spočítati, je jich 16, v řadě na levo jeden schází. Nalezne-li se pár bot podobný tomuto, nalezen bude i člověk, který klíč sem věšel.“

„Ale vždyť tato místnost byla zamčena.“

„Nový důkaz, že sem klíče nepověsili oba páni, protože jste své klíče dosud neodevzdal, kdežto člověk opatřený paklíčem snadno sem mohl vniknouti.“

„K neuvěření, pane Kaji, vyť jste hotový detektiv.“

„Pravý stopař si všeho má všimati, a zvláště stopy zvířat a lidí jej zajímají. A nyní pojďme k oněm dveřím, vedoucím do starých dolů“.

V myšlenky zabrání ubírali se všichni tři štolou vedoucí k starým dolům. Ticho bylo, přerušované pouze tu, onde pleskotem kapky, spadnuvší se stropu k zemi. Občas se zastavili naslouchající. Důlní z denního zaměstnání tomu byl uvykl, ale oba hoši jati byli zvláštní tesknoutou. Ticho panující v těchto hlubinách jest tak jiné, než ticho na povrchu zemském. Vzdálené hlasy, šum stromů, hrčení povozů, štěkot psů i hlasy ostatních zvířat a jiné zvuky a šelesty, i když jich neslyšíme, splývají na povrchu zemském v jakýsi slabý šum, který stále vyplňuje zvukod našeho ucha, který stále rozechvívá blánu ušního bubínku a tvoří, dovoleno-li užítí přirovnání z umění malířského, základní barvu plochy, na níž se teprve nanášejí barvy tonů ostatních. Tento základní ton dodává pak zvláštního koloritu celému obrazu hudebnímu. Tam dole, hluboko pod zemí toho není. Tam jsme vzdáleni všeho šumu nadzemského a izolováni proti němu vrstvou země několik set metrů silnou. Tam dole jest ticho, které se asi dosti blíží tichu prostor mezihvězdných. A je-li toto ticho mezihvězdné tím, čemu staří filosofové říkali „Harmonie sfér“, tož tam jsme blíže tomuto podivnému tajemnému zvuku. Ticho toto způsobené prázdnotou našeho ústrojí sluchového, působí zvláštním účinkem na nervy. Snad se v něm nalezne metoda k utišení rozrušených nervů moderního lidstva. Ovšem i tyto prostory podzemní mají své osobité zvuky, ale tyto vznikají osamoceny, s ozvěnou v chodbách okolních, a neplnou do dálky, jakoby vědomy své vlastní důležitosti v tomto naprostém osamocení,

znějí tvrdě a tlukou se v úzké prostoře od stěny k stěně, až zaniknou spadnuvše kdesi k zemi únavou z marného namáhání, vyprostí se z tohoto kamenného vězení.

Dokud hoši šli se společností hlučící a hlasitě mluvící, nevšimli si toho. Teprve nyní, když šli tři sami tiše zabráni jsouce v myšlenky, padal jim každý zvuk vlastních kročejů ploše a tvrdě v duši. A když se zastavili, cítili ono velebné ticho hlubin podzemních přerušené jen tu onde plesknutím kapky, padající se stropu k zemi, anebo některým jiným z oněch zvuků zvláštních, které náleží do říše skřítků, již před civilisací utéci musili s povrchu zemského do těchto prostor nehostinných. Tiše stáli a naslouchali oněm zvukům tajemným. Náhle dolehly k uchu jejich vzdálené rány.

„U kozla, co to za hluk?“ podivil se důlní.

„Což zůstali snad někteří dělníci v dole na práci?“ otázal se Blý Tesák.

„Nikoli, ostatně rány strojem vrtacím znějí jinak.“

Všichni rychle spěchali do předu. V tom rány se znásobily a zmohutněly. Čím více se blížili, tím více hluku přibývalo.

„To někdo buší na spojovací dvéře.“

„Skutečně, dvéře jsou zavřeny. Kdo tam?“

Nesrozumitelné zvuky byly odpovědí. Důlní chtěl rychle dvéře otevřít, ale Kaj vši silou jej zdržoval, aby se ke dveřím příliš nepřiblížil.

„Dovolte“, pravil, „ať ohlédám stopu toho, kdo dvéře zavřel. Zde vízte stopu bot obrácených ke dveřím. Pravá bota s přištipkem, na levé 16 cvočků, v řadě na levo jeden schází.“

„Skutečně, týž člověk, který věšel klíč.“

„Nyní otevřete dvéře.“

Všechny tyto věty musily pronášeny býti co možno nejhlasitěji, protože dvéře zněly nanovo hlukem pekelným.

Konečně klíč zaskřípěl v zámku a dvéře se otevřely. V nich se objevili oba inženýři.

„To jste vy? Kdo vás tam zavřel?“

„Na tutéž otázku i my bychom rádi znali odpověď“

„Člověk, jenž má na pravé botě přištipek a na levé 17 cvočků bez jednoho“, řekl Kaj.

„Nalezl jste jeho stopu?“ usmál se Green.

Kaj přisvědčil a ukazoval Greenovi svůj výkres.

„Přenechte mi jej, prosím,“ řekl Green.

„S radostí, jen co si zhotovím kopii.“

„Kdybyste byli nepřišli, byli bychom mohli dlouhou dobu čekat na osvobození“, řekl Robinson.

„Za to jest co děkovati důvtipu pana Kaje.“

„Nikoli“, řekl tento skromně, „toliko naší výchově skautské, za níž děkujeme svým učitelům a vůdcům.“

„Buď jak buď“, řekl Robinson. „Nikdy vám toho nezapomeneme.“ A oba osvobození tiskli srdečně ruce svým záchrancům.

„Ale, prosím, dnes ticho, ani slova nikomu“, řekl Green. „Nebylo by moudré polekati společnost a dáti vše na velký buben. Zbytečně bychom upozornili svého nepřitele“

Vyšedše na povrch zemský, rozešli se. Oba inženýři poděkovali ještě jednou svým záchrancům a odešli po své práci.

Druhého dne vykonána prohlídka obuvi všech dělníků a zřízenců, ale obuv s přištičkem na pravo a se 17 cvočky bez jednoho na levo nalezena nebyla.

16. SPOJENECTVÍ.

Green ubíral se lesní pěšinou. Těžké myšlenky doléhaly na jeho mysl. Náhle před sebou v dálce spatřil dvě postavy. Mladík a dívka v důvěrné rozmluvě. Mladík s cestovním vakem na zádech, dívka jen v šatech domácích. Jak dobře jim to sluší, štíhlá jejich těla odrážejí se libě od čerstvé zeleni stromové, která tvoří pěkný rámeček k tomuto milému obrázku.

To mladý Harry se loučí s Madlenkou odcházející do eiziny. Mohl sice zůstat, když svědectvím obou inženýrů bylo na jisto postaveno, že není vinen nemilou příhodou, ale nezůstal.

Cítil, že se s ním příliš přísně zacházelo, a že by se jistě našla jiná příležitost k jeho propuštění a proto raději odešel sám, povoliv radě svého poručníka a svého učitele. Zanechával zde přátely staré i nové a k těmto novým patřil i Green.

Tento nechtěje rušiti oba milence, obrátil se zpět k domovu. Myšlenky trudné, které v době poslední tak často jej skličovaly, na novo jej počaly trápit.

„Oč je ten mladík šťastnější než já. Harry ví, proč pracuje, ví, proč se namáhá. On má svou Madlenku, na jejíž věrnost může spoléhati. Já nemám nikoho na světě. Sestra, již jsem tak miloval, jak jen bratr sestru milovati může, zemřela před lety a nedávno mne opustila jediná ženská bytost, v jejíž loktech

jsem nacházel útočiště ve všech zkouškách životních, draká moje matička.“ Vzpomínal smrti obou.

Se sestrou vyrostli spolu jako dva nerozluční přátelé. Přes všeliké dětské škádlení byli tak jeden na druhého zvykli, že si nedovedli představití, jak by mohli žítí jeden bez druhého.

Když odešel do města na studie, dopisovali si se sestrou jako dva milenci. Vše, co jednoho z nich tížilo, svěřoval druhému. Své hračky a mlisky, dostal-li se jeden z nich k nim, spolu dělili. Ani by jim bylo nechutnalo, kdyby nebyli věděli, že mohou druhému něco z toho zanechatí. A pak pamatuje, jak, když přišel domů, se sestrou ruku v ruce procházel krajinou, jak s ní navštěvoval místa památná a zajímavá a jak byl odhodlán se neženít, pokud sestra se nevdá, jen aby mohli zůstatí tak pohromadě, jak spolu vyrostli. Potom vzpomínal na poslední svátky velikonoční, které byl doma ztrávil. Tehdy sestřička byla trochu churava a proto asi trochu uminuta. Krátce stalo se, co v poslední době nikdy se nedělo. Bratr a sestra trochu se pohádali. Pro maličkost. Ani se již dobře nepamatoval proč. Jednalo se o nějaký obrázek na stěně, který snad chtěl každý z nich mít jinde viset. Neřekl jí mnoho, ale bylo to nějaké tvrdé slovo, které tehdy vyslovil, a kterým tehdy zhořklo jejich rozloučení. Kdyby byl tušil, jak se příště spolu shledají!

To malé tvrdé slovo, kolikrát již od té doby hranami svými drásalo jeho duši. Kolikrát již zstonásobilo se a plochými údery bilo do jeho vzpomínek. Co byl by za to dal, aby mohl je učiniti nevysloveným. Možná, že sestra jeho na slovo to již za chvíli zapomněla, ale on na ně nezapomene, co živ bude, a vždy jej trápití bude to malé, tvrdé, zlé slovo.

„Vy, kteří jste tak rádi a ochotni vysílati slova zlá, hranatá, špičkami vroubená, dbejte, abyste si někdy nevychovali na sebe sami takového trapiče, který celý život vám pak nedá pokoje. Nevíte, není-li slovo to posledním, které snad k osobě milované pronášíte, není-li takřka památkou na vás, kterou si tato osoba od vás bere do života jiného.“

To příští shledání! Tak smutné, jak jen může býti shledání na loži smrtelném. Právě, když nejméně se toho nadál, přišel

telegram. Věděl, že sestra byla nemocna, věděl však také, že se pozdravila a že i lože opustila. Lékař výslovně ji to dovolil. Green však nevěděl, a nemohl vědět, že lékař se mylil, protože nemoc vůbec nerozpoznal. Léčil srdce, ač sídlo nemoci bylo v hlavě. Hlavníčka se přihlásila a krátké tři dny stačily, aby bylo nutno povolati bratra telegraficky k poslednímu rozloučení. Telegram došel v noci, když poslední vlak již odjel. Bez meškání vydal se Green na cestu pěšky. V tichém usnávajícím městě každý krok zněl dutě, cize. Spěchal, pěchal, pěchal. Měl čtyři hodiny pěšky. Jak dlouho se táhly ony čtyři hodiny! Duše naplněna byla jakýmsi úžasem, spěchem, ale nikoli žalem. Jest zvláštní, že u lidí, kteří čtouce líčení smutného osudu vymyšlených hrdinů, nemohou se zdržeti slz bolestným pohnutím, toto pohnutí se nedostavuje, když sami v podobném postavení se ocitají. Myslí na svou sestru s láskou, myslí s bolem na nastávající rozloučení, ale jinak v duši bylo prázdno. Jako palicí do hlavy byl udeřen. Myšlenky se zastavovaly, ale jinak nic. Teprve doma, když spatřil sestru na loži s obkladem ledovým na rozpálené hlavince, když viděl matičku svou nad dohasínajícím světlem životním v nevýslovné bolesti skloněnou, když spatřil otce zdrceného bolem a stojícího bezradně nad mladým tělem, jemuž všechno umění lékařské nedovedlo pomoci, teprve tehdy, jakoby něco v duši jeho se bylo zlomilo, jakoby hráz se byla protrhla, tak proud slzí vyřinut se mu z očí a tekli, tekli . . . Sestra na jeho příchod čekala. Ještě ruku mu stiskla a šasla. Byla to strašlivá noc, bezradná, až na vrch přeplněná žalem a smutkem. A pak přišlo mlhavé šedivé ráno, tak jiné než všechna rána ostatní, plné příprav k pohřbu, plné cizích tváří, jejichž lhostejnost neb líčený smutek hluboce do duše se zařezávaly. A potom. Prázdnota, lhostejnost. Celé příští prázdniny trávil s matkou dlouhé hodiny každodenně na hřbitově, kde se oddávali tichému smutku.

Matka dlouho nepřežila smrt milované dcerušky. Marné bylo domlouvání, aby přemohla svou truchlivost. Přistoupila k tomu ještě jakási starost, že dceruška byla jen zdánlivě mrtva, a že se ještě po smrti potom v hrobě musila trápit. Myšlenka tato pronásledovala ji dnem i nocí, a stala se jakousi utkvělou před-

stavou, otravující jí celý život. Vzpomínal, jak ji těšil a jak jí nemožnost této věci dokazoval, protože mrtvola ležela před pohřbem tři dni a poslední den již zcela zřetelný zápach dokazoval, že rozklad již nastal. Důkaz takový postačil k uspokojení na chvíli, ale již za den pozbyl své síly a přesvědčivosti a trápení začalo znovu. Stále a stále opakované pochybnosti způsobily, že on sám o věci jal se hloubati a každá taková myšlenka jako ostrý hrot, jako výčitka svědomí bodala jej do duše.

Zvláštní bylo, že tato neblahá myšlenka později opět následovala jej, když uložil k poslednímu odpočinku tu, která nemohla žítí dále bez dcerušky milené. Myšlenka tato také způsobila, že se stal tak horlivým zastancem spalování mrtvol, proti němuž se zpátečníci některých států ještě stále brání.

Ta smrt matčina, jak podobna smrti sestřině! Také tehdy nebyl doma, také byl povolán telegraficky, také umírající čekala na jeho příchod, aby v jeho náručí skonala. Také jí konal poslední službu, jako jí konal své sestře.

A vše se opakovalo jako tekdy. Jakoby rána do hlavy, následující apathie, výčitky svědomí pro nedostatek žalu, a pak prázdnota, prázdnota. Srdce lidské má zapotřebí lásky. Jako člověk nemůže žítí na světě sám, tak i celý duševní život jeho jest nějak, tak či onak spojen s oním celkem, který vznikl duševním životem celého člověčenstva. To platí stejně o životě rozumovém jako o životě citovém. Lidské srdce potřebuje někoho, koho by milovalo. Srdce mužské potřebuje vždy bytosti ženské, které by věnovalo svoji lásku. V mládí stačí matka nebo sestra, nebo stará chůva, později žádá si srdce to více. Zvlášť když ona stará láska násilně byla přerušena. Pak zeje otevřená rána v srdci a nedá se zhojiti jiným kořením, než láskou novou.

A tu přišla Angela. Vše, co dosud krásného si dovedl představití ve své mysli, to vše bylo stělesněno v její bytosti. I to jméno, které nesla, vyjadřovalo co nejlépe všechny její krásné vlastnosti. Jak těšil se kdysi, že denně jí bude spatřovati a jejímu ladnému zjevu se bude moci obdivovati. A k!e! Čím blíže jí stojí, tím vzdálenějším jest svého cíle. Ona jest dcerou muže bohatého, od mládí obklopena vším pohodlím, které jen

veliké bohatství může poskytnouti — on, prostý inženýr, mladý úředníček závodu, na jehož špicí stojí její otec jako majitel a spoluzakladatel toho velkého stroje, jehož Green se právě stal malým, nepatrným kolečkem. Jak může on mysliti na to, aby obklopil princeznu svého srdce tím chudým bohatstvím, kterého by jí on mohl poskytnouti? Smutné vyhlídky do budoucnosti, když malý člověk zapomene na svou nepatrnost, zapomene, že přes všechna krásná slova evangelická v praxi si všichni lidé nejsou rovni a že učení o rovnosti jich před stolicí soudného rozumu se jeví jen jako velká, třebaže krásná lež. Pravdy, které hlásá morálka, jsou tak jiné než pravdy, jimž učí všední život. Morálka vyslovuje postuláty: tak a tak by mělo býti, tak si přejeme, aby tomu bylo. Život všední jediným faktem smete všechny tyto krásné vidiny a praví pánovitě: Tak a tak tomu jest. Mlč a trp. Zrodil ses malým, zůstaň malým. Nutností jest řízen tvůj osud. Ananké jí říkali staří Řekové a věděli, že ona je podstatou tragična v životě lidském, slovem dědičnost snažil se poměr ten vyjádřiti věda moderní. Mlč a trp.

A přes to vše se zdvihá v hloubi srdce cosi v nás, co čeliti chce osudu, co zlomiti chce ananké, co tvora slabého, zmítaného osudem mění v obra, jenž řídití chce sám svůj osud. A týž duch, kterýž nás poučil o slabosti naší, pocházející z dědičnosti, naučil nás také doufati v lepší budoucnost, položiv základní kameny k zákonu vývojovému. Vše se vyvíjí, tvorstvo, jeho druh i jedinec. A takovým jedincem jsem já. Dědičnost, nutnost, dána přírodními zákony dala hranice mému životu, ale uvnitř těchto hranic jest dána možnost výchově. Tato jest ovšem také z velké části nutností, plynoucí z vlivu prostředí, do něhož jsem postaven, z části však jest podrobena mé vlastní vůli, a záležel na mně samém, kolik dovoliti chci okolí, aby na mne působilo, a na kolik se dovedu těmto vlivům vymknouti. Zda nezrodili se nejvyšší duchové lidstva v chudých chaloupkách? Mohli jiní, může i on, Green. Ale jest tu skrytý jakýs nepřítel. Vyměněná svítlna, odcizený klíč, otevřené dvěře, kámen, jímž shašeno světlo, věznění ve tmě v bezprostřední blízkosti podzemní propasti, otisk obuvi, to vše nějak spolu souviselo a mělo za cíl jej Greena zničiti. Zde nešlo o Robinsona, neboť Robinson

neměl službu a neměl vyměněnou lucernu, zde šlo o něj samého. Robinson měl zhynouti s ním jen proto, že náhodou s ním byl poslán.

Vzpomněl na Browna. Ale kdež je ten? Jeho hrozba? Vždyť tak snadno se pronese ve zlosti něco, co při zdravých smyslech nikdy se nesplní. Zapudil myšlenku tu jako zruďnou. Ale kdo jiný, kdo?“

Pojednou jej ze zadumání probudil známý milý hlas.

„Pan inženýr je tak zamyšlen, že moji maličkosti ani nepozoruje.“

Před ním stála dívka štíhlé postavy, tmavé pleti a krásných, hlubokých očí.

„Prosím za prominutí, slečno Theodoro, ale byl jsem příliš hluboko zabrán do myšlenek“.

„Viděla jsem a pozoruji, že jste často smuten a zadumán.“

„Život je těžký, zvláště, když si člověk k němu teprve razí cestu“.

„To pravíte vy? Mladý muž plný nadějných plánů do budoucnosti? Co bychom měla říci my děvčata? Žijeme ve stálé závislosti, v stálém očekávání, jak se zlíbí pánům a vládcům našim s námi naložiti. Doma musíme poslouchati otce, matky, často i staršího, neb i mladšího bratra, a když se vdáme, poslušni jsme manžela, a když sestárneme, třeba vlastního syna. Jestliže se nám podaří přece se osamostatniti, s kolika zastaralými předsudky jest nám bojovati. Jak je tomu dávno, co máme přiznáno aspoň právo voličské, tento přece samozřejmý předpoklad vši svobody občanské, a jak málo jest, čeho jsme tím dosáhly. Jak málo žen toto právo skutečně vykonává, ze starého zvyku poddávati se ve všem mužům. Nic se nestalo více, než že ženatí mužové mají dnes hlasy dva a otcové neprovdaných dcer hlasů i více. Jest to sice spravedlivější poměr než dříve, ale k osvobození ženy to nestačí“.

„Vy byste chtěla býti mužem?“

„Již jako děvčátko jsem si hrávala raději s koníkem než s pannou. A i nyní cítím touhu, jednat, pracovat samostatně, založit existenci nezávislou. Cítím v sobě snahu moderní ženy,

kteřá nechce býti pouhou mužovou pomocnicí, nýbrž rovnocennou jeho družkou.“

S údivem zahleděl se Green do jejich hlubokých tmavých očí.

„Kde jste, prosím vás, přišla k těmto názorům tak neobvyklým u dcery vašich kruků?“

„Nevím sama, ale takové věci asi jsou již tak nasnadě, že je člověk citlivý jaksi přímo vnímá. Snad také přispělo k tomu prostředí mé rodiny, v němž se necítím šťastnou.“

Oba se zamlčeli a mluvili spolu chvíli myšlenkami, ač ústa zůstala němá, a ani očima na sebe nehleděli. Cítili oba, že zůstalo mezi nimi mnoho nepověděno, a právě to nepověděné že tvoří mezi nimi jakýsi most dorozumění a vzájemné důvěry.“

Green konečně myšlenku tu vyjádřil slovy:

„Po tom, co jste mi pověděla,“ pravil, „pocituji k vám velkou důvěru, takovou, jako k vlastní své zemřelé sestře. Věřte, že i já podobné duševní boje jsem probojoval. Nesmíte mysliti, že muž jest ve svém vzrůstu mnohem svobodnější než mladá dívka. Svoboda je vzácný květ a ne v každé půdě se jí daří. Mužové, kteří zotročili ženu, také sebe navzájem zotročují a každý samostatný, po svobodě toužící muž stejně to cítí, jako uvědomělá žena. Již v mládí nikdy jsem se nemohl dočkat, až se stanu materiálně nezávislým na svých rodičích, z jejich ruky každé dobrodiní mne bolelo. Tím více, an jsem je miloval a při tom jsem viděl, jak každá mimořádná výloha rozpočet jejich zatěžovala. Můj otec byl úředníkem. Plat měl slušný, a ač sám ani nepil, ani nehrál, přece u nás stále byl nedostatek. Maminka někdy s největší obtíží sháněla almužnu pro žebráka.“

„Jak je to možná?“ zeptala se s údivem Dora, která s účastí naslouchala vypravování mladého muže.

„Otec můj měl dvě nešťastné vlastnosti. Předně byl vynálezcem, nebo se aspoň o sobě domníval, že je stvořen k vynalézání. Byl jedním z oněch nešťastných lidí, kteří pudem vedení stále něco vynalézají, ale nikdy nic řádného nevynaleznou. Ne že by myšlenky jejich byly hloupější než myšlenky lidí ostatních, ale schází jim vytrvalost a duševní uspořádanost, aby věc, o kterou jim jde, řádně prostudovali, aby si osvojili vlastnosti

k provedení svého záměru nutné, aby co jednou začali, také dokončili a aby dílu svému pak k uznání dopomohli. Jednání jejich jest přechodem mezi dětinskou hrůu a sebevědomou tvorbou, a proto nikdy se nedočkají úspěchu. V nejlepším případě z jejich myšlenek těží jiní, ať současníci, ať potomci. Takovým byl i můj otec. Nevzal si nikdy času prostudovati věc řádně a tak se často mořil s věcmi, které již dávno byly vynalezeny, anebo i s takovými, o nichž již dávno bylo dokázáno, že jich vynalézti nelze. Vynalézal perpetuum mobile, které mělo obyčejně za základ zakrytou úlohu „vytáhnouti sebe sama za vlasy do povětří.“ Vynalézal automobily, které měl pohánět člověk na nich sedící tím, že tahal k předu za voj vzadu upevněnou. Vynalézal létací stroje o la Cyrano de Bergerac, který vykazuje do výše železný talíř a k němu se přitáhne magnetem, pak jej vyhodí ještě výše a opět se k němu přitáhne, a to opakuje tak dlouho, až doletí na měsíc. Což vím, co ještě vynalézal! Často jsem musil u něho sedět celé hodiny a řešiti jeho problémy, o nichž jsem předem věděl, že jsou neřešitelné. Ale slovo říci o jejich nemožnosti jsem nesměl, sice byl oheň na střeše. Starý páu myslil, že jej přehlídím, nebo že mu jeho slávy nepřeji. Musil jsem dělat výkresy a hotoviti modely, krátce přiváděti die jeho návodu jeho vynálezy ad absurdum.*) Jak často mi ho bylo líto, že mořil sebe i mne takovými zbytečnostmi. Někdy se jednalo o prostou poučku fyzikální, které nechtěl věřiti, žádaje na mně důkazy, kterých jsem mu sám někdy neuměl podati, nemaje dostatečného vzdělání odborného. Jenže já věřil svým učebnicím, kdežto on se jim posmíval. Nejhorší bylo, anebo snad nejlepší, že, když mne s jedním problemem dostatečně namořil, sám na něj zapomněl a někdy již druhého dne o něm ničeho věděti nechtěl, maje již zase „novou myšlenku.“

Druhá neblahá vlastnost mého otce bylo jeho kavalírství a veliká štedrost. Také v této vlastnosti se podobal Cyranovi, který měšec se všemi svými penězi hodil herci, jehož hra se mu líbila, ač mu pak nezbylo ani na večeri a přemáhaje ukrutný svůj hlad, vzal si z nabídnuté mu večere od krásné dívky pouze jedině zrno vína, domnívaje se, že to náleží ke galantnosti

*) k nemožnosti.

a dobrému tonu. Cyrano ubližoval svou rytířskostí jen sobě samému, protože byl a zůstal svoboděn. Jestliže pomáhal svému sokovi v lásce proti sobě, byla to jeho tragická vina, za kterou jemu samotnému srdce krvácelo. Jestliže však tak rytířsky počne jednatí otec rodiny, který svou rodinu pokládá za část sebe a domnívá se mítí právo, nutíí celou svou rodinu k ústupkům vůči lidem jiným, pak jest malým štěstím býti členem takové rodiny. Přišel-li k nám host, často člověk cizí, s nímž se otec kdesi na ulici náhodou seznámil, někdy i prohnáný taškář, který otcovy štědrosti a jeho rytířství nestydatě využítkoval, musil býti bohatě pokostěn. Otec nutil jej do jídla a pití, aniž se ohlížel na to, že rodina jeho nebude mítí třeba celý týden co jísti.

Žebráku byl s to dáti almužnou poslední peníz, který měl v kapse, i když věděl, že tento peníz kned propije v lihovinách, a sám se pak dlužil na potřeby denního života. A při tom nebyl dost pořádný, a matka má byla v největších starostech, od koho se asi zase vypůjčil, aby obnos ten v čas mohl býti splacen. Sám vůbec neměl nijakého pojmu o ceně peněz a byl s to nakoupiti největší zbytečnosti za peníz sotva vypůjčený.

Nebyl otec můj člověk zlý. Právě naopak, byl velice citlivý a laskavý, když nebyl právě rozčilen. Ale byl nejvýš nepraktický a uminutý, k čemuž v době poslední přistoupila strašlivá nervosita, kterou celé okolí své krozně trápil. Nyní pochopíte, proč jsem vždy toužil stát se samostatným, a založiti svou vlastní domácnost.“

„Také ale vy jistě pochopíte“, řekla Dora, „jaké postavení má žena toužící po samostatnosti. Podobné tragedie rodinné, jakou jste vylíčil právě vy, opakují se v rodinách jiných v nej-různějších obměnách. Vy jste vylíčil případ, kde plyne neblahý stav ten z povahy jednoho člena rodiny. Myslím, že případ ten není z nejhorsích. Jistě je hůře, když otec i matka jsou svého druhu podivný a když krom toho jsou povah tak protichůdných, že jeden druhého nemiluje, ba nenávidí. A nad to, když jeden na druhého tak si zvykl, že o samotě a bez toho vzájemného trápení již žítí ani nedovedou.“

„Doufám, že tenio případ neberete z vlastní zkušenosti.“

„Nemohu říci, že nikoli. Ale nemluvme o tom. Mluvme zase trochu o vás. Proč jste byl prve tak smuten?“

„Nevím, jak bych vám to měl povědět“, začervenal se Green.

„Aha“, s úsměvem promluvila Theodora, „trápí vás asi tajná láska? Myslím, že znám i předmět vašeho smutku.“

„Jak byste mohla?“

„Je to nejkrásnější, nejroztomilejší, nejlíbavnější dívka naší společnosti.“

„Vy víte?“

„To, co jsem až dosud řekla, není příliš těžko uhodnouti, protože každému zamilovanému se zdá jeho vyvolená býti nejkrásnější, nejroztomilejší a nejlíbavnější.“

„Vy žertujete!“

„Abych vám dokázala, že nežertuji, budu mluvití určitěji. Je to naše přítelkyně Angela.“

„Vy jste vševědoucí!“

„Nejsem vševědoucí, ale pamatujte si, že žena pozoruje takovou věc dříve než muž, za určitých okoloností dříve než ženy jiné a za druhé zamilovaní sami pozorují to ze všech nejpozději.“

„Ale prosím, neprozraďte mne.“

„Ruku na to“, řekla s úsměvem Dora. „Ale pomáhat vám smím?“

„Kdybyste chtěla“, odvětil Green a stíkl srdečně ruku statečné dívky.“

Smutným pohledem provázela Dora odcházejícího mladíka. Něco útěšného, milého jakoby srdci jejímu bylo přibylo, ale něco jiného, daleko sladšího a milejšího jakoby se bylo odtrhlo.

Nalezla přítele, ale ztratila samu sebe.

17. TAJNÉ PÍSMO.

Touha po romantičnu, tajemnu jest člověku vrozena. Jest to přirozeno při tolika zázracích, které kolem sebe každodenně spatřujeme, a kol nichž nevšimavě chodíme. Jest sice jisto, že právě to, čemu říkáme civilisace a vzdělanost, tuto romantickou touhu v nás tlumí, činí nás vědoucími, nevěřícími a sebevědomými. Ten, jemuž podařilo se objeviti příčinnou souvislost deseti dějů, bude ji dle obdoby předpokládati i při ději jedenáctém, když tento se příliš neliší od předcházejících deseti. Má nejspíše pravdu, ale může se také mýlit. My lidé jsme uvedli všechny vědomosti své v určité soustavy vědecké a zachytili je na plochách do hladka vypracovaných jemných vláken rostlinných pro poučení všem i pro paměť potomkům. Každý se může přesvědčiti, že v knihách jest obsaženo mnohem, mnohem více, než on sám ví, mnohem více, než znají všichni lidé, které on zná, mnohem více než nejmoudřejší z lidí za celý svůj život, kdyby tisíc let trval, byl by se mohl naučiti. Knihy obsakují všechno přítomné vědění lidské. Jest to mnoho, ale není to vše. Mnohé z vědění minulého se ztratilo, vědění budoucí posud jest zahaleno v roušku tajemnou, ani nehledě k těm věcem, o nichž praví filosof „Ignorabimus.“*) „Nikdy jich nezvíme? Nikdy? A což změní-li se lidská přirozenost pozvolným vývojem? Vždyť se skutečně mění! Stále se mění! Změnila se i za onu stopu času, které říkáme historie. Buďme skromní a říkejme raděj „Ignoramus.“**) Nevíme mnoho z toho,

*) Nezvíme. — **) Nevíme.

co bylo, nevíme nic z toho, co bude. Jako se stýkají staří a mladí ve své dětinskosti, tak má i největší nevědomost a největší učenost styčné body.

Prosté neučené dítě přírody vidí ve všem zázrak, ve východu slunce, v planoucím ohni, v zimní vánici, v šumícím lese, do všeho vkládá své vymyšlené bytosti dobré i zlé, ale vždy tajemné. Člověk vysoké úrovně duševní, který aspoň v jednom úzkém oboru se vyšinul až k hranicím dosavadního vědění lidského, vidí zázraky daleko ještě podivuhodnější. Vkládá do všeho, co spatřuje, přírodní zákony, jichž tajemná pravidelnost duši jeho uvádí v úžas. Patře na hvězdnaté nebe, chví se před okromností toho, co spatřuje, děsí se prostičké otázky „Kde je konec.“ Prohlíží-li drobnohledem spatřuje před sebou nový svět drobounký, žijící na útraty světa našeho, tu jemu pomáhaje, tu s ním bojuje, vniká do tajemství nekonečně malého a táže se v úžasu „Kde je tomu konec?“

• Studuje-li výkopy a přichází-li na těla tvorů dávno vyhynulých, a nachází-li pod nimi tvory ještě starší, a pod nimi zbytky miliony let trvajících boje života a žilů, vtírá se mu opět neodbytná otázka „Kdy byl začátek?“ A když studuje dějiny vývoje života na své planetě, jichž dějiny lidstva jsou nepatrnou částí, když přichází k přesvědčení, že tvorové dokonalejší vznikli pozvolným vývojem z tvorů méně dokonalých, a že i on sám, člověk, takovým vývojem se stal tím, čím jest, cítí zase v srdci své otázku: „Kdy bude konec?“

Tak plní se zvolna mysl otázkami a člověk na vysokém stupni vzdělanostním přiznati si musí, že všechno vědění vede jej k otázkám často tak podivuhodným a tajemným, že si na ně rozum jeho ani odpověděti netroufá, a že ten jeho svět, jak se jeví vědoucímu, jest tisíckráté zázračnějším a tisíckráté tajemnějším, než onen maličký svět prostého dítěte přírody naplněný skřítky, vlami a jinými duchy dobrými i zlými. A k tomuto světu hmotnému přistupuje ještě svět duševních hodnot, ještě méně snadno pochopitelný a ještě tíže zbadatelný, než je svět hodnot hmotných.

Ký div, že největší duchové ku konci svého života oddávají se mysticismu, ký div, že i základní poučky a theorie, na nichž zbudována jest naše nejreálnější věda fyzika a chemie, operují s pojmy právě tak málo pochopitelnými jako jsou pojmy theologické. Či snad existence atomu a elektronu jest smysly našimi lépe vnímatelná, než sbory kúrů andělských? Jest snadno pochopitelnější prostému rozumu, že molekuly jsou současně nedělitelné (fysikálně) a dělitelné (chemicky), anebo že atomy jsou současně absolutně pružné a i absolutně nepružné, než že jest jeden bůh ve třech osobách?

Všude, kam jen pohledneme, jest tajemství, jest mystično. Toto tajemno, toto mystično bylo odevždy záchranou člověka před bludy jeho rozumu, bylo jeho zbraní v boji, ať šlechtetném, ať proti dobru a světlu. Stejně inkvisice jako svobodné zednářství se obetkávalo závojem tajemna, a po každém věku materialistickém přichází vláda mystična. Tajemné dorozumívání mezi stejně smýšlejícími hrálo po této stránce vždy důležitou úlohu a samotný vynález písma děkuje za svůj vznik snaze sdělití myšlenku nějakou nepřimo. Jest známo, že divoši i dnes pokládají písmo za zázračný prostředek sloužící k přenášení myšlenek. Dnes, kdy mezi lidmi vzdělanými vešlo písmo ve všeobecnou známost, jest potřebí všelijakých složitých prostředků jiných k tajnému přenášení myšlenek, a tak vznikla všelijaká písma tajná. O soustavách tajných písem existuje celá literatura a přicházejí tu nejpodivnější myšlenky k platnosti. Tak na příklad se na prkénko dřevěné navine pozorně provaz, tak aby jedno vinutí přišlo těsně vedle druhého. Na plochu provazovou tím vzniklou napíše se krátká zpráva. Potom se provaz rozvine a odešle. Zprávu může přečísti jen osoba, která má prkénko stejných rozměrů, na které si provaz opět pozorně navine. Nehledě k takovýmto zvláštnostem, při nichž samotná písma se rozlámou na drobký, se všeobecně tajná písma třídí na tajopisy chemické, kde písmo neviditelné stane se viditelným působením určitých chemikálií a tajopisy šifrované, při nichž sice písmo je viditelné, ale srozumitelné jen zasvěcenci, znajícímu klíč k řešení písma potřebný.

Písem takových užívají všeobecně diplomaté a pak lidé štítlí se světla. Tuláci mají vedle zvláštní tulácké hantýrky také

tajná znamení, jimiž navzájem se upozorňují na domy, kde lze se nadíti almužny, kde je kousavý pes, kde rameno spravedlnosti i na jiné více nebo méně pro ně užitečné věci.

Jest patrné, že náš Miguel, o něhož již delší dobu jsme se nestarali, byl v těchto vědách výborným znalcem a že část těchto vědomostí, pokud to ovšem za dobré uznal, sdělil také novému pánu, k němuž do služeb vstoupil.

Proto se nebudeme diviti, když spatřujeme Browna, jenž právě obdržel dopis opatřený tajnou značkou Miguelovou, která pouze záležela v tom, že známka na psaní byla na určitém místě a v určitém směru přilepena, jak spěšně odchází do svého pokoje, v němž opatrně dvěře za sebou zamyká.

Přistoupil ke stolu a vyňal z kapsy dopis, jehož obálku pečlivě prozkoumal. Opět jej uschoval, načež přistoupil ke dveřím a přesvědčil se, jsou-li dobře zamčeny, pak zatáhl záclony okenní a konečně usedl.

Vyňal znovu dopis a pozorně jej nožem otevřel. Ale čím dále četl, tím více se prodlužovala tvář jeho, až jej na konec se zaklením rozzlobeně odhodil.

Dopis zněl takto:

Velectěný Pane!

Za příležitosti vašeho svátku dovoluji si Vám uctivě přátí. Zlato a stříbro nechť plní vždy měšec váš a prosím, abyste nějakým obnosem vzpomněl na svého věrného sluhu

Pedra.

Keweenaw číslo 15.

Brown zaklel a uhodil pěstí do stolu.

„Lump“, protlačil mezi zuby. Vzal dopis do ruky a přiblížil se s ním k roztopenému krbu. Coś jako výčitky svědomí se mu ozvalo v duši. S jakým to člověkem se spojoval, aby uškodil svému někdejšímu příteli. Tak hluboko klesl, že málem sám by se dostal do klepet nenasytného vydřiducha. Chlap, který byl zlým duchem jeho rodiny, jak zemřelá matka říkávala, nyní chce i z něho těžiti,* a neostýchá se takovýmto způsobem to činiti.

Každý člověk má svou slabou stránku a slabá stránka Brownova byla velká nenasytná touha po penězích. Byla to patrně reakce na utrácení jeho otce. A nyní přichází jiný, který chce z něho, z Browna, těžit. Proto se v něm ozvaly výčitky svědomí. Uvažoval jako dobrý obchodník vždy uvažovati musí, zda celá věc za to stojí, zda ztráta nebude větší než zisk. Věděl přece, že je Miguel darebák, ale spoléhal na jeho slabou stránku, za níž počítal jeho oddanost k Brownově rodině. A byl by se v něm tak přepočítal! Hleděl upřeně na lístek již zmačkaný, jakoby z něho chtěl vyčísti myšlenky odesílatelovy, dříve než jej spálí na ohni krbu. Za ním planul plamen kreslicí na stěnu za Brownem dlouhé kmitající se stíny. Písmo jevílo se jako transparent zlatožlutý, na němž každá písmena vystupovala jako černá silhouetta. Pojednou Brown vykřikl. Mezi řádky černými počaly se jevit řádky nové, písmo další, jako by bylo odpovědí na otázku, kterou si před chvílí kladl. Obraznost vykouzila před zrakem jeho, umdleným hleděním do ohně, hlavu s vlasy ryšavými s jedním okem líšácky mrkajícím, zatím co druhé neurčitě do dálky hledělo.

„Zatrapený tajnústkář“, zlobil se, ale ne již tak doopravdy jako před tím, „málem bych mu byl křivdil“.

Jako větrem sfouknuty, zmizely všechny výčitky svědomí, zmizely i všechny dobré úmysly, jestliže pro nějaké v hlavě jeho bylo místo. Nyní teprve si vzpomněl, že mu při rozloučení dal Miguel jakýsi zápisník do ruky, řka mu, že to jsou zápisky o tajných písmech a žádaje ho, aby jej bedlivě přečetl. Ano, tak jest, tento tajnústkář si umínil podávati mu své zprávy tajemným písmem psané a kdo ví, ne-li šifrované. O tomto psaní již nyní věděl, že psáno jest chloridem kobaltnatým, který s vodou jsa sloučen, tvoří růžové krystaly, které se dobře ve vodě rozpouštějí. Tím roztokem psaný dopis jest bezbarvý a proto neviditelný. Když se takové písmo nahřeje, sůl ztratí vodu a růžové krystaly promění se v temně modrou sloučeninu bezvodou, písmo stane se viditelným. Vychladne-li, přibere sůl opět ze vzduchu vlhkost, zrůžoví a písmo zmizí. To ovšem dobře věděl Brown ze školy a proto se nezajímal mnoho o sešitek Miguelův, nechávaje jeho prohlédnutí na dobu pozdější. A teď by celou jeho, možná cennou

zprávu byl hodil prostě do ohně, zapomenuv v té chvíli, že mezi písmem lhotejného obsahu se může nacházeti ještě jiná zpráva, psaná písmem chemickým.

Opatrně narovnal a uhladil lístek již napolo zmačkaný, a nahřívaje jej pečlivě četl písmo teplem vznikající, ale ať četl, jak četl, obsahu porozuměti nedovedl.

Stálaf před jeho zrakem následující nesmyslná zpráva:

„On otvírá Alexjevič z felčara Josef X na kox foukat zas mufti a jizbu i kox zanesme i samum a mumii za bruto slib Prokop gibbon pere zvon na kaftan on zpychnuv by svatba u Korfu a elefant ať brouk bzučl rýma sepii dá Barbora by ušil turban ba a zahojil roh . Januar ryl buxbaum i hvězd voje a Kochba v harfu křfs.“

Vyjeven hleděl chvíli Brown na dopis a myslil v první chvíli, že se Miguel zbláznil. Brzy však se uspokojil a tu počal litovati, že poznámkám, jež mu tento dal do ruky, nevěnoval dosud větší péče. Chtě nechtě, musil se nyní podrobiti studiu poznámek těch. Nebyly dokonce tak suché a nechutné, jak se zprvu domníval a našel tam záhy ledajakou zajímavou věc. Byl tu krátký seznam sympatetických inkoustů k hotovení chemických písem, dověděl se, že krom solí kobaltnatých a nikelnatých nebo amoniakem vyvolatelných solí měďnatých stačí často i roztok cukerný neb i šťáva z cibule. Brzy připadl i na podrobně sepsaný návod, jak řešiti tajný dopis. Dočetl se, že má bedlivě prohlídce podrobiti i obálku, po případě odlepiti známku poštovní. Učinil to ihned a zpozoroval, že pod ní jest napsána značka Co, značka kobaltu, jehož solí bylo napsáno písmo. To mu tedy nepovědělo nic nového. To již uhádl sám, že jest dopis psán solucí kobaltovou. To mu však nepodalo klíče k rozřešení tajemné zprávy.

Vzal tedy poznámky do ruky a prohlížel je dále. „V dopise třeba dáti pozor, není-li tam číslo nějaké, jež by mohlo býti šifrou k rozřešení tajopisu.“ Pravda, v dopise jest udáno číslo 15 jako číslo domu. S tím již dovede pracovat.

Napsal rychle abecedu a pod každé písmeno napsal písmeno o 1 nižší a pod to písmenu o 5 písmen nižší. Dostal tím následující tabulku:

a b c d e f g h c h i j k l m n o p r s t u v x y z
 z a b c d e f g h c h i j k l m n o p r s t u v x y
 u v x y z a b c d e f g h c h i j k l m n o p r s t

Pomocí této tabulky mohl pak čísti zprávu v případě, že číslo 15 bylo šifrou, tím že pod každou písmenu zprávy položil jednu z těch dvou číslic v tomto pořadí:

On otlvrá Alexjevič
 15 151515 151515151 atd.

A pak dle tabulky bylo nutno čísti místo písmeny v řádce první písmenu v řádce druhé neb třetí. Místo o čel v druhé řádce tabulky písmenu pod o napsanou, tedy n, místo n písmenu třetí řádky i atd. Vznikla tím tato písmena:

N i n n u e p u z h d r i z u e b atd.

tedy nesmysl ještě větší prvního.

Nebyl na správné cestě. Vzal znovu poznámky do ruky a četl. Předem nutno ze zprávy vyloučiti písmeny tam nahodile vložené, k čemuž může číslo taktéž poskytnouti klíče, neboť udává, kolikátá písmena nutno čísti.*

„Ah, tak jest to tedy!“

Zkusil nyní z celé zprávy pouze každé první a páté písmeno vypsati.

Povstal tím tento kryptogram, pod nějž napsal hned šifru:

O i r x j z f r a f x x f t x f t z b x z m e u m i i
 1 5 1 5 1 5 1 5 1 5 1 5 1 5 1 5 1 5 1 5 1 5 1 5 1 5 1 5 1 5 1 5 1

u t b p p g p e o n f t z t v b t b r f e f t b b z y m i i
 5 1 5 1 5 1 5 1 5 1 5 1 5 1 5 1 5 1 5 1 5 1 5 1 5 1 5 1 5 1 5 1 5 1

r b y u u r a a o j h j r r x b h v o j c h b r f s.
 5 1 5 1 5 1 5 1 5 1 5 1 5 1 5 1 5 1 5 1 5 1 5 1 5 1 5 1 5 1 5 1 5 1

Když pak nahradil písmeny fingované dle klíče abecedního a oddělil náležitě slova a věty, mohl čísti tuto zprávu:

Nepřítel zavřen ve starých dolech. Osvobozen. Má stopa nalezena. Vyslechl a stopu zničil. Pracuji dále. M.

Brown si oddechl. Byl to perný kus práce vyčíslení dopis. Ale v hloubi duše měl radost, že se mu to podařilo, asi takovou, jakou má dítě z nové hračky. Ale nyní jal se přemýšlet o obsahu listu.

„Proč Miguel zavíral Grenna do starých dolů? Věděl sice, že byl ničema, jenž zločinu se neštilil, ale musil mít přece nějakou příčinu k činu tak hanebnému. Již není pochyby. Greén asi již stoupl značně v přízni krásné dívky, a Miguel, ta věrná duše, pokusil se o to, odstraniti jej s pole. Jest tedy nejvyšší čas vzhopiti se k činu. Však on Brown zde také nazahálel. Sám osud vedl jeho kroky. Ještě jen krátkého času potřebuje a bude moci předstoupiti před ni a před jejího otce nikoli jako poslední úředníček závodu, jakým by byl zůstal v dolech keweenowských, nýbrž jako zástupce mocné firmy, jako representant společnosti konkurující, bude moci vyložit, jaký zisk by z toho plynul, kdyby obě společnosti se sloučily, a bude krátce hrdinou dne. Která dívka pak odolá muži, jenž tak vysoko stojí v očích svého okolí. Což na tom, že pracuje s listinami padělanými, což na tom, že plné moci si napsal sám. Což na tom, že ve skutečnosti jest vyslán společností za účelem mnohem podružnějším. Nepodaří-li se, co zamýšlel, totiž sloučení obou společností, nedozví se o tom nikdo, že on prostředkoval na svou pěst, a podaří-li se to, kdož by jej káral, že pro svou společnost získal výhody. Dnes jest neznámý a nikdo by mu pinou moc nesvěřil, pak bude člověkem, jež provází zdar, pak se nikdo ani nebude ptát na takovou hloupost, jakou jest falešná plná moc v rukou muže mocného.

Jen musí teď ještě připraviti na to dívku, již chce všechnu svou moc a slávu složit k nohám.

On ale nepřijde k ní jako chudý neznámý úředníček, on přijíti chce jako princ z pohádky. Psát přímo dopis, který by mohl čísti její otec, její teta, to jistě by nepůsobilo na mysl romantické dívky (a kdož by pochyboval, že dívka tak luzná jest povah romantických). On napíše dopis, který se jí musí dostat cestou neobyčejnou, o to se postará již jeho sluha.

Pak napsal Angele dlouhý dopis, který prošpikoval sladkostmi všeho druhu. Nazýval Angelu světicí, andělem a prosil ji, by jí

směl dopisovati. Ode dne, kdy v divadle po prvé ji spatřil, stále na ni myslí, a byl by nad míru nešťasten, kdyby se mu od ní nedostalo odpovědi laskavé. Psal to jako slohovou úlohu, kterou by se mělo vyličití, jak by asi středověký rytíř byl psal dámě svého srdce.

Pak zamilovaný gentleman uzavřel dopis do obálky s připsáním svému sluhovi, v němž mu přikázal, aby dopis nenápadně doručil slečně Angele Smithové. Věděl, že více psátí nemusí, a jestliže kdo je s to učiniti z poselství afferu tajuplnou, jest to zajisté jeho sluha. Věděl, že tento tajuplný duch služebný byl by nejvýš nešťasten, kdyby se mu nařídilo, aby přímo došel tam a tam a učinil tu a tu určitou věc.

Jak nahoře již bylo pověděno, máme v sobě každý porci obrazotvornosti a milujeme tajemno.

Tato touha jest snadno vysvětlitelná jak u prostého dítěte přírody, tak u ducha zkoumajícího hranice lidského poznání. Jsou však lidé, jichž mysl jest k vnímání všeho tajemného tak naladěna, jako resonátor nebo struna jest naladěna a odpovídá na určitý tón. A k takovým lidem náležel také Brownův sluha Miguel.

18. CENA ZA HRU.

U pana Normana Smitha byli všichni shromážděni u velkého stolu v salonu. Vidíte zde kromě domácích lidí i naše tři přátelé Harta, Greena a Gartlana. Na stole leží nová, velká šachovnice o 144 polích ozdobně malovaná Hartem. Byla to práce jeho soukromné ple, a přinesl ji dnes, aby na ní mohl Green vyložit základy nové hry. Ničím více nemohl se zavděčiti pánům Smithům, kteří, jak nám již známo, byli všichni horlivými šachisty a zajímají se také o všechny novinky na tomto poli. Znalí zajisté dobře i šach prostorový, hraný současně na čtyřech až osmi šachovnicích nad sebou postavených, znalí i teorii šachů mnohodomensionálních, ale nového šachu hraného našimi čtyřmi přátely dosud nepoznali.

Teď stáli kol stolu a obdivovali se malovanému rámu, na němž znázorněny byly ozdobně celé dějiny zajímavé této hry a naslouchali výkladu Hartovu, který vysvětloval, co která z postav a scen tu zobrazených znamená,

„Zde uprostřed“, pravil, „zobrazil jsem onoho krále, o němž praví Firdussi, že slíbil vyplnit každé přání tomu, kdo by jeho lehkomyšlného syna napravil, a naučil jej řádnému řízení záležitostí státních. Zde před králem stojí onen mudřec, jenž k tomu cíli vymyslel královnu her, šach. Za králem stojí mladý princ a patř dychtivě na novou hru, na níž v podobě hraček se nacházejí zpodobeni všichni poddaní jeho. Vidí tu krále samého,

vidí velkého vezíra, po stranách jejich stojí vůdcové vojsk na slonech, dále obrnění jezdci a na samých krajích nedobytné pevnosti. A v předu všechen lid pěší. Naproti jiný šik nepřátelský, oba šiky hotovy utkati se v důmyslné nekrvavé seči. Učenec vykládá pravidla hry a na dotaz králův, jakou si přeje odměnu za velkou myšlenku svou, žádá na každé ze 64 polí šachovnice trochu obilí, a to na první 1 zrnko, na druhé 2 a na každé následující pole dvakrát tolik zrnků jako na pole předcházející. Král nechce na tak nepatrnou odměnu přistoupiti, ale když učenec jinak nedá, rozkáže přání jeho vyplniti. A tuto zpodobněni jsou nosiči, kteří v potu tváře vlekou obilí z královských sýpek. Tam v zadu lomí rukama správce královských statků, poznává, že v celém království dohromady není tolik obilí, kolik ho žádá chytrý vynálezce. Tuto na druhém kraji jest opět spor Indů s Peršany. Indové dávají Peršanům uhodnouti hádanku hry královské, kterou Peršané nejen že uhodnou, nýbrž i jinou podobnou hru jim překládají. A zde tento obraz líčí vynález šachu v Číně, kterážto země se také o čest tuto hlásí. Na straně čtvrté zobrazena jest hra v šachy o nevěstu, která se stala základem tolika krásných a dojemných pověstí v historii her rytířských. V rozích jest vývoj jednotlivých figur, jak z vezíra přes francouzské slovo vierge, panna, povstala k boji tak málo se hodící dáma; jak z Rocha, slovanské válečné lodi a starověké tvrze hlídané cyklopem povstala pohyblivá středověká věž válečná; jak z kentaura starověkého povstal středověký rytíř v plné zbroji a novodobý pohyblivý koník šachový; jak z indického válečného slona a z mytického dvojrožce povstal alfion, středověký biskup s čípatou čepicí, a novodobý poslíček, běhoun. Jen král ve své velebnosti a pěšák ve své prostotě zůstali věrni původnímu určení. Leč i oni pozbyli mnoho ze své původní divokosti. Jako král nakražuje svého vezíra, vůdce vojsk, něžnou chotí svou, královnou, tak i pěšec zaměňuje meč v rádo a stává se klidným poddaným, sedlákem, vzdělávajícím půdu, a tvořícím základy blahobytu celé říše. Zápolení krvavé stává se pak bojem nekrvavým, zápasem duchů o přednost v říši hodnot duševních.“

Tak a podobně vykládal nadšený malíř hlásaje myšlenky, které již tolikráte byl se svými přátely promyslíl a prodebatoval.

A posluchači jeho tiše naslouchali, podivujíce se krásnému a pečlivému provedení všech těchto dějů a postav na rámci nové hry šachové. Krásné oči Angeliny s obdivem patřily na mladého umělce právě tak jako tehda po prvé, když se jim představoval a rozvíjel svůj plán učební pro krásnou dívku.

Po výkladu Hartové o rámu, na jehož vlnadách oči přítomných ještě se pásly, předstoupil Green podávaje výklad k nové, jím samým vymyšlené hře. Poukázal k tomu, že myšlenka hrát ve čtyřech sama není ničím novým, protože již starý indický šach hrán byl čtyřmi hráči na obyčejné šachovnici osmiřadě, ale každý hráč měl jen čtyři figury a čtyři sedláky, jimiž obsadil rohy šachovnice. Dáma scházela a vedle krále byl tu jen koník, slon, pozdější běhoun, a roch, pozdější věž. Běhoun směl jen skákat na třetí pole, takže tato hra byla i proti nynějšímu dvojšachu hrou chudičkou. Nový čtyřšach operuje však s dvojnásobným počtem figur než šach obyčejný a potřebuje následkem toho také dvojnásobného počtu polí. Na nové velké šachovnici jest těchto polí ještě více a proto není obavy, že pole se ucpou, jak se někdy stává nezkušeným hráčům na šachu obyčejném. Krom toho tomu napomáhá velká pohyblivost sedláků, kteří se smějí pohybovat vedle svých obyčejných tahů také na pravo a na levo. Krom tohoto tahu, cizího šachu obyčejnému, všechny ostatní tahy konají se jako na šachovnici obyčejné. V pravidlech jsou ovšem některé odchylky. Tak v nové hře může býti za určitých okolností i král vzat, a hra skončí, když oba králové jedné strany mají mat, nebo jsou vzati.*)

Všichni členové rodiny Smithovy, všichni náruživí šachisté, naslouchali pozorně a sotva se mohli dočkati, až spatří hru v praxi provedenu. To byla hra po chuti pana Olivera. Tu mohl pan Georg býti kibicem i hráčem současně a nemusil ani vyměňovati svou hru za hru cizí. A problémy šachové se staly ještě složitějšími. Tu nemohl jednotlivec spoléhati jen na sebe, nýbrž mohl, ba musil bráti zřetel i k vojům spojeneckým. Jednak věděl, že mohl spoléhati na jejich pomoc, jednak však musil počítati s pohromami, které mohly potkati druha a musil se snažiti, aby mu pomohl. To byly ale myšlenky, které byly vlastními pánům Smithům, známým v celém svém okolí svou lidumilností.

*) Popis tohoto čtyřšachu vydal Šolc ve spisu Lešek: Čtyřšach.

Také organizační talent všech tří továrenníků, zvláště páně Normanův došel v této hře uspokojení. Strategie řádu nižšího, jaká se jeví v šachu obyčejném nahrazena byla strategií řádu vyššího. Dvě armády, navzájem si pomáhající tu stály proti dvěma armádám jiným. Zatím co jedna prováděla útok zdánlivý, mohla se druhá připravovati k útoku skutečnému. I v panu řiditeli Whiteovi, jenž se zatím dostavil na návštěvu se svými dcerami, oživily se jeho vzpomínky vojenské. Ač jej dle jeho vystupování vůči manželce nikdo nepokládal za velkého hrdinu, přece rádi poslouchali jeho líčení, jak se svým šikem dobyl na nepřítelích jistého hřbitova pevně obsazeného přesilou. Když líčil, jak s revolverem v ruce nutil již bázní zlomené vojáky vlastní, aby znovu a znovu k útoku hnali, tu dámy úzkostlivě hleděly na starého pána, který v okamžicích takových mívával tvářnost lidojeda z pohádky, jenž chystá se snísti dobře vykrmené malé děti. A on sám, starý pan řiditel, byl pevně přesvědčen, že tehdy v dobách svého mládí byl skutečně velkým hrdinou. Tehdy ovšem ještě nebylo paní Dory, před níž by se byl musil strachovati. Také dnes jí zde není. Ona nemiluje klučných společností, a netají se tím nikomu. Tak si zvykli již lidé přání její respektovati a nikdo jí na návštěvu nezve. Proto jest pan White dnes bezpečen a proto více než kdy jindy oživily vzpomínky jeho na dobu, kdy ještě mohl dělati co chtěl a kdy nebyl nikomu povinen klásti účty ze svých činů.

K dobrému rozměru páně Whiteovu značně přispěla výborná svačina, ku které se domácí i hosté odebrali dříve, než se měla sehrát ona zajímavá zahajovací partie šachová.

Po svačině sehráli naši tři přátelé s panem Normanem krátkou partii zahajovací, kterou již před tím měli promyšlenou a po ní zasedli pánové Oliver, Georg, White a Gartlan k novému šachu. Hart bavil se s dámami a pan Norman rozmlouval s Greenem o jeho vynálezu.

„Jste bystrá hlava, pane inženýre“ řekl, „šach takto hraný jest skutečně zajímavější než šach obyčejný.“

„Myslím, že věc nějakou zlepšiti není tak velkou zásluhou jako poprvé ji do světa postavití,“ odvětil skromně Green.

„Vždyť i prvý vynálezce není ve skutečnosti prvním, který myšlenku pojal,“ odporoval mu pan Norman. „I on buduje na myšlenkách svých předchůdců. Dosti na tom, že tisíce let se hrál šach s malými toliko změnami tak, jak se hraje dosud, kdežto vaším zkokonalením vkročí asi do nového stadia vývojového.“

„Ovšem i šach ve dvou se bude hrát stále, ba snad i hojněji než dosavade.“

„Toho nepopírám, ale myšlenka čeliti šachem hrám karetním ve čtyřech je skutečně dobrá.“

„Ovšem nemožu popřít, že při hrách karetních jest tu vedle společenskosti jejich ještě jeden moment, s nímž nutno počítati. Jest to lidská vášnivost a naděje na snadnou výhru, která svádí lidi ke hře. V tom ohledu ovšem šach s kartami nikdy konkurovati nebude a zůstane vždy hrou, která vychovává v člověku pudy ušlechtilé a nikoli takovou, která hoví nízkým vášním.“

„Souhlasím s vámi, příteli, a myslím také, že kdyby se podařilo rozšířiti šach vlivem nové myšlenky vaší tak, jako jest na příklad rozšířeno čínské Go, mohl by se státi mocnou zbraní proti různým hrám karetním, při nichž lidé z dlouhé chvíle utrácejí své jmění a své štěstí, a stávají se nikoli lepšími, nýbrž horšími.“

„Jsem velice rozradostněn, že v osobě vaší se dostává našim myšlenkám tak mocného protektora a prosím, abyste nám zackoval i nadále vzácnou přízeň svou.“

„O tom můžete býti ujištěn, ale aby tato pomoc nezůstala jen na papíře a proměnila se v hodnotu obchodní, sděluji vám, že jsem měl v úmyslu vypsati cenu 10.000 dollarů na zdokonalení hry šachové, v tom smyslu, aby mohlo ji hrát několik osob současně. Vy jste problém ten rozřešil a proto vám připadá cena ta. A pan Hart si také zasloužil za krásný rám svůj, který závodí s Homerovským štítem Achillovým, zvláštní ceny umělecké.“

„Jak vám mám děkovati, pane Smitke, za velkodušný dar váš! zvolal rozradostněn Green.“

„Děkujte sobě a svému vtípu. Snad se také můžete trochu poděkovati tam té pokusitelce, která mi nedala pokoje, až jsem myšlenku tu uvedl ve skutek.“

„Musíš, to tatínku, na mne prozraditi?“ a blesk z krásných chrpových očí stihl usmívajícím se otce.

„Tedy ona to byla“ pomyslí si Green, a slovy oddanými tlumočil jí svou vděčnost. Srdce jeho v naději blahé se zachvělo. Toť přece očividný důkaz přízně. Tento den byl jeho nejšťastnějším dnem v Keweenaw.

„Nechte díky, mladý příteli, vždyť dobře vím,“ opáčil pan Smith, „že i v závodu jste na svém místě a že nemohou proti vám ničeňo svést, třebaže kamarádíte se starým Robinsonem“.

Poslední slova dodal tiše, aby nezaletla k uším řiditelových.

„A konám tím snad něco zlého?“ opáčil rovněž tiše Green.

„Nikoli, příteli, nekonáte. Pokládám jej sám za muže velmi duchaplného a velmi řádného. Ale není příliš oblíben u úřednictva zdejších závodů, a kdo se veřejně dává na jeho stranu, činí si nepřátele u některých pánů, proti nimž ani já sám ničeňo nepořídím.“

„Promiňte, pane Smithu, ale domnívám se, že jest mou soukromou věcí, s kým zacházím a s kým nikoli, zvláště když závod nebéře tím nijaké škody.“

„Ani toho nepopírám. Sám inženýra Robinsona málo znám. Jest podivín, samotář a velice se divím, že se s vámi tak brzo po vašem příchodu spřátelil. Víím, že tvrdí, že má nějaké vynálezy a že je již předložil také k prozkoumání závodu, žádaje ale předem velké sumy a velká práva, na kteréžto požadavky správa dolů přistoupiti nemohla. Ostatně jej pokládají za jakéhosi vynálezce toho druhu, jako jsou nesčetní vynálezci různých perpetuál a podobných jim strojů.“

„Čímž se mu ovšem velice křivdí“, vpadl do řeči mladý muž.

Potom vyprávěl Green panu Normanu vše, co o životě Robinsonově mu bylo známo i co věděl o jeho snahách.

„Jedinou jeho touhou by bylo konati pokusy, k čemuž by bylo potřebí dosíci práva na to od společnosti na místech, kde se nepracuje, třeba ve starých dolech našich závodů.“

„Slyšel jsem již jednou, že takovou žádost podal, ale nevím, jak byla vyřízena. Po tom, co jste mi vypravoval, soudím, že

byla odmrštěna. Nezajímal jsem se tehdy o tu věc a protože jsem byl právě na cestách se svou rodinou, zapomněl jsem na to docela. Teprve nyní si opět vzpomínám, a má-li se to tak, jak pravíte, nebudu váhati své slovo ve prospěch Robinsonův položití a doufám, že mé slovo dosud něco váží, třeba že jsem se v poslední době obchodu již poněkud vzdálil.“

Tu pánové hrající šach volali právě Greena, aby rozhodl otázku, smí-li se bráti tah zpět.

„V té věci,“ odvětil Green, „jsem se poněkud odchýlil od přísných pravidel moderního šachu. Stanovil jsem u této nové hry, že s dovolením protivníkovým se smí každý tah bráti zpět, pokud ještě protivník netáhl. Vedly mne k tomu dva důvody.

Předně jsem se chtěl vyhnouti oné námitce, dle níž ten hráč nutně prohrává, který něco přehlédne, takže, jak říkají protivníci šachu, nevyhrává hráč důmyslnější, nýbrž hráč opatrnější a pozornější, což ovšem závisí na okamžité náladě.

A za druhé, chci, aby hra zůstala hrou a neměnila se ve vážné zaměstnání. Chtí-li profesionálové hru pokládati za práci, protože jí vydělávají peníze, nelze nic proti tomu mlti, leda, že možno se tázati, stojí-li hra, byť sebe duchaplnější za to, aby se jí obětoval celý život. Ale člověk, který usedá ke hře, aby odpočinul po své práci a aby touto příjemnou změnou čerpal sílu a chuť k práci nové, chce se bavit a nikoli pracovat a tento průměrný člověk, který zajisté tvoří velkou většinu hráčů šachu, má právo žádat, aby se mu poskytnulo ve hře více volnosti“.

Když hráči partii svou skončili, gratulovali našim přátelům k získaným cenám a i pan White to činil, ač s obličejem sladkokysejším.

„Co se člověk nadře,“ myslil, „než si pár dolarů uspoří a tu takový zelený mladíček vymyslí si hračku a ten druhý — mazal — na to párkrát mázne šítkou a shrábnou pěknou okrouhlou sumičku. Já vím, že to ti větroplachové rozhodí do světa, jen se po tom zapráší. Kdybych já to dostal, uložil bych to, a za rok bych měl . . .“ Starý pán se zamyslel počítaje, kolik by mu obnos ten vynesl na úroky z úroků za deset let, kolik do pravděpodobné doby jeho úmrtí tak, že docela zapomněl na

své okolí. Teprve byl vyrušen, když Dora za ruku jej vzala se slovy: „Tatínku, musíme domů, již všichni se loučí.“

Tu vydechl ze sebe:

„Sedmnáct tisíc osm set třicet dva dollary, třicet dva a pátí centu.“

Dora se jen slabě usmála, protože znala dobře vášeň svého otce.

Hermína loučíc se s Greenem prostořece proslovila:

„Ale řekněte mi, pane inženýre, co si s tolika penězi počnete? Já bych si za to koupila zvěřinec. Mám tuze ráda zvířata a nejraději opice, protože jsou tolik podobny lidem. Celý den bych se s nimi honila. Co pak si vy koupíte? Prosim vás, povězte.“

„Já si zvěřinec nekoupím“, řekl s úsměvem Green.

„A co si tedy za ně koupíte?“

„Nic.“

„Nic? To jich tedy nepotřebujete.“

„Přece, hodlám s nimi pracovat.“

„Ah, to je roztomilé od vás, já také tak ráda pracuji.“

„A co pracujete?“

„Studuji literaturu.“

„Tedy čtete?“

„Čtu, a to jest zajisté velmi vážná práce. Představte si, že čtu básně některého z moderních básníků, že vmyslím se v jeho duševní stav, když stoupá po žebříku šilenství, balancuje s tyčí rozumu vzhůru k azurným výšinám a že s ním vrhám se střemhlav do prázdnoty prostoru světového, abych jako hvězda vzplála na blankytu a pak se roztránila na miliony duševních atomů. O jak krásné jest býti básníkem, jak krásné jest sledovati takového velkého muže na jeho cestách. Jste také básníkem? Prosim vás, řekněte, že jste. Udělejte mi to k vůli. Já básníky přímo zbožňuji a moci mi uvít s některým takovým velkým duchem, který více díl na hvězdách než na zemi musí býti báječným požitkem. Vidíte, že jste básníkem!“

„V tom ohledu se slečno musíte obrátit na mého přítele Harta“, řekl suše Green. „Já dosud žádné básně nespáchal.“

„Ale jděte, skutečně?“ zvolala Hermína a jako šipka se zavěsila na ubohého malíře.

Zatím přistoupila Angela ke Greenovi a tiše pravila:

„Zaslechla jsem, že chcete s penězi své ceny pracovat.“

„Ano chci s nimi pracovat,“ odvětil Green.

„Abyste měl více?“

„Abych jich měl více.“

„Tedy také již stůněte onou horečkou po dolaru, která nám bere nejlepší síly pracovní v Unii?“

„Nikoli, slečno, nechci peněz pro sebe, nýbrž pro dívku, která jest královnou mých snů, a od které mne dělí hradba dollarová. Tu kradbu musím stéci třeba za cenu vlastního života.“

„A má vás ona také ráda?“

„To kdybych věděl, mnoho bych za to dal.“

„Tož proč se jí nezeptáte?“

„Smím?“

„Bože, jak já bych vám to měla dovolovat, nebo zodpovídat.“

V tom okamžiku byla rozmluva jejich přerušena a Green si vyčítal cestou k domovu, proč si nedodal odvahy a nepromluvil určitěji. Celá rozmluva znovu a znovu mu na mysli tanula a on na ni v mysli odpovídal jinak než tam, v přítomnosti dívky milované. Vyčítal si, že se choval nesprávně a byl celý rozmrzelý. A což kdyby byl tušil, že Angela mu rozuměla a že sama se přičinila o to, aby nemohl domluviti. Kdyby byl tušil, že rty její zašeptaly slova „Ubohý hochu!“

Z myšlenek vytrhl jej Hart, který za ním přispěchal.

„Prosím tě, mistře, co ti to napadlo, prozradit na mne slečně Hermině, že někdy básním?“

„Jednal jsem v sebeobraně,“ usmál se Green.

„Ale nešlechetně!“ řekl Hart.

19. PRÁCE VE STARÝCH DOLECH.

Green a Hart doprovázeli Gartlana k nádraží.

„Tobě se podařilo pro Robinsona vymoci to, po čem tak dlouho marně se snažil?“ promluvil Gartlan obrátiv se ke Greenovi.

„Doufám, že vnesu tím trochu světla do chmurného jeho života.“

„Vzpomněl jsi při tom na někdejší naše myšlenky o využitkování tepla zemského?“

„Jakž bych mohl zapomenouti!“

„Snad bys se zde nechtěl pokusit o praktické řešení?“

„Proč ne. Zde spíše než kdekoli jinde.“

„Proč zde spíše?“

„Během několika hodin, co jsem byl zavřen ve starých dolech jsem učinil zvláštní objev.“

„Cos pozoroval?“

„Nalezl jsem místo, které jest značně teplejší, než jeho okolí.“

„A to je vše? ptal se s údivem Hart.

„Ano“ řekl Green „a to mne vedlo na myšlenku, zkoumati později chodby k straně té vedoucí a tu jsem objevil, že na některých místech prosakovala teplá voda.“

„Snad nechceš tu založiti lázně!“ zvolal Hart.

„A proč ne? Kdyby poskytly kapitálu k dalším pracem v dolech. Peněz nemůžeme mít k tomu účelu nikdy dost.“

„Jsi odhodlaný muž,“ řekl Gartlan, „a takových jest třeba k podniku, jaký zamýšlíš.“

„Ale já věci ještě dosti nerozumím“, namítl Hart, „vím jen, že jste často rokovali o věci té, a že se vám jedná při tom o využití tepla naší planety.“

„Ano, dovol, abych ti věc vyložil,“ odvětil Gartlan. „Ty víš, že geologové, to jest lidé, kteří by rádi prozkoumali zemi, po níž chodíme, a kteří posud znají pouze slaboučkou její šupinu, pozorovali, že čím hloub do země vnikáme, tím větší teplotu pocítujeme. Měřením bylo zjištěno, že asi na každých 33 metrů se zvýší teplota o jeden stupeň. Proto ona délka 33 metrů, která ostatně na různých místech jest o něco větší nebo o něco menší, byla nazvána „Geothermický stupeň.“ Dle toho by v hloubce 330 metrů musila býti teplota o 10 stupňů vyšší, v hloubce 1000 m o 30 stupňů, v hloubi 3300 m o 100 stupňů a v hloubi 10000 metrů o 300 stupňů vyšší než na povrchu. Je-li tomu tak, jest těžko říci. Mnozí mají za to, že celé nitro zemské jest žhavé, a že pevná kůra zemská jest poměrně jen tak tenká, jako skořápka na vejci. Jiní se opět domnívají, že v nitru zemském jsou jen jednotlivá střediska žhavá a tekutá. Jiní opět vypočítali, že účinkem obrovských tlaků v nitru zemském nastávajících všechny hmoty, byť sebe tužší se musí proměnit v jakousi hmotu polotekutou, jako teče tuhé olovo, když je protlačujeme účinkem hydraulického tlaku úzkými otvory. Více geologové pověděti neumějí, protože dosud nikdo tak hluboko nesesestoupil, a protože dalekohled, který by pronikal vrstvami zemskými dosud vynalezen nebyl. Proto víme o nitru naší země téněž méně, než známo jest nám o nitru některých hvězd.“

Skutečně hvězdáři, kteří pokládají zemi naši za jednu z tmavých hvězd, kroužících kol jedného z nesčetných sluncí, dovedou nám také ještě něco povědět o nitru naší planety. Jako všechny hvězdy, dovedou hvězdáři i naši hvězdu zvážití vahami nebeských zákonů a změřiti jemnými přístroji astronomickými, a tu vypočetli, že musí býti 5,6krát těžší, než by byla koule stejně veliká, celá

z vody se skládající. Krátce se říká, že hustota naší zeměkoule průměrná jest 5,6. Hustota nerostů, které tvoří povrch zemský jest však dána průměrným číslem 2,7. Z toho nutno souditi, že v nitru zemském jsou hmoty mnohem větší než na povrchu, ba i větší než číslo 5,6. Takovými hmotami jsou těžké kovy, tedy hmoty, k nimž na povrchu zemském dospíváme pouze obtížnými pochody metallurgickými. Mnozí připadli na železo, jehož hustota jest 7-8. Té domněnce by nasvědčovalo, že většina povětročů jest železných. Leč jako na meteorech se nacházejí i hmoty jiné, zvláště různé kovy, tak tomu bude i v nitru zemském. Ovšem to vše jsou jen domněnky. Naše dosavadní znalost nitra zemského jest skutečně velmi nepatrná.“

„Při tolika dolech, jimiž rozryl člověk povrch zemský v touze své po zbohatnutí?“ řekl Hart.

„Právě proto, že vedla jej touha po zbohatnutí, a nikoli touha po věděni, nelze se diviti, že práci tou získala více kapsa jeho, než jeho rozum. Ale ani tam, kde skutečně touha po věděni člověka vedla, nedostal se daleko. Příčinou jest zajisté stejně opět nikoli nesnadnost podniku, jako výdaje, které jsou každým novým metrem do hloubi větší a větší, a lidská chtivost, která má peníze jen k tomu, aby je rozmnožovala. K tomuto cíli se neštítí ani válek bratrovražedných, kdežto ke zkoumání vědeckému groše nedá. Proto dosáhla nehlubší dosud vrtaná jáma vyvrtaná ustanoveným k tomu cíli ústavem pruským pouze něco přes dva kilometry hloubky.“

„To je přece dosti značná hloubka“, odvětil Hart.

„Značná, a přece vůči našemu problému není ničím“, odtušil geolog. „Naznačím ti věc příkladem. Vezmi do ruky jablko a sloupni s něho tenoučku slupinku. Vyzvali tě, abys změnil tloušťku této slupiny, zasměješ se, že jest příliš nepatrná k měření. Ale máme přístroje, kterými úlohu tu snadnice lze provésti. A nyní si myslí mikrobi, žijícího na povrchu tohoto jablka, jenž by měl schopnosti podobné schopnostem lidským. Mikrob ten chtěl by něco zvědět o nitru své planety a zavrtal by se k tomu cíli do jedné desetiny tloušťky této slupiny. Mohl by míti správný názor o nitru svého jablka? Jak pošetile by jednal, kdyby soudil,

že celé jablko jest jen samá slupina. My máme dokonce možnost, souditi, že nitro musí býti jiné a zcela rozdílné od povrchu zemského. Téměř vše, co kol sebe spatřujeme, jest jiné na povrchu než ve svém nitru. Co jest kůži u živočicha, to jest korou u stromu, to jest blanou buněčnou u každé buňky, to je povrchovou blankou u kapky vodní. My víme z fyziky, že zákony povrchového napětí zabírají pro sebe zvláštní kapitolu. I hvězdy typu našeho slunce mají svou chromosferu odlišnou od fotosfery, a hvězdy vyhaslé typu naší zeměkoule mají atmosferu a obal vodní, kteréžto dva elementy působily a působiti musily na svůj podklad, jenž pod nimi zvolna zvětral. Vidíme to na každém nerostu, jak na povrchu účinkem atmosferič se mění, jak větrá, pokrývá se plísňemi, lišejníky, a mění svůj povrch, na němž vyrůstají zvolna hmoty organické. Tak stalo se i na tom velkém balvanu, na němž bydlíme a jehož plísň a cizopasníky sami představujeme.“

„Člověk, který se domnívá, že celé nitro naší planety jest takovou skalou, jakou jest škvára, jež tvoří naši půdu, jedná tak, jako onen mikrob, který by tvrdil, že se celé jeho jablko skládá jen ze slupky. Kdo by prozkoumal celý povrch naší planety, do hloubi 2 km, kteréžto práce dosud jsme velice vzdáleni neznal by ještě ani zdaleka slupku našeho jablka. Něco více, dovede nám sice pověděti láva vychrlená sopkami, ale ani ta nejde asi z hloubi příliš veliké. Jen tolik lze za jisto míti, že přichází z hloubi, v níž jest teplota velmi značná, když se tam i horniny taví. Jisto jest, že v nitru zemském nás očekávají velká překvapení, o nichž si my, obyvatelé povrchu jejího sotva můžeme řádnou představu učiniti. Jest pravděpodobno, že kovy, k nimž dospíváme na povrchu obtížnými pochody hutnickými, nalezli bychom v nitru zemském ve stavu původním, čistém. Ukryty tam jsou i s onou mohutnou energií chemickou, které rudám méně energetickým dodáváme ve svých ohniskách energie sluneční, jimž říkáme továrny. A přece hlavně kovy to jsou, které nám poskytují téměř veškeré moci na všemi hmotami ostatními. Kovy to jsou, jimiž přemohli jsme všechny ostatní tvory na zeměkouli a jimiž jsme se stali pány jejími. Kovem přemohli jsme zemi a přinutili ji, aby poskytla nám plodů, jichž potřebujeme

k svému životu. Kovem dláta vytvořili naši geniové v mramoru i žule, v bronzu i v oceli díla slávy nesmrtelné. Kovovými sloučeninami jsou barviva, která nanáší malíř s palety na plátno. Kovem a v kovu zbudována jsou obydlí naše i všechny podivuhodné projekty prací inženýrských. Kovem píšeme myšlenky své na blány papírové kovovými válci do tenka válené, kovem na stroji kovovém rozmožujeme tiskem myšlenky ty, aby je čísti mohli duchové od nás daleko vzdálení prostorově i časově. Kovem utkány i ušity jsou hávy halící ladně těla naše. Kovem přenášíme myšlenky své s jednoho konce světa na druhý, ať telegrafickými či telefonními dráty, ať úplně bez drátu. Kovem zachycujeme energii blesku a bráníme mu, aby neničil díla rukou našich. Kovem spoutáváme tutéž energii a nutíme ji, aby nám v noci nahražovala slunce, aby nám pracovala, s místa na místo nás v kovových domech převážela, a další spousty hmot služebními nám činila. Kov jest onen zázračný proutek, jímž nám otevřeny byly báječné poklady podzemní, jímž stali jsme se pány světa. A tohoto kovu, k němuž tak těžce dospíváme zde na povrchu, jsou útroby zemské plné, plničké. Nám ovšem nestačí kov sám, nýbrž chceme jej mít v určité formě. Ale i ta energie, již nám je potřebí k udělení té které formy hmotě, se nachází v naší zemi v množství nepřeborném. Vždyť víme, že jest země jen ohromným akumulátorem energie tepelné a energie radioaktivní, že chová v sobě hmoty cen nesmírných, a že nám jest z tohoto bohatství jen čerpati.“

„Proč ovšem pokládá Green zdejší půdu za výhodnější k počtů práce takové než místo jiné, o tom může se vyjádřiti on.“

Uposlechnuv tohoto nepřímého vyzvání Gartlanova, ujal se slova Green.

„Jak jsem se již zmínil,“ řekl, „mám za to, že jsme zde na blízkou tepelného středu, takže práce vrtací by zde nevyžadovaly tolika času a tolika energie jako na místě jiném. Nehledě k tomu, máme zde obrovské reservoiry vodní a jak známo, jest voda následkem svého vysokého specifického tepla výborným akumulátorem energie tepelné, ze kteréžto příčiny jí připadá tak důležitá úloha při všech strojích tepelných, takže již

pode jménem parní stroj rozumíme vždyž stroj na zužitkování utajeného tepla páry vodní.“

Při tom třeba uvážit, že blíže se k takovému teplému zřidlu, musíme býti připraveni na nemilé překvapení, jako jest provalení stěn a zaplavení dolu vodami horkými. Za takových poměrů se stává práce velmi obtížnou a nebezpečnou, takže na ni není při použití starých prostředků kutacích ani pomýšlení. A tu mi přichází velmi vhod vynález Robinsonův. Stroj automat, který má nahraditi sílu lidskou a dá se řídit z dálky, může jediný čeliti těmto obtížným podmínkám. Jako prospěje stroj tento myšlence mé, tak zase naopak myšlenka má prospěje novému stroji, neboť stane se zkušební prubou jeho zdatnosti. Stroj, který vyhoví tak těžkým podmínkám, které na něj se kladou, stane se rázem znamenitostí, bez níž žádné řádné doly nebudou se moci obejít.

A ještě jedna věc tu je, která činí závod náš velmi důležitým k provedení mých plánů. Podaří-li se mi totiž získati laeinnou energii tepelnou, bude to zajisté právě závod náš, který mi tuto energii odkoupí, dobře zaplatí, a tím další výzkumy mi umožní“.

„K výsledku tomu ti předem blahopřeji“, řekl Hart.

V tom však již vjížděl vlak do nádraží. Gartlan krátce se rozloučil se svými přátely a vstoupil do vlaku.

Mlčky odcházeli oba druhové k domovu.

Nějaký čas po této rozmluvě staré doly opět ožily. Ne sice tak, jak tomu bylo v dolech nových, ale přece vjel jakýsi život do ponurých a rozpadajících se těchto chodeb. Dvěře dřívě zavřené zůstávaly otevřeny a najatí dělníci dopravovali sem součásti stroje jakéhosi. Byl to stroj odklízecí, který tu chtěl Robinson nejprve uvésti v činnost. Byla to práce pro lidi nadmíru nebezpečná, protože snadno mohli býti zasypáni. Stroj odklízecí jediný dovedl čeliti nebezpečí. Opatřen jsa silnou ocelovou střešou dovedl chrániti jemné součásti strojové před padajícími kamením a rovněž byl opatřen i proti tlakům se stran. A co při tom riskoval byly jen peníze, ale nikdy nenahraditelné životy lidské. I on mohl sice býti rozmačkán, ale nikoli tak snadno jako křehké ústrojí živého pracovníka. A byl-li zasypán, mohl

čekati snadno na záchranu z venčí, protože nepotřeboval vzduchu nutného k dýchání. Ano, pokud nebylo porušeno lano přírodné, dovedl sám z nitra pracovati o své záchraně. Zde mohl Robinson dokázati, oč předčí takovýto stroj slabou, křehkou silu lidskou.

Green Robinsonu horlivě pomáhal a oba inženýři střídati se v dohledu na stroj v době svého oddechu. Měli najaty ještě dva strojníky, kteří v jejich nepřítomnosti pracovali. Lidé tito byli zcela spolehliví, takže se Robinson vyrazení svého tajemství nemusil obávat. Ostatně chránilo jej, že se na jeho vynález hledělo dosud jako na marotu podivínovu a doopravdy jej nebrali. Více dělníků třeba nebylo, leda že k dopravě na počátku bylo přinajmuto několik nádenníků. Tak se pouštěl malý hlouček odvážlivců k prozkoumání onoho nejtemnějšího a nejbohatšího dílu světa, v němž rostou kořeny všeho světa nadzemního.

Třeba tyto začáteční pokusy sloužily hlavně k zlepšení a zdokonalení strojů Robinsonových, nezapomínal ani Green na myšlenky své a upravoval stroji těmi podzemní prostory starých dolů za nádrže horkých vod, odkud tyto měly býti čerpány na povrch zemský, aby tam mohly býti užity ať k upotřebení tepelné energie v nich se skrývající, ať k účelům lázeňským nebo k napájení kotlů. Pilně také studoval konstrukce strojů na horkou vodu, v nichž tato pod nízkým tlakem se mění v páru, jejíž rozpínavostí se žene stroj. Strojů těch bylo poprvé užito při využítkování tepla slunečního, jímž také se docílilo s počátku jen poměrně malého ohřátí vody. Ostatně doufal, že těchto opatření bude třeba pouze pro první čas, dokud nedostanou se na vrstvy hlubší a teplejší.

Tak plynul rychle čas za stálé práce. Také Gartlan na soudruhy své nezapomínal a každé volné chvíle užil, nejen aby přispěl svou radou jako geolog, nýbrž aby i činně se účastnil nových prací. Zvláště analýzy chemické různých nových mineralů opatřoval, pokud toho bylo zapotřebí. Studenti skauti mu ochotně při pracích těch pomáhali. I Brother zajímal se velice o nové výzkumy a pokud čas mu dovoloval navštěvoval naše pracovníky. Mnoho času mu ovšem nezbývalo, neboť pilně pracoval na novém díle, zabývající se opravami vychovatelskými, které

hlavně mířily proti zmechanisování učiva, proti nezdravému sezení v přeplněných sálích učebních a proti podobným slabým stránkám moderních škol.

Tak plynul čas a bylo by šlo vše klidně svým dalším během, kdyby se nebyly přihodily události, jež budou vylíčeny v kapitolách následujících.

20. PROCHÁZKA.

Angela zašla k děvčatům Whiteovým, aby šly s ní na procházku. Zatím co se děvčata oblékala, zůstala paní ředitelová sama se svým hostem. Byla v dobré náladě a následkem toho nad obyčej hovorná.

Mluvila o věcech, které naposled četla, splétajíc skutečnost a fantasmii v klubko, které dovedl rozmotati jen ten, kdo znal dobře zvláštnosti staré dámy a obsah toho, co četla. Hrdinové románů, které četala, byly jí stejně skutečnými bytostmi, jako původcové nových vynálezů, o nichž se dovídala z revuálních časopisů. Otázka, zda Oberon užíval Pearsonova mýdla, či zda Romeo psal Julii na psacím stroji své vyznání lásky nebyla by měla pro ni nic odstrašujícího. Konečně přešla na pole domácí a mluvila o čtyřšachu u Smithů, a hned o nedávném svátku páně Normanově.

„Slyšela jsem, že jste svého tatínka překvapila obrazem. Když bylo Doře čtyři léta, nakreslila mi jednou k svátku také obraz. Myslíla chudáček, kdo ví jak krásné to dílo mi věnovala. Tehda jsme se nasmáli, ještě teď se musím smát, když na to pomyslím. A mé sestry malý synovec složil dokonce báseň k svátku svého otce. Také si na svou báseň bůh ví co domýšlel. Nechali jsme ho při tom, a zatím to bylo skutečně veselé k popukání. Víte slečinko, mladí lidé bývají již tak domýšliví, že myslí o každé

své práci, že je dilem světoborným. A staří, rozumní, aby se s nimi nemusili hádat, raději je při tom nechají. Jistě vám váš obraz do očí chválili a zatím po straně si mysleli něco jiného.“

Angele vehnala se všechna krev do tváří, když slyšela tak pohrdlivě mluvit o svém díle.

„Já nejsem,“ řekla skromně, „na svůj obraz nikterak pyšná a vím, že je-li na něm co dobrého, zásluha o to náleží nikoli mně, nýbrž mému učiteli.“

„No víte, takový mazal také mnoho toho nedovede. Kdyby co uměl, neseděl by tady a byl by ve městě profesorem na umělecké škole. Ale on je chudák rád, že se tu aspoň nají. Takoví ubožáci nemívají ustláno na růžích. Vždyť je to hezké od vašeho tatínka, že se ho ujal. Ostatně, dostal se tak lačně k učiteli pro vás. Ale to se rozumí, že za málo peněz málo muziky. Mnoho se od něho žádat nemůže.“

Nyní se Angela již nestyděla za své dílo, nýbrž za svou trapičku. Již si přála od srdce, aby děvčata přišla a osvobodila ji od hrozné společnosti. Nemohla se zdržeti, aby dlouho potlačovaná slza nevyhrkla z jejich blankytných zraků.

Vidouc to paní Whiteová, obrátila, ale opět svým nešťastným způsobem.

„Ale vždyť já neříkám, že obraz váš je špatný. Já ho sice neviděla, ale říkají, že je velmi pěkný. Já vím, že nejste pyšná. Vždyť, bože nemáte ani nač. Připouštím, že se občas také stane, že začátečníku se někdy něco podaří a že to vypadne k něčemu. Můžete nám také někdy nějaký namalovat a nemusíte se bát, že se vám děvčata vysmějí. Jsou k tomu příliš dobře vychovány.“

V tu chvíli obě domácí dcerky vběhly do dveří. Dora byla již plna nepokoje, že maminka zůstala tak dlouho sama pokromadě s Angelou, protože dobře znala kritický jazyk této nestranné dámy. V okamžiku přehlédla situaci a káravě pronesla k své matce.

„Ale mami, neříkej Angele takové věci. Vždyť si to ona skutečně nezaslouží, aby se jí někdo vysmíval. Ona opravdu velmi pěkně maluje, na krátký čas, co se učí, až příliš pěkně.“

Také Hermína vycítila nevhodnost poznámek matčiných, ale byla příliš podobna své matce, než aby byla hleděla nějak taktně napravit to, co se stalo. Majte vyřídilku podobnou jako její rodička spustila po svém.

„Prosím tě mami, co to povídáš. Já bych se jí už dávno byla vysmála, kdybych mohla, ale tady není čemu se smát. Jen tomu se musím smát, cos řekla o našem dobrém vychování. No, mami, to jsis dala.“

A spustila svým veselým smíchem, až se jí celý dům rozzvučel.

Jen paní řiditelová dosud nechápala. Ona necítila hrotů, jimiž řeč svou dláždila, protože byla od jakživa příliš zaujata svou vlastní osobou, než aby jí bylo zbylo času pomýšletí na to, jak působiti budou její slova na jiné. To bylo její předností, že byla aspoň subjektivně pravdivá. Co lidem říkala, tomu skutečně také věřila. O ní se nemohlo říci, že má něco jiného na srdci než na jazyku.

Hermínina prostořekost se jí netkla. Jen se na ni usmála a lehce ji uhodila do zad s tichým žertovným zaklením. V tom ohledu si zvykla na chování skoro mužské. Ale vycítili, že dcery její s ní nesouhlasí, vzdychla a jala se naříkat na sebe-důvěru a neskromnost nynější mládeže.

„Však uvidíte až budete starší, že jsem měla pravdu, až samy to zažijete, že děti vaše nebudou chtít slyšet vašich rad“.

Ale hned na to přeskočila zase na Angelu, jako by jí tato byla nejvíce odporovala, ač nepromluvila ani slova a při celém výjevu nejvíce trpěla.

„Ne, ne, takové mladé děvče si snadno o sobě myslí, kdo ví, co nedovede, když je dcerou bohatého akcionáře. Říká ještě, že není pyšna, jakoby prokazovala bůh ví jaké milostí řiditelovým dcerám, že s nimi kamarádí . . .“

Obě dívky přerušily duchaplné výklady filosofické dámy, vzavše svou přítelku pod paži a vytáhnuvše ji ven.

„Nehněváš se Angelko?“ tázala se Dora, hledíc starostlivě tázané do zavhlých zraků.

„Nehněvám, vždyť je to tvá maminka“.

„A byla bys hloupá husa, kdybys se hněvala,“ vyhrkla ze sebe Hermína.

„Hermíno!“ zvolala Dora, nevědouc, co má dříve napravit, zda urážky matčiny, či prostofekost Hermíninu.

Ale Angeļa, která již nejhorší boj s sebou byla probjovala, cítila dobře, jak každá rána jí zasazená Doru bolí dvojnásob. Vzala ji za ruku, přivinula ji k sobě a políbila ji na ústa. Doře vstoupily slzy do očí.

„Ani muk již o tom, rozumíš?“ těšila ji, cítilc, že jest nejlepším lékem pro vlastní uraženou samolibost, těšiti jiného. A bylo jí skutečně hned tak lehce, jakoby scena, kterou byla právě zažila byla jakousi ochlazující lázni duševní, jako by byla občerstvujícím deštíkem, po němž již zase vysvitlo slunko.

Divky vcházely do lesa. Hermína vysmála se ještě Doře pro její slzy, ale již zase byla pryč. Zatím co obě starší dívky kráčely ruku v ruce tiše rozmlouvajíce, pobíhala před nimi, tu trháje květiny, tu rozmlouvajíc s kameny a stromy a s čím jí napadlo. Snad chtěla také svým způsobem rozveselit Angelu, i Doru, neboť při své lehké mysli nelibě snášela, když se někdo chmuřil. V rozpustilém běhu pustila se za běláskem volajíc:

„Motýlku, zdali pak jsi slyšel, co si povídala Angela s naším medvědem. Snad jsi všiml, že vypadal, jako by jí vyznával lásku“.

„Hermíno, už zase nedáš pokoje?“ zvolala rozhorleně Dora, které Hermínino pokoušení se stalo právě v tuto chvíli dvojnásob nesnesitelným.

„Co se do toho pleteš?“ okřikla ji Hermína. „Já mluvím tihle s běláskem a nikoli s tebou.“ A vedla svou dál. Rozběhla se zase a náhle se zastavila před keřem šípkovým.

„Poslechni, šípečku, kdybys byl viděl, jak se náš básník-papoušek na to mračil! Jako by si byl myslil, že nesmí Angelu nikdo jiný učiti než on. Má ta holka štěstí. Pořádnému děvčeti se to nestane, aby se za ním bláznili všichni mužští, kteří je vidí“.

„Hermíno, tvá rozpustilost přesahuje již všechny meze,“ kárala ji Dora.

„Nech ji,“ bránila Angela, „vždyť ji znám a její taškařiny mne nemrzí.“

„Ale vážně, Angelo,“ promluvila Dora, „myslím, že ten náš šašek v sukních nemá zcela nepravdu. Zdá se mi samé, že tě Green má skutečně velmi rád, a domnívám se, že je opravdu hodný hoch.“

„Vím to a je mi ho líto“ řekla tiše Angela.

„Máš tedy snad raději jiného?“

„Chci zůstat ještě volnou, jsem ráda, že jsem mláda. Nebudu se ještě vázat,“ řekla vyhýbavě Angela.

„Ubohý Green“, řekla Dora.

„Což ty něco víš?“ zeptala se Angela.

„Vidím, že pohledem na tebe celý ožije.“

„Což ti na něm tolik záleží?“

Ruměnc z polil tvář Dořinu a hned na to zazvučel smích Hermíni.

„Má ho sama ráda a jiné jej nabízí.“

„Hermíno, že nedovedeš být chvílku vážná“, hněvala se Dora. Angela vidouc, že kovor se stává nepřijemným, zabočila v jinou kolej.

„Mám pro vás novinu!“ zvolala. „Hádejte, jakou?“

„Snad přinesl pan Oliver něco pěkného z poslední cesty?“ řádala Dora.

„I ne, to spíš pan Georg vyhrabal někde nějakou krásnou starožitnou smet,“ smála se Hermína.

„Chyba lávky, neuhodnete.“

„My se poddáme, pověz,“ žadonily obě.

„Tedy povím. Dostanu společnici.“

„Společnici a proč?“

„Teta tomu chce. Prý se nesluší, abych s panem Hartem chodila sama. A teta nemůže stále s sebou.“

„Ty, Angelo, ta tvá teta je k nevystání“, vedla svou Hermína. „Jednou, když pánbůh se rozhněval na mladá děvčata, stvořil jim ve špatné náladě tety.“

„Tys, Hermíno, bezbožnice“, vzdychla Dora. „Jen jaká asi bude ta nová společnice,“ dodala obrátivši se k Angele. „Jestli pak budeme ještě takhle spolu chodit?“

„No, jaká by mohla být?“ dohadovala se Hermína. „Musí to být dívka již trochu starší, vážná, s brejlemi na nose, hubená jako prkýnko, s bradavicí na tváři, pod nosem kníry, na hlavě čepce s dlouhými mašlemi. Bude omdlívat, když Angela udělá falešný krok a bude nad ní stále držet svou ochrannou ruku s lahvičkou kolínské vodičky.“

„No, tys ji pěkně vymalovala,“ smála se Angela.

„Řekni, jak by směla jinak vypadat, aby byla tetičce vhod. Představuji si tvou tetu doma, jako naši mami, a kreslím podle jejího vzoru. U nás by alespoň mami hezké děvče nestrpěla, už ze žárlivosti na tatínka. Ten se nesmí na žádné děvče ani podívat.“

Obě děvčata byla v rozpacích, protože cítila, že přesakuje Hermína svou kritikou meze dětinské úcty, a nemohly přece uznati, že ve slovech jejích leží mnoho pravdy.

Dělaly tedy, jako by poslední slova přeslechny, a došedše právě k hřišti tenisovému, uvítaly tuto příležitost, upnouti pozornost na něco jiného.

„Jest ještě čas domů. Zahrajeme si jednou“, řekla Dora.

Dívky odebraly se k domku, v němž byly uschovány rezervní rakety. Každá měla své zvláštní pouzdro. Angela sáhla po svém a když raketu vyjímala z pouzdra, vypadl nějaký papír. Hermína to spatřila, bleskurychle jej zdvihla a četla. Její oči šibalsky zasvítily a se smíchem podala list Angele.

„Tady máš zase nového nápadníka. Prosim tě Angelo, jak jsi k tomu přišla?“

Byl to dopis Brownův, který sem byl vložen jako poslem.

Angela vzpomínala chvíli a před duševním zrakem jejím objevil se mladík elegantně oděný v černý bezvadný oblek salonní, jenž s ní rozmlouval tiše ve foyeru divadelním.

„Pravda“, řekla, „toko kdysi nám představil pan Hart v divadle. Bylo to ještě docela na počátku, kdy jsem také poprvé viděla pana Greena a Gartlana. Hrával myslím s nimi také čtyřšach, ale jako by k nim ani nepatřil. Chová se tak pánovitě. A má takové divné oči. Jsou neklidné a pichlavé.“

„Dej si pozor“, řekla Hermína, „takové oči člověka snadno ukranou.“

„Nestojím o něho“, odvětila Angela, „chci být svobodnou, a tenhle by byl poslední, jemuž bych zaprodala svoji svobodu.“

„A neodpovíš mu?“ zkoumala Hermína.

„Ani slovem.“

„Aspoň pro žert bys to mohla udělat.“

„Ani mi nenapadne.“

Pak se dívky pustily do hry a o dopisu již nemluvily. Nehrály dlouho a odešly domů. Hřiště u lesa osamělo.

K večeru se strhl vítr. Kde se vzal, tu se vzal. Zadul od lesa, sehnul řadu stromků, zvířil prach na silnici a v kotouči jej rozhodil do vzduchu, pohladil trávu na hřišti, a s pohozeným tu papírem zatančil si skočnou. Jako by se vysmát chtěl těm citům vylhaným, které k němu připjalo srdce zlé, sobecké. Jako by jim tenis hrát chtěl, tak jim pohazoval sem a tam. A přeskakuje s místa na místo, klátil stromy, šuměl lesem a zachytil se na bílém, vlajícím šatu dívky, která sem náhle přispěchala.

Či snad Angela si to rozmyslila a přece se odhodlala odpovéděti na dopis muže, jí málo známého, třeba že měl oči ukrančlivé? A snad byly dokonce ty ukrančlivé oči příčinou, že mu přece odpovídá? Kdož porozumí srdci mladého dospívajícího poupěte, které mu samo nejméně rozumí? Jest již hodně šero a těžce lze rozeznat dívku v bílém, vlajícím šatu. A hle, skutečně vyjímá ze své kabelky lístek a vkládá jej na místo, odkud před chvílí vypadl dopis plný slov milostných. Rychle jak přišla, opět ubíhá zpět.

Škoda, že se po obloze válejí těžké olovené mraky a že tak těžko lze poznati, kdo jest ona dívka v bílém, vlajícím šatu.

A vítr, jenž jí jistě viděl do očí a fouknul prach do tváře, takže si ji zakryti musila, ten nepoví. Pošetilec bláznivý, teď zase lomcuje budkou s nářadím, jako by jí také k tanci vyzýval, a k tomu vyluzuje divnou melodii, profukuje plaňkami plotu, jako když klučik malý fouká na hřeben. Dnes v noci se připravuje bouře, a tu k ní vítr musí sebrát ouverturu.

Myslí, že je tu teď sám pánem, a přece není. V šeru od lesa jakási postava se plíží. Tentokrát jest to muž. Široký klobouk drží v ruce, protože na hlavě mu jej vítr nestrpí. On neodmyká dvířka zahradní, on plot přeskakuje. Ryšavé vlasy mu vítr cuchá a prohrabuje se s potěšením v jeho rudé hřívě. Muž vběhne do domku s náradím a za chvíli odnáší listek tam vložený. On neptá se, kdo byla ona dívka, jež listek přinesla. On má svou odpověď, a prodá ji za zlato.

Ať vítr sype mu do očí oblaka prachu, ať velké krůpěje dešťové bijí jej v tvář. On radostně ubíhá se svou kořistí.

Ubohý Greene, ubohý Harte, kdybyste věděli . . .

21. BOUŘE.

Jako každodenně odčítal a zaznamenával profesor Brother v malé školce botanické ve skautském táboru data tlakoměru, teploměru, vlhkoměru, směr větru a jiné elementy klimatologické. Tentokrátě činil to déle a důkladněji než jindy. Pak přesvědčiv se ještě jednou o správnosti dat, vyňal z kapsy pišťalku a zapískal.

Zatím co se všech stran se sbíhala družina mladých stopařů, mluvil pro sebe:

„Škoda, že musil právě dnes odjetí Gartlan do města za úřední povinností. Bylo by ho tu asi v noci zapotřebí.“

Když pak se hoši shromáždili a v očekávání na něho hleděli, promluvil k nim:

„Tlakoměr dnes silně padá, zatím co vlhkoměr ukazuje vysokou vlhkost relativní. Ptáci létají při zemi, stěhující se za hmyzem, který také u země poletuje, jsa snad přitahován jejím silným nábojem elektrickým, anebo hledaje tu snad ochrany proti blížící se srážce. Vane vítr jihovýchodní, který nám asi dnes v noci přinese bouři.

Prohlédněte všichni své stany, jsou-li dobře postaveny, všechny kolkky, zvláště na straně východní dobře upevněte a zatěžte kameny. Na téže straně vražte ještě jeden kolík do země a připevněte k němu vrchol stanu provazem. Prohlédněte

bedlivě stružky kol stanu, aby tudy voda se střechy mohla od-tékati, jakož i zabezení prkny na spodu stanu, zda vám voda do stanu nemůže zatékat. Až budete hotovi, shromážděte se zase u mne, abychom zajistili pevnost kuchyně, radnice a ostatních stanů veřejných. Dnes v noci máj hlídku nejsilnější a nejspolek-livější hoši. Do půlnoci Bílý Tesák, od půlnoci Kaj.“

Hoši rozběhli se po svých stanech, aby vykonali rozkazy dané a také Brother se svou rodinou staral se pilně o svůj stan velký. Opatřil jej ještě jednou rezervní, těžkou, olejem a magnesií napuštěnou střeškou, kterou připevnil zvláště silnými provazy.

Když pak vše bylo hotovo, sešli se znova všichni, aby vykonali práce zbývající. Společnou práci všech upevněny byly stany hochů, kteří dosud se nevrátili do tábora, pak radnice, shromáždětiště, skladiště, sklep a kuchyně. Kol sklepa vykopány hluboké strouhy s náhlým spádem, aby potraviny tam ukryté nevzaly újmy. Když upevňovali střechu kuchyně, Brother pro sebe starostlivě pronesl: „Ta střecha dnešní noci asi nepřetrvá.“ Byla totiž hodně vysoká, aby nebyla poškozena horkem pečí a tím byla větrům více vydána na pospas, než stany nižší.

A skutečně po tišíně nějaký čas trvající zdvihl se vítr, který již poslední práce značně stěžoval, plachty stanové tu nadouval, tu zase tiskl a chopiv se každého jen trochu volného cípu třepetal jim do zvůle. Dobře se všech stran byl malý tábor chráněn vysokými stráněmi a stromy, takže aspoň největší porvy větru byly již značně oslabeny, než se dostaly do dobře chráněné kotliny. Za to však v malém údolíčku dřive ještě nastala tma, než na volné rovině a šedé oblaky tvořily jakoby pokličku kotliny, v níž se značně sešefilo.

Brother vedl ještě hochy k břežku, kde nechal ložky všechny vytáhnout z vody, aby se vody do nich nenabralo, anebo nebyly přivalem odplaveny. Také schůdky u improvizované plovárny byly vzhůru vytaženy. Na štěstí přibylí v tu dobu také poslední skauti, kteří konali v blízkém městečku nákupy na zítřejší den a byli ještě před bouří přes vodu převezeni. Ale již převoz ten byl dosti nesnadný, protože vítr vzdouval vlny a zaháněl ložku s pravého směru. Konečně však i to bylo vykonáno a všichni

vraceli se k táboru, když první těžké kapky dešťové bily jim v obličej. Během dostihli shromáždění, kde pro ně připravili kuchaři chutnou večeři. Každý dostal velikou bílou placku namazanou medem a k tomu přilijeli hoši čaj. Plackám říkali „kroší mozečky“ pro bizarní tvar, který na se braly tyto pekařské výrobky skautské kuchyně. Po večeři dali se do zpěvu různých pěkných písní, aby přelučeli hukot větru venku dujícího. Ale ježto byla tma (elektrické vedení bylo větrem přerušeno), a na rozdělání ohně táborového nebylo ani pomyslení, rozešli se po chvíli po svých stanech, zatím co na perutech větru se přihnala bouře.

Hrom, zprvu jen v dáli hučící, stával se čím dále tím hlučnějším a blesk za bleskem otvíral žhavé jícny na zachmuřeném nebi. Ozvěna znásobovala rachocení hromu a liják bil do pláten stanových. Všichni seděli ve svých stanech. Na spánek nebylo ani pomyslení. Jen děti ve stanu Brotherově spaly spánkem spravedlivých. Každým bleskem rozsvítily se všechny stěny stanové, aby hned zase nastoupila čirá tma.

Brother vyšel ze stanu, aby dohlédl na hřídku. Ta se zdržovala ve stanu shromažďovacím, odkud bylo na všechny stany nejlépe viděti.

„Nic nového?“

„Nic. Jen stan nad Riki-Tiky-Tavim se sbořil. Byl trochu pohodlný, a neupevnil jej, jak nařizeno. Bingo jej přijal do svého stanu, protože má tam dosti místa.“

Brother obešel celý tábor a pozoroval kraj. Blesky svítily mu na cestu a každý hrom provázen byl stonásobnou ozvěnou zvučící od protější skály za řekou, od lesnaté straně za železniční tratí, a od stěny lesní na straně třetí. Se strany čtvrté, kde byla rozsáhlá lučina vedoucí k jezeru, přicházely poryvy větru, který vzdouval plátina stanová, jež mu stěžl odolávala. Kolem po tratí přešel vlak supaje jako tisícioká nestvůra s ohromnou hlavou, již z tlamy sršel oheň a která ubíhala s hřivou vlnící větrem plnou jisker ohnivých. Brother obešel ještě stan své rodiny, aby dohlédl, zda tu vše v pořádku a zda se některá plachta snad neuvolnila.

Když vstoupil dovnitř, ozval se malý Bob ze spaní.

„Tatínku, mně kápla jedna kapka na nos.“

Otec rozsvítil kapesní elektrickou svítilnu a spatřil, jak teče stružka vody po obličejí dětském.

„Nešťastné dítě, vždyť ležíš celý ve vodě.“

„Ba ne, tatínku, jen jedna kapka to byla.“

Ale přes všechny jeho protesty uložili jej na místo suché a vyšetřivše pečlivě skulinu, kudy stékala voda, ucpali otvor, jak se nejlépe dalo. Dítě hned zase spalo dále tvrdým zdravým spánkem dětským, zatím co venku hrom burácel a víchr stromy vyvracel. Pojednou se ozval zcela na blízku praskot a rána, jako když něco těžkého spadne. To nebyl hrom. To bylo něco jiného. Brother rozkřnul stanové dveře a již před ním stál Bílý Tesák a hlásil:

„Střečka nad kuchyní spadla.“

Nic platno. Bylo nutno dohlédnout na místo samé. Tu už hoši z nejbližších stanů v dešti a větru se rvali s nepohodou o každé plátno stanové, o každou tyč, o vše, co víchr z rukou jim bral. Bylo nutno plátny stanovými přikrýti složené tu dříví a pece samotné, aby měl tábor zítra ráno snídání. Práce byla obtížná, ježto konána byla ve tmě a nepohodě, neboť přinesené lampy elektrické, napájené akumulátory k osvětlení celého prostanství nestačily. Na štěstí již bouře povolovala a vítr pomalu uléhal.

Pojednou oba psi dosud tiší dali se do zuřivého štěkotu proti lesu.

Brother s revolverem v kapse vydal se v onu stranu.

„Kdo tam?“

„Pocestný.“

„Kam jdete?“

„Zabloudiv jsem v lese a hledám přístřeší. A kdo jste vy?“

„Družina skautská, která posloužití vám může pouze stanem pro hosty, který jest vždy připraven pro zbloudilé.“

„Díky, přijímám. Jen co bych trochu oschnul a si odpočal.“

„Jste sám?“

„Sám.“

„Tož ku předu. Lehneš Helo, ticho Hedo,“ okřikl vůdce
oba psy.

Přichozí oděn byl velmi pěkně, vkusně, ale deštěm byl
šat jeho celý promočen a zmačkán.

Přišel blíže představil se.

„Mé jméno jest Fielding a zbloudil jsem na cestě do
Port Wilsonu.“

„Já jsem profesor Brother, vůdce družiny skautské, a vítám
vás ve středu našem. Než rychle do hostinského stanu.“

Brother mu posvětil dovnitř a řekl :

„Mnoho vám poskytnouti nemůžeme. Zde máte suchý
slamník a příkryvku. Na tu dřevěnou lavičku si můžete položit
své věci. Není vám libo nějaký zákusek ?

„Nikoli, mám potraviny s sebou.“

„Tož vyspěte se do rána a pak vás doprovodíme do
Port Wilsonu. Jest však podivno, že jste přišel s opačné strany.“

Cizinec se octl poněkud v rozpacích, ale pak řekl
vyhýbavě :

„Nejspíš jsem bloudil v kruhu. Jak daleko je tam odtud?“

„Dobré dvě hodiny, ale cesta, kterou jste šel vede do
Keweenaw.“

Při vyslovení toho jména spočinuly oči hostovy zlobně na
hostiteli, jako by jej vinily z nehody, která se mu přihodila.

„Nebudu vás dlouho rušiti,“ řekl příkře, „jen chvíli klidu
potřebuji.“

„Tož dobrou noc.“

Jakési zamumlání bylo mu odpovědí, které mohl si od-
cházející vyložit buď jako přání dobré noci, nebo jako vlídné
vybídnutí, aby táhl k čertu.

Brother vešel pak ihned do ústředního stanu, k hlídce.
Byla jedna hodina s půlnoci. Bílý Tesák se odebral na lože,
byv vystřídán Kajem. Vůdce sdělil mu, co zvěděl od nově
přichozího a dodal :

„Mně se tenhle Fielding nelíbí. Buď na stráži.“

„Vím vůdče, že vždy musím být připraven, a jsem-li na stráži, jsem připraven dvojnásob. Budu-li nucen se vzdálit, vzbudím Baghýru.“

Když se vrátil Brother do svého stanu, aby uvědomil svou choť o nově přichozím, již bouře valně polevila. Liják se proměnil v drobný déšť, který také zvolna ustával. Blesky nestřídaly se již tak často a doba mezi dvěma zablesknutími se prodlužovala.

„Bouře se vzdaluje. Doba mezi zablesknutím a hromem obnáší již 10 vteřin, vzdálila se tedy na 3 km. Doufejme, že se již nevrátí, a že se konečně vysplme.“

„Tak si jen, tatínku, lehni,“ promluvila jeho paní. „Vždyť si neodpočineš. Budu teď sama trochu bdít. Spala jsem dosti dobře nyní, a nechce se mi spat. Ostatně bude brzy svítat a na Kaje se můžeš spolehnout.“

Pod stany pak bylo ticho až do rána a ještě za blého dne nikdo se neměl k vstávání. Všichni vyspávali po bouřlivé noci, ač již slunko dávno pozlatilo vrchol protějšší skály nad rozvodněnou říčkou a celý les zářil v tisícerych blescích kapek dešťových.“

Jen kuchaři vstali, probuzeni byvše hlídkou, a šli s velkými nádobami do blízké vsi pro mléko. Konečně vstal i vůdce a hlídka jala se buditi spáče ve stanech.

„Vzhůru! Ven! K cvičení!“

Nebyl to však Kaj, nýbrž Baghýra, jenž hlásil vůdci:

„Cizinec časně ráno odešel. Vypízlil se tiše ze stanu. Myslil, že je nepozorován, ale Kaj jej viděl, vzbudil mne a nyní jej stopuje.“

V táboře nastal obyčejný denní ruch.

22. STOPA.

Po bouřlivé noci nastal krásný, slunný den. Celá příroda se koupala v osvěžující rose. Tisícere větve stromů velkých i malých spínaly své zelené ruce do výše, jakoby se modliti chtěly k slunci a protahovaly své štíhlé údy blahem čerstvého vzduchu, jenž províval jejich haluzemi. Vše vracelo s díkem slunci jeho blesky, zobrazujíc jeho skvělý obraz v každé krůpěji vodní, v každé ploše listové, znásobujíc jej do nekonečna v tisícerech reprodukcích. V kalužích jevila se krom jeho obrazu ještě ona nesmírná, nekonečná, velebně modrá propast, jež tvoří stěny jeho pohádkového paláce.

Ze všech hrdel ptáčích linul se proud tonů, zvučící ve všech toninách jásavým třepotem a doprovázený spodními tony v šelestu stromů, v bublání potůčků a v jásavých klasech skotačivé družiny skautské.

Stany zprvu zahalené v ranní mlze již dávno opět zřetelně se odrážely od temného pozadí lesního. Zbytky mlh ještě se válely v olšínách, které zachytily na sobě kousky bílého závoje, jenž ještě nedávno pokrýval zeleň luční a kladil bílé plachty stanové. Tyto se nyní otvíraly a sušily v paprscích slunečních. Jich obyvatelé stáli v řadě před vůdcem, všichni odění v prostý stejnokroj táborový, nejprostší, jež lze mysliti, totiž úbor plovárenský.

Dnes na řadě byl při cvičích ranních systém Müllerův. Na povel vůdcův těla mladistvá se prohýbala, otáčela, ruce nad klavou sepaté se skláněly jako větve stromů, tu ku předu, tu na strany, takže všechny svaly celého těla postupně byly uváděny v pohyb. Krev nočním odpočinkem zvolna proudící rozbíhala se do všech údů a těla mladistvá zružověla, jakoby úhájiti chtěla uprostřed vši té krásy přírodní prvenství nejušlechtilějšímu tvorů, nejvznešenějšímu projevu života na zeměkouli.

A po cvičích těch do běhu za vůdcem se dala celá družina. I děti vůdcovy cvičily s sebou a nejmenší, Bob, ubíhal za ostatními, zůstávaje pozadu a běduje, že nemůže jich dohoniti.

„Ach co si já počnu, já ubožátko, když oni mi utekou a mne tu nechají samotného, samotinkého.“

Vůdce vida to, poskokem vrátil se k němu a ubíhal pak s ním krokem zkráceným. V měkké trávě klusali hoši s vůdcem krokem skautským, stíldajíce dvacet rychlých kroků s dvaceti poskoky, až dospěli k malému slapu vodnímu. Na místě, kde potok tvořil peřeje stékaje s výše dvou metrů dolů, konala družina své ranní umývání, nechávajíce bystrý proud vodní stékati přes svá těla a rozstříkovati se na všechny strany v tisícerych krůpějích. To bylo radosti, výskotu, jáso tu. I malý Bob musil okusiti od všeho. Ale tu již volal vůdce k návratu do stanů pro oděv. Hoši nedali se dlouho pobízeti, protože všickni byli již při dobré chuti.

Zatím mladíci, kteří měli toho dne pohotovost a neúčastnili se ranních cvičení, spravili trochu kuchyň a vařili mléko k snídání. Také paní Mery připravovala snídání pro své milé. Koflíky sladové kávy a krajíce chleba s medem zmizely brzy v hladových krcích.

Pak se všickni rozešli po své práci. Hoši, kteří měli pohotovost, měli dnes plné ruce práce, protože bouř se dostal tábor dosti do nepořádku. Tu stružky byly zanešeny pískem a hlinou, tu koflíky stanové byly uvolněny, psi musili dostat suché stlaní, střecha kuchyně se musila znovu napnout a ještě lépe upevnit, pec, na místě, kde po dešti kouřila, vyspravit, a mnoho jiných podobných prací vykonat. Protože po dešti byla naděje nalézt

v lese hodně hub, vydala se paní Mery s dívkami hned po snídani na houby. Ona i obě děvčata měly štěstí, že našly houby i tam, kde jiný méně cvičený marně houby hledal a tak přinášely každodenně velké množství hub, které se jednak hned zužitkovaly do polévek, nebo k večeři se jedly smažené s vajíčkem. Také Brother sám rád trávil čas hledáním hub, ač pro svou krátkozrakost mnoho nenalezl. Pokládal hubařství jednak za zdravý, nervy uklidňující sport a přiměřený pohyb v přírodě, jednak za dobrý cvik skautský k zbystření zraku a pozornosti a k pozorování života v přírodě. Proto i on se vydal s ostatními hochy, pokud neměli pohotovost a vaření oběda, do lesa na houby, ale spojil toto hledání ještě se stopařskou hrou.

Rozděliv hochy na dvě partie, naznačil každé pro sebe na mapě cestu ve směru protivném. Obě partie musily se kdesi uprostřed setkat. Místo to znal arci jen on a odebral se na ně se svými dvěma malými hochy. Sám s toho místa mohl celou krajinu snadno přehlédnouti a vyložil synkům svým cíl kry. Z obou zápasících stran stala se ona vítězem, která druhou stranu dříve spatřila. Musili se tudíž hoši přiblížiti tak, aby sami co nejvíce viděli, ale sami byli co možno nejméně viditelní. Vůdci šlo nejdříve o to, aby co možná nejdříve zvěděl, kde se obě partie nacházejí, aby snad nenastala třetí možnost, že by se totiž proplížily obě partie podle sebe, anebo dokonce jedna skrze druhou, aniž by se navzájem spatřily. Proto poslal oba své hochy oběma partiím vstříc, aby je našli, a místo, kde se skrývají, mu ohlásili. To snadno mohli učiniti, protože znali značky semaforové a mohli tudíž i z dále různými posunky svých rukou se dorozuměti. Zároveň hoši mohli pozorovati, jak který skaut se skrývá, jak se přizpůsobuje terénu, jak se pohybuje na terénu pokrytém a porostlém zvolna, na otevřeném rychle, anebo jak dovede zka-menět, to jest, učiniti se tak nehnutým jako kámen. Oba hoši z toho měli velké vyražení, a těšili se již, jak budou moci, až budou starší, také po skautsku žiti a s ostatními závoditi.

Hra tato, jež měla za cíl bystřiti zrak i ostatní smysly, zabrala plně dvě hodiny času. Konečně dal jeden z ležících v houští hochů vůdci znamení, že vidí skauta strany protivné a když se tento o pravdivosti údaje toho přesvědčil, skončil hru signalem

na píšťalku. V okamžiku ožily všechny křoviny okolní, jakoby se byly ze spánku probudily duchové rostlin těch. Kde se vzaly, tu se vzaly, odevšad se zdvihaly mladé veselé obličejy, a hoši otřepávajíc šat rosou zkropený řadili se ve dvojstup a sestupovali po lesní pěšině k táboru v údolí ležícímu. Kouřící se komín kuchyně táborové zdaleka ukazoval cestu veselé dužině, a zpěv této ohlašoval pokotovosti a kuchařům zůstavším v táboře, že milí druhové již se blíží. Sotva se objevili poutníci na kraji lesa, byli přivítáni hromadným „kurrá“, které opakovali přichozí a po nich stěna lesní, a konečně i skála na protějším břehu.

Ze stanu Brotherova visely jako korále na šňůře navlečené nakrájené houby sušice se na slunci jako doklad plně jeho obyvatelů. Slunko hřálo a vysušovalo každou krůpěj dešťovou, jakoby nahraditi chtělo vše, co včera zameškalo.

Současně s družinou hochů přibyl s druhé strany i Kaj. Všichni se kol něho shrnuli, když vyprávěl, co vystopoval. Jemu lichotilo, že se stal středem pozornosti a vyprávěl svým způsobem dobrácky neomaleným:

„Chlapík myslil, že ho nikdo neviděl, když odcházel, ale v tom se hodně mýlil. Dělal jsem, jako bych na stráži spal, když šel kolem mne, ale jak zašel, zavolal jsem Baghýru, a pak hupky za ním. Ten stopařství houby rozumí. Nechával mi v blátě stopy zcela zřetelné. Dle jeho gumových podpadků, na nichž i jméno firmy se dalo čísti, bych jej poznal i po hmatu. Tak jsem za ním mohl jíti pokodlně hodně daleko a věděl jsem, že stopy neztratím. Šel rovnou, jak mu včera vůdce mimoděk pověděl, do Keweenaw. Když docházel k městu, musil jsem si za ním hodně pospíšiti. Tam by mi stopa jeho mohla snadno zmizet. A skutečně v jednom z prvních domků, náležejících ke kolonii továrenské se ztratil. Zašel jsem do protějšího krámu, a ptal jsem se tam, znají-li pana Guarina, (jméno jsem si vymyslíl). Řikal jsem, že má zůstat v protějším domku. Tam mi řekli, že tam zůstává jen dělník Barbiéri, k němuž se před nedávnem přestěhoval nový dělník Miguel. Pak jsem mluvil o jiných věcech, koupil jsem si známky poštovní, papír na psaní a obálku a požádal jsem, aby mi dovolili nějaký dopis napsat. Při tom ale

jsem stále nenápadně pozoroval protější dvěře. Trvalo to hodně dlouho, než odtamtud zas vyšel náš cizinec s dělníkem rudých vlasů, pihovitým a strašně šilhavým. Šilhal tak, že to bylo přímo křích.

„Koho to má Miguel na návštěvě?“ řekla kupcová.

„I to bude asi nějaká čistá známost“ odvětila sousedka.

„Takoví lidé, jako Miguel nebudou mít asi kloudných známostí.“

„Ale podívejte se, jaký to je pán, a jak uctivě s ním Miguel mluví.“

„Snad je to nějaký nový inženýr z huti.“

„Ten by si ale pro něj poslal a nechodil by za ním.“

„Nu ať si je co je. Tady přejde přes den nějakých lidí, a člověk nemá čas, dívat se každému do kapsy a do duše.“

Já věděl dost a zaplativ svůj nákup, vyšel jsem ven. Viděl jsem ještě, jak se rozloučili u kapličky, a jak dělník ukazoval pánu cestu do L. Při tom mu pán dával nějaké peníze. Dělník se konečně vracel domů a při tom jsem jej potkal a vryl jsem si jeho podobu dobře do své paměti. Dle pohledu bych jej poznal mezi tisíci zrzouny a šilhouny. Stopy obou jsem si dle svého zvyku obkresil do svého zápisníku. Při tom jsem zpozoroval podivnou věc. Miguel má nové boty, ale co do velikosti i co do tvaru, jest stopa jejich téměř totožna s onou záhadnou stopou z dolu Keweenawského. Budu si to dobře pamatovat. Snad se to ještě jednou hodí. Upozorním na to také pana Greena. Ostatně ten pán také asi nebude za mnoho stát, když zachází s takovým člověkem jako je Miguel. Mám jej také v podezření, že něco nepěkného kutí, když schválně do Keweenaw dlouhou cestu váží k vůli němu.“

Tak skončila stopařská výprava Kajova, jež mu vynesla pochvalu vůdcovu. Také Gartian, když se vrátil z města, dal si podrobně vše vyprávěti, a slíbil Kajovi, že upozorní Greena i Robinsona na Miguela a jeho neznámého příznivce.

23. OBCHODNÍ CESTA.

Brown dobře věděl, že podniká věc velmi odvážnou i velmi nesnadnou, když se snaží o sloučení obou společností, arizonské i keweenawské. Byly to zásadní rozdíly, která je rozlučovaly. Doly arizonské byly závodem vojenským, jako tomu bylo u mnoha jiných hutí Spojených států od dob války světové, která měla tak neblahý vliv na svobodu státních zřízení a která tím jen přiosťčila spory sociální mezi kapitalisty a organisovanými dělníky. Podařilo-li se kapitalistům, že zavedli v některých závodech tuhou kázeň vojenskou, podávajíc za to svým dělníkům zaopatření zaměstnanců státních, zmocnili se na druhé straně organisování dělníci mnoha závodů jiných, zvláště jihoamerických, podávajíc dělnictvu podpory z ohromných fondů spolkových. Bylo jen málo závodů, které se držely ještě uprostřed, protože jich majitelé i úřednictvo byli z části přívrženci dělnictva organisovaného, částečně přátely zmilitarisování závodů. Tak páni Smithové tíhli k dělnictvu organisovanému, kdežto ostatní spolumajitelé a část úřednictva, zvláště pak ředitel White, byli pro zmilitarisování závodu. O té věci dobře byl zpraven Brown a počítal s ní. Doufal zvláště od ředitele White pomoci pro své úmysly.

Brown byl společností arizonskou vyslán do Keweenaw, protože se jednalo o jistou společnou dodávku obou hutí měděných, při čemž bylo třeba, aby na místě samém ujednal jisté

podrobnosti povahy technické, jakož i sprostředkoval některé záležitosti obchodní.

K cestě použil Brown dopravy vzducholodí, která spojovala San Francisco s Chicagem, a tak byl s to, ocitnouti se za několik hodin ve vzdálenosti, která za někdejší pomalé dopravy trvávala celé dny. Vlaků se ovšem i na dále používalo, ale většinou jen k jízdám na kratší vzdálenosti, právě tak jako po zavedení drah se i na dále užívalo povozů a to hlavně k dopravě na nádraží a od něho. Tak i nyní dráhy dovážely cestující k velkým stanicím vzduchoplaveckým, které spojovaly nejdůležitější centra průmyslová a obchodní na celém světě. Proto musil i Brown vystoupiti před cílem své cesty a dojeti drahou do Keweenaw. Nedojel však až k samému cíli, nýbrž na předposlední stanici vystoupil a šel poslední kus pěšky, chtěje dojíti konce cesty nenápadně a v noci, aby zvěděl od svého důvěrníka, jak daleko dospěly jeho záležitosti. Věděl, že zastihne jej doma, protože znal rozvrh jeho práce, věděl, že den před tím měl střidu noční a tudíž měl celé odpoledne prázdné. Na cestě však přepadla Browna bouře, při níž v lese zabloudil a dostal se tak do tábora Brotherova. Přes pohostinství, kterého se mu tam dostalo, nebylo mu milé, že byl pozorován a aby se vyhnul dalšímu vypytování a možným snad úsluhám a průvodu, odešel časně ráno bez pozdravu a bez poděkování. Spoléhal při tom na to, že za noci a nepokody nemohl nikdo tvář jeho bedlivě pozorovati a proto odmítl i nabídnuté mu pohostinství, aby dlouho nevystavoval svůj obličej pronikavému zraku svého hostitele. Ovšem nepočítal s tím, že je stopován a tím méně tušil, že již jest v táboře známo, komu platila jeho tajná návštěva.

U Miguela se mu dostalo náhrady za vystálé utrpení. Nejen že mu tento prohnáný chlapík velmi podrobně vyličil všeobecné poměry v závodu, nejen že zvěděl od něho, že Green se netěší přílišné přízni řiditelově, obdržel nad to malý lístek, na němž bylo napsáno jedno slovo rukou dívčí:

„Přijďte!“

Tedy nezapomněla Angela, všimla si i jeho pěkné tváře, jeho jiskrných očí, jeho zlatého skřipce, jeho souměrného obličejce

i pěstěných rukou. Měl radost ze sebe a jsa svým vítězstvím již jist, vracel se zpět do L. odkud se chtěl teprve odpoledním vlakem oficiálně vrátiti do Keweenaw. Teď se již nebojí všech Greenů na světě a půjde přímo k svému cíli. — — —

V kanceláři hutí měděných seděl ředitel White. Celé zařízení této místnosti poukazovalo na muže až puntičkářsky pořádku milovného. Každý předmět na stole měl své určité místo a to ještě jen po dobu úřadování. Po práci se vše, i kalamář, i pera, i podložka, i stojánky, i kalendář, zkrátka vše, stěhovalo do příslušných zásuvek a stůl musil zůstatí prázdny. A aby na prázdném stole nebylo jediného prášku, o to se staral dlouhý Sam, černock hubené postavy, vypoulených rtů, hustých černých kudrn, který byl sluhou v kanceláři Whitově.

Ten také před počtetím každodenní práce musil otevřítí zásuvky, vyjmoutí z nich vše nářadí, a postavití je na správné místo.

„Kolikrát jsem ti řekl,“ zlobil se pan White, „že tužka má býti na stojánku na levo, a nikoli na pravo, kam patří pero?“

„Pán se nezlobit, Sam už dat levou tužku a pravé pero.“

„To říkáš každý den a přece to děláš špatně.“

„Pán laskav odpustit Samovi a Sam to už neudělat.“

„Tak dobrá. Je tu už odpolední pošta?“

Sam přinesl koženou kabelu zavřenou na klíč, vyňal z ní svazek dopisů a odešel.

Pan White probíral se v dopisech, některé třídil neotevřené, jiné otvíral, četl a připisoval, kam se mají dodati k vyřízení, a jak se mají vyříditi.

V tom vstoupil do dveří opět Sam a hlásil, že pánové ze závodu jsou shomážděni k rozmluvě v síni, kam byli zavaláni.

„Ať čekají,“ zněla odpověď.

Jest zvláštní, že lidé až puntičkářsky přesni, pokud se týče prostoru, bývají často pravým opakem přesnosti, pokud se týče času. Jsou-li pak představenými, neberou si naprosto k srdci pravidlo, že dochvilnost jest zdvořilostí panovníků. Úředníci zatím

čekali na řiditele a hněvali se na jeho bezohlednost, dávající nespokojenost svou na jeho projevy více nebo méně roztrpčenými.

„Koho si asi obere dnes za terč svých výtek?“ Robinson věděl, že jim neujde, a také Green očekával projev nespokojenosti. Skupina mladších úředníků obklopovala správce hutního hospodářství, který jim vypravoval novou historku o řiditeli, jež budila všeobecné veselí.

„Jak víte, strká náš starý nos do všeho, ať tomu rozumí, čili nic. Tak přišel ke mně do stáje, kde, jak víte, mám největší možnou čistotu, a v mé nepřítomnosti nařídil, že mají se krávy každodenně omývat roztokem kyseliny karbolové. A s tvrdohlavostí sobě vlastní také věc provedl, naliv do vody k omývání dobytka určené karbolu, který za tím účelem s sebou přinesl. Když jsem přišel, povídali mi to, jaký nový rozkaz jsme dostali. Spráskl jsem ruce, ale neřikal jsem nic.

Druhý den mne zastaví řiditel.

„Pane správče, to mléko jest čím dále tím horší. Zvláště dnes nebylo ani k pití.“

„Ano, skutečně“, odpověděl jsem. „Já také to pozoroval. Mělo zcela zřetelnou příchut od karbolu. Jdu právě, abych věc vyšetřil. Jsem přesvědčen, že některý nerozuma umyl před dojením vemeno kravské karbolem. Ještě otrávit by nás mohli, protože karbolová kyselina vnitřně užívaná jest jedem. Jak člověk za těmi lidmi nestojí, vždycky něco vyvedou.“

A hlasitě láteře jsem se rychle vzdálil. Měli jste vidět starého, jak za mnou koukal. Ale od té doby o karbolu už ani muk.“

„Tuhle Green měl se starým také něco. Ať povídá.“

Green se trochu vzpíral, ale pak si přece dal říci.

„Jest to historka více smutná než veselá. Nerad to povídám, protože vůbec nerad na to myslím. Tuhle jeden z dělníků způsobil jakousi škodu. Řiditel mi rozkázal, abych mu to strhl ze mzdy. Učinil jsem dle jeho příkazu, ale zvěděl jsem, že řiditel šel pak závodem, vyhledal dotyčného dělníka, a vyptav se ho na celou věc, řekl prý, že mu bylo strženo příliš mnoho, a kdyby šlo po jeho, že by byl strhl jen polovinu. Bylo to skutečně

příliš mnoho, a nemítu přímého rozkazu nebyl bych toho učinil.

Také ostatním spoludělníkům se zdál trest přílišným a tak přišli ke mně s deputací, abych mu polovinu prominul. Učinil jsem to tím spíše, an jsem věděl, co říditel říkal a myslil jsem, že si to asi rozmyslil, když zvěděl podrobnosti, a proto proti prominutí poloviny nic mítí nebude. Sotva však deputace odešla, zvoní telefon.

„Halo, zde říditel závodu. Přijdou k vám s deputací dělníci závodu žádat vás, abyste trest onomu dělníku slevil na polovinu. Přejí si, abyste jim nevyhověl, ale neříkejte, že jsem to já rozkázal.“

„Když ke mně přijdou, musím jim přece říci důvod, pro který jejich žádosti odpírám, a nemaje jiného důvodu musím se odvolat na váš rozkaz.“

„Ale vy mně nerozumíte!“

„Rozumím, pane říditeli, ale jest již pozdě, byli již u mne a vyhověl jsem jim.“

A pověsil jsem sluchátka.“

V tom vešel do síně inženýr Scott a avisoval příchod řiditelův.

Hovořící stichli a patřili všichni upjatě na dvéře. Říditel vešel přelétl shromáždění zrakem a vybuchl hned na počátku.

„Prosím pánů, aby se před příchodem mým tak hlučně nebavili. Nejsme zde pro zábavu, nýbrž pro práci. Při své poslední prohlídce závodu pozoroval jsem věci, které mne příliš nepotěšily. Pánové se nesmějí domnívati, že když odbudou si své hodiny služební, že tím celá jejich povinnost je skončena. I mimo tyto hodiny mají dohlížeti, zda vše je v pořádku.“

Rampa, po níž přejíždějí vozíky již zase obrůstá travou. Komu je přidělena rampa?“

Robinson se přihlásil.

„Ovšem, zase pan inženýr Robinson. Prosím, abyste více respektoval mých rozkazů. Řekl jsem jednou, že si nepřeji, aby na rampě rostla tráva, a žádám, aby můj rozkaz byl vykonán.“

„Já jí tam nerozkázal růsti. Roste sama.“

„Prosím, abyste nežertoval. Žádám prostě, abyste se o to přičinil, aby byla včas vypleta. Činím vás za vykonání toho rozkazu zodpovědná.“

Právě tak žádám, aby i ostatní mé rozkazy byly respektovány. Prikázal jsem jednomu z pánů, aby dělníku strhl určitou sumu za škodu, kterou způsobil, a on mu strhl jen polovinu. Upozorňuji jej na to, že nesmí se diviti, když ona druhá polovina bude strhnuta s jeho měsíčního služného. Dost. Pane Greene, já se vás na nic netáži.

Nyní přicházím k důležitému dopisu, který jsem dostal z kruhů vládních. Proslýchá se prý, že mezi našimi dělníky se šíří letáky, vybízející k spolupráci s mezinárodními organizacemi a mající za účel, učiniti ze zdejšího závodu jeden z těch, které podléhají dělnické rodě. Zde jest viděti, jak jest škoda, že nebylo poslechnuto rady mé, když jsem žádal, aby zdejší závod byl předán vládě a zařízen po vojensku. Dělníci měli by zaopatření od státu a my měli bychom zde kázeň vojenskou a neměli bychom se co báti takových živlů buřičských. Nebýti úsilí některých vlivných pánů, již dávno bychom se nemazlili s dělníky, neměli starostí s lidovou školou a měli bychom svatý pokoj. Nyní arci musíme se snažiti, abychom napravili, co se stalo. Appeluji na pány, kteří mají na starosti školu lidovou, aby v ní šířili pochopení pro přání naše mezi dělnictvem a aby čelili agitátorům rady dělnické. Také žádám pánů, aby si naši mezi dělnictvem své osobní důvěrníky, kteří by jim sdělovali, co se podezřelého děje. Přijdete-li ke mně s důvěrníkem takovým, rád mu zaplatím každou zprávu. Nalezl jsem již sám takového a ujišťuji pány, že jeho zprávy jsou pro nás velmi cenné.

Přeje si někdo z pánů slova?“

Robinson předstoupil a promluvil klidným hlasem.

„Žádám, abyste vzal na vědomí, že již nadále nebudu učiti ve škole lidové, protože za takových podmínek toho činiti nemohu. Totéž prohlašuji za profesora Brothera, mého přítele.“

„Ani já nadále na škole učiti nemohu a odhlašuji i přítele Harta“, přihlásil se Green.

„O tom můžete sami rozhodovati. Nikdo vás k tomu nenutil a můžete se místa vzdáti. Arci tím ztrácíte i výhody s tím spojené. Ale upozorňuji pány, že škola náleží závodu, a že máme právo, aby se na ní nešířily ideje bouřící proti majitelům závodu. Ostatně pánové, kteří se takto otevřeně staví v odpor přáním našim, nemohou očekávat, že budeme my respektovati přání jejich. Konečně upozorňuji, že vše, co zde bylo řečeno, jest úředním tajemstvím. Domluvil jsem.“

A s těmito slovy pan ředitel odešel.

O řeči jeho mnoho se debatovalo mezi úřednictvem a tvořily se různé skupiny dle toho, jak na snahy ty bylo nazíráno. Ku cti úřednictva budiž řečeno, že zaváděný system špiclovský většinou odsuzovali. Robinson šel s Greenem a pravil tiše.

„Nu, jak se vám líbí zuřící bestie?“

„Strašlivé! Jak možno je žítí za takových okolností. Pomýšlím na to, hledati místo jinde.“

„Lepšího nic nenajdete. Všude jsou bídáci, kteří svěžené jim ženy prostituují, jakož i takoví, kteří pro změnu prostituují muže. Takovým člověkem jest White. A to nejhorší jest, že sám toho neví. Jest tak zvyklý na podlý způsob myšlení, že sám se pokládá za bezvadného gentlemana. Chápete nyní snad mé boje s takovýmí Whity, jichž jsem v životě potkal bohužel již mnoho.“

Green stísl ruku svému staršímu příteli. —

Zatím ředitel odešel do kanceláře, kde na něj již čekal Sam, podáváje mu visitku Brownovu.

„Tukle pan žádat, aby mluvit s panem ředitelem.“

White dal Browna uvéstí do hovorny, kam se sám za chvíli odebral. Obchodní záležitost byla brzy skoncována. Brown správně soudil, že ředitel záležitost urychlí, když prohlédne, že bude mltí při věci osobní zisk. Také ředitel našel svého muže. Jak litoval, že jej nemá v závodu vlastním. Brown brzy poznal, že ředitel mu jest osobně nakloněn a proto se jal před ním rozvíjeti zvolna svůj plán. Při tom byl opatrný, aby nestavěl příliš svou osobu do popředí, přenechávaje zásluhu o případné sloučení obou společností řediteli. Tento cítil, že by se tím dávná

jeho touha nejnázve vyplnila a naznačil Brownovi, že největší překážkou věci té jsou páni Smithové.

Jméno to vzrušilo Browna. Cítil, že jest blížek svému cíli, a prosil řiditele, aby jej u Smithů uvedl. Řiditel doufaje, že se podaří výmluvnému mladíku získati půdu u pana Normana, zavedl jej tam ochotně.

Pan Norman Smith uvítal Browna jako starého známého a pozval jej k obědu. O obchodních záležitostech se Brown zatím nezmiňoval, snaže se promluvit o samotě s Angelou. To se mu podařilo, když po jídle sešla společnost do zahrady.

Tu teprve odvážil se ji osloviti a řekl:

„Děkuji vám, slečno, za vaši odpověď.“

„Jak to myslíte? řekla s uzarděním Angela.

„Řekl jsem, že vám děkuji za to, že jste mi odpověděla, a ještě více, že jste mi dovolila sem přijít.“

„Já že jsem vám odpověděla?“

„Proč to pojednou zapíráte, slečno? Vždyť dopis váš mám v rukou a chovám jej jako drahý talisman.“

„Ukažte!“

„Zde jest. Píšete přece „Přijďte.““

Angela vzala lístek do ruky a četla. Sotva svým očím věřila. Skutečně na něm stálo slovo „Přijďte“.

„Jak víte, že jsem to psala já?“

„Lístek byl nalezen na témž místě, kam byl vložen list, který jsem vám psal já.“

„Neklamte se pane, lístek ten jsem nepsala já.“

A všechna její dívčí hrdost blýskla jí v očích, když odcházela od muže zvyklého na vítězství a triumfy. On stanul jako s měsíce spadlý, Nikoli však na dlouho. Hněvem zruměnila jeho líc a chvíli bylo mu, jakoby mu někdo svíral hrdlo. Brzy však přemohl své vzrušení, ale nebyl s to, déle setrvati na místě. Proto se brzy potom poroučel a odešel.

Pan Norman bystrým okem postihl, že se něco přihodilo a proto se zeptal své dcery.

„Co pak se stalo, dítě? Což jsi jej snad urazila?“

„Nikoli, tatínku, spíše naopak, ale jest lépe o věci nemluvit.“

24. STRACH.

V kantině dolů měděných bylo opět plno. U stolu blíže kamen vedly se hlučné debaty. Malá ručička hodinová stála již téměř kolmo a hlavy rozpálené lihovinami popouštěly uzdu slovům, která by v jiném okolí a za dne sotva byla padla.

„U čerta, co kutí ten nový ve starých dolech? Od té doby, co ho tam zavřeli, jako by tam byl začarován“, ozval se obtloustlý muž široké šíje a malých zvědavých oček.

„V tom bys mohl mít pravdu, Porcellio“, řekl tenkým hláskem jeho protějšek, řídké kozí brady a hubených dlouhých údů.

„Pámbů s námi a zlé pryč. To nám tak ještě scházelo. Tak dlouho jsme tu bohobojně žili, v pokoji, a teď najednou takové spolky se zlým duchem.“

„Nevyslovuj jeho jméno, Spino, sic ho ještě přivoláš!“ vykřikl Barbieri.

„Já ho nevolám, toho zavolali jini“, řekl Spina, zdvihaje své pavoučí ruce do výše, jako by jej ten černý již za nohy tahal. „Ale což to není pravda, že ten člověk zamýšlí samé ďábelské věci? a rozhídl se po svých posluchačích, jako by od nich čekal potvrzení svého mínění.“

„Ba, ba,“ řekl protějščí tlustoun, „ale já myslím, že jej svedl ten starý. Ten tu již dávno kutil takové divné mašiny a do

těch dolů starých chodil také již dřívě. Jistě tam našel někde vchod do pekla a scházel se tam s nepřitelem člověka. A teď tam svedl toho mladého taky.“

„Já zas myslím,“ opáčil hubený, „kdyby ten mladý nebyl již tou čertovinou načichlý, že by se byl nedal svést. Dosud jsme tu byli bohabojně živi, pili jsme v bázni boží grog a králi karty, a pojednou on přijde a začne tu kázat, že prý se máme učít šach a jít mezi temperencláře.“

„A kdyby to byl ještě opravdový šach, ale je to šach ve čtyrech v podobě obráceného kříže“, dotvrzoval Porcello.

„Je to něco jako ďáblova mše,“ přidával polínko Spina. „Je to takové uctívání ďábla. To oni v těch starých dolech hrají ten šach, a pokud ho hrají, musí za ně ďáblí pracovat. Viděli jste, jaké haldy kamení odtamtud vyváželi? A samé hluché kamení to bylo. Slyšeli jste kdy, aby dva lidé se dvěma pomocníky mohli pracovat jako 20 našinců? A k tomu ještě lidé studovaní, kteří neumějí motyku ani pořádně vzít do ruky. Jest to možno bez pomoci ďábelské? Řekněte sami.“

Přisvědčující bručení se ozvalo na důkaz, že posluchači jsou přesvědčeni o pádnosti vývodů řečníkových.

„Ale pověz,“ ozval se ze zadu hlas, „proč vyvážejí ven samé hluché kamení?“

„To nevíš?“ promluvil Spina. „To se jim tak ďábel mstí za trápení, které mu způsobují. Dokud jsou tam dole, vidí kolem sebe samé zlato a drahé kamení, a když pak vyjdou na povrch, je to jen hluché kamení. To čert má tak již ve zvyku. A podle toho můžete poznat, že mluvím pravdu. Či viděl někdo z vás v tom, co vyvezli, již kousek zlata nebo aspoň mědi?“

Důkaz tento byl tak očividný, že i největší pochybovači byli přesvědčeni. Hlas v zadu ale přece ještě nedal pokoje.

„Prosím tebe, nemaluj nám straku na vrbě. Vždyť žádný ďábel není.“

„Hleďte ho, bezbožníka“, křičel sípavým hláskem Spina. „On nevěří na ďábla. To už je vrchol vši nevěry. Že mnohý nevěří na boha, to je věc docela obyčejná. Ale nevěřit v ďábla,

to je proti všemú pořádku světskému i božskému. Takový ha-nebník nezaslouží, aby s ním poctiví a bohabojní lidé jeden vzduch dýchali.“

„Abyck s tebou jeden vzduch dýchal, o to potěšení ti příliš nestojím, hubený zastánče pana čerta. Ale řekni sám, viděl-liš kdy na své vlastní oči toho rohatého“.

„Pámbůk s námi a zlé pryč. Já bych ho ani vidět nechtěl a také jsem jej neviděl. ale jiní jej viděli. Tadyhle Miguel, ten mnoho cestoval, byl daleko a samého úhlavního nepřítele už také spatřil.“

„Ať povídá. Ať povídá“.

Zrzavý muž šilhavých očí s píhami ve tváři tajemně zamrkal, jal se soukati svůj červený knír a pak prohodil:

„Ale vy byste tomu beztoho nevěřili.“

„Jen povídej, jen povídej“.

„Budiž, ale ať potom nikdo nepovídá, že se vychloubám, nebo že proti někomu popouzím, jako to bylo minule. Všichni mi musíte dosvědčit, že mluvím jen nerad a z přinucení, protože chcete znát pravdu.“

„To ti dosvědčíme“.

„Tak dobrá, ale se suchým hrdlem se špatně vypráví.“

„Hospodo, konev grogu.“

Napiv se a labužnický zamlaskav, jal se vyprávěti, prováděje svýma uměleckýma očima roztodivné prostocviky, které nikdo po něm nedovedl napodobit, které uváděly v úžas jeho posluchače a dodávaly jeho vypravování rázu ďábelsky příšerného.“

„Když mne štěstí opustilo v Allasce a já poslední svůj nugget prohrál v pokru, vydal jsem se s několika kamarády do Arizony, kde se našly v tamních starých dolech nové žíly mědi a jiných kovů. Tamější doly jsou prý náramně staré, a byly snad už staré tehdy, kdy zde ještě se nepočalo ani kopati. Ještě v dobách, kdy rudokožci byli pány země a uctívali svého Velkého Ducha, jímž arci nemůže býti nikdo jiný, než Rudý Ďábel, stávaly tam už jakési staré doly.“

Říkali, že sám Starý Vrah tam prý doloval a nutil k práci té rudé modláře. Když pak přišli lidé blíž, kteří se mu klanět nechtěli, a jeho lidi pobili, zatáhl se prý Rudý Ďábel do svých podzemních dolů, a odtud jen časem pouštěl ven smrduté plyny a proudy vřelé vody, které jsou ty kraje plny. Rudé duše, které si zatáhl do svého rudého pekla, nutil pak pod zemí kopati, protože má ďábel vždy hodně žlutého kovu třeba na lovení duší.“

Vyprávěč se rozhlédl kolem a pásl se chvíli na upjatých tvářích svých posluchačů.

„Dovedete si pomyslet, že tyhle pověsti nepřidávaly mnoho chuti těm, kteří byli najati, aby v nových dolech kopali. Jen za velké mzdy bylo možno dostat chlapce, jako jsme byli my, kteří ani s čertem se nebáli pustit v soutěž. Kopajíce tu jsme často slychali podzemní vzdálený rachot, často jsme v podzemních chodbách spatřovali tu a tam světélka, která šasla, když jsme přišli blíže. Mnozí říkali, že i Rudého Ďábla samého spatřili. Říkali, že má sto ruk jako lopaty velikých, jimiž dovede odnáseti celé skály s místa na místo. Oči prý má ohnivé, jako mlýnská kola veliké. Z huby mu srší plamen, a hlas jeho hromem se rozléhá. Já povídačkám těm arci víry nepřikládal, až do té doby, kdy jsem sám na vlastní oči Rudého Ďábla spatřil.“

Oči posluchačů uděšeně patřily na vyprávěče a mnohému z nich srdce v těle se chvělo a vlasy na hlavě vstávaly.

„Bylo to v době, kdy k nám přišel nový jeden inženýr, který na svém stál, aby se dolovalo na místě, kde nikdo jiný již dolovati nechtěl. Byla tam stěna, která dutě zněla a říkalo se, že přímo za tou stěnou se nalézají doly Rudého Ďábla. Inženýr říkal, že tam jsou staré, zasypané doly indiánské, a povídání o Rudém Ďáblu se jen posmíval. A tak jsme skutečně jednoho dne zapálili doutnák ve vývrtech skalní stěny. Sotva jsme kus poodběhli, ozvala se strašná rána. Jako list zdvižen jsem byl od země a mrštěn kus dále o skálu. Lampy nám shasly a přece všude bylo světlo. Zděšen patřím před sebe a vidím ohromnou ohnivou postavu s hlavou kozlí a zahnutými rohy, na rukách drápy, na nohách kopyta. V drápech třímal obrovskou

pochodeň, jež zářem zachvátila vše kolem mne. Zavřel jsem oči a hrůzou jsem omdlel.“

Ticho bylo v šenkovně, že by byl jehlu slyšel padnouti.

„Když jsem se probudil, ležel jsem v nemocnici. Našli mne pod troskami zbořeného roubení štolovéhoho, a jediný ze všech soudruhů, kteří si na ďáblovu dílo troufali jsem vyvázl životem. Ale do toho dolu jsem již nikdy více nešel.“

Vyprávěč umkl a mžoural očima, zlověstně se usmívaje. Tvář jeho vypadala, jako by něco z oné ďábelské hrůzy na ni bylo přešlo. Jako by ona ďábelská podoba se v ní jako v zrcadle shlédla.

První k slovu se zmohl Barbieri.

„A tohle na nás také čeká, budeme-li dbáti těch ďáblových zaprodanců“, řekl.

„Pán Bůh s námi a zlé pryč“, křížoval se Spina, „to by nám tak ještě scházelo.“

„Ti taky tu pořád mají co dělat v těch starých dolech, kam je beztoho už jednou čert zavřel. To asi s nimi tehdy vyjednával. Viděl jsem je, když vycházeli. Byli bledí jako smrt. A ten jeden držel papír v ruce, který bedlivě prohlížel. Byl to jistě zápis, kterým se musili čertu zapsat“ mudroval Porcello.

„To je proti Pánu Bohu“ pokračoval Spina. „Každý pořádný kovkop hledá kov a bojí se vody, kdežto oni vodu prý hledají.“

„Na nás pak chť, abychom tu ďábelskou vodu pili místo grogu,“ smál se Barbieri.

„A to že si máme nechat líbit?“

„To nenecháme, to nenecháme!“ ozvalo se šenkovnou.

„Zítra půjdeme k správě dolů, a budeme žádat, aby se práce ve starých dolech zastavily.“

Pojednou se ozvalo venku troubení, křik a zvonění na poplach. Všichni vyskočili a hrnuli se k východu. Tu stál poslíček z dolů. „Zbořila se štola vedoucí k starým dolům a dělníci tam pracující jsou zasypaní. Také část dělnictva nových dolů jest odříznuta. Všichni dělníci volní musí na pomoc k pracím záchranným.“

Nevýslovný zmatek povstal ve skupině lidí, oddávajících se dosud odpočinku a zábavě po práci. Strach, živý dosud jen rozohněnou fantasií počal bráti na se formy určité.

Onen důl, jehož chodby prorůstaly zemí pod jejich nohama a z jehož rozevřené tlamy vyváželi všichni poklady rudého kovu na povrch zemský, počal zase jednou žráti sám. Za rudý kov, který mu brali, žádal rudou krev svých vykořisťovatelů. Tato krev svítila z chodeb podzemních jako rudá pochodeň do jejich duší plných bledého strachu.

„Také na tebe dojde, také přijde čas, kdy i tebe si vyžádá nenasytná tlama černé sepie tisícíruké. Teď pohltila tvé kamarády, zahradila jim východ, aby je zvolna klidně mohla pozřít. Co platno mořiti se prací bezvýslednou. Do úzké chodby nevejde se více lidí vedle sebe, než dva. A kdyby střídajíce se dnem i nocí odklželi, nestačí odvézti všechno kamení, kterým jsou ti ubožáci odříznuti od světa. Co platno, že tu stojí jejich matky a sestry, staří šediví otcové, kteří k nim hleděli jako k podpěře svého stáří a radosti svých šedin. Co platno, že milující ženy ztratí v nich své manžely, co platno, že útlé ručky dětské vztahují se prosebně k dolu, aby jim vrátil jejich tatínky. Černá sepie s bludištěm černých chodeb nemá srdce. Na to její budovatelé nemyslí, snad proto, že ho sami mnoho neměli.“

Kde pomoc nalézt? Kdo ji poskytne, když samo nebe se vůči prosbám černých lidí uzavřelo. Strach, jen strach studený a bledý, s ranní mlhou vystupuje z kobek podzemních, a lepi se na předměty v továrním dvoře, lepi se na tváře lidí, s nichž nedá se smýti, lepi se na třesoucí se údy i na motyky, jimiž paže jindy tak silné zoufale rozkopávají nakrnutou půdu.

Jest temno tam dole, jest smutno při pohledu na sesuté chodby a přelámaná pažení. A přece jest tam veseleji, než zde nahore, kde s probouzejícím se dnem stává se jistotou ona smutná předtucha, že nebude možno hloučku tam dole pracujících proniknouti k zasypaným druhům. Dole však práce, úsilovná práce, dodává odvahy a dodává i naděje, která jako hvězda svítí zbloudilým v temnotách. Mezi dělníky tu dva mužové stojí, jeden mladý, druhý starší prošedivělých vlasů. Jsou to inženýři Green

a Robinson. Oni jediní se nevzdávají naděje, že bude možno ještě pomoci. Jich pomocníci jsou tam také zasypaní i se svým strojem odklízecím. Na neštěstí se kabel spojující je s povrchem sesunutím vrstev někde přetrhl. Kdyby se podařilo nalézt porušené místo, mohli by s nimi vejíti ve spojení telefonické, mohli by jim poslati i sílu elektrickou, nutnou k práci stroje odklízecího a mohli by mít naději, že je ještě během téhož dne vysvobodí. Nemyslíli ani na to, jak by byl podán skvělý důkaz výborných vlastností nového stroje. Teď šlo jim jen o záchranu lidských životů, o skutek lidského milosrdenství. Ovšem se tím celá práce zjednodušila. Nešlo jim o to, odstraniti celé ty sesuté spousty, nýbrž jen vytáhnouti přetržený kabel, čímž bude i dána vzdálenost, na jakou se prokopati nutno, aby bylo možno kabel spravit a novým nastavití.

Jakkoli byly tyto úvahy správné, byli by se oba inženýři sotva jimi mohli řídit, kdyby nebyli mohli jednati na svou pěst. Na štěstí však řiditel právě odjel a inženýr Scott, třeba že jim nepomáhal, přece nepřekážel jim jednati na jejich vlastní zodpovědnost. Tak jim nic nebránilo zavésti ke kabelu proud z hlavní elektrárny závodu, kdežto k svým dosavadním pokusům se musili spokojiti pouze slabým proudem malého motorku již vyřazeného, který si byli znovu zřídili a svým účelům přizpůsobili.

V osm hodin ráno podařilo se vytáhnouti přetržený konec kabelu. Nebyl na štěstí dlouhý, a zbývající vrstva kamení ve dvou hodinách odstraněna. Pak připjat nový proudovodič a za chvíli zazvučel zvonek telefonu.

„Všichni zdraví a sami pilně pracují na svém osvobození. Jen si stěžují na hroznou únavu a hlad. Dlouho by ručně pracovat již nevydrželi, protože katastrofa nastala nedlouho před střídou, kdy mnohahodinnou práci beztoho již všichni byli unaveni. Scházal jim proud, aby byli mohli uvést v činnost stroj odklízecí.“

Nyní mohl býti stroj zapjat. Bylo to poprvé, kdy dělníci spatřili tento podivuhodný stroj v činnosti. Zatím ovšem jen dělníci zavření. Za vedení obou strojníků počala se ze stroje vysouvat z dola lopatovitá chapadla a s hora veliké ruce o mnoha

prstech, které přimykaly se k balvanům a jako kaménky je vy-
tahovaly ze spoust sesutých. Stroj balvany polykal a v zadu
opět vyvrhoval, a to tak rychle, že dělníci tu shromáždění sotva
je stačili na zad odklízeti, aby sami nebyli od stroje oddělení.
Drobné kamení zbývající po celých vozíčkách pohlcoval a na zad
vysypával. Při tom stále se posouval ku předu. Největší obtíž
byla s tím, kam materiál vyvržený odstraniti, protože v chodbách
nebylo dosti místa. Na štěstí se podařilo nalézt zapomenuté dva
vozíky a přistaviti je ke stroji tak, aby kamení přímo do nich
padalo. Pak je odváželi do chodeb postranních a na odlehlá
místa k starým dolům. Tak pomalu, ale jistě postupovali ku
předu a naděje na vysvobození dodala jim nových sil, které dříve
již pokládali za vyčerpané.

Zatím dělníci v předu shromáždění také nezaháleli. Tak
rychle ovšem pracovati nemohli, jako tomu bylo ve štole vnitřní,
ale za to se snadno vystřídali a síly vyčerpané nahrazovali no-
vými. Také otázka odstraňování materiálu nebyla pro ně tak
obtížna. Ale přes to bez pomoci stroje byli by se stěžl v čas
prokopali k strádajícím druhům. I takto to trvalo ještě drahně
hodin, než bylo slyšeti, jak úsilovně stroj odklízecí pracuje. Teprve
tehdy počali věřiti ujišťování inženýrů, že proti nim se probíjí
stroj, konaje práci svěřovanou dosaváde jen rukám lidským a že
pracuje za deset i více mužů v úzké chodbě, do níž sotva se
vešli dva mužové pracující. Tu když slyšeli s druhé strany su-
pající a bušící železnou obludu, strach z pola zapomenutý opět
jmal srdce jejich, takže nástroje počínaly se chvěti v silných
jejich pažích. Hluk se blížil a ssutiny balvanů se počínaly chvěti,
jakoby obrovský krtek z nich se dobýval na povrch.

„Všichni zpět!“ velel Green.

Všichni ustoupili, jen ne Barbieri, který byl právě v předu.
Následkem požitých lihovin nepozoroval ani, jak se půda před
ním vzdouvá, ani nedbal volání inženýrova. Pouze se obrátil
a tupě pohledel na Greena, klada si otázku, co že asi zase má.
V té chvíli ze ssutin kamenných se vysunulo desetiprsté chapadlo,
shrnujíc za sebou spousty kamení, a přiskříplo mimochodem také
ruku Barbieriko, zmačknuvši ji nelaskavým železným objetím.

Tento se prudce obrátil, uleknuv se útoku se strany, s níž se ho nejméně nadál. Spatřiv pak černé chapadlo, zatínající se do jeho ruky vykřikl v bezmezném zděšení „Rudý Ďábel“ a vytrhl v nevýslovné hrůze ven svou ruku, jejíž dva prsty byly zkrvácené a rozmačkané.

Jeho výkřik se rozlehl podzemní chodbou a stohlasou ozvěnou zněl se všech chodeb postraních. Dělníci tu shromáždění dali se na útěk ku vchodu. Inženýři chtěli je zadržeti, ale hrozivé chování přestrasených mužů je nutilo jich dále nesledovati. Ostatně nastávala nová práce. Ze ssutin pomalu se vypracovával na povrch podivuhodný stroj, který měl člověka budoucích věků osvoboditi od nejtěžší a nejnebezpečnější práce v rudných báních. Tuto podal první praktickou zkoušku své nesmírné důležitosti, povýšiv prostý dřívější nástroj, lopatu, na místo důležitého složitějšího stroje automatického.

A za strojem se ubíraly a kol něho se protahovaly ubohé vysílené postavy ubožáků, kteří ještě před málo hodinami byli odsouzeni k krozné pozvolné smrti hladem a vysílením. Ale zde nevítaji je postavy druhů. Jen dva inženýři jim podávají pravice. Ty ostatní zaknal bezdůvodný strach na útěk, strach, jenž mohl spíše býti jejich radostí z blížící se svobody, kterou přinášel Rudý Ďábel všem pracovníkům podzemním.

Ale ku změně strachu v radost, k pochopení, že tenhle Rudý Ďábel není Nepřítelem, nýbrž Spasitelem, k tomu bylo třeba vědění a uvědomění, které scházelo těm ubohým, uhnětným, nevědomým černým lidem.

25. PŘEKÁŽKY.

Dvě jsou vlastnosti ducha lidského, na které jest hrdým, a o nichž se domnívá, že jej pozdvikují nad všechny tvory ostatní, totiž rozum a cit. A přece bych odvážil se tvrditi, že to poukazuje na dosti málo rozumu, když člověk nechce viděti, že i zvířata jednají účelně, rozumně a že dovedou přemýšleti, třeba že logika jejich někdy jinými drahami se běře, než logika rozumu lidského. Vždyť člověk pokládá takové jednání za rozumné, které čelí k prospěchu lidskému. Musí tedy dle téhož receptu u zvířat býti rozumným jednání, mající na zřeteli prospěch zvířecí. My ovšem se cítíme povýšeni nad všechny tvory ostatní a říkáme, že zvířata jednají pouze dle svého pudu. Při tom rádi zapomínáme, že jednání takové jest tisíckrát rozumnější, než jednání, které se neřídí pudem, nýbrž rozmarem, jenž u člověka nastoupil na místo přirozeného, zdravého pudu.

A s druhou předností ducha lidského, s citem, jak s tím se to má? Také cit se zvířatům upírá. Opět však lze viděti, že málo citu má ten, který se pokládá za vyvýšený nad tvory ostatní, že nechce viděti v dojemných důkazech lásky mateřské u zvířat, lásky manželské, solidárnosti stádovní, než vrozené pudy, nemající co činiti s vyšší inteligencí a úrovní duševní. Jest pravda, že pudy ty jsou vrozené, ale zda nejsvětější city lidské nejsou právě tak vrozeny duši naší, jako duši tvorů ostatních. Zda ony city mravní, jimiž nuceni jsme jednati tak často proti vypočíta-

vému, chladnému rozumu, nejsou přírodním zákonem stejně jako jím jest zákon tíže, magnetismu a elektřiny?

Staví-li se člověk na stanovisko výlučné, pokládá-li rozum a cit za své vlastní vymoženosti, nemá říkati aspoň, že sídlem jejich jest mozek a srdce, neboť právě tyto dva orgány má člověk společny skoro se všemi tvory ostatními. A právě tyto dva orgány vypovídají pánu tvorstva tak často službu, že těžko jest říci, zda častěji se řídí rozumem a citem, či hloupostí a bezcitností.

Čin, který vykonali naši dva hrdinové v dolech keweenských, byl jistě moudrý a šlechetný. Domnívali-li se však, že dojde schválení a snad dokonce odměny u lidí moudrých a citlivých, byli ve velkém omylu. Lidé moudří totiž musili v něm viděti pouze urážku své vlastní moudrosti, protože dosavade prohlašovali Robinsona za blázna. Bylo tedy od něho zajisté velkou opovržlivostí vykonati čin, který tyto moudré lidi zřejmě vinil z hlouposti a z podlosti. Lidé citliví pak jsou vždy nejcitlivější k svému vlastnímu já. Je nutil čin tento k vděčnosti za zachované zdraví, život a jmění. Nic není citlivým lidem protivnějšího než vděčnost. Ale bylo tu ještě něco jiného, co přímo ohrožovalo tyto lidi moudré a citlivé. Rozum jejich jim povídal, že když se bude v dolech kopat strojem, že nebude třeba horníků, a že přijdou o svou práci. Cit jejich vnukal předtuchy prázdného žaludku a nutnosti, hledati si novou práci jinde, anebo se trochu učiti, namáhati mozek, aby mohli pracovati s novými stroji. A to jsou věci, které jsou skutečně s to ohroziti všecken jejich pohodný, nemyslivý život dosavadní.

Proto zajisté každý pochopí, že čin obou inženýrů, nejen že nebyl šlechetným, nýbrž byl nanejvýš sobeckým, vypočítavým a zlotřilým. Zda nebylo by bývalo lépe, kdyby byli nechali ten hlouček dělníků tam pod zemí zahynouti hladem a vysílením. Jistě nebylo by to bývalo po prvé, ani naposled. Jistě nebylo by při tom bývalo méně škody, než nastane katastrofálním vynálezem, jenž přivede tisíce rodin na mizinu.

Následky těchto a podobných úvah nedaly na sebe dlouho čekati. Jest jisto, že v prvním návalu štěstí z opětného shledání a radosti z osvobození od zdlouhavé a smutné smrti, přišla k o-

běma inženýrům deputace s projevem díky zachráněných. Jest jisto, že v přemrštěných frázích nazývali je dobrodinci utlačených, otci sirotků a že plynuli ještě jinými podobnými více nebo méně vhodnými slovy, jak se to při takových příležitostech dělá. Ale myslil by se ten, kdo by myslil, že se tím tyto ochránčové vdov a sirotků dostali do situace zvláště závidění hodné.

Přízeň dělnictva, nebo aspoň jedné jeho části povzbudila žárlivost některých úředníků, zvláště inženýra Scotta. Muž tento nebyl zlý, třebaže byl jinak nepřístupný a svůj. Jedině svrchovaná žárlivost zatemňovala vlastnosti ostatní tohoto ducha bystrého a svérázného. Proto se nesnášel s Robinsonem. Když Green nastoupil, zalbil se na první pohled Scottovi a tento jej dokonce první čas bral ve svou ochranu. Když však viděl, že podléhá vlivu Robinsonovu, nechal jej a stal se k němu lhostejným. Nyní však po úspěchu Robinsonově, na němž měl bez odporu i Green velké zásluhy, stal se mu přímo nepřitelem. Muž ten viděl dobře, že nováček nedávno přibývší svým duchem, nadáním a vytrvalostí záhy nad své druhy vynikl, a stával se i jemu samému nebezpečným sokem. Nebylo pro něho zatěžko, přiměti i řiditele Whita, aby zájmy Greenovy vykázal do určitých mezí.

Aby neobdrželi Green a Robinson dovolení, konati pokusy ve starých dolech, tomu arci zabrániti nedovedl, protože v té věci za nimi stál pan Norman Smith, dovedl však způsobiti, aby se pracem jejich kladly všemožné překážky. White, jenž hledal mezi dělnictvem své vyzvědače, našel si brzy Miguela jako vhodný nástroj k provedení svých plánů. Ten pak viděl, že pohodlně jest sloužiti v jedné věci dvěma pánům za dvojnásob plat a přijal na se ochotně tuto nepěknou úlohu. Jestliže popouzel v kantině proti Robinsonovi a Greenovi, dalo se to tentokráte již více s vědomím a dovolením pánův závodu. Tak využil i strachu, jenž se zmocnil Barbieriho a jeho druhů, po nehodě v dole. Ať sebe více přesvědčovali dělníci v dole zachránění druhů své, že vše se dělo přirozeně, že sami obsluhovali onen podivný stroj, který jim zase pomohl na světlo denní, Barbieriho již nikdo nedovedl přesvědčiti, že to nebyl dábel, jenž schromil jeho levou ruku.

„Vždyť cítil jsem ve tváři jeho ohnivý dech“, říkal „a na své ruce do smrti ponesu stopy jeho strašlivých zubů.“

První čas docela ztratil řeč a mysleli již, že jí nikdy více nenabude. Později se přece zotavil a pak vyprávěl hrůzostrašné věci o celém tom příběhu. Také hubený Spina a tlustý Porcello se dušovali, že Rudého Ďábla na své vlastní oči viděli a že podobnému zmrzačení, jako Barbieri jen s velkou obtíží a s napjetím všech svých sil ušli. Že každý z nich ďáblu podobu jinak popisoval, nikomu nevadilo, protože je známo, že Rudý umí na se brát různé podoby a že jej každý může vidět jinak.

Přes to vše se však našli mezi dělníky pochybovači, kteří všem těm báchorkám nevěřili a jich vyprávěčům se jen smáli. Těm však dovedl odpovědět Miguel jinak.

„Ano, jest to stroj, stroj zcela nový, který tu vymysleli. Stroj podivuhodnější, než si kdo může představit. Sami jste viděli, co dovede. Umí pracovat za dvacet mužů, a bude-li z dokonale, bude pracovat třeba za sto nebo za tisíc mužů. Nevěříte? Což nevíte, co stroje dovedou? Kolik by vás bylo zapotřebí, abyste dotáhli vlak plný mědi odtud až do Chicaga. A stroj parní to dovede hračkou. A teď zde máte stroj, který není sestrojen k tahání, nýbrž ke kopání. Myslíte, že tento stroj nedovede stejně nahradit sílu lidskou, jako onen stroj parní, jenž táhne sta těžkých vozů s nákladem? Potřebuje dnes někdo síly vaši k tahání vozů? Potřebuje vás někdo aspoň jako vozků, táhnoucích náklady s potahem koňským? Potřebuje dnes někdo na světě formanů, kteří kdysi byli stavem váženým, hledaným a zámožným? A proč jich nepotřebují, proč? Protože jejich práci vykoná dnes stroj lépe a laciněji. A co myslíte, že udělají páni, až budou mít stroje, které dovedou kopat za sto mužů?“

„U sta hromů, dají nám výpověď a pošlou nás pryč!“

„Tak jest, a nyní ještě nevěříte, že stroj ten jest dílem Rudého Ďábla, který chce vzít vám váš výdělek, a chce, abyste vyhnání byli na silnici bez chleba, bez oděvu a bez práce?“

Ticho nastalo mezi muži snědých tváří. Cítili, že jest tomu tak, jak druh jejich pravil. V denním zápasu o skývu chleba poznali, že nejsilnějším zůstane ten, jenž jde bezohledně ku předu.

přes mrtvoly svých přátel a druhů, a pocítili opět strach, nikoli před vymyšleným fantomem, nýbrž strach slabého před silným, strach kuřete, jež dává liška, strach jehněte, jež uchvátil orel. A tento strach, který dodává koroptvi, bránící svá mláďata, chytrost lišky a slabé samičce ptačí sflu lvice, tento strach vzbudil i v nich nejhorší vášně proti novému stroji. Ven do tmy se vyřítili, aby zkazili stroj, který ohrožoval jejich existenci. A tak byl zničen krásný duckaplný stroj za to, že tolika lidem zachránil jejich životy, a za to, že připraviti měl člověku radostnější životy na této zemi, máje jej zbaviti nejtěžších a nejnebezpečnějších prací v dolech a máje jej učiniti pánem kovu za cenu lacinější než jest strádání, pot a životy tisíců malých lidí černých.

Ti sami jej zničili v bázni, aby neohrozil jejich malé, černé životy, aby jim nevzal práci, která je hubila. Tehdy ovšem nevěděli ještě, že není to stroj, jenž jim ohrožuje jejich život a jenž je zotročuje, nýbrž nespravedlivé rozdělení práce. Tehdy nevěděli, že právě ta těžká práce to jest, která je činí otroky, nevěděli, že pokud bude třeba konati těžké práce, že vždy budou odsouzeni malí lidé černí, aby je konali a že život jejich jen tehdy bude lepším a snesitelnějším, když prací takových třeba nebude. Jako dnes by nikoho nenapadlo, aby k obdělávání polí bral místo velkých hospodářských strojů stáda otroků, tak nesmí v budoucnosti nikomu rozumnému ani napadnouti, aby podzemní díry vrtné zalidnil stády malých lidí černých. Nikoli proto, že jest lidským nutiti je k takovým pracem těžkým, nýbrž proto, že stroj pracuje daleko pravidelněji, přesněji a laciněji, než ubohý, zkrušený tvor. Ti arci tehdy ještě netušili, že historik budoucích staletí bude hleděti na naše hornictví asi tak, jako my dnes hledíme na stavbu pyramid. Obdivujeme se jim jako stavbám věkovitým, ale my bychom jich tak nestavěli.

Takhle střizlivě lze uvažovati o věci dnes, když hledíme na to se stanoviska vzdáleného, ale v den, kdy byl stroj zničen, nikdo klidně o věci nemohl uvažovati. Oba inženýři s nasazením vlastního života stroj svůj bránili proti rozružené luze a musili svými přátely býti odvedeni a schováni, aby nebyli lynchováni: Robinson upadl v těžkou nemoc a Green běžel hledat pomoci

u řiditelství dolů. Rozčilen vyprávěl Whiteovi, co se sběhlo. Ten jej klidně vyslechl a pak odpovéděl.

„Vidíte, vidíte, mladý muži, věděl jsem, že věc takto skončí. Říkal jsem vždycky, že z dolování ve starých dolech nic nebude. Tam jen tlučete kamení a nevede to k žádnému cíli. My vás najali proto, abyste pracoval v nových dolech a dobýval měď, a nikoli abyste prováděl nesmyslné pokusy, které k ničemu nevedou.“

„Ale vždyť jsme tam pracovali jen ve svém prázdném čase!“ řekl Green.

„A vy se domníváte, že nám má být jedno, jak užíváte svého volného času? Jděte do kostince, vyražejte se, chodte na výlety, bavte se s děvčaty, abyste zase přišel čerstvý do práce, ale nepracujte v době odpočinku, neboť tím se unavíte a nemůžete povinnosti své zastávat tak, jako byste je zastával, kdybyste byl odpočat.“

„A to je všechno, co mi můžete odpovéděti, pane řiditeli, na mou stížnost na zločin, kterým zbavení jsme byli možnosti dále pracovat, kterým bychom byli málem přišli o život a kterým inženýr Robinson připraven o veškero ovoce své mnohaleté úsilovné práce? To jest vše, čím pomoci nám může správa dolů, ač nedávno právě jsme přispěli strojem tím k vysvobození zasypaných horníků a zbavili tak správu dolů povinnosti platiti odškodné a podpory pozůstalým vdovám a dítkám?“

„Dobře připomínáte, mladý muži! Jednání vaše, jehož jste se dopustil i s inženýrem Robinsonem, naprosto nelze se stanoviska našeho schváliti. Předně vám bylo dovoleno pracovati se svou čertovskou mašinou v dolech starých a nikoli v dolech nových, jak jste učinili, odklzejšce rum v zasypaných chodbách, a za druhé jste při tom používali energie elektrické naší elektrárny, aniž jste před tím žádali správu dolů za povolení.“

„Tak jsme měli nechat ty lidi v dolech zahynout?“

„O tom nemůžete rozhodovati vy, nýbrž vaši představení. Vy jste se měl prostě řídit rozkazy, které jste si měl vyžádati od pana inženýra Scotta.“

„Myslíte, pane řediteli, že on by byl býval s to záchranu těch ubožáků lépe a snad dřív provést?“

„Není vaší věcí kritisovati jednání svých představených. Buďte rád, že vzhledem k polehčujícím okolnostem bude vám čin váš odpuštěn. Máte snad ještě něco k podotknutí?“

„Za takovýchto okolností nikoli.“

Green se uklonil a odešel. V hlavě mu hučelo a stud, hněv, ošklivost naplňovaly jeho mysl. Bylo mu tak trpko, že by byl nejráději nežil. Cítil se tak sám, opuštěn, od lidí i od boha, jako zločinec vyvržený ze společnosti lidské.

Tak to, co pokládal za dobrý skutek, byl vlastně přečin, pro který směl býti kárán jako malý nedospělý hošík? To, co pokládal za důkaz plodné myšlenky, byla vlastně pošetilost, která mu byla milostivě prominuta laskavostí takových Whiteů. Vděčnost těch, kteří ještě včera jej a Robinsona nazývali svým záchrancem, nesahala ani tak daleko, aby zachránili zničení jejich díla. A což konečně on. Jest mladý, snese to vše. Přebolí, zahojí se. Ale co starší jeho přítel? Horečka lomcuje jím na lůžku. Kdo ví, zda tuto ránu osudu snese tak, jako snášel rány dosavadní. Náhle vyrušil jej z těchto úvah známý měkký hlas.

„Pane Greene, vy jste byl v nebezpečí, za to že jste vykonal dobrý skutek?“

Stála před ním Dora.

„Vy mne aspoň neodsuzujete?“

„Jak, odsuzovat vás za to, že jste s panem Robinsonem zachránil život tolika lidem?“

„Jiní soudí jinak.“

„Vy jste se opět nepokodil s otcem, není-li pravda?“

„Ano slečno, ale jsou to věci služební, které vás nemohou zajímat.“

„Vím dobře, jaké překážky se vám stále v cestu kladou. Jsem velice zarmoucena, že i můj otec jest mezi nepřátely vašimi. Buďte silný a neustávejte.“

„Díky, srdečné díky, za vaše laskavá slova, jichž právě

tolik jsem potřeboval. Není to poprvé, co u vás docházím útěchy v strastech, kterým jest mi čeliti. Díky.“

A odcházel pojednou s lehčím srdcem a s pevným ododlá-
ním čeliti všem překážkám. Mysl jeho jako by se pojednou byla
vyčistila od všech pocitů hnusu a smutku, jimiž byla naplněna.

Zase počalo slunce i pro něho svítiti, zase začaly květy
i na něho se usmívati. Starší zemrou i se svými rozumy i se
svými předsudky a zůstanou mladi. Pravda mladých musí zvítě-
ziti nad pravdou starých, protože jest pozdějšího data. A tato
mladá dívka také náležel k nim, mladým. Cítil k ní čisté přátelství
a bratrskou náklonnost. Byla mu kamarádem dobrým a přítelem
laskavým. Byl jí za to od srdce vděčen. A nyní šel, aby dar,
který od ni přijal, dal dále svému staršímu příteli.

„Dobré slovo jest zvláštní dar. Čím více ho dáváš, tím
více ho zbývá. Jest jako ozvěna. Zavoláš jednou a třikrát se ti
vrátí.“

Dora smutně pohlížela za odcházejícím mladíkem. Věděla,
že srdce jeho náležel jiné, a přece by byla vše nasadila, aby jej
viděla šťastným.

26. NÁVŠTĚVA V TÁBOŘE.

Rodinu Smithovu velice zajímal život, který vedla družina skautská ve volné přírodě. Proto přijali rádi návrh Hartův, který se nabídl, seznámiti je se svými lesními přáteli. Výletu se účastnila slečna Angela, jakož i pánové Georg a Oliver Smith, jakož i Hart. Pan Norman Smith nemohl jíti s sebou, jsa příliš zaměstnán posledními událostmi v továrně, jež nebyly mu nikterak lhostejnými, a také dcery ředitelovy odmítly účastniti se výletu, který by byly za jiných okolností rády podnikly. Zvláště u Herminy bylo pozorovati v době poslední jakousi zasmušilost a neobvyklý interes, jaký projevovala s nemocí inženýra Robinsona. Pan Smith naopak naléhal, aby Angela se vzdálila z nepříjemného okolí, a proto požádal své bratry, aby s ní vykonali tento výlet. Společnost použila velkého automobilu, který byl zařízen se vším pohodlím a byl velmi prostranný. Poněvadž se předem ohlásili, uvítala je družina skautská veselým zpěvem, praporky a jásotem.

Musili ukázati svým milým hostům všechny své poklady. Vedli je do kuchyně, kde se nejjednoduššími prostředky připravoval chutný oběd, ukazovali své zásoby dříví, které získali mícením lesa, k čemuž měli povolení od majitele, svou spížírnu, v níž měli své zásoby ukryté v zemi před palčivými paprsky i dotěrným hmyzem. Ukazovali zařízení jednotlivých stanů, které, třebaže byly dle jednotného plánu sdělaný, přece se od sebe lišily dle zvyků a povah svých majitelů. Někteří hoši měli tu

ručně vyrobené lavičky, poličky na věci, z větviček a lýka spletená nosítka. Jiní si pro svá lůžka upravili zvláštní rohožky upletené z proutí, které je chránily od vlhkosti zemské, jiní užíli nepromokavých látek, jiní opět měli jakási lůžka visutá, a tak každý dle vtipu svého a dovednosti si upravil vnitřek svého obydlí co nejpohodlněji. Někteří i na výzdobu stanu pomýšleli a praporky a fábory vlály vesele větrem. Skoro každý měl na svém stanu svůj znak, který souvisel s jeho jménem táborovým. Tak „Kaj“ měl svého hada Kaje, hlídače královských pokladů, Baghýra měl svého tigra na stanu vypodobněna, Arno svého holuba, jak jej popisuje Thomson Seton ve svém rozkošném životopise poštovního holuba a tak každý stan již z dále vyznačoval svého vlastníka se všemi charakteristickými vlastnostmi jeho povahy. Konečně došli hosté k velkému stanu Brotherovu. Tam musil profesor demonstrovati, jak lze několika pohyby kteroukoli část stanu oddělití jako útulný pokojík, jehož jest možno užití buď k převlékání, nebo odejmutím střechy za sluneční lázně, anebo jest možno celý stan vodorovným napjetím stěn postranních proměnití v krytý sál, dosti prostranný, aby v něm celá rodina v době nepohody se mohla oddávati volnému pohybu, prostocvikům i hrám. Při tom ovšem bylo možno stranu, odkud vál vítr uzavřítí, aby jim nebyli příliš obtěžováni. Hosté mohli se obdivovati nejrůznějšímu nábytku a nářadí, který si lesní obyvatelé jako praví Robinsoni sami vyrobili, různým těm věšákům, poličkám, lavičkám a stolkům na místech zvoucích k posezení, lávkám přes potůčky, ba i loďkám vlastní výroby. S jednou takovou loďkou vykonali starší hoši již několik zajímavých výletů po březích jezerních. Tím octli se hosté v táborové dílně, kde se to vše hotovilo. Dílnou tou bylo vlastně volné prostranství, přiléhající k stanu, jenž byl skladištěm nářadí. Většinou se ovšem truhlařilo, protože prkenných věcí nemohlo býti dost. Blízká pila poskytovala svými odpadky hojnost laciného materiálu k pracem takovým. Rákosí potoční dodávalo opět látky k pletení košíků a rohoží. Také slaměné rohožky a stěny proti větru tam pletli. K tomu jim poskytovala okolní pole, z nichž se obilí sklízelo, slámy dostatek. Než vedle prací mechanických nebylo zanedbáváno ani pozorování a studium přírody. Měli tu temnou komoru,

kteřá opatřena jsou na vrcholu otáčivým zrcadlem a velkou čočkou, dovolovala za dne pozorovati jako na dlani okolí tábora a za noci se tam vyvolávaly fotografie při červeném světle malé žárovky. A bylo tu také co fotografovati. Pan Oliver nevycházel z obdivu prohlédaje fotografie zvířat volně v přírodě žijících, největší to trofeje řádného skauta. Však se takové fotografie nenabude lehkou, a jest k tomu potřebí velké dovednosti a zdatnosti skautské. Jako lovec, vychází i skaut na lov, ale místo zbraně smrtící nese s sebou kameru. I on zná svá místa, kde čeká, až se kořist přiblíží. I on snaží se dostat před vítr, aby ho zvěť nemohla větřit. I on se musí dostat co možná blízko, aby co nejlépe viděl, sám nejsa pozorován. Ale on nezabývá, nevráždí. Jen pozoruje a světle maluje, zachycuje okamžiky nezapomenutelné pro radost sobě, pro zábavu a poučení i jiným. Ze svého lovu si přináší jen vzpomínky radostné, milé. I on sice bývá svědkem malých tragedií zvířecích, ale tím učí se znáti jen život, aniž běže na sebe zodpovědnost za zbytečně utrčený život. On nemá vzpomínky na poslední vyčítavý pohled umírající oběti a vidí-li i krutost a smrt, nemá svědomí obtíženo zodpovědností za ni. Hle, tam laňka s kolouchy na louce se pase. Ve své klidné prostotě a přirozenosti netuší ani, jak rozkošný obrázek skýtá skrytému pozorovateli. To není obrázek pro lovce. Ten, má-li srdce v těle, ustoupí a ustoupiti musí před posvátností mateřství. I on snad nad obrázkem tím se zastaví, ale ví, že zde jest vlastně zbytečným. Ne tak skaut. Ten ví, že neublíží a že ublížit nechce. Tomu zákon nezakazuje, aby vyčítal svého úlovku. Než se kdo nadá, skaut se přiblíží potichu, potichoučkou . . . jedno stisknutí, momentka sklapne, celý rozkošný obrázek jest fixován světlem na citlivé desce a zůstane mladému pozorovateli pro celý život na pěknou vzpomínku a milou památku. A při tom malou rodinku ani nepoplašil. Tak tiše, jak se připlížil, odplížil se zpět, aby nerušil posvátného ticha, které se nad údolčkem sklání. On není rušitelem, jest stejněprávným tvorem, jako ti ostatní, zde žijící, kteří se ho nebojí, protože vědí, že tenhle „bratr-člověk“ jim neublíží.

Jinde je zas rodina divokých králiků. Mláďata pod ochranou starých dovádějí, navzájem se porážejí, kozelce metají. Učí se

sblíží zkušenosti, aby se jimi vyzbrojila k zápasu o život samotný. Netuší, že vysoko ve větvích stromových je pozoruje dvě oči nikoli zlých, po kořisti a naplnění žaludku toužících, nýbrž dvě oči laskavých, jich hrou rozveselených, vyčkávajících jen nejpříhodnějšího okamžiku k zobrazení jejich skotačivého reje. Zase stisknutí, a celý výjev rozkošné přírodní prostoty jest zachycen na obrázku. Bedlivému pozorovateli se dostane ještě značného honoráře od přírodnického časopisu, jenž obrázek jeho uveřejní. Několik takových podařených fotografií a celé výlohy prázdninového pobytu tím jsou kryty a třeba i pěkná úspora do nového roku zakosponována.

Tu zase v hnízdě pěnkava krmí svá mláďata. Ta vyžlata natahují své nenasycené krky po přinešené krmi a pípají onu známou píseň všech zdravých dětí: „Jíst, jíst, jíst.“ Z každého jejich pohybu zřejmě jest touha po životě, vědomí, že nutno jest přijímat potravu, aby z ptáčete se stal ptáček, a vyplnil tak úkol svůj na zemi. Klaps, — a celá skupinka jest opět na desce pozorovatelově. Ptáčkové vyletí z hnízda a rozletí se po světě, ale upomínka na rozkošné jejich mládí, a také na mládí vlastní zůstane pozorovateli, i když šediny již krýti budou jeho hlavu a vždy znovu se mu vrátí, kdykoli prohlížeti začne album svých obrázků ze života skautského.

Leč to je vše jen první stupeň skautského pozorování přírody. Hoši starší, dovednější již nespokojí se zachycením jednotlivého okamžiku ze života v přírodě. Oni chtějí mít pohyb, chtějí mít život. Vždyť tu jest společný všem přístroj kinematografický, kterým celé výjevy ze života v přírodě jest možno zfilmovati. O práci s tímto přístrojem se mohou pokusiti arci jen nejzkušenější a nejdovednější z hochů, ale pásky filmové, které jsou na věci nejdražší, poskytne jim zdarma nejbližší filmová společnost, která nad to pěkné snímky přírodní slušně honoruje. Příjmy tyto plynou ovšem většinou do společné pokladny skautské, ale horlivý pracovník dostane z nich svůj podíl. Jak mnohý z mladých hochů má tím položen základ k své budoucnosti.

Ale nejen po stránce zrakové pozorovali mladí snaživci. Také říše zvuková vábila mnohé z nich. Ti vycházeli do přírody

s malým přenosným fonografem a zaznamenávali na voskové válečky šveholení ptactva, bubláni potůčků, šumy lesa, šelest větví, tichý krok po uschlém listí a všechny ty zvuky, které zachytí ucho bedlivého pozorovatele. V průvodu lesníkůvých vycházeli poslouchat zpěv jednotlivých opeřenců a měli již celou sbírku takovýchto šveholů připravenou pro zoologické museum svého města.

Také života rostlin hoši nezanedbávali. Měli k tomu v táboře svou malou zahrádku botanickou, v níž pěstovali své vyvolené květiny. Tak mohli pozorovati v přírodě samé jejich pozvolný vývoj. I zde kamera fotografická konala dobré služby. Fotografující v určitých pravidelných dobách s téhož místa tutéž rostlinu a spojujíce obrázky ve film, mohli pak zrychlující tyto pomalé posuny pozorovati denní pohyb rostliny za sluncem, její vzrůst a jiné podobné pohyby, které jim dokazovaly lépe než tisíce učených pojednání, že i rostlina jest tvorem živým, že touží po světle a teple, miluje a chce žít.

Pan Oliver, sám velký milovník přírody a jejího života byl nadšen vším, co viděl a nemohl se vynadiviti, jak malými prostředky tu bylo dosaženo velkých výsledků. Rád slíbil hochům, že prožije s nimi několik dní volného života v přírodě.

Pana Georga více zajímaly sbírky nálezů geologických a zvláštností přírodních, které hoši přinášeli ze svých výletů a z nichž si již sestavili malé geologické museum. Byly tu horniny krajiny, v níž se nacházeli, byly tu nerosty různé a jejich deformace a změny nastalé tlakem zemským, horkem nitrozemským, nebo působením vody a vzduchu. Byly tu fotografie zajímavých geologických útvarů, pokud se staly přístupnými obnažením vrstev zemských. Mladí geologové věděli dobře o každé studni, která v okolí se kloubila, a nezanedbali takové příležitosti k obohacení svých sbírek. Znali každý lom a věděli kam a k jakému účelu ten nebo onen nerost se odtamtud vyváží. Pan Georg setkal se tu se svými starými známými z dolu Keweenawských, se zajímavými drusami rudními, s krásnými lesklými plochami kyzu měděného, s indigově modrými krystaly skalice modré, s kusy malachitu a azuritu, se všemi oněmi nádhernými ozdobami, kterými oplývají skvostné paláce podzemních skřítků. Byly

tu zkameněliny předhistorických rostlin a zvířat, vytržené z listů knih, které navršila voda v lůně zemském, jakožto psané dějiny pravěku naší zeměkoule. Leč byly v té sbírce i zajímavé památky přítomnosti, jako zrudné výrůstky na stromech a různé druhy ovoce. Nescházely ani fotografie přírodních zajímavostí, jako dubu a smrku pospolu z jednoho místa vyrůstající, blízky rostoucí z kmene ztrouchnivělé vrby a jiných takových věcí více.

Hart proklížel náčrtníky kocků, v nichž se snažili zachytiti tu zajímavý strom, jinde zvíře nebo květinu, kousek krajiny, své stany, skálu za potokem, kříž na stráni, kapličku u lesa, a tisíce jiných námětů. Byly tu kresby neumělé, pouhé pokusy ruky dosud nevyvíčené, byly tu i kresby prozrazující velké nadání, ale všechny poukazovaly na schopnost pozorovací, která přirozeně při výchově skautské dochází velkého pěstění. Hart dal si vyprávěti, odkud pochází ten který z obrázků, a k některému i leckterou podrobnost ještě přikreslil. Navzájem jim ukazoval i obrázky vlastní a tak všem uběhlo to půdne velmi rychle.

Děti Brotherovy se skupily kolem Angely. Malý Bob se záhy spřátelil se sličnou dívkou a zahrnoval ji svými dětskými otázkami:

„Řekni mi, slečno, proč nechodíš bosa, nebo aspoň v opánkách, když jsi v lese?“ zeptal se jí dívaje se na ni svýma velikýma očima, a nečekaje na odpověď, ptal se dále.

„Jestlipak bys dovedla vylézt na tamhleten strom?“

„Toho bych nedovedla,“ řekla se smíchem slečna.

„A já, vidíš, to Kaj dovede.“

„Kdopak je to Kaj?“

„Ty neznáš Kaje? Toho přeci zná každý.“

„Vidíš a já jsem se s ním nikdy nesešla.“

„Tak vidíš, že nemluvíš pravdu. Už jsi s ním dokonce mluvila. Kaj je přece velký had z Džunglí, který chránil Mugliho.“

„A já že jsem s tím hadem měla kovořit?“

„Ale když ty ale docela ničemu nerozumíš. Podívej se přece. Tamhle stojí a ukazuje tomu tvému pánovi, jak se musí plížit, když chce stopovat zvíř. Ostatně, jestlipak rozeznáš stopu zajíce od stopy lišky?“

„To bych asi nerozeznala“, řekla slečna.

Tu se dal také starší bratr Jak do řeči.

„To my jsme tuhle viděli takový velký kopec a byl plný liščích děr. Tatínek povídal, že jsou tam lišky.“

„Prosím tebe, Jaku, nepovídej, vždyť to řekla maminka“, opáčila Ellen.

„A ukážete mi ten kopec?“ řekla slečna.

„Ale, to je příliš daleko“, řekl Bob, „tam bys nedošla“.

„A ty tam dojdeš?“ smála se Angela.

„Já dojdu“, ujišťoval Bob. Pak se zadíval na krásné ruce dívčiny a řekl s klidem.

„Ty nejsi moc silná, vid!“

„Proč to myslíš, Bobe?“ zeptala se Angela.

„Protože máš takové bílé neopracované ruce. Tatínek říká, kdo mnoho nepracuje, že není silný“.

„A ty mnoho pracuješ, Bobe?“

„Já ještě mnoho nepracuji, protože jsem malý, ale děti pracují hodně.“

„Které pak děti?“ ptala se dívka.

„No naše, Mery a Ellen, Jak ne, ten raději jí.“

„No ale, Bobe, vždyť já také pracuji. Vždyť nosím povinnosti.“

„A jsou ty povinnosti těžké k nešení?“ zeptala se Angela.

„To se rozumí. Doma nanosím do kuchyně dříví a vody, kamnovec naplním, a do umývadla vodu přinesu a ještě plnou konev.“

„A já mu při tom pumpuji“, chlubil se Bob.

„Vy hodně pracujete?“ zeptala se Angela Mery, dívky na svůj věk neobyčejně vyvinuté.

„My pracujeme hodně a rády“, řekla tato. „Každou sobotu čistíme celý byt, vytíráme podlahy, s maminkou v pondělí pereme a žehlíme prádlo a na jaře jsme celou zahrádku zryly“.

„Což vy prádlo nedáváte z domu?“

„Nikoli, maminka říká, že se při tom prádlo roztrhá, a my pereme strojem, tak jsme s tím za jedno půldne hotovy.“

„A zahrádku také máte?“

„To ty nevíš?“ divil se Bob. „Ty ale nic nevíš.“

„Ale jak to mám vědět, Bobe? Vždyť jsem u vás nebyla.“

„Předně mi neříkej Bob, já jsem tady Mugli, a za třetí se k nám přijeď podívat.“

„Za třetí? Vždyť jsi neřekl za druhé.“

„No, za druhé ti třeba tatínek zahraje divadlo.“

„Máme, a pěkné,“ řekla Ellen. „Tatínek nám spisuje na ně kusy a maminka také.“

„Maminka nám napsala divadlo o nespokojeném hříbčecu“ řekl jak „a to bylo tak pěkné. Pořád jsme je hráli.“

„A jaké to bylo divadlo?“ ptala se Angela.

„A to bylo tak“, dal se do vypravování jak. „Hříbček byl nespokojen se svou chudou barvou a záviděl ji Muchomůrce“

„Jó, moje barva, to je něco překrásného“ počal recitovati Bob.

„Ale to přece říká muchomůrka a ne hříbek“ opravovala jej Ellen.

„Tak povídej dál, jak to je“ naléhala Angela.

„Tak tu přijde víla, a řekne mu, že si může vybrat, čím se chce stát. A přiletí motýl a hříbek rozmýšlí, nemá-li se stát motýlem. A přijde žabička a hříbek rozmýšlí, nemá-li se stát žabičkou. A přiletí muška a hříbek by chtěl být muškou. A přiskáče králíček a hříbek by chtěl být králíčkem. A přiletí ptáček a také ten se hříbčecu líbí. Ale každý mu vypravuje své soužení a tak je hříbek pořád nerozhodným. Když konečně i vychloubačnou muchomůrku vyvrátí hůl mimojdoucího člověka, přeje si hříbek zůstat raději hříbčkem.“

„A to musí být pěkné“, chválila Angela.

„A což kdybys to viděla na divadle“, řekl Bob.

„Když byl Bob nemocen, musila jsem mu to pořád hrát“ ujišťovala Mery.

„Jen se na to přijď podívat“ zval Bob.

„Přijdu, přijdu ráda“, slibovala slečna.

Zatím co se děti s Angelou takto bavily, seděli ve stanu Brotherově oba páni Smithové a vážně rozmlouvali s profesorem a jeho chotí.

Tato se horlivě vyptávala na průběh posledních událostí v dole. Zpráva o výstupu dělnickém se rozšířila ovšem hned po celé krajině a dostala se značně znetvořena a překroucena i do tábora lesního. V jedné versi mluvilo se o smrti obou inženýrů a jiných nesmyslů více. Oba pánové pověděli, co na věci pravdy a sdělili, že pan Norman, který má u dělnictva pověst muže šlechetného, se zasadil o uklidnění jich. Sám také se zavázal nahraditi škodu způsobenou, odhodlá-li se Robinson nový stroj postavit. Také Robinsonova nemoc nebyla příliš nebezpečna a dostavila se jen z přepracování, přílišného namáhání při posledním neštěstí v dolech a z rozčilení nad scénami, jichž musil býti svědkem, a jichž se skutečně od dělnictva nenadál. Také se ukázalo, že většina s počínáním hloučku kazisvětů nesouhlasila a čin jejich zřejmě odsuzovala. Tak se uklidnili obyvatelé tábora o osudu svých přátel v dolech.

Zatím ubíhal čas a blížilo se k polednímu. Společnost se rozloučila s táborovou družinou a provázena jáсотem všech těch mladých hrdel ujížděla zpět k domovu.

27. PROCHÁZKA V DOLECH.

Pan Oliver Smith ještě časteji navštívil své přátele v táboře skautském a vždy byl s jásotem vítán. Přinášel sebou knihy o životě zvířat, a hoši mu ukazovali svá zamilovaná místa, z nichž mohl dobře pozorovati jednotlivá zvířátka. Jedno bylo ve větvích starého dubu, odkud bylo viděti na pelech kun, před nímž cvičila stará kuna svá mláďata v lovu myši. Zajímavá byla podívaná na štiklá tluka malých dravců, jak se míhala v poskoku, aby na nejmenší pokyn své matky zmizela pod zemí. Směšné bylo, když některé z nich nemotorným skokem všechno se překotilo, a ještě nad to nějakým štulcem od své mateře bylo pokáráno.

Jindy byl to výběžek skalní, s něhož bylo možno pozorovati rodinu pyšného jelena u brodu, jindy byla to houština, nad níž krmil konipas svá mláďata, a jindy opět obrovské mraveniště, na němž se bylo možno podívat celému životu drobného náručku. Tam nosili hoši různá zabitá zvířata, která našli na svých potulkách a mravenci obrali jim kosti tak čistě, že mohly se z nich přímo hotoviti modely pro sbírky zoologické.

Navzájem vyprávěl pan Oliver hochům o svých zkoumáních speleologických, týkajících se jeskynní fauny. Vyprávěl jim, jak prolézal se svým přítelem neprozkoumané dosud hlubiny jeskyň kentuckých, jak často se dostávali na místa skutečně nebezpečná, jaké to tam pod zemí se skrývají obrovské prostory.

Vyprávěl o dómech nesčetnými krápníky vyzdobených, krápníky několik metrů dlouhými stlouští kmenů stromových, nebo jiné krápníky drobnými, tenkými jako nejjemnější jehly. Ale ať velké, ať malé, ať tenké nebo tlusté, všechny zakončeny jsou krůpějí vodní třípytí se v záři pochodní jako drahocenný démant. Vyprávěl o podivných postavách, které jsou vytvořeny splnutím sousedních krápníků, o mnichu krápníkovém, jenž tam pod zemí stále roní slzy z krápníkových svých vlček, o tanečnici, která tam hluboko v nejodvážnějším svém postoji zkameněla, o zkamenělých stádech i s pastýřem, která čekají v původním postavení svém na osvobození proutkem kouzelným, a o všech těch zázracích podzemního světa, které si nedovede prostá fantazie lidová vysvětliti jinak, než působením tajemných sil čarodějných. Vyprávěl o slepé zvířence, která prostory tyto oživuje a která se přestala roditi s ústrojím zrakovým prostě proto, že ho tam nemůže upotřebiti.

Avšak nejen prostory v zemi vodou vyhloubené vykazují podivný život, nýbrž i v prostorách vyhloubených rukou lidskou všechny stěny pozvolna se počnou pokrývatí jakýmsi prachem, na němž sledy života organického, nebo, lze-li tak říci, života nerostného se stávají patrnými, zvláště byly-li prostory ty po delší čas opuštěny.

Tak přesunula se nit vypravování na staré doly keweenawské, když pan Oliver napověděl, že i na ně rozšířil svá pozorování speleologická. Nalezl tam malého slepého ráčka, v podzemním jezírku žil tam jakýsi zvláštní druh slepých mloků, na některých místech utvořila voda shora prosakující a kdesi v klubínách se ztrácející zvláštní útvary krápníků podobné a jiných podobných věcí více tam bylo lze naléztí.

Hoši rádi by byli věděli, jak pokračují práce Greenovy, kdy Robinson opět uvede svůj stroj v činnost a zda ze starého rozbitého stroje ještě mohl součástky upotřebiti,

Také profesor Brother a jeho choť se účastnili těchto rozmluv a jednou dokonce požádali pana Olivera, aby s nimi šel do starých dolů, by seznali práce Greenovy a podivuhodný stroj Robinsonův.

A tak přivítal jednoho dne z rána inženýr Green malou společnost ve svém království. Přišel Gartlan, Brother se svou chotí a s Kajem, a pánové Norman, Oliver i Georg Smith. Bylo jim slíbeno, že Green poodhrne před nimi závoj týkající se jeho prací podzemních.

Nejprve si vyslechl přednášku Gartlanovu o dosavadních zkoumáních kůry zemské a o důležitosti podrobného vědeckého řešení tohoto problému. Řeč jeho končila těmito slovy:

„Konečně dospěli jsme doby, kdy téměř žádný bod povrchu zemského nezůstal neprozkoumán. Stejně ledové čepičky obou polů zemských musily duchu lidskému zjevití svá tajemství, jako písčité pouště pásů horkých. Dnes stejně jsou nám známy výšiny Himalaji, jako náhorní roviny vysokých And, stejně pusté Tundry severní Sibíře, jako nejmenší ostrůvky širého oceanu Pacifického. Jest tedy na čase, abychom se pustili do zkoumání nitra zemského, abychom ukojili touhu svou, poznati, co se nachází několik kilometrů pod našima nohama, kteréžto kraje nám bohužel jsou méně známy, než nejtíže dostupné pralesy brazilské.“

Po Gartlanovi se ujal slova prof. Brother.

Zmínil se napřed o známém projektu Flamarionově, vykopati obrovský okrouhlý vyzděný důl do nitra zemského, aby definitivně se mohla rozluštití hádanka geothermického stupně a dodal, že pokládal by za důležitější, vrátiti mnoho úzkých jam na mnoha místech povrchu zemského, poněvadž by tím způsobem s toutéž výlohou mohla býti získána znalost kůry zemské v celém jejím rozsahu.

Pan Georg se zajímal o prospěch, který by plynul z takového soustavného zkoumání archeologii a geologii. Konečně se ujal slova Green,

„Vedle těchto různých problémů vědeckých jsou tu i problémy technické, které jsou předmětem mého snažení. Všechno, cokoli na povrchu zemském i mimo něj v přírodě se pohybuje, lze pokládati za různé formy strojů tepelných. Kdekoli se stýkají dvě místa různé teploty, nastává možnost, aby přecházelo teplo s místa teploty vyšší na místo teploty nižší a konalo tím práci mechanickou. Celá příroda jest tak zařízena a téměř všechen vi-

ditelný pohyb a všecken život na povrchu zemském tím zákonem jest podmíněn.

Vitr, tento obrovský zdroj energie, jenž žene větrníky, plachetní lodí a sáně právě tak jako vzdušná létadla, jenž čistí vzduch velkých měst a přináší déšť krajinám suchem zmořeným, vzniká pouze tím, že vrstvy vzdušné paprsky slunečními nestejnoměrně jsou prohřívány. Tak vznikají větry pasátní tím, že na rovníku prohřátý vzduch stává se lehčím stoupá do výše, a přelévá se k polům, zatím co spodem proudí vzduch směrem opačným. Stejně vznikají i větry poběžní, vanoucí s moře na pevninu nebo naopak, je-li teplejší voda či suchá země.

Celý vesmír jest podobným nad míru složitým strojem tepelným. Žhavá koule sluneční vyzařuje na vše strany ohromné spousty tepla, převádějíc je s míst teploty vyšší na místa teplot nižších a zachovávajíc tím nejen život tvorstva všech planet, nýbrž podmiňujíc tím i všechny děje chemické, všechny proměny, kterým podléhá hmota vůbec. Důmyslný chemik český Vald ukázal bizarním protikladem, jak jinak by vše dění chemické a všechny proměny hmoty probíhaly, kdyby slunce místo aby vyzařovalo na všechny strany energii tepelnou, tuto se všech stran do sebe ssálo, jsouc jakýmsi střediskem ohromného chladu. Jakby v chladných pecích továrenských a nad studenými kaňany chemikův se tvořily hmoty nízké úrovně energetické, jakby krátce vznikal pravý obrácený svět, o němž si dnes sotva dovedeme představu učiniti.

Ale svět, v němž žijeme, jest právě takový, jakým jej známe a jako slunce jest zdrojem vyzařované energie, tak i planety vyzařují teplo do prostoru světového. Povrch těchto planet jest oživen milliony malých, slunci podobných strojů tepelných. I naše tělo lidské jest podobným strojem, vytápěným na stálou teplotu 37 stupňů Celsia. Vyzařujíc teplo do prostoru jsme s to konati práce, jichž vyžaduje náš život. Teplo to nakražujeme tím, že přijímáme potraviny bohaté uhlíkem, který se spaluje v plicích našich na kysličník uhličitý stejně, jako se spaluje uhlí v pecích našich továren a domácností.

Tyž plyn, který vychází z komínů našich příbytků, opouští při vydechnutí naše plice.

Jedním z největších vynálezů lidských jest vynález parního stroje. Jím zmocnil se člověk onoho mechanismu tepelného, jímž operuje příroda. Spalováním uhlí získává se tu na cestě chemické teplo, které se hromadí v kotli naplněném vodou. Voda jest nejlepší akumulátorem čili hromadičem energie tepelné, zvláště v podobě páry. Tato pára vyznačuje se velikou rozplnavostí a proto může pohybovati pístem stroje parního, při čemž se sama ochlazuje a v chladiči opět zkapaňuje.

Také zeměkoule jest takovýmto podivuhodným strojem tepelným. I v jejím nitru hárá žár, který je schopen konati za nás všechny práce naše, a zásobiti nás na tisíce let ohromnými spoustami energie. Až dosaváde známe energii tu jen ve formě ničivé. Jakých nesmírných hodnot může nabýti, jest patrnó z výbuchů, které občas ničí naše práce důlní vznícením podzemních plynů. Než co jest to proti obrovským zeměřesením, která celé kraje dovedou zpustošiti, co jest to proti výbuchům sopečným, jimiž celé skály do vzduchu jsou metány, co jest to na příklad proti památnému výbuchu sopky Krakatau na ostrovech sundských, při němž otřásla se zeměkoule tak, že až na opačném jejím konci bylo otřesení patrnó, při němž rozpůlila se sopka i s ostrovem, na kterém stála, při němž hnala se vlna oceánem Indickým až k břehům africkým, při němž otřes vzdušný oběhl třikráte celou zeměkouli a prach sopkou vyhozený dlouhá léta naplňoval vrchní vrstvy atmosferické a způsoboval při západech slunce tak čarokrásné hry barev, že záviděti bychom mohli svým dědům, že tak krásných zjevů přírodních směli býti diváky. Ano zeměkoule naše sama jest v nitru svém obrovitou výhni, a stačí na výhni té ohřívati jezera vodní, abychom dostali obrovité parní stroje, které převezmou za nás všechny práce potřebné. Ba co více, stroje takové již v přírodě pro nás jsou hotově přichystány. Stroje ty sestrojila příroda jakoby pro svou zábavu, jakoby pro hračku. Celá půda vlasti naší americké je plna horkých vídel, geysirů a vodních sopek. Zde stojíme na místě, kde příroda sama nám ukazuje, jak si máme počínati. Stačí jen sil, v naší půdě nastřádaných řádně využítkovati. Dovede-li příroda pro svou zábavu vrhati proudy vod do výše sta metrů, můžeme my té síly využití jinak. Toto místo se hodí poměrně nejlépe k vykonání

obrovského pokusu, zkrotiti síly podzemní a učiniti je ockotnými pomocníky ducha lidského. Zde jest geothermický stupeň poměrně malý, zde ve hloubkách poměrně nepatrných se můžeme dostat k místům teplot vyšších, než je teplota vroucí vody. Tak dosáhneme zdarma páry, za kterou ve stroji parním draze platíme spalováním uhlí. Zde můžeme nalézt i horká vřídla, která řádně využita nám poskytnou možnost dalšího financování započatého podniku.

Po tomto výkladu zavedl Green návštěvníky do chodby, kde pracovali dělníci panem Normanem k práci té určení, a ukázal jim slabé praménky, jimiž prosakovala voda značně teplá. Ukázal jim velké prostory podzemní, vzniklé zřícením několika pater starých dolů, jichž chtěl použít za nádrže vod horkých z nitra zemského se řinoucích. Ukázal jim pumpy, které hnány parou měly čerpati vodu na povrch zemský.

Tam mělo jí býti užito k vytápění celé osady v době zimní a v lázních. Byly tu i stroje, které mohly býti hnány parou získanou z horké vody za sníženého tlaku, jichž energií se napájeli měly elektrické akumulátory, hnáti dynamo, které poskytovat měly laciný pohon a světlo závodům dolů měděných.

Na konec zavedl Green návštěvníky do kanceláře, kde dlel inženýr Robinson. Ten zde stále pracoval na zdokonalení svých strojů, které měly místo člověka vejít v boj s duchy horkých vřidel. Stroj jeho již opravený a namnoze i zdokonalený, očekával svého použití a nových zkoušek.

Tak zastala jej společnost v kanceláři plně výkresů a knih. Vrtací stroje všech věků a všech soustav byly zobrazeny na stěnách. Byly tu i konstrukce automobilů a jiných jim podobných strojů. Za prohlížení výkresů a strojů tu vystavených si nikdo nevšímal, že Kaj již delší dobu zmizel, a více se neukázal. První zpozorovala jeho nepřítomnost paní Brotherová a upozornila na to svého chotě.

„Kam asi odešel Kaj?“ řekla mu tiše. „Již delší dobu zde není.“

„Aby byl nezašel někam do chodeb starých doů, dle svého zvyku stopařského,“ pronesl rovněž tiše její chof.

„Posledně jsem jej viděla u oněch podzemních prostor, jež mají býti nádržemi na vřelou vodu,“ řekla paní Mery.

Brother upozornil na tuto okolnost Greena a hned se vydali hledat zmizelého. Nehledali dlouho, neboť v blízkost nádrží ohlásil se jim svitem své svítilny důlní. Tam dole klečeli na zemi, a svítě si, zaznamenával pilně cosi do svého zápisníku.

„U kozla, co tam hledáte, mladý příteli“, zvolal v údivu profesor Brother.

„Ale, chtěl jsem se pana inženýra zeptat, proč sem dole dal navrtat řadu děr, vedoucích kamsi hluboko. Zdá se, že cke ještě otvory značně rozšířit, protože patrony dynamitové jsou tu také připraveny. Zdá se mi však trochu neopatrné, nechat jich zde tolik ležet, třeba že byly zdánlivě ukryty. Je jich tu za balvanem velké množství.“

„O čem to mluvíte? O věci té mi nic není známo.“

„Tedy se sem pojdte podívat.“

Několika skoky ocitl se inženýr vedle stopaře a v rozčilení pronášel slova, drtě je mezi zuby.

„Skutečně. Není možná. Přece nebudeme. Ale kdo? Ne, nevím o tom skutečně ničeho. Jsme na stopě nového zločinu. Na straně této jsou nové doly, ležící níže než chodby dolů starých. Kdo mohl mít ten ďábelský nápad, spojení nádrže vod horkých s novými doly?

„Tentýž, který vás kdysi zavřel do dolů starých, tentýž, který vytiskl zde do prachu stopy své obuvi, obuvi, která mně dobře jest známa.“

„Jak, vy jej znáte?“

„Znám jej. Jest to dělník Miguel.“ řekl přidušeným hlasem Kaj.

Druhého dne hledala policie pilně Miguela, ale po tomto nikde ani stopy. Do svého bytu se již nevrátil a do práce se již nedostavil.

Napřed se o tom vyprávělo, různé domněnky se kombinovaly, ale zpráva o nálezu v dolech do veřejnosti nepronikla, a po čase se na Miguela zapomnělo.

(Konec dílu prvního).

Komu se tento díl líbil, dopište o tom autorovi na adresu Dr. Alexandr Batěk Břevnov 30 a přihlašte nějakého nového odběratele, aby brzy mohl být vydán díl druhý.

885-315
815
106